كتاب بحر المعارف تأليف سروري الفقير

هركم بوكتابی بو قطعه‌ده بو مسطر يازب سطرن سطرن راست كتوره نظر تمام
سطرده واقع اولوب نظم ونثر بر برندن ممتاز اولور وبعض
يرنده نظم ونثر برسطرعدد ونده موافق دوشر
بوكتابك بواسلوب اوزره يازلمسی جمله صنايع
لطيفه‌دن در وبوكتابی تأليف ايدب
ووجه مسطور اوزره يازنه
الله تعالی رحمت
ايليه
آمين

الحمد لله الذی جعل الانسان اهل اللسان • وصیره عالما ببدیع المعانی والبیان **رباعی**

حمد اولسون اول الله که خلق ایلدی انسان • انسا نده دهان قلدی دهان ایچره زبان •
بر قلدی زبانی اکه بیك ویردی بیانی • چوق درلو معانی انوکیله اولدی عیان •

والصلوة علی نبیه المبعوث الی کافة الانام • محمد المحمود بافصح الکلم وابلغ الکلام **رباعی**

ای ایدك اگرچه ایا سید الانام • کوندردی سکا معجزه ایچون خدا کلام •
اول معجز فصیحلری عاجز ایلدی • بولدی کلام باری وجودکده اختتام •

والسلام علی صحبه اصحاب الفصاحة • واولاده ارباب البلاغة **رباعی**

ای ختم انبیا سکا چون کوندرم پیام • اصحابکه وآلکه چون ایدم التیام •
یوق سکا لایق آنلره قابل چو تحفه مز • الحق درود مز صلوات اولدی والسلام •

اما بعد بو عبد فقیر • سروری حقیر • زمان جوانی • واوان شادمانی • ده باعث عشق مجازی • وداعیهٔ سوز وگدازی • برله علم عروض وقوافی تتبعنه عزیمت ایدب • ومعارف جزئیه ترتبعنه نیت قلوب • وتعمیم فائده • وتتمیم عائده • ایچون ترکی دل ایله مسوده قلوب • اما تدوین اولنمیوب قالوب • بعده گوشهٔ فراغتده متوطن • وکنج عزلتده متمکن • اولمش ایدی اتفاق شهزادهٔ جوان بخت وپیر عقل • سزاوار تاج وتخت واهل فضل • جامع العلوم والمعارف • حاوی الفنون والعوارف • زبدة نسل السلاطین • عمدة سلالة الخواقین **رباعی**

اوکه

اولکه وصفنده دنلمش صاحب صدق وصفا • فخر اصحاب هدی همنام ختم انبیا •
اول ابو بکر کرم فاروق حق عثمان حیا • اول علی سیرت ولایت اهلی سلطان [illegible] •

آستانهٔ سعادتنه دعوت • وخدمت وعبودیت • بیوروب • ذات شریفی جمیع کمالاتده کامل • وطبع لطیفی جمله فنونه شامل • اولوب • بر اشرف ازمانده • واسعد احیانده • علم عروض وقوافی کتابندن فتح باب • ایدب • وبو بابده جمع کتاب ایچون جواب بیوروب • بنده کمینه دن دخی اقدام حادث • اولوب • امر عالیلری بو خصوصه باعث اولوب • اول کی مسوده تکرار یازلوب • نام شریفلری هر صحیفه ده قازلوب • بو اوراق کتب • واسم لطیفی ثبت • اولندی تا که اهل دل اولان اصحاب صفا • واصحاب عرفان اولان ارباب وفا • مطالعه اتدکجه عز حضرتنك ذات شریفنی یاد • وبو عبد خدمتنك روحنی شاد ایدهلر • وبو کتابی بر مقدمه واوچ مقاله وبر خاتمه اوزرنه ترتیب ایلدم **مقدمه** علم عروضه بیان حاجتده • واصطلاحات شعریه بیاننده • در **ومقالهٔ اولی** بحرلرکه بیاننده • در **ومقالهٔ ثانیه** صنایع شعریه بیاننده • در **ومقالهٔ ثالثه** تشبیهات ومسائل انیس العشاق بیاننده • **وخاتمه** علم شعرک فوایدی بیاننده • ودفع مطاعنده در • وبو کتابه **بحر المعارف** دیو آد ویردم

مقدمه که علم عروضه بیان حاجتده • واصطلاحات شعریه بیاننده • در اهدی بلکل کم علم عروض بر علم جزیل • در اگرچه بحسب الصورة اشعار • دلیل • در وبر علملر حلیهٔ ظرفا • وپیرایهٔ شرفا • وشعر دیکه باعث قدرت • ودنلمشی او تحفهٔ مورث قوت • در • وبعضیلر دیمشدر که طبع موزونی اولان کسنه نك عروضه حاجتی یوق

بیت من ندانم فاعلاتن فاعلات • شعر گویم بهتر از آب حیات •

اما تحقیق اولدرکه عروض بلمکده اکی فائده واردر بری اولدرکه عروضک اصطلاحاتن بیلور
وهر بیتک قنغی بحردن ایدوکن تعیین قیلور ؛ واکنجی فاین اولدرکه عروض بلمک ایله شعری
موزون اوقور ؛ که بعض بیت اولورکه عروضیلر یاننده موزون اولور ؛ اما صاحب
طبع آنی ناموزون صانور ؛ زیرا شعرای عرب بر بیتده اصلدن فرعه وفرعدن
اصله انتقال ایدرلر ؛ بر مصراعده اصل وزننه و بر مصراعده فرع وزننه
کیدرلر ؛ اهل طبع آنی فرق ایدمز ؛ وطریق مستقیمه کیده مز شعر

فانظر الی دمع جری فی معلقی من مهجتی ؛ ابکی الهوی استایوم النوی بدلی ؛

بو بیتک مصراعی موزوندر اکرچه طبعه ناموزون کلور لیکن معلوم اولدی که وزنی بلمکده
مجرد طبع کفایت اتمز علم عروضه حاجت واردر آندن صکره کماله طالب ؛ در بو علمی
اوکرنمکه راغب ؛ درتا هر بیتک وزنی وبحرنک عینی معلوم اولوب وهر بحرک سالمی وزحافی
ظاهر اولا ؛ وکرکدرکه اصحاب طلبه اولا اصطلاحات شعری بیان ایده وز شعر لغتده
بلمکدر و اصطلاحده لفظ موزون معنوی یه دیرلرکه تعریفی بودر ؛ آلشعر کلام موزون
مقفی مخیل قصدا مصراع لغتده قپو قناده دیرلر و اصطلاحده بر بیتک نصفنه دیرلرکه
اکی مصراع بر بیت در و اول مصراعه انده قافیه اولمیه کا خصی دیرلر بیت لغتده او دیرلر و
اصطلاحده اکی مصراعه دیرلرکه قافیه لری موافق اولسون کرک اولمسون و شعر بیتنی
صحرانشین عربلرک اونه تشبیه ایتشلر اکر اول اوک قیاملی جادر و ایپلر و میخلر
و پلاسدن ایسه شعر بیتنک قیامی اسبابله و اوتادله و فواصل ایله در و اکر اول
اوک درت رکنی وار ایسه شعر بیتنک دخی درت رکنی واردرکه صدر ؛ و عروض ؛
و ابتدا ؛ و ضرب ؛ در و اکر اول اوک سقفی ویری وار ایسه شعرک دخی

سقفی معنی دیمری قافیه در مثنوی شول بیتلردر که هر مصراعنده قافیه اولا بحر لغتده دکزه
دیرلر و اصطلاحده شعرک وزنی اولان لفظاره دیرلرکه علم عروضده بیان اولنور که
اصولی اون طقوز بحردر رباعی درت مصراعه دیرلر یعنی اکی بیته دیرلرکه هر مصراعنده یا اوچنده
قافیه اولا قطعه اکی بیتدن طقوز بیته وارنجه یه دک ابیاته دیرلرکه اول مصراعنده قافیه اولمیه
مربع درت کوشه لی دیمکدر و اصطلاحده شول شعره دیرلرکه بر مصراع درتدر بر تکرار کلور شول
درت مصراعه دیرلرکه هر برنده قافیه اولا وهم طولنه وهم عرضنه اوقنور اولا نیتکم مثالی

بجانت ؛	نکارا ؛	که دارم ؛	وفاها ؛
نکارا ؛	وفاکن ؛	بدل ؛	بی جفا ؛
که دارم ؛	بدل ؛	دوستی ؛	مرمرا ؛
وفا ؛	بی جفا ؛	مرمرا ؛	خوشتر ؛

قصیده طقوز بیتدن زیاده اولوب بر قافیه او زرنه اولان ابیاته دیرلر ترجیع
لغتده آواز دوندرمکه دیرلر و اصطلاحده اوچ بیته یا بیش بیته یا یدی
بیته دیرلرکه ما بینلرنده بر بیت مکرر اولا اکا ترجیع بند دیرلر

مثال ترجیع و مسدس و مسمط قدیم

خلق عالم ذاتکی استرلر ای شاه گزین ؛ کم دعای دولتک ایلر جمیع اهل دین ؛
بو زمان اهلی بیر رحقه دعا حق الیقین ؛ یار جک الله اولادیرلر قمو اهل زمین ؛
بلکه در بوبی سموات اوزره جبریل امین ؛ مصطفی ما جاء الا رحمة للعالمین ؛
سن و یمک لازم و کل خلق خدا دردیدگک ؛
بلدم ای دل آنی سلطان [illegible]در دیدگک ؛

محض رحمت سن چو عدلکله عباده سرورا ◦ رحمتوکی کوردم اهل عباده سرورا
سیرتنک درویشلک اولمش قباده سرورا ◦ قومدک نام ونشانی کیقباده سرورا
وارد اولمشدر چو وصف مصطفی ده سرورا ◦ مصطفی ما جاء الا رحمة للعالمین

سن دیمک لازم دکل ظل خدا دردیدکک

بلدم ای دل آنی سلطان [redacted] دردیدکک

دولتکده خلق عالم هب صفا ایچنده در ◦ آنوکیچون دللری مدح وثنا ایچنده در
کم حسد قلسه سکا جانی عنا ایچنده در ◦ بندک اولان کر فقیر اولسه غنا ایچنده در
دولتک داعیلری ورد ودعا ایچنده در ◦ مصطفی ما جاء الا رحمة للعالمین

سن دیمک لازم دکل ظل خدا دردیدکک

بلدم ای دل آنی سلطان [redacted] دردیدکک

دین ودنیا اهلنی آسوده دوتدی دولتک ◦ دوجهان ملکینی فتح اتسون سپاه همتک
دولتکده خلقی راحت قلمغه در نیتک ◦ حضرت حق لطفله قلسون مؤبد راحتک
رحمت حق کبی اولمش خلقه لطف ورحمتک ◦ مصطفی ما جاء الا رحمة للعالمین

سن دیمک لازم دکل ظل خدا دردیدکک

بلدم ای دل آنی سلطان [redacted] دردیدکک

کلکه جاندن سوزم ایسه سنی کوکلی یاحی در ◦ بحر نکبتده شقاوت دررنه غواص در
بوسنوری بنده چون داعی بالاخلاص در ◦ جامدر خلقه دعاسی سا کرشاها خاص در
ذکر ومدحک دلده کویا سورهٔ اخلاص در ◦ مصطفی ما جاء الا رحمة للعالمین

سن دیمک لازم دکل ظل خدا دردیدکک

بلدم

بلدم ای دل ای سلطان [redacted] دردیدکک

غزل بیش بیته ویدی بیته وطقوز بیته دیرلرکه آنده محبوب وصفی اوله **مدح** اوصاف حمیده ذکرنه دیرلر **هجو** اوصاف قبیحه ذکرنه دیرلر **مرثیه** میت مدحنه دیرلر **نشید** غیرک شعرن اوقمغه دیرلر **تشبیب** معشوقک وعاشقک حالی شعرده بیان اوتمغه دیرلر **مکرر** شول شعره دیرلرکه آنده بر لفظ تکرار ذکر اولنه **مثال**

باران قطره قطره همی بارم ابروار ◦ هر روز خیره خیره ازین چشم سیل بار
زان قطره قطره قطره باران شوخجل ◦ زان خیره خیره خیره دل من زهجر یار

وبعضیلر دیدلر مکرر اولدرکه قافیه اولان لفظ تکرار اوله **مثال**

زهی مخالفت امر تو خطای خطا ◦ زهی موافقت صدر تو صواب صواب

ارتجال بدیهه شعر سویلکه دیرلر **متنافر** تز جک سویلمسی مشکل اولان الفاظه دیرلر **مثال فارسی** خواجه توجه تجارت می کنی **مثال ترکی** بهی یار شوبز غا شاصر امش ایشنراخی یه **سهل ممتنع** شول شعره دیرلرکه آسان کورنه اما نظیره دیمک مشکل اوله **مثال ترکی**

قالدی کوزم یوزکده سنک کونیک کبی ◦ دوشدم چچکدوزاغنه یون اوکیک کبی

ترجمه بر سوزی بر دلدن بر دله دوندرمکه دیرلر **عربیسی**

عذلت زمانی مدة فی فعاله ◦ ولکن زمانی لیس یردعه العذل
یضیق صدری الدهر بغضا لفضله ◦ فطونی لصدر لیس فی ضمنه فضل

ترجمه کردم بسی ملامت من دهر خویش را ◦ بر فعل او ولیک ملامت نداشت سود
دارد زمانه تنک دل من زدانشش ◦ خرم دلی که دانشش اندر میان نبود

نظیره برکسنه نک شعری وزننده وقافیه سنده شعر سویلکه دیرلرکه انک شعرنک عکسی

قصد اولنیه نقیضه برکسنه نک شعری وزننده وقافیه سنده اکا قصد نک عکسنه شعر سویلمکه دیرلر
مثال اصل شول کشینک کم النده مالی وار • فقر وقلت چکمز اول خوش حالی وار •
نقیضه هر کشینک کم النده مالی وار • کوکلی باغلودر اکا بر حلپی وار •
عکس اولدر که ذکر اولنان مصراعی دوندرهلر مثال
سفری کردم وقتی بهمرا • بهمرا وقتی کردم سفری مثال
دیکر کشتی بجفا یارا مسکین دلک مارا • مسکین دلک یارا کشتی بجفا یارا مثال
دیکر فرمان نبری هرکز نبری فرمان • درمان نکنی دل را دل را نکنی درمان •
موشح لغتده بزنمه دیرلر واصطلاحده شول شعره دیرلر که هر بیتک یا هر
مصراعنک اولندن یا اورته سندن بر حرف آلیجق بر آدم آدی چیقه مثال
سرو قدکدن خجل در سرور اسرو چمن • لا دیمک اولمز روا طاغرده بیتن نارون •
طاغده دوشر سنجب میدر بو حسرتلن چنار • ای الف قامت چو قدک بوجه در شمشاددن •
نیلیم بن بکزدب غنچه دهانک پسته یه • مرغ دل بلبل کبی آنی کورب آچمز دهن •
صد هزار آوازه ایلردی کلستانده هزار • طالب عیش اولوب اولسه کل کبی کلشن نشین •
فالمز غایت ایودر چون الفدر راستی •
ای سروری مصحف حسنینی آچ قده کلن •
مستزاد لغتده ارتغشه دیرلر واصطلاحده شول بیته دیرلر که هر مصراعک آخرنده زیاده اولا
مثال صحبتمز موزکه بزم ای جان پرشوغی • زیرا که قوالک دردنه درمان پر شو پچنی •
سن جانمز خوشدر • سلطانمز خوشدر •
معما شول بیته دیرلر که آنده آد کزلنمش اوله قاعده لر ایله وفکر ایله چیقه

مثال در اسم سلطان [redacted]
ای نهایت سلطنتده چون الف قدی کلور • مصحفی آچدقده نقش خطی فالک خیر اولور •
لغز اولدر که بر نسنه نک اوصافی ذکر اولنوب مسمی سی مراد اولا مثال
ترازو
عجایب پیکری دیدم که شش پا و دو سم دارد • ازان جمله عجایب تر میان پشت دم دارد
مطلع غزلک اول بیتنه دیرلر که بیتک قپوسی منزله سنده در تخلص غزلده شاعرک
ادی ذکر اولنان بیته دیرلر تاج بیت آندن صکره کلن بیته دیرلر قافیه شعرک
آخری قنغی حرف اوزرنه بنا اولنورسه اکا دیرلر بعض تفصیلی آشغه ده
ذکر اولنه کرکدر ردیف قافیه دن صکره کلن مکرر لفظه دیرلر مثال
تیغ محنت در سر اعدایه سلطان [redacted] • میغ رحمت در بر و دریایه سلطان [redacted] •
و بلکلکم ردیف عربی شعرلرده واقع اولمش دکلدر مسمط اولدر که بیتی
درت بخش ایدرلر اوچ بخشنده قافیه کتوررلر دردنجی بخشنده اصل قافیه کتوررلر
کرشعرک بناسی اول قافیه ایلهدر بوکا نظم مسجع دخی دیرلر مثال فارسی
لطیف و نازکست آن تن • چو جانست او بجسم من •
خطا باشد دلا روشن • کر او را من بدن کویم مثال ترکی
پر خون اوللدن کوزلرم • کلکون اولوبدر یوزلرم •
رنکین اولیدر سوزلرم • لعلکله ای یاقوت لب •
ومسمطی اون دکه جایز کورمشلردر انکه مثالی تجنیس ایله بیت
برآمد مرغ زار • نواهای مرغ زار • حدیث من ای نکار • ببد بر من نکار • چو بیمار از خمار •
دوای من از خم آر • ز کل یافت جرعه خار • مدام چو جرعه خوار • ببین زین جرعه خوار • بسزد

كردهي مدام • وسمط قديم بودركه بيش مصراع كتوررلر بر قافيه اوزره وآلتنجي
مصراعده قافيه اصليه كتوررلر بو قروده مذكور اولان ترجيع بندك ابياتي اويله در
وبلكلكم صنايع شعريه اوك نقشي وكاشي كاري وآرايشي منزلهسنده در آندن
دخي بر مقدار اجمالا بيان ايدهلم ترصيع لغتده جواهري برسنه نك اوزرنه
بركتمكه ديرلر واصطلاحده بيتك يا نثرك الفاظي بري برنه قافيه ولمغه ديرلر مثال
اي فلك راهواي قدر تو يار • وي ملك راثناي صدر تو كار •
تجنيس لغتده مانند قلمغه ديرلر واصطلاحده اكي لفظ يا دخي زياده
بر برنه مطابق اولوب اما معنيلري مغاير اولمغه ديرلر مثال
كرم بباغ ارم كرم بود وكرم بخورد • بكوش هركه بكفتم كرم بكفت كرم •
ايهام لغتده كمانه براقمغه ديرلر واصطلاحده اولدركه بر لفظك اكي
معناسي اولوب برسي قريب وبرسي بعيد اولوب مراد اولا مثال
تنها ارتق ديلرسن چون نظردن • سرشكم دجله وجيحون اوليدر •
مقلوب اولدركه بر لفظي حروفك تقديم وتأخيري ايله اوقيهلر اوكلكبي اولا مثال سك كس
ردّ العجز على الصدر اولدركه بيتك اوّل مصراعنده مذكور اولان لفظ آخر مصراعنده مذكور اولا
مثال نقش ونكار اولورسه نوله اشكلبوزم • كوستر اولدي چونكه بكا نقشي نكار •
يا غزلك مطلعنده مذكور اولان مصراع مخلصده بعينه مذكور اولا تضاد
بر برنك ضدّي اولان لفظلري كتورمكه ديرلر حار وبارد كبي مثال تركي
حارتدن بن اولدم نيسليم آه • برودتله بني ياقدك دريغا •
محتمل الضدّين مدح وذمّه احتمالي اولانه ديرلر مثال

اي

اي خواجه ضيا شود زروي تو ظلم • با خلق تو سور نمايد ماتم •
تشبيهات اولدركه محبوبك هر بر عضوني برسنه يه تشبيه ايدهلر وبوكا استعاره
دخي ديرلر وصنايع شعريه نك تفصيلي اشغده بيان اولنه كركه من بعد قواعد
عروض واوزاني بيان ايدهلم وزن لغتده حدّ ومقدار موزونه ديرلر
واصطلاحده حركات وسكناتدن حاصل اولان هيأته ديرلر طبيعت اندن
ذوق ايدر وچونكه شعر شول كلامه ديرلركه موزون اولا وموزونه ميزان
كركدركه انوكله صحيح وفاسد معلوم اولا وشعرك ميزاني عروضدر وعروض لغتده
چادرك اورتهسنده اولان ديركه ديرلركه چادر انوكله قايمدر شعرك دخي قيامي
عروضلهدر وعروضيلر اصطلاحنده اوكلي مصراعك آخر جزئنه عروض ديرلر
چون اول جزء اوقنه شعر قنقي بحردن ايدوكي وسالم ميدر وغير سالم ميدر معلوم اولور
اوكلي مصراعك اوّل جزئنه صدر ديرلر وآخركي مصراعك اوّل جزئنه ابتدا
وآخر جزئنه ضرب ديرلر وآول اجزاكه صدر وعروض وابتدا وضرب اورته
سنده در حشو ديرلر وعروض بيا ننده يعني عروضك وجه تسميهسنده
استادلرك اقاويلي چوقدر اما صحيح قول بودركه عروضه انوكيچون عروض ديرلركه
معروض عليه شعردر وشعري اكا عرض ايدرلر تا زايد وناقص ظاهر اولا وبحرلر
اصلده اون طقوزدر اما منشعبلري چوقدر واجزاكه شعر اندن مركب اولور
سكزدر اكيسي خماسي وآلتيسي سباعي در واوّل اكيسي كه خماسيدر فعولن و
فاعلن در واول آلتيسي كه سباعي در مفاعيلن وفاعلاتن ومستفعلن
ومفاعلتن ومتفاعلن ومفعولات در وبو اجزا متركب اولورسه بدن

ووتددن وفاصله‌دن وسبب ایکی نوعدر بری سبب خفیف دربری سبب ثقیل در
سبب خفیف ایکی حرفدر اولکی متحرک ایکنجی ساکن مثل لَم و دَر وسبب ثقیل ایکی
حرفدر ایکیسی بیله متحرک مثل اَرَ و غَمِ ووتد دخی ایکی نوعدر بری وتد مجموع دربری
وتد مفروق در وتد مجموع اوج حرفدر ایکیسی متحرک اوجنجی ساکن مثل عَلَیْ و نَوَم
ووتد مفروق اوج حرفدر اولی وآخری متحرک اورته‌سی ساکن مثل رَأْسِ و عِشْقِ فاصله
دخی ایکی نوعدر بری فاصلهٔ صغری دربری فاصلهٔ کبری در فاصلهٔ صغری درت حرفدر
اوچی متحرک بری ساکن مثل جَبَلُنْ و بِنَگَرْ فاصلهٔ کبری بیش حرفدر دردی متحرک بری
ساکن مثل سَمَکَتَنْ و بکرمت جمعا بری عربی مصراع اولور لم ار علی رأس
جبلن سمکتن و بری فارسی مصراع اولور در غم عشق تو بنگر بکرمت و ترکیده
بو مصراع وزننده در او دکبی یقر بهجر یکفک جکرمی و تقطیع لغتده پاره پاره
اتمکه دیرلر واصطلاحده اولدر که اجزای شعری آنچه لر واجزای عروضه عرضه قیلالر و قاعدهٔ
عروض اولدر که بیتی تقطیع ایدجک میزان حروفی ایله بیت حروفن صایوب موازنه
قلمق درست دکلدر زیرا شعرده کاه اولور ایکی ساکن حرف بر حرف صایلور
نار و جان کبی بلکه وقت اولور که اوج ساکن حرف بر حرف صایلور دوست و
اوست کبی وکاه اولور بر متحرک ایله بر ساکن بر حرف صایلور نه و چو کبی و
الحاصل تقطیعده اعتبار لفظه در کتابته دکلدر که چوق حرف کتابتده اولور
تلفظده اولمز پس تقطیعه کلمز مثلا سلطان وانسان کتابتده الف ایله در تقطیعده
الف حسابه کلمز وکاه اولور ایکی ساکنک یا اوچ ساکنک برینه حرکت ویرب تقطیع
ایدرلر و حرف مشدد کتابتده بر یازلور تقطیعده ایکی حرف اعتبار اولنور

مثلا بترمن فاعلن وزننه تقطیع اولنور و هر حرفده تنوین نون ساکنه اعتبار اولنور
و عروضیلر اوزانده اولان تنوینی نون صورتنده یازرلر مثلا فاعلن و مفاعیلن
و مستفعلن لفظلرنده اولان تنوینلری نون شکلنده یازرلر حرکت اعتبار اولنیوب
حرف اعتبار قلندوغی ظاهر اولسون ایچون و بلکلکم وتد مجموع ایله سبب خفیفدن
ایکی جزء حاصل اولور اکر وتد مجموعی سبب خفیف اوزره مقدم دوترسک
بر جزء حاصل اولور بو وزنده صبر کو فعولن واکر وتد مجموعی سبب خفیفدن
مؤخر دوترسک بر جزء حاصل اولور بو وزنده کو صبر فاعلن و بیش وتد
مجموع ایله التی سبب خفیفدن وایکی فاصلهٔ صغری دن بیش جزء حاصل اولور
اکر وتد مجموعی ایکی سبب خفیفدن مقدم دوترسک بر جزء حاصل اولور
بو وزنده صبوری کو مفاعیلن اکر بر سبب خفیفی وتد مجموع اوزره مقدم
دوترسک و بر سبب خفیفی مؤخر دوترسک بر جزء حاصل اولور بو وزنده
صبر من کو فاعلاتن واکر ایکی سبب خفیفی بر وتد مجموع اوزره مقدم دوترسک بر جزء
حاصل اولور بو وزنده کو صبر من مستفعلن واکر وتد مجموعی فاصلهٔ صغری
اوزرینه مقدم دوترسک بر جزء حاصل اولور بو وزنده صبر نکنم مفاعلتن و
اکر وتد مجموعی فاصلهٔ صغری دن مؤخر دوترسک بر جزء حاصل اولور بو وزنده
نکنم صبر متفاعلن وایکی سبب خفیفدن و بر وتد مفروق دن بر جزء حاصل
اولور اکر ایکی سبب خفیفی بر وتد مفروق اوزره مقدم دوترسک بو وزنده صبر م
برد مفعولات و سبب ثقیل و فاصلهٔ کبری اجزاء سالمه‌ده کلمز متفرعاتنده
معلوم اولا مثلا اکر مستفعلن مخبول اولا متعلن قلور انکه برینه فعلتن قورلرکه

فاصلهٔ کبری در و هر کاه که فاعلاتن مجنون اولا فعلاتن قلورکه سبب ثقیل بولنور

مقالهٔ اولی بحرلر بیاننده در

امدی بلکل کم اون طقوز بحر بحر سالم در و سالم اکا دیرلرکه هر مصراعک اجزاء اصلیه سنده تغییر بولنمیه **بحر هزج سالم** هزج ترنم ایله خوش کلن آوازه دیرلر وعجم فاضل‌لری بحر هزج ایله ابتدا ایده کلمشلر در و بو بحره هزج دیرلر که بر ترنم اتدکلری ایچون

مثال فارسی

هزج راکر تمام ارکان همی خواهی ازین مکذر بکیر این قطعه را یا دو بکن این وزن را از بر

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن زهی با فر یزدانی زهی فرزند نیک اختر

مثال ترکی

کل امدی عقلی غواص ایت ایا علم هنر جویز عروض بحرینه طالب بن چیق غل درلر کوهر

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن بو کا دیرلر هزج سالم اوکلکده دوت ایاغ جز

بحر رجز سالم

رجز علة ونوع شتره دیرلر و بو بحره رجز دیدیلر علت بوکا چوق لاحق اولدغی ایچون

مثال فارسی

بحر رجز راکر تمام ارکان بخواهی در سخن نی هیچ شک تقطیع او کر بر سمت زین کونه کن

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن هر روز بختت نو شود از کردش چرخ کهن

مثال ترکی

نسبت ایدر رسم یوزکی آیه کونه کلمز یقین اینمز ایسک الوکه آیینه الوب بر یقین

مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن سالم رجز اشبو در در علم الیقین عین الیقین

بحر رمل

بحر رمل سالم

رمل بلکه دیرلر و بو بحره رمل دیدیلر اکی سبب خفیف اورته سنده بر وتد مجموع قوشلوب بیلک بولندوغی ایچون **مثال فارسی**

نام و ننکم فکر و ذکرم جسم و جانم شد بیغما روز و شب من در دعایت می دهم عمرم بتنها

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن شاد باش ای مفخر اولاد عثمان تو بهر جا

مثال ترکی

مال و ملکم اسم و رسمم اوکدی یولکده چو یغما صنمی بنی عشق ایچنده جانمی ویرونکارا

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن بو در بحر رمل سالم بونی دوت کل دلارا

بحر منسرح سالم

منسرح آچیجی معناسنه در و بو بحره منسرح دیدیلر لسانده جاری اولدغی ایچون

مثال فارسی

در غم تو جان سپرد عاشق زار و نزار ای صنم کلعذار کام دل من بر آر

مفتعلن فاعلات مفتعلن فاعلات هیچ مکن تو جفا از تو ای آن شهریار

و بحر منسرحک بر وزنی دخی بو در **مثال ترکی**

قدک هوسندن نه هوا ربیتو بر جانمده قدرم یوجلدی اکه هوس ایدلی ای دوت

مستفعلن مفعولات مستفعلن مفعولات بل بونی بو چون منسرح در بحرلر صنمکه یوت

بحر سریع سالم

سریع او بجی معناسنه در که لفظ سریع فعیل بمعنی الفاعل در و بو بحره سریع دیدیلر لفظنده سرعت اولدوغی ایچون **مثال فارسی**

بحر سریعت خوش ودلکشایی · جمله‌ار کانش بو دجان فزای ·
مفتعلن مفتعلن فاعلات · هرچه بخواهی بدمادت خدایی ·

وبحر سریعک بر وزنی دخی بودر **مثال ترکی**

قویا ایارشنک قمر برکز دخی بن خسته آه · دردکیلا اولدم هلاک ترک ایلمزسک جوریکی ·
مستفعلن مستفعلن مستفعلات · بحر سریع دیرلر بوکا کر صفقرا ایسک دوریکی ·

بحر خفیف سالم بو بحره خفیف دیدکلری اصطلاحدر **مثال ترکی**

حسن ایلنک سنسن شهی ای نکار رنکین لقا · افرین اولسون حسنکه صد هزاران صلوا علا ·
فاعلاتن مستفعلن فاعلاتن مستفعلن · تا کلیجک شلمک بوکا یارجک حق دییم سکا ·

بحر مضارع سالم

مضارع مشابه معناسنه در و بو بحره مضارع دیدلر بحرلره مشابه اولدغی ایچون

مثال فارسی

کرآن طره هست مشک بما چون نداد بوی · دران چهره هست ماه چرا درکشید روی ·
مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فاعلاتن · بدانی این تو مضارع شوی شاه خوب خوش خوی ·

بحر مقتضب سالم مقتضب اسم مفعول صیغه‌سی اوزره فکر اولنمش معناسنه در و بو بحره مقتضب دیدلر اجزاسنده انتظام تلفظ بولنمدوغی ایچون

مثال ترکی

طوبی قدو یرده ملک لولوسن نی بربری · حور العین سنسن جانک فردوس جنتدری ·
مفعولات مستفعلن مفعولات مستفعلن · کلشن خدو غنچه دهن کلسن یکانک کللری ·

بحر مجتث سالم مجتث اسم مفعول صیغه‌سی اوزره کسلمش معناسنه در و بو بحره

مجتث

مجتث دیدلر آخرکی جزء کسلوب غیراولدوغی ایچون **مثال ترکی**

جام مروق صون بروای ساقی سیمین ساق · سن حور جان افزا الندن نوش قلسون عشاق ·
مستفعلن مستفعلن مستفعلن مفعولات · مستانه نعره اوره لم طولسون صداسی آفاق ·

بحر متقارب سالم متقارب اسم فاعل صیغه‌سی اوزره یقلشمجی معناسنه در و بو بحره متقارب دیدلر بینک الفاظنده تقارب اولدغی ایچون

مثال ترکی

دلی آدمی قاف ایلمش عشق عنقا · بلور مز بو هربر دل اهلنده الا ·
فعولن فعولن فعولن فعولن · کرکدر عروض اهلی بلمکده اولا ·

بحر متدارک سالم

متدارک اسم فاعل صیغه‌سی اوزره یتیشجی معناسنه در بو بحره متدارک دیدلر بینک الفاظی بربرینه لاحق و ملاصق اولدغی ایچون **مثال ترکی**

بلبلی کللرک سروری قوللرک · همرهی دللرک رهبری یوللرک ·
فاعلن فاعلن فاعلن فاعلن · ای قولی تکرنک وی شهی ایلرک ·

بحر مدید سالم

مدید فعیل بمعنی المفعول در و بو بحره مدید دیدلر صدری چکلدوکی ایچون جزء سباعی ایله

مثال ترکی

ساقیا صون جامنز کوربن بزا ایچلم · بو دیار غمزه‌دن اوترک تا کیچلم
فاعلاتن فاعلن فاعلاتن فاعلن · غم قیا تمش قلبمی ایچلم آه ایچلم

بحر طویل سالم

طویل فعیل بمعنی الفاعل در و بو بحره طویل دیدلر اوزن اولدغی اچون ه

مثال ترکی

امیرم تمردور بنده سلطان دوران در ٭ انشکینده چاکر صد هزاران خاقان در
فعولن مفاعیلن فعولن مفاعیلن ٭ سکا دیدکم سلطان [redacted] سلیمان در

بحر بسیط سالم

بسیط فعیل بمعنی المفعول در و بو بحره بسیط دیدلر سبب خفیف لر بسط اولندغی
اچون اجزاسنک هر برنه مثال ترکی

عاشقلرا دبرکه فرماننه جانله ٭ عشقه مرید اولمشز بنده وهم راضی یوز
مستفعلن فاعلن مستفعلن فاعلن ٭ حالده یوز کرچه بز مستقبل و ماضی یوز

بحر وافر سالم

اصلده بونک اجزاسی درت متفاعلتن در بو بحره وافر دیدلر حرفلرنک حرکتی
وافر اولدوغی اچون و بو بحرده عربی شعرلر واقع اولور مجزو سنده غیری شعرلر
اولور مثال ترکی

شها دلسک که سن بیلسن بو وافری خوش ٭ اویردل عقلی جانی فهمکه بیله قوش
مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن ٭ بو کا عربی بحور دوشر قلاقی بوش

بحر کامل سالم

بو بحره کامل دیدلر ضرب جهتندن یا حرکت جهتندن کامل اولدوغی اچون

مثال ترکی

نظر ایدجک بو جاکه کوزمک ضیاسی مزید اولور ٭ لبکه بیانی ایدرسم دل و جان صفاسی مزید اولور

متفاعلن

متفاعلن متفاعلن متفاعلن متفاعلن ٭ بوکا بحر کامل اوقور سک سوزلکه بهاسی مزید اولور

بحر جدید سالم

متقدمینک بعضی بحور اصلیه اون بیش در و بعضی اون التی در دیوب اما
متأخرین بعضی بحور دخی ایجاد ایدب اون طقوز قلدلر بحر جدید انلردن در

مثال ترکی

اول حبیبکم وفاسی یوق سومکل ٭ نی وفانک چون جفاسی چوق سومکل
فاعلاتن فاعلاتن مستفعلن ٭ اوروز ایسه قاشی یاسی اوق سومکل

بحر مستجل سالم بو دخی انلردن درکه متأخرین ایجاد ایلدی مثال ترکی

منور در جهان یوزی کون یوزکدن ٭ بهشت اولمش مثو عالم خوب اوزکدن
مفاعیلن مفاعیلن فاعلاتن ٭ صچی لیلی دلا یکدر کوندزکدن

بحر متأخر سالم بو جمله بحوردن متأخر در مثال ترکی

النوکی اچ جهان یوزن منور قل ٭ زلفکی چوز سحر یلن معطر قل
٭ فاعلاتن مفاعیلن مفاعیلن ٭
٭ کلبه وکل رقیبونکی مکدر قل ٭

چون اون طقوز بحر سالملری بیان قلدق شمدن کرو بحر غیر سالملرک
استعمالده شایع اولانلرنی بیان قلالم و بونلرک معرفتی اجزاء اصلیه ده واقع اولان
تغییرک معرفتنه موقوفدر که متفرعات اندن حاصل اولور و اول تغییره
باعث اولانلره علل و ازاحیف دیرلر که اسبابده واقع اولانلره ازاحیف
و اوتادده و فواصلده اولانلره علل دیرلر و بونلر ایله اجزاء سالمه برحالدن حاله

دوزنه و فضلاء عجم قتنده مشهور اولانلر بو اوتوز درت درکه ذکر اولنور
جزء و خرم و خرب و خبن و طی و قبض و شتر و قصر و قطع و کف
و کشف و وقف و حذف و صلم و خبل و تشعیث و اضمار و قطف
و حذف و شکل و هتم و جب و زلل و بتر و جحف و جدع و
رفع و تلم و ترم و نحر و تسبیغ و لف و اذالت و ترفیل
و بونلرک معنای لغوی و اصطلاحی برله بیان اتمک مستحسن در امدی بیلکل که
جزء لغتده کسمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که هر مصراعدن بر جزء دوشه مثلا اجزاء
مثمن اولان مسدس اولا بوکا مجزو دیرلر خرم لغتده بورن دیرکن یا بورن
اوجن کسمکه دیرلرکه جلاج مرتبه سنه وارمیه و اصطلاحده مفاعیلن دن میم
دوشوب فاعیلن قلوب مفعولن انک یرینه قونلر بوکا اخرم دیرلر خرب لغتده
ویران اتمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که مفاعیلن دن میم و نون دوشوب فاعیل
قلوب مفعول انک یرینه قونلر بوکا اخرب دیرلر خبن لغتده قفتانی صماغه واتکنی
بردن قالدروب قوتلقده صاقلمغه دیرلر و اصطلاحده اولدر که فاعلاتن دن اولکی
الف دوشر فعلاتن قلورو مستفعلن دن سین دوشر متفعلن قلور مفاعلن
انک یرینه قونرو فاعلن دن الف دوشر فعلن قلورو مفعولات دن فا دوشر
معولات قلور مفاعیل ضم لام ایله انک یرینه قونر بونلرک هر برینه مخبون دیرلر
طی لغتده دورمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که مستفعلن دن فا دوشر مستعلن
قلور مفتعلن انک یرینه قونرو مفعولات دن واو دوشر مفعلات قلور فاعلات
وقف ایله انک یرینه قونر بونلرک هر برینه مطوی دیرلر قبض لغتده دوتمغه دیرلر

واصطلاحده اولدر که مفاعیلن دن یا دوشر مفاعلن قلورو فعولن دن نون دوشر
فعول قلورو فاعلن دن نون دوشر فاعل قلور بونلرک هر برینه مقبوض دیرلر شتر
لغتده عیب اتمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که مفاعیلن دن میم و یا دوشر فاعلن قلور
بوکا اشتر دیرلر قصر لغتده قصه اتمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که مفاعیلن دن
نون دوشرو ماقبلن ساکن ایدرلر مفاعیل اولورو فاعلاتن دن نون دوشر
ماقبلن ساکن ایدرلر فاعلات اولورو فعولن دن نون دوشرو ماقبلن ساکن ایدرلر
فعول اولور بونلرک هر برینه مقصور دیرلر قطع لغتده کسمکه دیرلر و اصطلاحده
مستفعلن دن نون دوشر ماقبلن ساکن ایدرلر مستفعل اولور مفعول انک یرینه قونر
و فاعلن دن نون دوشر و ماقبلن ساکن ایدرلر فاعل قلور رفع لن انک یرینه قونر
بونلرک هر برینه مقطوع دیرلر کف لغتده کرو دوتمغه و اتک دورمکه دیرلر و اصطلاحده
مفاعیلن دن نون دوشر مفاعیل قلورو فاعلاتن دن نون دوشر فاعلات
قلورو مستفعلن دن نون دوشر مستفعل قلورو متفاعلن دن نون دوشر
متفاعل قلور هر برنده نونک ماقبلی حرکت اوزره باقی اولورو بونلرک هر برینه
مکفوف دیرلر کشف لغتده چیلاق اتمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که مفعولات
دن تاء ساکنه دوشر مفعولا قلور مفعولن انک یرینه قونر بوکا مکشوف دیرلر وقف
لغتده کرو دورمغه دیرلر و اصطلاحده اولدر که شول مفعولات که تاء متحرکه ایله در
ساکن قلنه بوکا موقوف دیرلر حذف لغتده قویرق کسمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که
مستفعلن دن وتد مجموع دوشر مستف قلور فعلن انک یرینه قونرو فاعلن
دن وتد مجموع دوشر فا قلور فع انک یرینه قونرو متفاعلن دن وتد مجموع

دوشر متفا قلور فعلن انك یرنه قونر بونلرك هر برنه اخذ دیرلر صلم لغتده قولاق
كسمك دیرلر و اصطلاحده اولدر كه فاعلاتن دن سبب اخیر دوشر و وتد مجموع قطع
اولور یعنی النی دوشر و ماقبلی كه لام در ساكن اولوب فاعل اولور فعلن انك یرنه قونر
و مفعولات دن وتد مفروق دوشر مفعو قلور فعلن انك یرنه قونر بونلرك هر برنه
اصلم دیرلر خبل لغتده تباه اتمك و ناقص العضو اتمك دیرلر و اصطلاحده اولدر كه
فاعلاتن دن حرف ثانی ساكن دوشوب فعلاتن اولا و مستفعلن دن سین و فا كه
ساكنلردر دوشوب متعلن قلوب فعلتن انك یرنه قونر و مفعولات دن فا و واو
دوشوب معلات قلوب فعلات وقف ایله انك یرنه قونر و بونلرك هر برنه مخبول دیرلر
تشعیث لغتده پراكنده اتمك دیرلر و اصطلاحده اولدر كه فاعلاتن دن عین دوشر
فالاتن قلور یا لام دوشر فاعاتن قلور مفعولن انك یرنه قونر بونلرك هر برنه مشعث
دیرلر اضمار لغتده كزلمك دیرلر و اصطلاحده اولدر كه فاعلاتن دن اكنجی حرف
دوشر و عینی ساكن ایدرلر فعلاتن اولور مفعولن انك یرنه قونر یا متحرك اولان
حرفی ساكن ایدرلر مثلا متفاعلن تاسینی ساكن ایدوب مستفعلن انك یرنه قونر
بونلرك هر برنه مضمر دیرلر قطف لغتده میوه درمكه حرمه دیرلر و اصطلاحده اولدر كه
مفاعلتن دن تن دوشر و ماقبلی ساكن ایدرلر مفاعل اولور فعولن انك یرنه قونر
بوكا مقطوف دیرلر حذف لغتده اتمك دیرلر و اصطلاحده اولدر كه مفاعیلن دن
لن دوشر مفاعی قلور فعولن انك یرنه قونر و فاعلاتن دن تن دوشر فاعلا قلور
فاعلن انك یرنه قونر و فعولن دن لن دوشر فعو قلور فعل انك یرنه قونر بونلرك
هر برنه محذوف دیرلر شكل لغتده درت ایاقلو حیوانك ایاغن باغلمغه

دیرلر و اصطلاحده اولدر كه فاعلاتن دن اكنجی حرف دوشر و نون دوشر فعلاتُ قلور
ضم تا ایله بوكا مشكوك دیرلر هتم لغتده دیش صیماغه دیرلر و اصطلاحده اولدر
كه مفاعیلن دن سبب اخیر دوشر و بتر سببك حرف اخیری دوشر و حرف اولی
ساكن قلنور مفاع اولور فعول انك یرنه قونر بوكا اهتم دیرلر جب لغتده
خادم اتمك دیرلر و اصطلاحده اولدر كه مفاعیلن دن اكی سبب دوشر مفا قلور
فعل انك یرنه قونر بوكا مجبوب دیرلر زلل لغتده دایرنق معناسنده رو یانی
ای اولیلن عورته دیرلر و اصطلاحده اولدر كه مفاعیلن كه اهتم اولاینه میم دوشه
فاع قلور بوكا ازل دیرلر بتر لغتده قویرق كسمكه دیرلر و اصطلاحده اولدر كه
مفاعیلن ازل اولاینه عین دوشه فا قله فع انك یرنه قونر یا فاعلاتن دن تن
دوشه و الفی حذف اولنه و لامی ساكن قلنه فعل انك یرنه قونر یا فعولن دن لن
دوشه و واوی حذف اولنه و عینی ساكن قلنه فع اولا بونلرك هر برنه ابتر دیرلر
جحف لغتده برنسنه یرندن كیدرمكه دیرلر و اصطلاحده اولدر كه فاعلاتن مخبول
اولا فعلاتن قلورینه فاصله صغری دوشه تن قله فع انك یرنه قونر بوكا مجحوف
دیرلر جدع لغتده بورن كسمكه دیرلر و اصطلاحده اولدر كه مفعولات دن اكی سبب
خفیف دوشه و تا ساكن اولوب لات اولا فاع انك یرنه قونر بوكا مجدوع دیرلر
رفع لغتده كتورمكه دیرلر و اصطلاحده اولدر كه مستفعلن دن اولكی سبب دوشه
تفعلن قله فاعلن انك یرنه قونر و مفعولات دن اولكی سبب دوشه عولات قله
مفعول ضم لام ایله انك یرنه قونر بونلرك هر برنه مرفوع دیرلر ثلم لغتده دلك
اتمكه دیرو اصطلاحده اولدر كه فعولن دن فا دوشه عولن قله فعلن انك یرنه

توز بوکا اثلم دیرلر ثرم لغتده دیش صنقدر و اصطلاحده اولدر که فعولن دن فاونون
دوشه عول قله فعل ضم لام ایله انکه یرنه قو نز بوکا اثرم دیرلر نحر لغتده بوغاز کسمکه دیرلر
و اصطلاحده اولدر که مفعولات مجدوع اولوب لات قله تا دخی دوشوب لا قلوب
فع انکه یرنه قونز بوکا منحور دیرلر تسبیغ لغتده تمام اتمکدر و اصطلاحده اولدر که
مفاعیلن و فاعلاتن اوزرنه بر حرف ساکن مثلا الف زیاده ایده لر مفاعیلان و فاعلاتان
اولور بو ننکه هر برنه مسبغ دیرلر لف لغتده صارمقدر و اصطلاحده اولدر که
مفاعیلن اوزرنه قبض کله مفاعلن اولا آندن صکره الکی حرف زیاده ایدرلر مفاعلن فع
اولور مفاعلاتن انکه یرنه قونز بوکا مقبوض ملفوف دیرلر اقالت لغتده اتکی
صالیویرمکه دیرلر و اصطلاحده اولدر که شول جزکه آخری وتد مجموع اولا انک اوزرنه
بر حرف ساکن مثلا الف زیاده ایدرلر و بو مستفعلن ده و فاعلن ده و متفاعلن ده
اولور که مستفعلان فاعلان و متفاعلان اولور و بو ننکه هر برنه مذال دیرلر ترفیل
لغتده اتکی اوزتمغه دیرلر و اصطلاحده اولدر که شول جزکه آخری وتد مجموع اولا اکا اکی
حرف زیاده ایده لر مثلا مستفعلن مستفعلاتن اولا بوکا مرفل دیرلر و معلوم اولسون که
بر جزء اصلی که فعولن در انک آلتی فرعی وار در بری فعولُ در ضم لام ایله تنوین سز
بری فعول در سکون لام ایله بری فعلن در بری فَعْلُ در سکون عین و ضم لام ایله
بری فَعَلْ در فانک و عینک فتحه سی و لامک سکونی ایله بری فَعْ در و بر جزء اصلی که
فاعلن در انک اکی فرعی وار در بری فَعِلن در فانک فتحه سی و عینک کسره سی ایله
بری فُعْلن در فانک فتحه سی و عینک سکونی ایله و بر جزء اصلی که مستفعلن در انک اون
بر فرعی وار در بری مفاعلن در بری مفتعلن در بری فعلاتن در بری مستفعلُ در

ضم لام ایله تنوین سز بری مفاعلُ در ضم لام ایله تنوین سز بری مفعولن در بری فعولنُ
در بری مستفعلان در بری مفاعلان در بری مفتعلان در بری
فعلتان در فانک و عینک و لامک فتحه سی ایله و بر جزء اصلی که مفاعیلن در آنک
یدی فرعی وار در بری مفاعلن در بری مفاعیلُ در لامک سکونی ایله بری فعولن در
بری مفعولن در بری فاعلن در بری مفعولُ در لامک ضمه سی ایله تنوین سز و بر جزء
اصلی که فاعلاتن در انک اون بر فرعی وار در بری فعلاتن در فانک فتحه سی و عینک کسره سی
ایله بری فاعلات در تانک ضمه سی ایله تنوین سز بری فعلات در فانک فتحه سی
و عینک کسره سی و تانک ضمه سی ایله تنوین سز بری فاعلان در بری فعلان در فانک
فتحه سی و عینک کسره سی ایله بری فاعلن در بری فعلن در فانک فتحه سی و عینک کسره
سی ایله بری فَعْلن در فانک فتحه سی و عینک سکونی ایله بری مفعولن در بری
فاعلیان در یانک تشدیدی ایله بری فعلیان در فانک فتحه سی و عینک فتحه سی
و یانک تشدیدی ایله و بر جزء اصلی که مفاعلتن در انک سکز فرعی وار در بری مفاعیلن
در بری مفاعلن در بری مفاعیلُ در ضم لام ایله تنوین سز بری فعولن
در بری مفتعلن در بری مفعولن در بری فاعلن در بری مفعول در
ضم لام ایله و بر جزء اصلی که متفاعلن در انک اون بش فرعی وار در
بری مستفعلن در بری مفاعلن در بری مفتعلن در بری فعلاتن در
فانک فتحه سی و عینک کسره سی ایله بری مفعولن در بری فعلن در فانک فتحه
سی و عینک کسره سی ایله بری فعلن در فانک فتحه سی و عینک سکونی ایله بری
متفاعلان در بری مستفعلان در بری مفاعلان در بری مفتعلان در

بري مُتَفاعلان در تانك سكوني ايله بري مستفعلاتن در بري مفاعلاتن در بري
مفتعلاتن در و بر جزء اصلی که مفعولات در انکك اون بر فرعی وار در بري مفعولات در
تانك ضمه سي ايله بري فاعلاتُ در تانك ضمه سي ايله بري فعِلاتُ در فانك فتحه سي
و عينك كسره سي ايله و تانك ضمه سي ايله بري منعولان در بري فعولان در بري
فاعلان در بري مفعولن در بري فعولن در بري فاعلن در بري فعلن در
فانك فتحه سي و عينك كسره سي ايله بري فعلن در فانك فتحه سي و عينك
سكوني ايله و چون علل احوالي بيان قلندي شمدن كرو تركيده
دلن شايع و مستعمل اولان بحر غير سالملري بيان قلالم

بحر هزج مجزو و متوازن

طلبكدر اي پري پيكر ملك منظر	سپهر و مه زمينه شه زمان پرور
مفاعيلن مفاعيلن مفاعيلن	مرتبين بحر هزج اخرب
اي يار پري صورت ديدار كه مشتاقم	وي حور ملك سيرت ديدار كه مشتاقم
مفعول مفاعيلن مفعول مفاعيلن	مرتبين بحر هزج اشتر
آفتاب عالم آرا در يوزك اي شه	اول سببدن ايدر اكا سجود مهر و مه
فاعلن مفاعيلن فاعلن مفاعيلن	مرتبين بحر هزج اشتر اهتم
لبلرك لبلرك شراب و شراب	يورکم يورکم كباب و كباب
فاعلن فاعلن فعولن فعول	مرتبين بحر هزج اخرب مكفوف محذوف
اي باد صبا سن بزه دلبر خبرن وير	بوني سرو سا مانلره سرور خبرن وير
مفعول مفاعيل مفاعيلُ فعولن	مرتبين بحر هزج اخرب مقبوض ابتر

اول مه كه هيئت كوكلك افلاكن	مستغرق نور ايدر منور مه در
مفعول مفاعيل مفاعيلن فع	مرتبين بحر هزج مجزو مقبوض مسبغ
يوزكدر يوزك اي يار مه جبين	شعاع شمع آفتاب جان و دين
مفاعلن مفاعلن مفاعلان	مرتبين بحر هزج مجزو اخرم مقبوض
محذوف دمانم مكر ايده حبيبم	كم دردم بغايت اشدي حد دن
مفعولن مفاعلن فعولن	مرتبين بحر هزج اشتر محذوف
متوازن عشقكه نكارا جان و سر فدادر	اولمشم فدائي عشقكه فدائيم
فاعلن فعولن فاعلن فعولن	مرتبين بحر هزج اخرب مقبوض محذوف
مجزو اي خط صفاتك اسم اعظم	ذاتك دم جان و جان آدم
مفعول مفاعلن فعولن	مرتبين بحر هزج مقبوض مكفوف
متوازن كونش در النك بحق الله	و ليكن اعمي كور امز آپني
مفاعلاتن مفاعلاتن	مرتبين بحر هزج مجزو محذوف
سروري اولمدن اي يار جاننه	بكون جاني سكا جانا فدا در
مفاعيلن مفاعيلن فعولن	مرتبين بحر رمل مجزو
عشقسز كيشي جهان جانسز دري در	عشق اري كر زنن كر مرده دري در
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	مرتبين بحر رمل مقصور
كوكلم عشقك اودنه اي لبي كلنار	دوشلي اوكه وجودم معدن انوار وار
فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلات	مرتبين بحر رمل محذوف
صبحكه والليل يوزك والضحي و النور در	كوزلركه والنجم كوكسك سورة والطور در

فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	مرتين بحر رمل مضمر مقطوع
النوكه اهل نظر نور تجلى ديدلر	يكك حرتنه آتش موسى ديدلر
فعلاتن فعلاتن فع لن	مرتين بحر رمل مجزو مقصور
طلعتكدن اى كنش يوزلو نكار	حق تعالى نوربى اولدى آشكار
فاعلاتن فاعلاتن فاعلات	مرتين بحر رمل مجزو محذوف
نه دلرسك قل سكا ويره يولى	نامراد اتمه جمالكدن انى
فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	مرتين بحر رجز مجزو
الحمد لله وصلوكه اردم ينه	فوت اولمدن ديداركى كوردم ينه
مستفعلن مستفعلن مستفعلن	مرتين بحر رجز مطوى مجبوب
شعشعهٔ شمع رنكك دوتدى جهانى اى قمر	رايحهٔ مشكك خطك قيلدى جانى سربسر
مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفاعلن	مرتين بحر رجز مطوى مرفل اى لبى
كوثر كنده كو حورى قامتى سدره رخلرى جنت	وى صچى سنبل بكلرى فلفل فرقتى طاعون وصلينه رحمت
مفتعلاتن مفتعلاتن مفتعلاتن	مرتين بحر رجز مطوى مخبون
دلبرك وصالنه جان وكوكل فدايى در	جان وكوكل فدايى در دلبرك وصالنه
مفتعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن	مرتين بحر رجز مطوى مرفوع
لعل لبك شربتنى صور مشم	نقل ومل وشهد وشكر ديدلر
مفتعلن مفتعلن فاعلن	مرتين بحر سريع مجزو موقوف
اوغريلى زلفكه جانا نسيم	مشكك تحويسى ايله طولدى جهان
مفتعلن مفتعلن مفعولات	مرتين بحر منسرح مجزو

حسنك كوندن روشن جهان سربسر	لعلك ميندن سرخوش روح روان
مستفعلن مفعولات مستفعلن	مرتين بحر منسرح مطوى موقوف
لعل لبك آب حيات چشمه سيدرى حبيب	مرده يه اولدر حيات خسته يه اولدر طبيب
مفتعلن فاعلات مفتعلن فاعلات	مرتين بحر منسرح مجزو مطوى موقوف
متوازن قنده سن اى مرد عشق كلبرو كل	ذوق ايده لم راح صاف اولدى ينه
مفتعلن فاعلات مفتعلن	مرتين بحر خفيف مخبون
صنما وصلكه فدا دل وجان وتن دخى	حبشى بكلركه قول شه چين وختن دخى
فعلاتن مفاعلن فعلاتن مفاعلن	مرتين بحر خفيف مجزو مخبون مقصور
قامتك سدره مى يا سرو روان	لبلرك عيسى مى يا روح روان
فاعلات مفاعلن فعلات	مرتين بحر خفيف مجزو مخبون
محذوف كنشه طعن ايدر يوزك نورى	شكر بكزر بولنمز اى حورى
فعلاتن مفاعلن فع لن	مرتين بحر مضارع مجزو
جمالكدن اى ملك روجهان روشن	كنش مى سن يا قمر بالله اى دلبر
مفاعيلن فاعلاتن مفاعيلن	مرتين بحر مضارع اخرب
عشقوكه باش قوشلدن رسواى عالم اولدم	وصلكدن ايرو دوشدم هجركله همدم اولدم
مفعول فاعلاتن مفعول فاعلاتن	مرتين بحر مضارع اخرب مكفوف
مقصور يوزك كتابتنده بكك حرفه نقطه	زلفكله كربيكك قشك آيات بينات
مفعول فاعلات مفاعيل فاعلات	مرتين بحر مقتضب مجزو موقوف
مكشوف سدرة المنتهى دربويك اى دوست	حور العين سنسن جمالك فردوس

مفعولات مستفعلن مفعولن
موقوف رخ قلدی زلفی یوزندن نکار
فاعلات مفتعلن فاعلات
شول معنیدن کوزلرم کوزلر خوب یوزی
مستفعلن فاعلاتن مستفعلن
یکانکک آتشی نور چراغ جل جلال
مفاعلاتن فعلاتن مفاعلاتن فعلات
سرورم محترم همدمم
فاعلن فاعلن فاعلن
یوزکدر قمردورنده خورشید
فعولن مفاعیلن فعولان
عالم آرا طلعتک ای قمر رخ
فاعلاتن فاعلن فاعلاتن
مهر سعادت تویی شاه سلام علیک
مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلات
وصال ترا اهی طلبم دگر چه کنم
مفاعلتن مفاعلتن مفاعلتن
بکمال تو ته مقابلم من ناقصی ٥
متفاعلن متفاعلن متفاعلن

مرتین بحر مقتضب مجزو مطوی
کندی بولت اولدی کنش آشکار
مرتین بحر مجتث مجزو
کوز نورن ایدر زیاده وجه حسن
مرتین بحر مجتث مخبون مقصور
جمالک آیتی معنی حسن ولطف وکمال
مرتین بحر متدارک مجزو متوازن
مونسم محرمم همدمم
مرتین بحر طویل مجزو مسبّغ
سکا مشتری برجیس وناهید
مرتین بحر مدید مجزو متوازن
طالعی درزهره ومهر وماهک
مرتین بحر بسیط مطوی
نور سیادت تویی شاه سلام علیک
مرتین بحر وافر مجزو متوازن
که غیر وصل بجانب من نمی بودش
مرتین بحر کامل مجزو متوازن
نظری بکن بکمینه ات که تو کاملی
مرتین بحر جدید مخبون

لبک شربت بیماره ام دررر
فعلاتن فعلاتن مفاعلن
متوازن حبیبمز بزه وفاقلمزدر
مفاعلن مفاعلن فعلاتن
مقصور ای لعل لبک راح روح بخش
مفعول مفاعیل فاعلات
دل وجانم نیچون قلمز بکا وفا

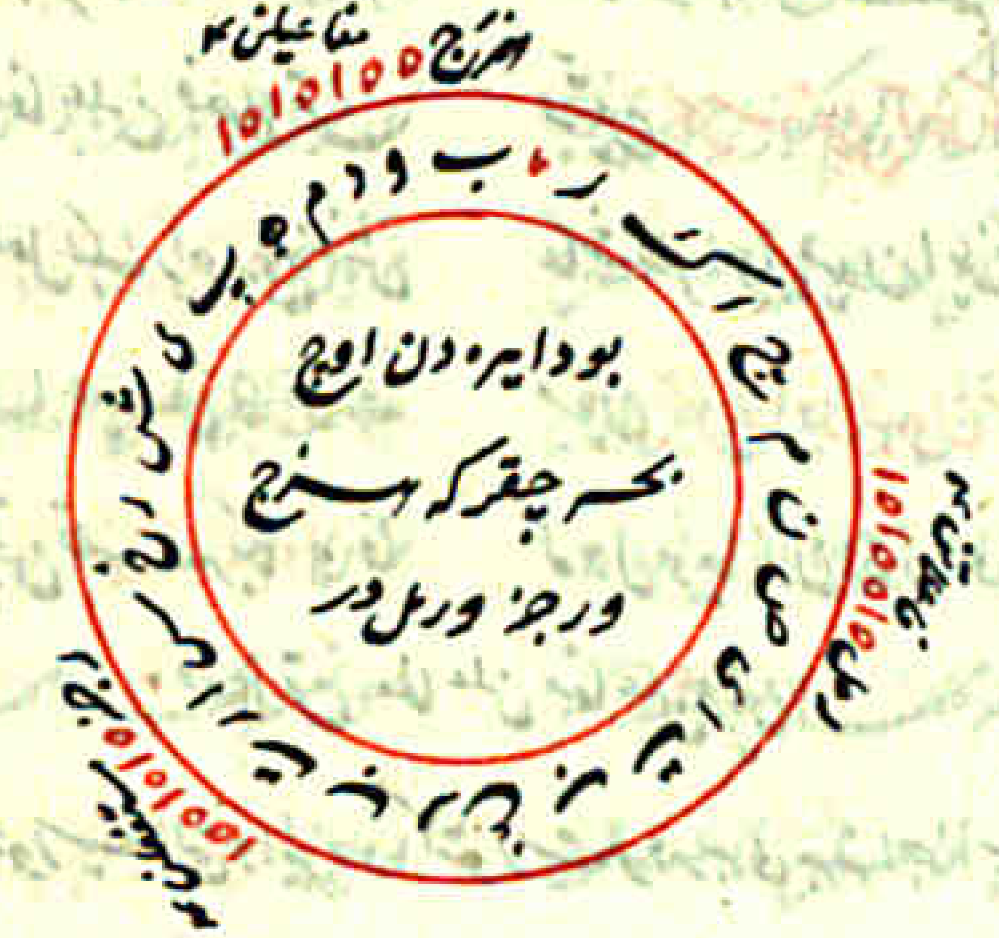
ان بزخسته دله امدر ای صنم
مرتین بحر مستجل مقبوض مخبون
صوکنده بر ترحم ایلیسه در
مرتین بحر مستجل آخر مکفوف
عاشقلره اول میدن ایله بخشش
مرتین بحر متآخر مخبون مقبوض
که دل وجاندن اتدی اول بنی جدا

فعلاتن مفاعلن مفاعلن مرتین

وبلکل کم بحورسی التی دائره ده کتورمشلر در بری برنه اجزاسی حرکته وسکونده مناسب اولان بحرلری بر دائره ده جمع اتمشلردر وبر مصراعی دائره ایچنده حروف مقطعه ایله یازب دائره نک طشره سنده متحرک وساکنه اشارت اتمشلردر متحرکک اشارتی بویله در ٥ وساکنک اشارتی بویله در ١ ونیچون تفکیک اجزا ایدب تقدیم وتأخیر اتسلر بر مصراع بر نیچه بحردن اولمق میسر اولور نیتکم دائره مؤتلفه در بر بحرکه بحر هزج درکه درت مفاعیلن در چون مستفعلن دلیه لر تقدیم وتأخیر ایدب عیلن مفا دیرلر وزن مستفعلن اولور درت مستفعلن بحر رجز در وچون فاعلاتن دلیه لر تقدیم وتأخیر ایدب لن مفاعی دیرلر وزن فاعلاتن اولور درت فاعلاتن بحر رمل در واول دائره لر بونلردر که عجم استادلری بو وجهله ترتیب ایدب تحریر اتشلردر اتولکی دائره نک ادی مؤتلفه در

اجزاسنك ایتلافی ایچون كه هر بری سباعی در و بو دایره نك مصراعی بو در مصراع

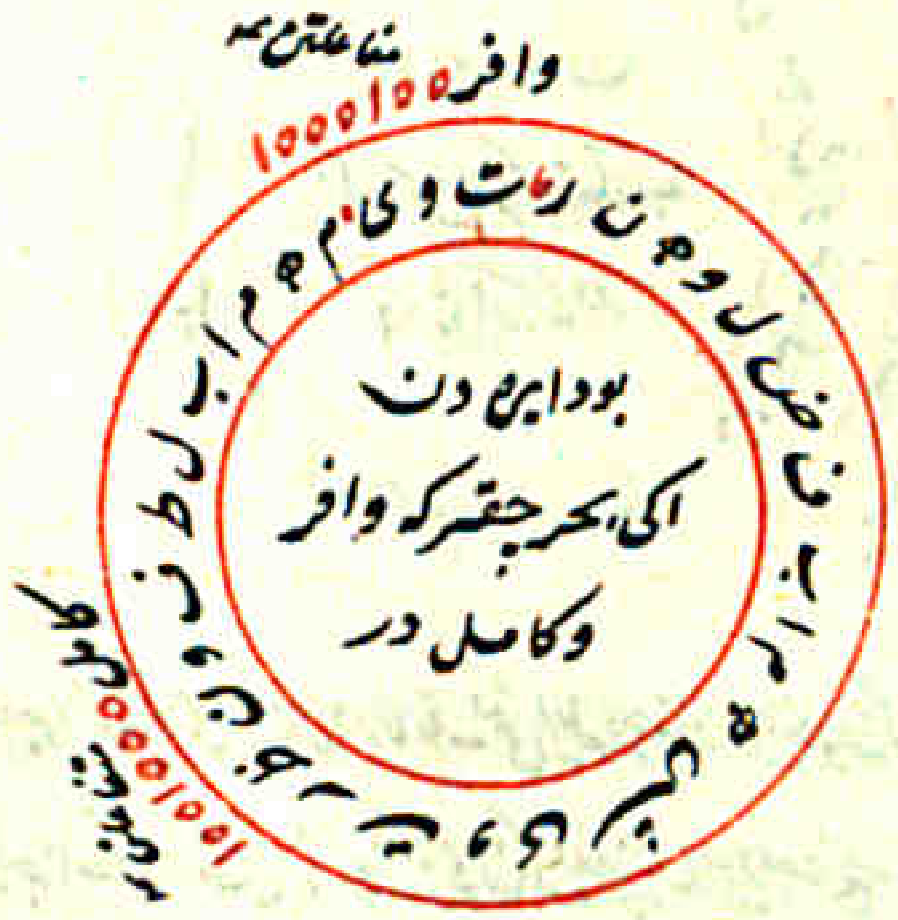
بود مه پیش رخسارت برغبت ای صنم چاكر

بو مصراع وجه مسطورله اولیجق بحر هزج وزنی اولور كه تقطیعی بو در بود مه پی
مفاعیلن ش رخسارت مفاعیلن برغبت ای مفاعیلن صنم چاكر مفاعیلن
وچون بو مصراع شویله اوقنه مه پیش رخسارت بود چاكر برغبت ای صنم
بحر رجز وزنی اولور كه تقطیعی بویله در مه پیش رخ مستفعلن سارت بود
مستفعلن چاكر برغ مستفعلن بت ای صنم مستفعلن وچون بو مصراع
شویله اوقنه پیش رخسارت بود مه ای صنم چاكر برغبت بحر رمل وزنی
اولور كه تقطیعی بو در پیش رخسا فاعلاتن رت بود مه فاعلاتن
ای صنم چا فاعلاتن كر برغبت فاعلاتن
واكنجی دایره نك آدی متفقه در اتفاق اجزاسی ایچون كه متفق لر در سباعی اولمغله و بعضیلر

متفقه اجزاسی خماسی اولنه دیدیلر بو فقیرك یازدوغی مشهور اولان مصراع

توی مه ما بلطف و نظر توی شه ما بفضل و هنر

بو مصراع وجه مسطورله اولیجق بحر وافر وزنی اولور كه تقطیعی بو در
توی مه ما مفاعلتن بلطف و نظ مفاعلتن توی شه ما
مفاعلتن بفضل و هنر مفاعلتن وچون بو مصراع شویله
اوقنه مه ما بلطف و نظر توی شه ما بفضل و هنر
توی بحر كامل وزنی اولور كه تقطیعی بویله در
مه ما بلط متفاعلن ف و نظر توی متفاعلن شه ما
بفض متفاعلن ل و هنر توی متفاعلن
واوچنجی دایره نك آدی مشتبهه در اجزاسی متشابه اولدوغی ایچون مصراع
ترا كس بخوبی نباشد نظیری

بحر متقارب

وَدُورُنجی دایره نک آدی مجتلبه در لامک فتحی ایله اجتلابی ایچون که چکلشدر بعضیلر مختلفه دیرلر اجزاسنک اختلافی اولدوغی ایچون که بعضی خماسی بعضی سباعی در و بعضنک سباعی سی بعضنک سباعیسنه مغایردر مصراع بیا ای مهت چاکر که هستی زمه بهتر

طویل فعولن مفاعیلن

وبشنجی دایره نک آدی مختلفه در اختلاف اجزاسی ایچون که عدد حروفنده وخصوص اجزاسنده بری برینه مخالف لردر مصراع

نازتر اشد زخشن عیش تر اشد زلطف

منسرح مطوی الاجزا

والتنجی دائره نک آدی مشتبه در اول ذکر اولان دایره لره متابعت اتدیکی ایچون وبر ادی منتزعه در متاخرین نزع واختراع اتدکی ایچون حتی بعض بحرلری ذکر اولنان بحرلردن غیری اختراع اولنمش بحرلردر مصراع دی تو ببردی زدلم هوش باز

بحر سریع مستفعلن مستفعلن فاعلن

شمدیه دکه نظم احوالی بیان اولندی نظم مناسبتی ایله نثرک اقسامن دخی بیان ایده لم که نثر اوچ درلودر نثر مرجز ونثر مسجع در ونثر عاری در ونثر مرجز اولدر که وزنی اولا قافیه سی اولمیه ونثر مسجع اولدر که قافیه سی اولا

وزنی اولمیه و نثر عاری اولدرکه نه قافیه سی اولا و نه وزنی اولا پس نثر قافیه سز
شعر اولمز اگرچه اولمق گرکدر اما نثرده بونلر شرط دکلدر ویو قرودة قافیه نک
تفصیلی آنشعرده کلسه گرک دیو وعده اولنمش ایدی اول وعده محلی بودر من بعد
آنی بیان ایده لم اندی بلکل که قافیه یه انونکیچون قافیه دیرلر که شعر اجزاسنک
قفاسنده کلور نیتکم برکسنه برغیرک اردنجه کلسه اول بونک قفاسنده دردیرلر
وقافیه ده علماء عربیت اختلاف اتمشلردر فضلا قتنده مشهور قطرب قولیدر که
قافیه بر حرفدر اول حرفه عرب رَوِی دیرلر و روی رواءدن درو روا اول
ایپه دیرلر که انکله دوه یوکن باغلرلر نیتکم اول ایپ ایله دوه یوکی باغلنور
اول حرفله دخی شعر باغلنور حرف روی سز شعر درست اولمز و حرف روی گرکدر که
کلمه نک نفسندن اولا اشلا • انداختهام • وساختهام • لفظلرنده حرف روی خادر
که نفس کلمه دن درو قافیه اکی درلودر بری اصلیه دربری معموله در اصلیه راست •
وماست • کبی وسکا • وبکا • کبی که جمله حرفلری نفس کلمه دن درو معموله هواست •
وکجاست • کبی وقول • وجول • کبی اصلده هوا وکجا • وقل • وجل • ایدی سین وتا • و
واو • زیاده قلنمشدر و حرف روی آخر حرفه دیرلر الا اگر تنوین اولا یا تنوین دن
بدل اولا یا حرف اشباعی اولا بیان حرکت ایچون کلمش اولا المنزلا • المنزلواهـ
المنزلی • یا اشباعی مقامنه قایم اولا بیان حرکت ایچون اولا کتابیه • و
حسابیه • هاسی کبی یا حرف اشباعی یه مشابه اولا تثنیه ضمیری اولان الف کبی
وجمع ضمیری اولان واو • کبی که ماقبلی مضموم اولا و ضمیر مؤنث اولان یا • کبی که
ماقبلی مکسور اولا لم یضربا • لم یضربوا • لم یضربی • کبی یا حرف اشباعی مقامنه قایم

اولانلر

اولا نه مشابه اولا هاء تأنیث وهاء ضمیر کبی که ماقبللری متحرک اولا طلحه • وغلامه • کبی
بونلرکه هر برینه وصل دیرلر روی دیمزلر و بلکل که حرف روینک و ماقبلنک و مابعدینک
اعتباری ایله برقچ نوع قافیه بولنور که حرف روی اعتباری ایله یا مقیده در
یا مطلقه درو ماقبلی اعتباری ایله مردفه در یا موسسه در یا مجرده درو مابعدی اعتباری
ایله موصوله در خروجسز یا خروج ایله قافیه مقیده اولدر که حرف روی ساکن اولا مثال

• وقاتم الاعماق خاوی المخترق •

بو حرف روینک ماقبلنک حرکتنه توجیه دیرلر و قافیه مطلقه اولدر که حرف روی متحرک اولا مثال

• قفا نبک من ذکری حبیب و منزلی •

و قافیه مردفه اولدر که حرف رویدن اول الف اولا عماد کبی یا واو ممدوده اولا
یا یاء ممدوده اولا عمود • وعمید • کبی یا واو غیر ممدوده یا یاء غیر ممدوده اولا قول •
وقیل • کبی بونلرک هر برینه ردف دیرلر انک کسری و واک سکونی ایله و ردفک ماقبلنک
حرکتنه حذو دیرلر و قافیه موسسه اولدر که حرف رویدن بر حرف یوقرو اولان الف اولا
عابد کبی و بو الفه تأسیس دیرلر و ماقبلنک فتحه سنه رس دیرلر و اول حرف که
بو الف ایله حرف روی اورته سنده در اولا دخیل دیرلر و حرکتنه اشباع دیرلر و قافیه
مجرده اولدر که حرف رویدن اول ردف و تأسیس اولمیه و قافیه موصوله که خروج
سز اولا اولدر که حرف رویدن صکره بر حرف اولا وصل دینلن حرفلردن منزلا •
و منزلو • و منزله • کبی هاء ساکنه ایله و قافیه موصوله که خروج ایله اولا اولدر که
حرف رویدن صکره هاء متحرکه اولا حرف اشباعی ایله منزلها • و منزلهو • و منزلهی کبی
بو حرفه خروج دیرلر هاء وصلک حرکتنه نفاذ دیرلر و دخی دیشلردر که حرف رویا

اکرچه بر حرف در اما اکا تبعیت ایله سکز حرف دخی کلور درت حرفی حرف رویدن اوّل
درت حرفی حرف رویدن صکره اولور مثلا انداخته ام و برداختهام لفظلرنده حرف
روی خادر و درت حرف رویدن اوّل و درت حرف صکره در رویدن اوّل اولان
حرفلرک اسملری بودر حرف تأسیس حرف دخیل حرف ردف حرف قید و رویدن صکره
اولان حرفلرک اسملری بودر حرف وصل حرف خروج حرف مزید حرف نائره و بو جمله
طقوز حرفه آلتی حرکت کلور که آنلره رس و اشباع و حذو و توجیه و مجری
و نفاذ دیرلر و الف تأسیس و حرف دخیل قافیهٔ موسسه ده اولور و بو آلتی
حرکتک ایکیسی که رس و اشباع در بو قافیه ده اولور عاقل و جاهل کبی که الف حرف
تأسیس در قاف و ها حرف دخیل در و لام روی در و تأسیسدن اوّل اولان حرکت
رس در و حرکت دخیل اشباع در پس بو قافیه ده اوچ حرف و ایکی حرکت واردر
و بو قافیه خاصهٔ عرب در که عجم الفی رعایت ایتیوب عاقل قافیه سنده مقبل و مشکل
کتورسه لر عیب اولمز اما عرب قتنده چون مطلع ده الف تأسیس کلسه آخرنده دخی
اول رعایت اولنمق کرکدر و بلکه قافیهٔ عجم قتنده اوچ درلودر مجرّده و مردفه
و مقیّده در مجرّده قمر و شکر کبی که را روی در و آندن اوّل اولان حرکت توجیه در
پس بو قافیه ده بر حرف و بر حرکت واردر و مردّفه اوچ حرفده اولور بری الف
جان و کان کبی بری واو حور و نور کبی بری یا دین و چین کبی در مقیّده بر
حرف در ساکن که ردف یرنه کلور لفظ مرد و درد کبی و لفظ قند و چند کبی
پس الف جان و کان و واو نور و حور و یا دین و چین ردف در و رای
مرد و درد و نون قند و چند قید در و ردف و قیددن اوّل اولان حرکت

حذو

حذو در و اوّل درت حرف که رویدن صکره کلور بری حرف وصل در رویه اکا
متّصل اولمق ایله متحرّک اولور سرم و برم کبی که را روی در میم وصل در
و رویدن اوّل اولان حرکت توجیه در و حرکت روی مجری در بو قافیه ده ایکی حرف
و ایکی حرکت واردر و اوّل حرف که حرف وصلدن صکره کلور خروج در که اول درت
حرفک بری بودر تا که وصل متحرّک اولمیه حرف خروج کلمز همسرمش و همبرمش کبی
بونده روی رادر و وصل میمدر و خروج شین در و رویدن اوّل اولان حرکت
توجیه در و حرکت روی مجری در و حرکت وصل نفاذ در بو قافیه ده اوچ حرف
و اوچ حرکت واردر و هر حرکت که حرف رویدن صکره کلور کرک بر کرک زیاده نفاذ
دیرلر و اوّل حرف که خروجدن صکره کلور مزید در که اول درت حرفک بری بودر
دلبرمست و درخورمست کبی بونده را روی در و میم وصل و سین خروج و تا
مزید در رویدن اوّل کلن حرکت توجیه و حرکت روی مجری و حرکت وصل
نفاذ در و بو قافیه ده درت حرف و اوچ حرکت واردر و اوّل حرف که مزیددن
صکره کلور نائره در که اول درت حرفک بری بودر سستمش کبی که بونده اولکی
سین روی در و ایکنجی سین وصل در و تا خروج در و میم مزید در و شین نائره
در و رویدن اوّل اولان حرکت توجیه در و روی حرکتی مجری در و آندن صکره
اولان حرکت نفاذ در بونده بیش حرف و اوچ حرکت واردر مثال قافیهٔ مجرّده

بیت
چو بوی تو ارد نسیم سحر
فزایش کند دل روان جان و سر

بونده را روی در و آندن اوّل اولان حرکت توجیه در پس بو قافیه ده
بر حرف و بر حرکت واردر مثال قافیهٔ مردّفه که الف ایله اوله بیت

گر بنوشم ز لعل دلبر جام ٭ گر دم در جهان میسر کام ٭

بونده میم روی در الف ردف در ورد فدن اوّل اولان حرکت حذو در بونده اکی حرف و بر حرکت وار در مثال قافیهٔ مردفه که واوله اولا بیت

ای که نبود بحسن روی تو حور ٭ باد چشم بد از جمال تو دور ٭

بونده راروی در و واو ردف در ورد فدن اوّل اولان حرکت حذو در بونده قافیه اکی حرف و بر حرکت در مثال قافیهٔ مردفه که یا ایله اولا بیت

ای لبت را ملک خوبی در نگین ٭ خرمن حسن تراه خوشه چین ٭

بونده نون روی در یا ردف در و حرکت که ردفدن اوّل در حذو در بونده اکی حرف و بر حرکت وار در مثال قافیهٔ مقیده بیت

ای وحید ار شوی ز عالم فرد ٭ نبود اندر زمانه مثل تو مرد ٭

بونده دال روی در و را قید در و اول حرکت که قیددن اوّل در حذو در بس بونده قافیه اکی حرف و بر حرکت در مثال قافیه که ردف اصلی و ردف زایدله اولا

چون دل غم عشق روی او داشت ٭ در جان همه تخم او کاشت ٭

بونده روی تا در و الف ردف اصلی در و شین ردف زاید در ردفدن اوّل اولان حرکت حذو در بس بو قافیه ده اوچ حرف و بر حرکت وار در مثال قافیه که وصل ایله اولا بیت

تا که پیغام تو آورد نسیم سحری ٭ میکند در قدمش خسته دلم جان سپری ٭

بونده را روی در و یا وصل در و اول حرکت که رویدن اوّلدر توجیه در و حرکت روی مجری در بس بونده اکی حرف و اکی حرکت وار در مثال قافیه که وصل ایله و خروج ایله اولا

بیت هر که در عشق صاحب قدمست ٭ در صف اهل عشق محترمست ٭

بونده

بونده میم روی در و سین وصل و تا خروج در و حرکت که رویدن اوّلدر توجیه در و حرکت روی مجری در بس بونده قافیه اوچ حرف و اکی حرکت در مثال قافیه که وصل و خروج و مزید ایله در

بیت چو بر سرو سهی بر گلستانش ٭ چو من باسر سو هزاران بلبلستش ٭

بونده لام روی در و سین وصل و تا خروج و شین مزید در و حرکت که رویدن اوّل در توجیه در و حرکت روی مجری در و حرکت که رویدن صکره در نفاذ در بس بو قافیه ده درت حرف و اوچ حرکت وار در مثال قافیه که وصل و خروج و مزید و نائره ایله اولا

بیت من نه که همه رستمت ٭ بندهٔ چاکر ستمت ٭

بونده روی را در و سین وصل در و تاء اولی خروج و میم مزید و تاء اخیره نایره در و رویدن اوّل اولان حرکت توجیه در و حرکت روی مجری در و رویدن صکره اولان حرکت نفاذ در بس بو قافیه ده بیش حرف و اوچ حرکت وار در مثال قافیه که ردف و وصل ایله اولا

بیت درد رو تخم عشق میکارم ٭ خون دل زان دو دیده میبارم ٭

بونده را روی در و الف ردف و میم وصل در ردفدن اوّل اولان حرکت حذو در و حرکت روی مجری در لاجرم بونده اوچ حرف و اکی حرکت وار در مثال قافیه که ردف و وصل و خروج و مزید ایله اولا

بیت هر که از وصل دوست شورستش ٭ زان دل و دیده غرق نورستش ٭

بونده روی را در و واو ردف در و سین وصل در و تا خروج در و شین مزید در و حرکت که ردفدن اوّل در حذو در و حرکت روی مجری در و رویدن صکره اولان حرکت نفاذ در لابد بو قافیه ده بیش حرف و اوچ حرکت وار در مثال قافیه که ردف اصلی و ردف زاید و وصل و خروج و مزید و نایره ایله اولا بیت

آن بت که عشق بارخ مه باختستمش ٭ با جور و ناز و عربده در ساختستمش ٭

بونده تاروی در الف ردف اصلی وخا ردف زاید وسین وصل وتا خروج ومیم زاید
وشین نائره در حرکت که ردفدن اوّل در حذو در وحرکت روی مجری در وروین صکره اولان
حرکت نفاذ در پس بونن یدی حرف واوج حرکت واردر **وبلکل که** برنوع قافیه واردر
شعرا اکا قافیهٔ شایکان دیرلر واول برنجه قسم در مشهوری الف ونون ایله اولان در مثالی
بیت دریغا روز عشق ووصل یاران ❊ دریغا صحبت زیبا نکاران ❊
بونده روی رادر وانذن اوّل اولان الف ردف در وروین صکره اولان الف و
نون شایکان در وردفدن اوّل اولان حرکت حذو در وحرکت روی مجری در لاجرم
بو قافیه ده درت حرف وایکی حرکت واردر **مثال** قافیهٔ شایکان غیبت **بیت**
کسان کز ماه روی دوست دورند ❊ عجب دارم که در دوری صبورند ❊
بونده راروی در وواو ردف در ونون ودال شایکان در وردفدن
اوّل اولان حرکت حذو در وحرکت روی مجری در پس بونده
درت حرف وایکی حرکت واردر **مثال** شایکان خطاب **بیت**
در چمن تا سرو سیمین بر چمید ❊ بهر چشم بد دعا بروی دمید ❊
بونده روی میم در ویا ودال شایکان در وروین اوّل اولان حرکت توجیه در وحرکت
روی مجری در لابد بو قافیه ده اوج حرف وایکی حرکت واردر **مثال** قافیهٔ شایکان تکلم
بیت چو دایم بادهٔ عشق تو نوشیم ❊ سزد کر خلعت وصل تو پوشیم ❊
بونده شین روی در وواو ردف در ویا ومیم شایکان در وردفدن اوّل اولان حرکت
حذو در وحرکت روی مجری در بو قافیه ده درت حرف وایکی حرکت واردر **مباحث قافیه**
فضلا قتنده امر مبهم ❊ وشعرا یه علمی اهم اولوب وقافیه خاتمهٔ شعر اولوب واعتبار

خاتمه یه اولدوغی اجلدن بو قدر تفصیل اولندی من بعد صنایع شعریه تفصیله شروع ایدهلم

مقالهٔ ثانیه صنایع شعریه بیاننده در

بلکل که استادلر صنایع شعریه ده ترصیع ایله ابتدا این کلمشلردر **ترصیع** بونک یوقروده
معنای لغویسی ومعنای اصطلاحیسی بیان اولنمشدر بونده مثاللرن ایراد ایدهلم قرآن
عظیمدن **مثالی** انّ الابرار لفی نعیم ❊ وانّ الفجار لفی جحیم ❊ وحدیث شریفدن **مثالی**
اللهم تقبّل توبتی ❊ واغسل حوبتی ❊ ونثر عربیدن **مثالی** من اطاع غضبه
اضاع ادبه ❊ ونثر فارسیدن **مثالی** می خورد ❊ وخوی کرد ❊ ونظم عربیدن **مثالی**
وافعاله للراغبین کریمة ❊ وامواله للطالبین نهاب ❊

ونظم فارسیدن مثالی

ای جهان را بدولت تو قرار ❊ وی زمان را بخدمت تو مدار ❊
وترصیع حد نفسنده صنعت بدیعه اولور اما چون اکا برعلاوه ضم اولنه درجهٔ
رفیعه بولور نیتکم **ترصیع مع التجنیس** اولا نثر عربیدن **مثالی** وطئت الدهماء
اعقابهم ❊ وخشیت الاعداء اعقابهم ❊ ونثر فارسیدن **مثالی** یار سرکشته وکار برکشته ❊

ونظم عربیدن مثالی

جلالک یا خیر الملوک مساعیا ❊ علی منبر المجد المؤثل خاطب ❊
فلخطة النکراء سیفک دافع ❊ وللخطة العذراء سیفک خاطب ❊

ونظم فارسیدن مثالی

بهشتی مهرما عین خطا بود ❊ بهشتی مهرما عین خطا بود ❊
تجنیس یوقروده بیان اولنمشدر بونن اقسامن بیان ایدهلم **تجنیس تام**

نثر عربیدن مثالی زائر السلطان الجائر کزائر اللیث الزائر ونثر فارسیدن مثالی چندان بخور کیت زیان دارد چندان بخور کیت زیان دارد

ونظم عربیدن مثالی

بسیف الدولة اتسقت امور / رأیناها مبددة النظام
سمی وحمی بنی سام وحام / فلیس کمثله سام وحام

ونظم فارسیدن مثالی

ای چراغ همه بتان خطا / دور بودن زروی تست خطا

تجنیس ناقص بو صنعت اولدر که حرکتده مغایر اولا حدیث شریفدن مثالی اللهم حسنت خلقی فحسن خلقی ونثر عربیدن مثالی جبة البرد جنة البرد ونثر فارسیدن مثالی ای بلا کزین واکنشت گزیده

ونظم عربیدن مثالی

لمولانا کمال الدین مجد / اشم ومنصب عال وعزه
یحب جواره زهر المعالی / لحب کثیر لجوار عزه

ونظم فارسیدن مثالی

براسب سعادت سواری وداری / بدست اندرون از سعادت سواری

مثال دیگر

دهانت بود درج یاقوت وهست / بسی در مکنون دران درج درج

تجنیس زاید بو صنعت اولدر که کلمه نک آخرنده زیاده اولا بوکا تجنیس مذیل دخی دیرلر نثر عربیدن مثالی هو حام حامل لاعباء الامور وکاف

کافل

کافل لمصالح الجمهور ونثر فارسیدن مثالی موی سیاه تراز شب شبه

ونظم عربیدن مثالی

فدیناه من خل موافق موافق / ومن صاحب واف مصاف مصافق

ونظم فارسیدن مثالی

لبت عین آب حیاتست ودل / همی دارد آبی ازان چشمه چشم

تجنیس مرکب ترکیبده اولاندر نثر عربیدن مثالی ان غلت دولة اوغاد فصنع الله رائح اوغاد ونثر فارسیدن مثالی من درجهان تا زنده ام در راه مهر تو تازنده ام

ونظم عربیدن مثالی

جعلت هدیتی لکم سواکا / ولم اقصد به احدا سواکا

ونظم فارسیدن مثالی

زهی مصر رخت را کرم بازار / من آزرده را از لطف باز آر

تجنیس مکرر اولدر که تکرار اولا ولفظ اولده حرف زاید اولا حدیث شریفدن مثالی من طلب وجد وجد ونثر عربیدن مثالی النبیذ بغیر النغم غم ونثر فارسیدن مثالی فلان نزار روز ارست

ونظم عربیدن مثالی

ابا العباس لا تحسب بانی / لشیبی عن حلی الاشعار عاری
فلی طبع کسلسال معین / زلال من ذری الاحجار جاری

ونظم فارسیدن مثالی

چو چشم تراهست بیکار کار / بود جان من زان دل آزار زار

تجنيس مطرّف اولدر كه آخرده حرفي مغاير اوله حديث شريفدن **مثالي**
الخيل معقود بنواصيها الخير • ونثر عربيدن **مثالي** لفظ دُرّ نضيد وخطّ
روض نضير • ونثر فارسيدن **مثالي** دل كريم از آزار آزاد باشد •

ونظم عربيدن **مثالي**

تمتّع بيوم مُسْعد النُّجح مسعف • ودَع قولَ لاحٍ معنت النصح معنف •

ونظم فارسيدن **مثالي**

كفتي بدهم داد كر جان بدهي • صد شكر خداي راكه دادم دادي •

تجنيس خط اولدر كه خطده مشابه اوله اما لفظده مشابه اولميه قرآن مجيددن **مثالي**
وهم يحسبون انّهم يُحسنون صنعا • وحديث شريفدن **مثالي** عليك باليأس من الناس
ونثر عربيدن **مثالي** غَرّك عِزّك فصار قُصارُ ذلك ذِلّك فاخشَ فاحِش
فِعلك فَعلّك تهدا بهذا • ونثر فارسيدن **مثالي** شب تاريك وراه باريك •

ونظم عربيدن **مثالي**

بعاد اعلامُ العلوم عواليا • واصبح اثمانُ الثناء غواليا •

ونظم فارسيدن **مثالي**

ز سر بيخبرم خير وشرى كه دانم • كر بنازم بكشد يار نيازارم بازه •

اشتقاق اولدر كه لفظلركه حرفلري بري برينه متقارب ومتجانس اوله قرآن
عظيمده وحديث شريفده چوق واقع اولمشدر • قرآن مجيددن **مثالي**
يا أسفى على يوسف • دخي واسلمتُ مع سليمان لله رب العالمين • دخي وجنا
الجنّتين دان • وحديث شريفدن **مثالي** الظلم ظلمات يوم القيمة • دخي عصيّة

عصت

عَصَت الله ورسوله • ومُغر مغرّها الله • وغفار غفر الله لها • ونثر عربيدن **مثالي**
اللهم سلّط عليهم الطعن والطاعون • ونثر فارسيدن **مثالي** فلان شخص كاروبيكر
بيكار دارد **ونظم** عربيدن **مثالي**

هنيئاً بسادا تنا في بهراة • لقاءُ الكرام وماءُ الكروم •
وفي مقلتي منذ فارقتهم • غمامٌ يجود بماءِ الغموم •

ونظم فارسيدن **مثالي**

چو نوش لعل تو دار الشفا بيمارست • بجان خسته شفاي رسد از آن شفتين •

اسجاع اوچ قسمدر بري سجع متوازي در بري سجع متوازن در بري سجع
مطرّف در **سجع متوازي** اولدر كه آخرده اولان كلمه لر وزنده وعدد حروفده
وحرف رويده متّفق اوله لر حديث شريفدن **مثالي** اللهم أعطِ للمنفق خلفاً
وللممسك تلفاً • ونثر عربيدن **مثالي** فلان أبرد من البرد في زمن الورد • ونثر فارسيدن
مثالي كوي باخته واسب تاخته **سجع متوازن** اولدر كه كلمه لرك حروفي بري
برينه موافق اوله اما حرف روي مخالف اوله قرآن عظيمدن **مثالي** وآتيناهما
الكتاب المستبين • وهديناهما الصراط المستقيم • ونثر عربيدن **مثالي** قد اتّسع المجال
بعد التضايق • واتّجه المراد بعد التتابع **سجع مطرّف** اولدر كه كلمه لر حرف رويده
متّفق اوله لر اما وزن وعدد حروفده مخالف اوله لر قرآن مجيددن **مثالي** ما لكم
لا ترجون لله وقارا • وقد خلقكم اطوارا • ونثر عربيدن **مثالي** خاب به محطّ الرجال
ومخيّم الآمال • ونثر فارسيدن **مثالي** فلان راكرم بسيارست وهنرش بيشمار •
بيان المقلوبات بونك اقسامي چوقدر اما مشهور اولانلري درت در •

مقلوب بعض کلمه لرکه بعضی حروفنده تقدیم وتأخیر اولان در
حدیث شریفدن مثالی اللهمّ استر عوراتنا• وآمن روعاتنا•

ونظم عربیدن مثالی

فعندی خِضَبُ رُوّادٍ• وعندی ریّ وُرّادِ•

ونظم فارسیدن مثالی

ازان جادوانه دوچشم سیاه• دلم جاو دانه عدیل عناست•

مقلوب کل کلمه لرکه جمیع حروفنده تقدیم وتأخیر اولان در• نثر عربیدن مثالی کفه بحر وجناح
رحب• ونثر فارسیدن مثالی یارب مارا آرام ده مثال دیکر در قلب شتا قلب شتا باشد

ونظم عربیدن مثالی

حسامک للاحباب فتح• ورمحک للاعداء حتف•

ونظم فارسیدن مثالی

میرک سیناست پیک چابک وبرنا• هرچه بکوید ظریف کوید وزیبا•
مست کریم وانیس ورنشنای• زود بخوان بازکون میرک سینا•

مقلوب مجنّح همان قلب کل در والا بو قدر وار که اول وآخرده اولور

ونظم عربیدن مثالی

ساق هذان عرالحین الی من قلبه قاس• سارحی القوم فالهم علینا جبل راس•

ونظم فارسیدن مثالی

نازکر می کند بنا زم زان• رای من آن بود کم خواهد یار•

مقلوب مستوی اولدر که یوقرودن اشغه نیجه اوقنورسه اشغه دن یوقرو

اویله اوقنه قرآن عظیمدن مثالی کلّ فی فلک• وربّک فکبّر• ونثر عربیدن مثالی
ساکب کاس• ونثر فارسیدن مثالی دارم همه مراد• وهر مصراع قلب اولندوغنک مثالی
شکر بتر ازوی وزارت برکش• شو همه بلبل بلب هر مهوش•

وتمام بیت قلب اولندوغنک نظم عربیدن مثالی

اَرانَا هُنّ نادِمنَه لَیلَ لَهوِ• وهل لیلهنّ مدان نهارا•

ونظم فارسیدن مثالی

رامشم درمان دردم کرم یار• رای مرکم دردنا مردم شماره•

ردّ العجز علی الصدر آلتی نوعدر نوع اوّل اولدر که لفظ اول بعینه مذکور اولا
واو لکی معناسی مراد اولا نثر عربیدن مثالی الحیلة ترک الحیلة• مثال دیکر
القتل أنفی للقتل• ونثر فارسیدن مثالی کوهرشناس داند قدر کوهر•

ونظم عربیدن مثالی

سَکرانِ سکر هوی وسکر مدامة• اَنّیٰ یُفیق فتیً فیه سُکرانِ•

ونظم فارسیدن مثالی

صبامی رساند بمن بوی دوست• که بادا دو صد افرین باصبا•

نوع ثانی اولدر که لفظ اوّل بعینه مذکور اولا اما معنی مغایر اولا وبو حقیقتده تجنیس
تام در نثر عربیدن مثالی کافر النعمة کالکافر• ونثر فارسیدن مثالی داد یافت داد داد

ونظم عربیدن مثالی

یسار من سجیّتها المنایا• ویمنی من عطیّتها الیسار•

ونظم فارسیدن مثالی

بازغم تو مرغ دلم راشکار کرد • باشد که حق رهاندش از چنک بازباز •

نوع ثالث اولدر که لفظ اول بعینه مذکور اولا واوّلکی معنی مراد اولا اما لفظ اوّل مصراع اوّلک اوّلنده اولیه نظم عربیدن مثالی

اما القبور فانها مأنوسة • بجوار قبرک والدیار قبور •

ونظم فارسیدن مثالی

کرچه دردل بجز از مهر وفانیست مرا • می ندانم که تو با بنده چه داری در دل •

نوع رابع اولدر که نوع ثالث کبی اولا اما اوّلکی معنی مراد اولمیوب غیری معنی مراد اولا نظم عربیدن مثالی

واذا البلابل افصحت بلغاتها • فانف البلابل باحتساء بلابل •

ونظم فارسیدن مثالی

کریما بن داد من از فلک • چو ایزد ترا هرچه بایست داد •

نوع خامس اولدر که هر مصراع اوّلنده وآخرنده اولان لفظلر اصلده ومعنیده متفق اولالر اما صیغه ده متفاوت اولالر و بو اکی قسمدر بری اولدر که بر لفظ صدرده بر لفظ عجزده اولا بر قسمی اولدر که بر لفظ حشوده بر لفظ عجزده اولا قرآن عظیمدن قسم اوّلک مثالی استغفروا ربکم انه کان غفارا

ونظم عربیدن مثالی

وبهت عزمانک لما کبرت • وما کان من شانها ان تهی •

ونظم فارسیدن مثالی

بیا زردی مرا نی هیچ حجت • زمن هرکز ترا بودست آزار •

وقران مجیددن قسم ثانینک مثالی ولقد استهزئ برسل من قبلک فحاق بالذین سخروا منهم ما کانوا به یستهزؤن وحدیث شریفدن مثالی من مقت نفسه آمنه الله من مقته

ونظم عربیدن مثالی

وما ان شبت من کبر ولکن • لقیت من الاحبة ما اشابا •

ونظم فارسیدن مثالی

امیرا کر مرا معزول کردی • سرانجام همه عمال عزلست •

نوع سادس اولدر که اوّلده وآخرده کلن لفظلر اصلده بر لفظدن مشتق اولمیوب معنیده مختلف اولالر بو دخی اکی قسمدر قرآن عظیمدن قسم اوّلک مثالی قال انی لعملکم من القالین ونظم عربیدن مثالی

ضرائب ابدعتها فی السماح • فلسنا نری لک فیها ضریبا •

ونظم فارسیدن مثالی

نالم از عشق ان صنم شب وروز • وینک از ناله کشته ام چون نال •

وقران مجیددن قسم ثانینک مثالی فنادی فی الظلمات ان لا اله الا انت سبحانک انی کنت من الظالمین ونظم عربیدن مثالی

منحنا ها الحرائب غیر انا • اذا جارت منحنا ها الحرابا •

ونظم فارسیدن مثالی

کرت زمانه ندارد نظیر شاید از انک • تو از خدای برحمت زمانه را نظری •

وعرف شعراده ردّ عجز علی الصدر اولدر که غزلک مطلعنده مذکور اولان مصراع مخلصده بعینه مذکور اولا نیتکم مصنف کتاب سروری فقیر دیمش

غزل

کورمک ایچون حسنی السه الدیار آینه • دیرم اکه کندوکی کورمه ایکن یار آینه •

قلبکی دوغرلدی کورحقه دیارسک فیض ذات • عکس اکری کوسترر کز اولسه ناچار آینه •

کون یوزک ای غنچه لب ورده نجه تشبیه ایدم • کم انک عمری کوبی وارمز چو هر بار آینه •

برز واللی در کنش ماه فلک اکسلی در • کم کونه کرم اولسون کم چرخ دوار آینه •

ای سروری کون مقابل اولدی آیه صانورم •

کورمک ایچون حسنی السه الدیار آینه •

تضاد دیو قروده بیان اولنمشدر وانک قران عظیمدن مثالی قل اللهم مالک الملک تؤتی الملک من تشاء وتنزع الملک ممن تشاء الی آخر الآیة • وحدیث شریفدن مثالی علم لا ینفع و جهل لا یضرّ • و نثر عربیدن مثالی ان من خوفک حتی تبلغ الامن خیر ممن آمنک حتی تبلغ الخوف

ونظم عربیدن مثالی

یا رُبَّ مُبکیة فی طی مُضحِکة • ورُبَّ مولمة فی ثنی لذات •

ونظم فارسیدن مثالی

بر بپا است عدل وظلم بپنهان • مخالف اندک وناصح فراوان •

اعنات اولدر که تزیین ایچون موافق اولان حرف کتوره لر لازم دکل ایکن تا که کتاب وعتاب کبی بو کا التزام ما لا یلزم دخی دیرلر • وقران مجیددن مثالی فاما الیتیم فلا تقهر • واما السائل فلا تنهر • وحدیث شریفدن مثالی اذا اشتشاط السلطان تسلط الشیطان •

ونظم عربیدن مثالی

یقولون فی البستان للعین لذة • وفی الخمر والماء الذی غیر آسن •

اذا شئت

اذا شئت ان تلقی المحاسن کلها • ففی وجه من تهوی جمیع المحاسن •

ونظم فارسیدن مثالی

سهم تو در زمین کشیده سپاه • قدر تو بر فلک نهاده قدم •

ناصح ملک تو قرین وطرب • حاسد صدر تو ندیم ندم •

تضمین المزدوج اولدر که سجع وقوافی رعایت اولندقدن غیری بعض لفظلر کتوره لر که وزنده وقافیه ده متفق اوله • قران عظیمدن مثالی وجئتک من سبأ بنبأ یقین • وحدیث شریفدن مثالی المؤمنون هینون لینون • ودخی المؤمن دعب لعب • ونثر عربیدن مثالی فلان زین بعلمه الجم • ومجده الاشم • زمانه وفاق بفضله الباهر • وحسبه الزاهر • اقرانه • لفظ زمانه واقرانه قافیه در باقیسی مزدوج در • ونثر فارسیدن مثالی فلان بسیرت کزیده • وعادت پسندیده معروفست • وبخدمتکاری حضرت • وطاعت داری دولت موصوفست •

ونظم عربیدن مثالی

مضی الصاحب الکافی ولم یبق بعده • کریم یروی الارض فیض غمامه •

فقدناه لما تم واعتم بالعلی • کذاک خسوف البدر عند تمامه •

ونظم فارسیدن مثالی

بباغ وراغ مرا ذکر وفکر چون یارست • ز ذوق وشوق جفا را دلم وفادارست •

استخدام اولدر که لفظدن معنای حقیقی مراد اولنیوب معنای مجازی مراد اولنه • قران عظیمدن مثالی واخفض لهما جناح الذل من الرحمة • وحدیث شریفدن مثالی الفتنة نائمة لعن الله من ایقظها • ونثر عربیدن مثالی انّ ابن خیثمة

بَعُجَت له الدنيا امعاءَها، والقت اليه افلاذ كبدها، ونقّت له مُخَّها، واطعمته شحمها، وامطرت له جوداً اسال منه شعابها، ودفقت في محافلها، فمص منها مصاً وقص منها قصاً، وجانب غمرتها، ومشى ضحضاحها، وما ابتلّت قدماه، الا كذلك ايها الناس قالوا بلى رحمك الله، ونثر فارسيدن مثالى هيئه آفتاب اقبال از مطلع جلال طالع وتابان باد

ونظم عربيدن مثالى

ومن العجايب انّ بيض سيوفنا ۔ تلد المنا بالسود وهي ذكور

ونظم فارسيدن مثالى

دست اميد بنده بدامان وصل دوست ۔ مشكل رسد چو ديده بختم بخواب ماند

مراعات النظير اولدركه برى برينه مناسب اولان لفظلرى كتوره لر كل وبلبل كبى

نظم عربيدن مثالى

اخا الفوارس لو رأيتَ مواقفي ۔ والخيل من تحت الفوارس تنحطّ
لقرأتَ منها ما تخطّ يدُ الوغى ۔ والبيض تشكل والاسنة تنقط

اوّلكى بيتده موقف وحرب وخيل وفوارس ذكر ايدب ايكنجى بيتده قراءة وخط وشكل ونقط ووغا وبيض وسنان ذكر اتدى كه بر برينه مناسب لفظلردر

ونظم فارسيدن مثالى

سوسن وكل ارغوان ولاله را حسنت گرفت ۔ مهر وماه طلعت را زهره زان شد مشترى

المدح الموجّه اولدركه شاعر ممدوحك يا معشوقك بر وصف جميلن ذكر ايدب برن دخى ذكر ايده نظم عربيدن مثالى

عمر العدو اذا لاقاه في رهج ۔ اقل من عمر ما يحوى اذا وهبا

مصراع اولده كمال شجاعت وثانيده فرط سخاوت ايله وصف ايدر

ونظم فارسيدن مثالى

ان كند تيغ تو بجان عدو ۔ كه كند جود تو بمعدن مال

محتمل الضدّين يوقروده بيان اولنديغى ذو الوجهين دخى ديرلر

ونظم عربيدن مثالى

خاط لى عمرو قباء ۔ ليت عينيه سواء

ونظم فارسيدن مثالى

اى بر سر خوبان جهان بر سر چيك ۔ پيش دهنت ذره نمايد خرچيك

تاكيد المدح بما يشبه الذم اولدركه ممدوحى بر وجهله مدح ايدب بعده بر لفظ كتوره كه ذم صانلوب امّا اول دخى مدح اولا نثر عربيدن مثالى هم بحار العلم الّا انهم جبال الحلم ونثر فارسيدن مثالى فلان مردى فصيح است جز آنكه خط نيكو دارد

ونظم عربيدن مثالى

فلا عيب فيهم غير ان سيوفهم ۔ بهن فلول من قراع الكتائب

ونظم فارسيدن مثالى

ترا پيشه عدلست ليكن بجود ۔ كند دست تو بر خزاين ستم

التفات خطابدن غيبته غيبتدن خطابه وتكلمه انتقاله ديرلركه بو صنعت قران عظيمده چوق واقع اولمشدر وبعضيلر ديمشدر التفات اولدركه بر معنى تام اولدقدن صكره يا دعا يا اكا مناسب بر معنى ذكر اوله قران عظيمدن مثالى قل جاء الحق وزهق الباطل انّ الباطل كان زهوقا ونثر عربيدن مثالى قصم الفقر ظهرى

والفقر من قاصمات الظهور ونثر فارسیدن مثالی نیکی باید کرد و در جهان چیست
به از نیکی ونظم عربیدن مثالی

اذا بدت الخیام بذی طلوح ٭ سقیت الغیث ایتها الخیام
اتنسی یوم تصقل عارضیها ٭ بفرع بشامة سقی البشام

ونظم فارسیدن مثالی

مارا جگر بتیر فراق تو خسته شد ٭ ای صبر بر فراق بتان نیک جوشنی

ایهام بو قوده بیان اولنمشدر و بوکا تخییل دخی دیرلر و بو اوچ قسمدر
ایهام مطلق اولدر که بر لفظک ایکی معناسی اوله بلا زیادة ولا نقصان بیت

بس که سوی من خاکی فکنی تیر سحری ٭ تیر سرگشته ز دست تو بجان می آید

مراد تیر خاکی و سحر در هر برنک ایکی معناسی واردر ایهام تام اولدر که بر لفظک
ایکیدن زیاده معناسی اوله بیت

گفتم که در بر آید روزی نهال قدت ٭ گفتا که سرو سیمین مشنو که در بر آید

ایهام ناقص اولدر که بر معنیده قصور اوله بیت

تا مرا تاج سر از خاک در وی باشد ٭ گرد خاک قدم تاج سرکی باشد
کی بر پادشاه آدی در یا تچن اولادیک در

تشبیهات بونده شرط بودر که مشبه و مشبه به موجود اوله‌لر
و بو یدی قسمدر تشبیه مطلق اولدر که بر نسنه‌یی بر نسنه‌یه تقییدسز
تشبیه ایده‌لر و بو قسم قرآن عظیمده چوقدر کسراب بقیعة
کرماد اشتدت به الریح کبی و حدیث شریفدن مثالی اصحابی

کالنجوم

کالنجوم بایهم اقتدیتم اهتدیتم ونثر عربیدن مثالی وجوههم کالبدور الزاهرة واکفهم کالبحور
الزاخرة ونثر فارسیدن مثالی روی تو چو ماهست در عشق همچو ماهست

ونظم عربیدن مثالی

کانما یبسم عن لؤلؤ ٭ منضد او برد او اقاح

ونظم فارسیدن مثالی

رمح و حسام تو چو قلم بدسگال را ٭ سینه همی شکافد و گردن همی زند

تشبیه مشروط اولدر که شرط ایله اوله نثر عربیدن مثالی لا اشبه وجه
مولانا الا بالعید المقبل لو کان العید یبقی میامنه و تدوم محاسنه ونثر فارسیدن
مثالی فلان چو شیرست اگر شیر عقل دارد و چون ابرست اگر ابر گوهر بارد

ونظم عربیدن مثالی

عزماته مثل النجوم ثواقبا ٭ لو لم یکن للثاقبات افول

ونظم فارسیدن مثالی

ماه باشد چون رخت گر ماه باشد سبز خط ٭ درج دندانت بود گر درج ان باشد ز لعل

تشبیه کنایت اولدر که مشبه به ذکری ایله مشبه‌دن کنایت قلنوب اداة تشبیه
ذکر اولنمیه نثر عربیدن مثالی عرضت علی تلک الغادة الحسناء والخریدة العذراء
ونثر فارسیدن مثالی فلان در رزمگاه آمد بر شرزه شیر نشسته و گرزه مار
در دست گرفته از زبرجد جزع ظاهر کرد و از نیلوفر ارغوان پیدا می آورد
مراد شیر شرزه‌دن آت در و گرزه ماردن گوندردر زبرجددن آتک
طرناغی در و جزعدن توز در و نیلوفردن قلج در و ارغواندن دشمن قانیدر

ونظم عربيدن مثالی

بدت قمرا ومالت خوط بانٍ ۔ وفاحت عنبرا ورنت غزالا

ونظم فارسیدن مثالی

نگاه بر ماه دو هفته گرد مشک آری بدید ۔ گاه مر خورشید را در غالیه پنهان کنی

گه زره پوشی وگه چوگان زنی بر ارغوان ۔ خویشتن را که زره سازی وگه چوگان کنی

معشوقنك زلفنی وصف ایدر **تشبیه تسویه** اولدر که شاعر بر صفت کندو
صفتلرندن وبر صفت انك صفتلرندن ذکر ایدب بونلری بر برینه تشبیه ایلیه

نظم عربیدن مثالی

صدغ الحبیب وحالی کلاهما کاللیالی ۔ وثغره فی صفاء وادمعی کاللآلی

ونظم فارسیدن مثالی

گفتم که دلم چون دهنت پیدا نیست ۔ گفتا که میانم چو وجودت یک موست

تشبیه عکس اولدر که ایکی نسنه بربرینه تشبیه ایده لر عکس ایله ۔ نثر عربیدن **مثالی**
فکم دم اهرقناه فی البر وشخص اغرقناه فی البحر فاصبح البر بحرا بدمائهم
والبحر برا باشلائهم ۔ ونثر فارسیدن **مثالی** فلك از گرد سواران
چون زمین تیره فام شد وزمین از حملهٔ دلیران چون فلك بی آرام

ونظم عربیدن مثالی

رق الزجاج ورقت الخمر ۔ فتشابها فتشاکل الامر

فکانه خمر ولا قدح ۔ وکانها قدح ولا خمر

ونظم فارسیدن مثالی

جان

جان چو تن گردد از کدورت هجر ۔ تن چو جان آید از صفای وصال

تشبیه اضمار اولدر که شاعر بر نسنه‌یی بر نسنه‌یه تشبیه ایده اما شویله
گوستره که مرادی بر غیری نسنه‌در تشبیه دکلدر ۔ نظم عربیدن **مثالی**

ومن کنت بحرا له یا علی ۔ لم یقبل الدر الا کبارا

ظاهری بونی گوسترر که مقصودی درّ غین در علینی بحره تشبیه دکلدر

ونظم فارسیدن مثالی

گر انگبین لبی سخن تو چراست تلخ ۔ ور یاسمین بری تو بدل کی چو آهنی

تشبیه تفضیل اولدر که شاعر بر نسنه‌یی بر نسنه‌یه تشبیه ایده کرو مشبه اولانی مشبه به
اوزره تفضیل ایده ۔ **نظم عربیدن مثالی**

من قاس جدواك بالغمام ۔ ما انصف فی الحکم بین شکلین

انت اذا جدت ضاحك ابدا ۔ وهو اذا جاد دامع العین

ونظم فارسیدن مثالی

گفتم که خطت مشک تتارست ورخت مهر ۔ دیدم که نه آن مشک ونه این مهر منیرست

هم مشک خطا خط ترا آمده لالا ۔ هم مهر فلك روی ترا گشته اسیرست

سیاقة الاعداد اولدر که برنیچه نسنه‌یی بر نسنه‌یی چون ذکر ایده‌لر واگر
بو کا تضاد وسجع وازدواج ضم اولنورسه دخی خوب اولور ۔ نثر عربیدن
مثالی دفعنا الیه ووضعنا فی یدیه زمام الحل والعقد والقبول والرد
والامر والنهی والاثبات والنفی والقبض والبسط والابرام
والنقض والهدم والبناء والمنع والاعطاء ۔ ونثر فارسیدن **مثالی** بنده را

تن و جان و خانمان و زن و فرزند و خویش و بیوند فدای خدا و ندست

ونظم عربیدن مثالی

مرّ الدهر بالفضل وانه عن غدر ... ومالہ فضل مذ وجد ابا فاضل

ونظم فارسیدن مثالی

شمس و قمر و زهره شد از روی تو تابان ... شهد و شکر و قند شد از لعل تو ارزان

تنسیق الصفات اولدرکه بر نسنه‌یی برنجه صفت ایله وصف ایده لر قرآن عظیمدن مثالی هو الله الذی لا اله الا هو الملك القدوس السلام المؤمن المهیمن العزیز الجبار المتكبر سبحان الله عما یشركون و حدیث شریفدن مثالی الا اخبركم باحبكم الیّ واقربكم منی مجالس یوم القیمة احاسنكم اخلاقا والموطؤن اكنافا الذین یألفون ویؤلفون و نثر عربیدن مثالی هو حسن السیرة و نقی السریرة طیب الاعراق کریم الاخلاق ظاهر النسب زاهر الحسب حمید الشمایل کثیر الفضایل و نثر فارسیدن مثالی فلان راست گفتار و نیکوکردارست و کوتاه دست و خویشتن دار

ونظم عربیدن مثالی

وابیض یستسقی الغمام بوجهه ... ثمال الیتامی عصمة الارامل

ونظم فارسیدن مثالی

شاه گیتی خسرو لشکرکش لشکرشکن ... سایهٔ یزدان شه کشورده کشورستان

اعتراض الكلام قبل التمام اولدرکه بر معنی تمام اولمدن بر معنی دخی بیان ایدب اندن صکره اوکلی معنی یه شروع ایده بو صنعته حشو دیرلر و بو اوچ قسمدر حشو قبیح اولدرکه اول کلمن لفظ زاید اولا

نظم عربیدن مثالی

مصراع اوَرثَنی تکلمه صداع الرأس والقلق

لفظ رأس زاید در زیرا صداع رأسده اولمق مقرردر و نظم فارسیدن مثالی

از بس که بار منت تو بر تنم نشست ... در زیر منت تو نهان و مستترم

لفظ نهان زاید و ناموجه در حشو متوسط اولدرکه اول زاید اولان ناموجه اولمیه

نظم عربیدن مثالی

وانت لعمر المجد اشرف من حوی ... علی رغم اناف العدی قصب المجد

بو بیتده لفظ لعمر المجد و لفظ علی رغم اناف العدی حشو متوسط در

ونظم فارسیدن مثالی

ز هجر روی تو ای دلربای سیمین تن ... دلم ندیم ندم شد تنم عدیل عنا

لفظ ای دلربای سیمین تن حشو متوسط در حشو ملیح اولدرکه اول لفظ زاید کلامه حسن و رونق ویره نظم عربیدن مثالی

ان الثمانین و بلغتها ... احوجت سمعی الی ترجمان

لفظ بلغتها حشو در اما ملیح در و نظم فارسیدن مثالی

خیالات تیغش که برتن بادا ... منازل در ارواح اعدا گرفته

لفظ برتن بادا حشو در اما ملیح در المتلون اولدرکه بر بیت اکی وزن او زره یا دخی زیاده او زره اوقنه نظم عربیدن مثالی

انما الدنیا فداء داره ... وبنو الدنیا فداء اسرته

اگر لفظ فدانک فاسنی فتح ایله اوقیه‌سن مقصور بحر مدید وزنی اولور کہ تقطیعی

بویله اولور اتما الدن فاعلاتن یا فدا فاعلن دان فاعلن واکر لفظ فدانک
فاسنی کسرله اوقیه‌سن ممدود بحر رمل اولور که تقطیعی بویله اولور اتما الدن فاعلاتن
یا فدا فاعلاتن دان فاعلن ونظم فارسیدن مثالی

ای بت مه طلعت اختر غلام • لعل شکر بار تو کوثر بنام •

بو بیت بحر سریعدن در که تقطیعی بویله در ای بت مه مفتعلن طلعت اخ
مفتعلن تر غلام فاعلات واکر بت وطلعت لفظلرنک تاسنی ممدود اوقیه‌سن
وشکر وکوثر لفظلرنک کافنی مشدد اوقیه‌سن بحر رمل مسدس اولور که تقطیعی بویله
اولور ای بت مه فاعلاتن طلعت اخ فاعلاتن تر غلام فاعلات
ارسال المثل اولدر که بر بیتده بر مثل کتوره‌لر نظم عربیدن مثالی

یهون علینا فی المعالی نفوسنا • ومن طلب الحسناء لم یغلها المهر •

ونظم فارسیدن مثالی

نادیده روزکارم ازان کاردان نیم • آری بروزکار شود مرد کاردان •

مثال دیکر

میل ما کر نمی کنی چه عجب • نبود جای شاه کنج کدا •

ارسال المثلین اولدر که بر بیتده اکی مثل کتوره‌لر نظم عربیدن مثالی

الا کل شیء ما خلا الله باطل • وکل نعیم لا محالة زائل •

مثال دیکر

اعز مکان فی الدنیا سرج سابح • وخیر جلیس فی الزمان کتاب •

ونظم فارسیدن مثالی

نه هرکه تیغی دارد بحرب باید رفت • نه هرکه دارد باز هر زهر باید خورد •

ذو قافیتین اولدر که بیتک اکی قافیه‌سی اوله بونک فارسیدن

مثالی

ای از مکارم تو شده در جهان خبر • افکنده از سیاست تو آسمان سپر •
صاحب قران ملکی و بر تخت خسروی • هرکز نبوده مثل تو صاحب قران دکر •
با رای پیر وبخت جوانی وکرده اند • اندر پناه جاه تو پیر وجوان مقر •
کیتی زبان کشاده بمدح تو و فلک • بسته ز بهر خدمت تو بر میان کمر •
• با موکب سیادت تو هم کتف شرف •
• با مرکب سعادت تو همعنان ظفر •

تجاهل العارف اولدر که بلدوکی نسنه‌یی بلمزلنه نثر عربیدن مثالی لا ادری ابدر زاهر
ام جبینه • ونحر زاخرام یمینه • ونثر فارسیدن مثالی نمی دانم فلان آدمی است یا فرشته

ونظم عربیدن مثالی

بالله یا ظبیات القاع قلن لنا • لیلای منکن ام لیلی من البشر •

ونظم فارسیدن مثالی

در زیر امر اوست جهان وجهان خداوست • یارب خدایکان جهانست یا جهان •

السؤال والجواب اولدر که بر بیتده یا اکی بیتده سؤال وجواب اوله

نظم عربیدن مثالی

قد قلت لها هجرتنی ما العلة • صدت وتمایلت وقالت قله •

ونظم فارسیدن مثالی

کفتم مرا سه بوسه ده ای حور دلستان　　کفتا ز حور بوسه نیابی درین جهان

کاه اولور کفتم و کفتا ذکر اولنمز انکچون **مثالی**

پیام دادم نزدیک آن بت کشمیر　　که زیر حلقهٔ زلفت دلم چراست اسیر

جواب داد که دیوانه شد دل تو ز عشق　　برو نیارد دیوانه را مکر زنجیر

موشّح یوقرودە بیان اولنمشدر که بعض حرفلری ایلچق بر اسم چقه

مثال فارسی

معشوقه دلم بتیر اندوه بخست　　حیران شدم و کسم نکیر د دست

مسکین دل من ز بار محنت شده پست　　دست غم دوست پشت من خرد شکست

مصراعلر اول لرنده اولان حرفلری جمع ایدجک اسم محمد حاصل اولور

مربع یوقرودە بیان اولنوب بر قسمنه بر مثال ایراد اولنمش ایدی اکا

مثال دیکر

از غالیه	صد سلسله	دارد	دلبر
صد سلسله	بر عارض	روشن	چو قمر
دارد	روشن	جهان ز ان	لب چو شکر
دلبر	چو قمر	لب چو شکر	دل چو حجر

مسمط یوقرودە بیان اولنمشدر **نظم** عربیدن **مثالی**

خل ادکار الاربع　والمعهد المرتبع　　والظاعن المودع　وعد عنه ودع

واندب زمانا سلفا　سودت فیه الصحفا　　ولم تزل معتکفا　علی القبیح الشنع

کم لیلة اودعتها　ماثما ابدعتها　　بشهوة اطعتها　فی مرقد و مضجع

ونظم

ونظم فارسیدن مثالی

ای ساربان منزل مکن جز بر دیار یار من　　تا یک زمان نوحه کنم بر ربع و اطلال و دمن

ربع از دلم پر خون کنم خاک دمن کلکون کنم　　اطلال را جیحون کنم از آب چشم خویشتن

کز روی یار خرکهی ایوان همی بینم تهی　　وز قدان سرو سهی خالی همی بینم چمن

مثال مسمط قدیم

آمد بانک خروس موذن میخوارکان　　صبح نخستین نمود روی بنظارکان

که بکتف برفکند چادر بازارکان　　روی بمشرق نهاد خسرو سیارکان

باده فراز آورید چارهٔ بیچارکان　　قوموا لشرب الصبوح ایها النایمون

ملمع اولدر که بر مصراع یا بر بیت بر لغتدن بری غیردن اولا **مثال**

مصراع عربی و فارسی

ترسم از نفس بد خود کونتر سد از خدا　　یا غیاث المستغیثین نجنا مما نخاف

مثال عربی و ترکی

کرم اولوب مجلسده دلبر سینه سن آچوب دیدی　　هذه جنات عدن فادخلوها خالدین

مثال فارسی و ترکی

کفتم که بمن رحم کن ای شوخ جفا کیش　　ترک اوغلی من اکلمنم دیدی عجمنی

مثال بیت عربی و فارسی

خداوندا ترا در کامرانی　　هزاران سال بادا زندکانی

وقاک الله نایبة اللیالی　　وصانک من ملمات الزمان

مثال عربی و ترکی

لم يجد من لم يرم وصلالها ۰ ليس للانسان الا ما سعى ۰

جدا ايله ايردم نكارا بن سكا ۰ يوخسه ميلك يوغ ايدى هم كز بكا ۰

مثال بيت فارسى و تركى

زبان اوست تركى كوى ومن تركى نمى دانم ۰ چه خوش بودى اكر بودى زبانش در دهان من ۰

سنك بن عجم زاده دلك بلمز ايدم بلدم ۰ شكر بادام كبى چقرمازم دهاندن ۰

مقطع اولدر كه بيتك كلمه لرى يازمقده برى برنه متصل اولميه نظم عربيدن مثالى
وادرك ان زرت دار ودود ۰ درا ودرا ووزدا وورداً

ونظم فارسيدن مثالى

دل دوا دارد آرزو زان روى ۰ او زوى درد دارد و آزار ۰

موصل اولدر كه بيتك كلمه لرى يازمقده برى برنه متصل اولا اكى اكى اوج اوج
درت درت ودخى زياده بلكه جمله حروف متصل اولا نظم فارسيدن مثالى
تن حيثم نحيف كشت بغم ۰ كل نختم نهفت كشت بخار ۰

بو بيتك جمله كلمه لرى برى برنه متصل يازلق جايزدر حذف اولدر كه نقطه لو حرف
كتورلميه نثر عربيدن مثالى الحمد لله الممدوح الاسماء المحمود الالاء الواسع العطاء
المدعو لحسم اللاواء نثر فارسيدن مثالى دل دادم در مهر آن مهرو
سرم در رود در راه او ونظم عربيدن مثالى

اعد لحسادك حد السلاح ۰ واورد للامل ورد السماح

ونظم فارسيدن مثالى

رة او داده سرو را آرام ۰ مه او كرده لاله را مسرور ۰

منقوط اولدر كه بيتك جميع حرفلرى نقطه لو اولا نظم فارسيدن مثالى

فيض بخش ختن بنقش چنين ۰ بت چينى بتن بنقش چنين ۰

رقطا لغتده شول قره يه ديرلر كه آق نقطه لرى اولا واصطلاحده شول
كلامه ديرلر كه بر حرفى منقوط و بر حرفى عاطل اولا نثر عربيدن
مثالى اخلاق سيدنا تحب وبعقوته تثب وقربه تحف ونائه تلف
وخلته نسب وقطيعته نصب ونثر فارسيدن مثالى جان من كجايى

ونظم عربيدن مثالى

سيد قلب سبوق مبر ۰ فطن مغرب عزوف عيوف ۰

مخلف متلف اغر فريد ۰ نابه فاضل ذكى ايوف ۰

ونظم فارسيدن مثالى

غمزه شوخ ان صنم خست بهزل جان من ۰ بز بهر بزتر زسيم زر بكند زبهر تم ۰

خيفا لغتده شول آته ديرلر كه بر كوزى كوك اولا واصطلاحده شول كلامه
ديرلر كه بر كلمه سى نقطه لو و بر كلمه سى نقطه سز اولا نثر عربيدن مثالى الكرم
ثبت الله جيش سعودك يزين واللوم غض الله جفن حسودك يشين
ونثر فارسيدن مثالى زين عالم بخشش عام شين آدم تيغ وسهام

ونظم عربيدن مثالى

اسمح فبث السماح زين ۰ ولا تجب آملا تضيف ۰

ونظم فارسيدن مثالى

كرده نقش مهم بخشش ملك ۰ نقش كارم چنين حواله بچين ۰

مُصَحَّف اولدر که حرفلرکه حرکاتنی ونقطه‌لرنی تغییر ایلمك ایله مدح هجو اولا نثر عربیدن مثالی انت الحبیب المحب حاء مهمله معجمه قلنسه مقطوع الذکر دیمك اولور ونثر فارسیدن مثالی مادر دولت توزییم زانکه حرکتی فتحه قلنوب یاء اولی نون اوقنسه ذم اولور نظم عربیدن مثالی

یا کاتم السر انت سر الناس والساتر الفاخر بالاستیناس

مصراع اولده سین نقطه ایله اوقنسه ومصراع ثانیده خانك نقطه‌سی التنده قلنسه مدح هجو اولور ونظم فارسیدن مثالی

ازانی برسر کبر و بزرکی که کان بخشش و دایم خیر کوینی

مصراع اولده کبر لفظنده بر نقطه زیاده قلنسه ومصراع ثانیده کان لفظنك کافی کاف عجمی قلنسه وخیر لفظنك نقطه‌سی آخرنه ویرلسه وکون لفظنك فتحه‌سی ضم قلنسه ذم اولور معمی بو قروده بیان قلنمشدر اما بر مثال دخی ایراد اولنمق الکرار حسن قبیلندندر

در اسم سلطان [redacted]

برج سرطانه ای منجم اکی یوز او توز اولسه قل قناعت
طقسان اکر اولسه اللی حرص اودنی کم منطق ایلر اهری قل فراغت

لغز بو قروده بیان اولنوب فارسی مثال ایراد اولنمشدر انکه ترکی مثالی

قدی بو کلش اولکه نهایتده پیر در هب قابلش بو خلقی صناسن امیر در
قفتانی وار بنك کجه لرده کیر آینی عریان یورر اشق کبی کوندز فقیر در

مکرر او لورکه آنده تکرار لفظ اولا یا قافیه تکرار اولا بو قروده مثال لري ذکر اولنمشدر تضمین اولدرکه بر غیرك مصراعنی یا بیتنی الوب کندو شعرنه

آسمان

ضم ایلیه وشرط بودر که مشهور اولا تا سرقه احتمالی اولمیه آنك مثالی

اي سروري چون غنچه ورمز سروري خود نولور آتشدن خیر کلمزه او ورسن یاددن

اغراق اولدر که بر نسنه‌نك وصفنده حددن زیاده مبالغه قلنه نثر عربیدن مثالی واللّه ما أتبتها ایاه الا التفضیحه ونثر فارسیدن مثالی محبوب من فرشته است

ونظم عربیدن مثالی

کفی بجسمي نحولاً أنني صبٌ لولا مخاطبتي ایاك لم ترني

ونظم فارسیدن مثالی

ای که عقل خرده بین هیچ از دهانت ره نیافت زانکه جز نامش نمی داند کسی هر کز نشان

جمع و تفریق وتقسیم

وبو اوچ قسمدر جمع تنها اولدر که اکی نسنه یا دخی زیاده بر صفتده جمع ایدلر

نظم عربیدن مثالی

فا حوائج وصدغك والليالي ظلام في ظلام في ظلام

ونظم فارسیدن مثالی

آسمان بر تو عاشقست چو من لاجرم همچو منش نیست قرار

تفریق تنها اولدر که اکی نسنه‌نك فرقن بیان ایده لر جمع اتمزلر

نظم عربیدن مثالی

ما نوال الغمام وقت ربیع کنوال الامیر وقت سخاء
فنوال الامیر بدرة عین ونوال الغمام قطرة ماء

ونظم فارسیدن مثالی

اودنبلرانوره

نبود کل بلطف عارض تو • زانکه رویت کلی بود بی خار •

تقسیم تنها اولدر که اکی نسنه بر بیتده کتوره لر و تقسیم وجهی اوزره ذکر ایده لر

نظم عربیدن مثالی

اَدِیبان سفی بلخ لا یاکلان • اذا صحبا المرء غیر الکبد •

فهذا طویل کظل القناة • وهذا قصیر کظل الوتد •

ونظم فارسیدن مثالی

رخان و عارض و زلفین ان بت دلبر • یکی کلست و دوم سوسن و سوم عنبر

جمع مع التفریق اولدر که اکی نسنه جمع ایده بر نسنه یه تشبیه ایلیوب بعده

بر برندن فرق ایده لر نظم عربیدن مثالی

فوجهک کالنار فی ضوئها • وقلبی کالنار فی حرها •

ونظم فارسیدن مثالی

من و تو هر دو مظهر را مانیم • چه من از رنگ و تو از نور انوار •

جمع مع التقسیم اولدر که بیت اولده یا مصراع اولده جمع ایده لر بیت ثانیده یا مصراع

ثانیده تقسیم ایده لر نظم عربیدن مثالی

حتی اقام علی ارباض خرشنة • تشقی بها الصلبان والبیع •

للسبی ما نکحوا والقتل ما ولدوا • والنهب ما جمعوا والنار ما زرعوا •

ونظم فارسیدن مثالی

دو چیز را کاتش همی دو چیز دهد • علوم را درجات و نجوم را احکام •

جمع مع التفریق والتقسیم اولدر که اکی نسنه جمع ایده لر و جمیع منع

ایده لر و هر برنه بر وصف بیان ایده لر بو غایتده قلیل الوقوع در

نظم فارسیدن مثالی

کهر کفتم بدان دندان خرد کفتا مکو زین سان • که این در آب شورست آن بود در چشمه حیوان •

تغییر جلی اولدر که اکی لفظی یا دخی زیاده کتوره لر که تغییره محتاج اولوب بعده

تغییر ایده لر نظم عربیدن مثالی

یُحیی ویُردی بجدواه وصارمه • یُحیی العفاة ویُردی کل من حسدا •

ونظم فارسیدن مثالی

یا ببندد یا کشاید یا ستاند یا دهد • تا جهان بر پای باشد شاه را این باد کار •

انچه بستاند ولایت وانچه بدهد خواسته • وانچه بندد پای دشمن وانچه بکشاید حصار •

تغییر خفی اولدر که اکی نسنه یا دخی زیاده کتوره لر که تغییره احتیاجی اولا اما

بر وجه ایله تغییر ایده لر که هر کسنه تغییر ایدوکن بلمیه نظم فارسیدن مثالی

چشم و ابرو و غمزه تو کنند • شور و غوغا و فتنه در عالم •

متنزل اولدر که حرکت و سکون تغییری ایله مدح ذم اولا نثر فارسیدن مثالی

فلان بپیوسته در کار زارست • اکر سکون را ایله اولورسه شجاعت ایله مدح در اکر کسر را

ایله اولورسه مذمت در ونظم فارسیدن مثالی

سخن سروری را کند تاج دار • که کوید به از کوهر شاهوار •

اکرچه سکونی ایله اولورسه مدح در اکر کسری ایله اولورسه داره تاج

اولور صلب اولور دیمک در مُرَدَّف بو قروده ردیف دیو بیان

اولنان در و بعضیلر شو مردفه محجوب دیرلر بعضیلر قافیه دن

حکو کلنه مردّ فه دیرلر قافیه دن اول کلنه مجحوب دیرلر بونک مثالی

ای شاه زمین بر آسمان داری تخت   سست است عدو تا تو کمان داری سخت

حمله سبک آری و گران داری لخت   پیری تو بدانش و جوان داری بخت

لفظ تخت و سخت و لخت و بخت قافیه در و لفظ داری حاجب در پس بو لکی بیته

مجحوب دیرلر استدراک اولدر که اول کلام هجو کبی اولوب آخری مدح اولا

نظم عربیدن مثالی

لا تقل بشری ولکن بشریان   غرة الداعي ویوم المهرجان

ونظم فارسیدن مثالی

اگر میر نخواهم که بماند بجهان   میر خواهم که بماند بجهان در آثار

ذو القافیتین المحجوب اولدر که بر بیتک اکی قافیه سی اولا و ایکی قافیه نک

اورته سنده بر لفظ تکرار اولا نظم فارسیدن مثالی

سر سودای بازار تو دارم   سرشک از شوق گلنار تو دارم

الکلام الجامع اولدر که ابیات شکر و شکایت و موعظه یه سزا اولمیه

شکر و موعظه نک نظم عربیدن مثالی

اذا رمت طیب العیش فانظر   الی من بات اسوء منک حالا

واخفض رتبة واذل قدرا   وانکل عیشة واقل مالا

شکایتک نظم عربیدن مثالی

من الناس من یلقی المزید من الغنی   ویحرم ما دون الغنی وهو فاضل

و بو اوچک نظم فارسیدن مثالی

شکایت دارم از دوران ولی شکر خدا که آخر   سر آید محنت و نخوت نماند محنت و خواری

تعجب اولدر که بیتده بر نسنه دن تعجب کوستره لر نظم عربیدن مثالی

ایا شمعا یضیء بلا انطفاء   ویا بدرا یلوح بلا محاق

فانت البدر ما معنی انتقاصی   وانت الشمع ما سبب احتراقی

ونظم فارسیدن مثالی

من چه دارم همیشه آب دیده مقیم   گر تو داری چاه دایم در زنخدان ای پسر

لف ونشر اکی قسمدر بر نه مرتب دیرلر که اول ذکر اولننک حالی اول

ذکر اولنه صکره ذکر اولننک حالی صکره ذکر اولنه و بر نه مشوش دیرلر که

اول ذکر اولننک حالی صکره و صکره ذکر اولننک حالی اول ذکر اولنه

قسم اولک نظم فارسیدن مثالی

بتاب طلعت میمون بتار طره پر خم   ببردی از بر ما دل ستردی از دل ما غم

قسم ثانینک نظم فارسیدن مثالی

مرا با چشم و زلفت نسبتی هست   از آنم روز و شب آشفته و مست

حسن التعلیل اولدر که اکی صفت کتوره لر بریني بر نه علت قیله لر

نظم عربیدن مثالی

فان غادر الغدران في صحن وجنتي   فلا غرو منه لم یزل وابلا یهمی

ونظم فارسیدن مثالی

از آن با غم دل تنگم بود خوش   که دانم کز غم گردد دلت شاد

حسن المطلع اولدر که شاعر شعرک بیت اولنی غایتده ایو دیه نظم عربیدن مثالی

المجد عوفی اذ عوفیتَ والکرمُ ۔ وزال عنکَ الی اعدائکَ الالمُ ۔

ونظم فارسیدن مثالی

ازخاک اگر برآید در جستن تو گردم ۔ گردم غبار و هر سو در جستن تو گردم ۔

حسن التخلص اولدر که شاعر مخلص اولان بیتی غایتده ایو دیه ۔

نظم فارسیدن مثالی

خواجوا اگرچه شعر تو جز عین سحر نیست ۔ بگذر ز سحر چون ید بیضا بدید شد ۔

حسن المقطع اولدر که شاعر آخر بیتی خوب دیه تا انک لذتی طبیعتده قله

نظم عربیدن مثالی

قد شرف الله ارضا انت ساکنها ۔ وشرف الناس اذ سواک انسانا ۔

ونظم فارسیدن مثالی

مها واصدر توئی من که ندارد تا که محشر ۔ نه ممدوحی جهان چون تو نه مرآت فلک چون کیا ۔

حسن الطلب اولدر که شاعر ممدوحدن یا محبوبدن بر نسنه ظریفانه وحسن تعبیر ایله طلب قله ۔ **نظم عربیدن مثالی**

ابا المسک هل فی الکأس فضل انا لهُ ۔ فانّی اغنّی منذ حین وتشرب ۔

ونظم فارسیدن مثالی

بوسی ز لب تو شه نیارد طلبیدن ۔ کی حد من گدای مسکین باشد ۔

شمدیه دک صنایع شعریه نک هر برنه عربی و فارسی واقع اولان مثال گتریب ایراد ایلدک من بعد ترکی بر قصیدهٔ مصنوعه ایراد ایده لم که هر بر صنعتی علی الترتیب مشتمل اولا تا که صنایع مذکوره یه ترکی امثله اولا ۔

ترصیع

ترصیع

ای سکندر در سلیمان سطوت و داراب داد ۔ وی غضنفر فر نریمان رتبت و سهراب وار ۔

الترصیع مع التجنیس

گردگلگونک ایدر مهر هوا عینینی تر ۔ گردگلگونک ایدر مهر هوا عینینی تار ۔

تجنیس تام

دشمنک بهرام وش گوردن اولوب اولسه بیری گور ۔ نوله چون خسروه کار ایتمکه یوزدوتدی کار ۔

تجنیس ناقص

ساعد ستم سمندوکه سوار سیم اولور ۔ ماه نوسن سیر وچقدی اولاسن چون سوار ۔

تجنیس زاید

وعده سینه وعیدنگ ترک اعادی جان تو ۔ چشم سینه جود نگه چشم ایادی چشمه سار ۔

تجنیس مرکب

نار عدلنگ شحنه سیدر کم چنار گرمان ۔ ایلدکچه مرغزار اجرم الندن مرغ زار ۔

تجنیس مکرر

رایتنگ ثعبانی قاتنده اولور تیمور مور ۔ مدحتنگ عزی شعار نده اولور اشعار عار ۔

تجنیس مطرّف

نعمتوکه بقسه اولمشدر سپهرک خوان خوار ۔ هیبتوکه کوره اولمشدر زمانک زال زار ۔

تجنیس خط

جسم لاله خلعت حاصکدن المشدر حریر ۔ چشم نرگس جرعهٔ جامکدن اولمشدر خمار ۔

اشتقاق

ارسیدی کلشنه کرباد لطفکدن نسیم   غنچهٔ غناج غنج ائدرجه کلدر عزدی خار

سجع متوازی

صولتک ایوانینه استرکم اولا عرش فرش   دولتک دیوانینه اوجرکه بوله ما ربار

سجع متوازن

چرخ اطلس تاج کوهر کیر کزردوز ترک   مهر خاور رای روشن بینوکر آیینه دار

سجع مطرف

همتکدن حاصل ائتدر قمو منظر نظر   هیبتکدن یا نرش اولمشدر کل کلنار نار

مقلوب بعض

رشک ایدر قدرک جلالینه سپهر هفت نجم   شکر ایدر فتحک جمالینه سما چون حصار

مقلوب کل

چرخ خرامی زرمهر مطلی قلب چرخ   نامکی نقش ایلیوب اولوری شاها سکه دار

مقلوب مجنح

مور کبی امرک قلمش اطاعت خلق بوم   رام اولیدر نیتکم موسی یه ای شه سحر مار

مقلوب مستوی

رای نیک وزور بخت وکنج زار وحور شوخ   خوش روح وراز جنک وتجب روز وکین یار

رد العجز علی الصدر

کوشوار اسب شبدیزک اوللدن ماه نو   اولدی کوش خسرو مهر سمایه کوشوار

نوع دوم

آشکارا اولدی مکر عدلک فلک ملکنده کم   ساکن اولمش آند جدی ایله اسد قلم شکار

نوع سوم

اولکه اتمز اعتبار امرو کرای شاه کرزن   کیقباد تاج وتخت اولسا ده بولمز اعتبار

نوع چهارم

انده کم یک بار در بخش ایده سن دریا کبی   هر نه دکلو قطره سن سیل اتسه یاغلر ابر بار

نوع پنجم

یادکاری سن نه آباد که اصل جوهرن   خشم وحلمکدن دوتر بوچار ماده یادکار

نوع ششم

چون غزا ایچون کذر کوستره خیل حشمتک   فتح ونصرت بیک اولور اوچه چو خاک رهکذار

تضاد

قالمدی عهدکده بر غمکین دل الا زلف دوست   خوش دررد دورکده هر بیمار الا چشم یار

اعنات

کفت بیشم چرخ توسن را بیا همچون مه آر   کف کامم انف عنفینه انک طاقین مهار

تضمین المزدوج

ریزه ریزه ریزه ریز اولور اوجندن تیز رنگ   عزم رزم اتسک عدو کبی اوکلده کوهسار

استعاره

رخش خاور بیدی میدانی یوکر دو بیتم   قدرک آتی راه رفعتده کیده چون راهوار

مراعات النظیر

ماه صدرک زیور لعلینه درج سیم کون   مهر قدرک قمر نک با مینه جام زرنکار

المدح الموجه

خصم رزمکده اولور کرزک اوجندن نیکم ۰ سیم و زر بزمکده انعامک الندن تارمار ۰

محتمل الضدین

روز اولور رایک ضیا ویرسه چو شمع مهر شب ۰ فخر اولور جودک قدم باصسه سخا یولینه عار ۰

تأکید المدح بما یشبه الذم

کرچه عدلک عالمی معمور ایلر سر تسر ۰ لیک جودک کانه غدر ایلر اولیدر خاکسار ۰

التفات

خدمتنده قاپوکک دورکده فخر ایلر فلک ۰ ای فلک خوش سدهٔ علیادن اتدک افتخار ۰

ایهام مطلق

سرکش و تند ایدی کرچه توسن چرخ فلک ۰ امرکه رام اولدوغی بوکم ایچنده مهری وار ۰

ایهام تام

عاق اوللان بختوکه بو بخت درخصمک شها ۰ بختیار اولوردی کر اولسه اکا اول بخت یار ۰

ایهام ناقص

خسروا شیرین اولوردی اشبو چرخ پیرزن ۰ عشقله فرهادوش سن خسروه اولیدی یار ۰

تشبیه مطلق

تیغ و تیرک دشمنک بغرن یقر آتش کبی ۰ کرچکم آب روان کبی کورینور آبدار ۰

تشبیه مشروط

چرخ دیرم باشنه خصمک اولیجق سرنکون ۰ ماه نو دیرم خمیده قدرنه اولسه نزار ۰

تشبیه کنایت

صان عصای حضرت موسی اولیدر رایتک ۰ که اژدها دم کورینور کفاره روزکارزار ۰

نیز

تشبیه تسویه

شام صبح اولور شها بزمکده ویرسه شعله شمع ۰ صبح شام اولور رزمکده قوپدقجه غبار ۰

تشبیه عکس

عرش اعظم بکزمش بو قصر عالی یه ولی ۰ فرش اولور دور ایده اول قصرک سقفنه عرش وار ۰

تشبیه اضمار

رای پرنورکدن اولمشدر شها مه مقتبس ۰ بلکه چرخک علوی قدرکدن اولیدر مستعار ۰

تشبیه تفضیل

کرچکم بکزر ضیه که شها ماه فلک ۰ لیک یوقدر بونده انک کبی رای استوار ۰

سیاقة الاعداد

کوندزک عید و کیجک قدر و قمو وقتک سعید ۰ کم سرور و سورله حاجاته اولمش سن مدار ۰

تنسیق الصفات

حسن اخلاقک کبی اولمشدر ذاتکده جمع ۰ دولت و لطف و سخاوت شوکت و حلم و وقار ۰

حشو قبیح

جد و احسان ایدرمی جودک اولوبن مجتهد ۰ دولتکده کوریموب فقری غنی در هر دیار ۰

حشو متوسط

بر هما در همتک کم سایه سینی لطف ایدب ۰ هر کمه صالسه بولور بخت همایون شاهوار ۰

حشو ملیح

رایتک کم فتح یار ید رانک الله دن ۰ بر نهال باغ بردر کم ظفردر اکه بار ۰

متلون

جام جودکه عالمی مست ایلیلدن خسروا   عیش شیر ینوکه رشک ایدر جم واسفندیار

ارسال المثل

غم دکل کرنی عدو اولسه عدو سن شاهکم   محو اولور انجم قچو خورشید اوکند ذره وار

ارسال المثلین

بر شریعت شیرنه طورمش دکل یوز اهل شر   بر کرامت اهلنه اتمز شها بیک سحرکار

ذو قافیتین

هرکشی معراجی یاد ایدر چو مهر شرق سار   کر سوار اولسه سمندوکه براق برق وار

تجاهل العارف

دشمنک معراجمی اردی یا اوج رفعته   یردن اوستون اول بوغازی ایپلنک دربیرکی دار

سؤال

اول نه سرکش درکه چون برلعب ایلر هر کشک   چون اجل حلقوم کیر اولوب ایدر تختینی تار

تتمهٔ سؤال

پایی بو قدر کرچه کندونک ولیکن پای کیر   جانی بو قدر کرچه جسمینک ولیکن جان شکار

جواب

ای سؤال ایدن اشت بندن جوابک دیوکک   یا کمند شاه عادل دریا بند زلف یار

موشح

سیر لیل وطول ایامده نکارک میلنه   صرف طور فهم اولمشدر نوای شه کوش دار

ا ف ط ل م ا ن ط ا ل ل

مسمط

هر زماندن آل ادی هر مکانده بول مرادی   کارک اولسون عیش وشادی طور دوغنجه روزکار

ملمع

خال خدک کیبی جمع اولمز پریشان حالمز   عقل ودل شد در سر سودای زلفت تار مار

مقطع

در آرزو آرا دردا رک ارا دوری دور   درد دردن دور روشن دارا اول آرا زار زار

موصل بحرفین

فر عدلک فرخی برله بوله عالم چوفر   بر بذلک برله کر بوله نوله هر بربار

موصل بثلثة احرف

حسن خلق وحسن خلق ولطف طبع وعقل پیر   بخت سعد وتخت نیک وفتح ملک وعیش کار

موصل باربعة احرف

شکر فتحک نصیر وپیکر عدلک وجیه   منظر تختک شرین وخلعت فضلک شعار

الموصل المجموع

همت لطفک ملکی ملکینی قلمش قبض بسط   حشمت تختک فلک تختینی قلمش مستثار

بیان الموصل

همت لطفک ملک ملکینی قلمش قبض بسط   حشمت تختک فلک تختینی قلمش مستثار

حذف

صدرکاه سدهٔ سدد درکه دار السرور   عرصه کاه عرصهٔ سطح سراکه کوک حصار

منقوط

فیض بخش جنبش زین شب وشیب وشیب   جنبش جیش شفیقش پیش بین بخت یار

رقطا

جان دشمن رزمچون انکچون اتدی ایدی حزم ٭ تا چه جان ویرب دوشه قاندن دوته جان کنار ٭

خیف

زین ادر تختی معلّا تختینی اکرامله ٭ تیز ادر تیغی عدو بوینن اولورسه تیغ دار ٭

مصحّف

خیر جوی بختو کر تحت شـیدزیر جای ٭ نیک خواه خصمکه اجلاف اولا هر یار غار ٭

معمّا

صور او خان آدن خطا اوقوسک اتمه اضطرار ٭ صال مصفّی ایچنه باشن طبیبک قل قرار ٭

سل ط

لغز

اول نه رکم نامی درت حرف ایری حذف اتسک انی ٭ هشت اولور کرچه کرانک جمله حرفی ایری چار ٭

بهشت

مکرّر

کفه کفه بخشش ایدر دستکه تا زو کبی زر ٭ خلقه احسانک همیشه نه حساب و نی شمار ٭

نوع دیکر

شو یله در لطفک که هر کم تحفه ویرسه جو قدر ٭ سیم و زر الور چو کندم باغلیوب هم بار بار ٭

تضمین

سن شهک القابیدر دلکرده بو مشهور لانی ٭ شاه مهر و شهرت و جمشید خورشید اشتهار ٭

اغراق

یو قدرر ذاتنک کمالاتنده نقص و ظلم و جور ٭ چو قدرر وصفنک مقالاتنده عجز و اضطرار ٭

جمع تنها

تخت عالی حشمتک رفعتده بختنک کبی در ٭ لاجرم بختنک کبی اولمش طبو که غمکسار ٭

تفریق

تفریق تنها

سلطنت کلزاری اچوبه کل ترسن ولی ٭ تاج یوقدر کلده سن نرکس کبی سن تاجدار ٭

تقسیم تنها

قهرک و لطفنک اکرچه فعلی عادل در ولی ٭ اول عدو آزار در بو دلنواز و دوستدار ٭

جمع مع التفریق

قدر و جاهنک کم ملازمدر قیبو که هر نفس ٭ اول بری بختو که یاور در بری سایه کار ٭

جمع مع التقسیم

مجلسکده مجمر و جام جهان بینک قیلور ٭ روحی راحت سنبل و ریحان دماغن مشکبار ٭

جمع مع التفریق و التقسیم

قدر و تختنک نو جوان در کر چه کم ای پیر عقل ٭ اول کمال عزّت و بو دولت ایله استوار ٭

تغییر جلی

نیکخواهکله بد اندیشک نصیبن حق ویرر ٭ اکا اعزاز و کرامت بوکه ذلّ و احتقار ٭

تغییر خفی

دشمن و بدخواهک قسمت ازلدن بو ایمش ٭ دست بسته رک کسسته جان خسته دل فکار ٭

متزلزل

بر شه صاحب شجاعت سن که ضبط ملک الحون ٭ پیر کبی سن جوانا کم ایدرسن کارزار ٭

مردّف

صان دهانی حقّهٔ یاقوت در کوهر نثار ٭ دست سیمینی همان معدن جرانک زرنثار ٭

استدراک

استمز دلکم کسته تیغیک عدونک بوینی ٭ بوینی اوزلسن سکا ایر شمس کبی اولادوچار ٭

ذو قافیتین محجوب

اللرینی قالدرب حقه دعا اتسون چنار ٭ فصل کلده تا بزه لطف و وفا اتسون نکار ٭

الکلام الجامع

روزکارکه جور و قهرندن اولوردم نامراد ٭ کرمدایر کورمه اول کامجوی و کامکار ٭

تعجب

ای عجب نطق اتسه دلبر کورنن اغزی میلر ٭ دانهٔ خشخاشی دلمشی یاخود حکاک وار ٭

لف نشر مرتب

چشم و زلفی اتنکه و شکندن دل زاهدوشم ٭ کاه مخمور و خراب اولورکه اولور تارمار ٭

لف نشر مشوش

کون یوزینی قاره زلفی اورتلی اول مهوشک ٭ کوزلرم قارردی یاخود باکه لیل اولدی نهار ٭

حسن التعلیل

خد کلکونن کورب یارک قزردی روی کل ٭ لاله رخسارندن اولمشدر مکرکم شرمسار ٭

حسن المطلع

لطف ایلدا رواه فضلن بخش ایدن پروردکار ٭ ملک و عدل و جودی ویرمشدر سکا ای شهریار ٭

حسن التخلص

در نظمن بو سرورینک شها آل کوشکه ٭ کوشوار اولسه یریدر شاهه در شاهوار ٭

حسن المقطع

قنقی طوطیدن کلور بوذوق شیرین کلام ٭ قنقی نقاش ایده بو وجه ایله صورتلو نکار ٭

حسن الطلب

کونهر آقندم دهانم چشمه سندن صودکبی ٭ جوهری سن لعل و یاقوته قل امدی اعتبار ٭

وصف و دعا

فخر آل و مفخر عثمانیان صدیق دین ٭ عون شرع احمد و عدل عمر حیدر دثار ٭

چونکه دوران اچره ملیک عدلدر دورکده خلق ٭ بیر بیر ایلر لرایسه دولتک داردن مدار ٭

دایر اولدقجه فلکلر ثابت اولدقجه زمین ٭ ای و کون تابان اولوب پرنور اولدقجه بهار ٭

طالعک تابنده و تابنده اولسون سکه خلق ٭

دولتک پاینده و اقبالک اولسون پایدار ٭

مقالهٔ ثالثه تشبیهات و مسائل انیس العشاق بیاننده در

بلکل که صحت تشبیه ده شرط وجه شبه طرفینه یعنی مُشَبَّه و مُشَبَّهٌ بِه‌ه شامل اولمقدر پس هر نکه بو شرط بولنان نسنه لری بر برینه تشبیه اتسه جایز در اما عربدن و عجمدن مسموع اولسه موید اولور اکا بناءً بعض ابیاتی امثله وجهی اوزره تحریر قلدم ٭ و بو مقاله ده یکرمی سکز باب ترتیب ایدب و هر بابده اکی فصل ایراد قلوب بر فصلده اطلاقات عرب و بر فصلده عبارات عجم بیان ایلدم ٭ و چون مقصود اصلی حسن و جمال در

مصراع مقصود حسن تست ذکرها بهانه ایست ٭

باب اوّلی بیان حسن و جمالده ایلدم ٭ و چون معشوقک صفتی حسن و جمال در عاشقک صفتی دخی عشق و حال در اکا بناءً اکنجی بابی بیان عشق و حالده قلدم بعده باب باب اعضاء محبوب تشبیهاتن بیان ایلدم ٭

باب اول حسن و جمال بیاننده در

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

مصحف مصنف کتاب سروری فقیر دیمش بیت

مصحف حسنک کورب بستان الجنده سروی کبوز — دورمیوب باشن صلر قرآن اوقور اوغلان کبی

کشاف کمال خجندی دیمش بیت

رخ تو آیت کشاف حسن را تفسیر — غم تو مخزن اسرار عشق را مفتاح

ورق حسن دیمش بیت

بورق حسن خود از خط و خال — جهت نو سازنشان تازه کن

مشرق وله ایضا بیت

ای چو خورشید بر آورده سر از مشرق حسن — یارب از دور فلک هیچ زوالت مرساد

صدف وله ایضا مصراع

نخاست از صدف حسن جوهری چو تو بی

فلک سلمان دیمش بیت

بر فلک حسن تو صنع جهان آفرین — پیکر خورشید را ذره دهن ساخته

اوج حسن دیمش بیت

آفتاب اسمانی خواهمش در اوج حسن — گرچه با ما اتفاق انقلابی اوفتاد

برق کاتبی دیمش مطلع

ای بهار ابر پوشت آب باران بهار — برق حسن لامعه شمس شبستان بهار

سریر سلمان دیمش بیت

ای گل بناز کی بنشین بر سریر حسن — کز حسن طلعت تو جهان رنگ و بو گرفت

کوس کمال خجندی دیمش بیت

چو کوس حسن زدی قلب عاشقان بشکن — که تاج و تخت شهان زینت از سپاه دارد

عالم عصمت دیمش بیت

چه کم شود ز تو ای آفتاب عالم حسن — که سایه باز نداری ز خاک ری چند

وجه شبه کثرت در بنا کمال خجندی دیمش بیت

اساس عقل در افتاد تا ز ابرو و چشم — بنای حسن نهادی و بر کشیدی طاق

میدان وله ایضا بیت

دل که چون گوی است در میدان حسن آشفته حال — گر بچوگان نسبت زلفت کند بیهوده گوست

شطرنج وله ایضا بیت

آن رخ از خوبان برد شطرنج حسن — گرچه باشد هر یکی را رخ ز عاج

وجه شبه محل تأمل اولوب عشاقی مات اتدوکی در سواد آذری دیمش مطلع

زهی کشیده خطت بر سواد حسن سپاه — شده ز فتنه چشمت هزار خانه سیاه

جیب حسن دیمش بیت

تا بر کشیده توسر از جیب حسن خویش — من پای دل بدامن حیرت کشیده ام

خاتم کمال بن عبد العزیز دیمش مطلع

ای زهرای مرغ دل زلف تو دام عنبرین — لعل لب چو شکرت خاتم حسن را نگین

عروس سلمان دیمش بیت

گر بنگرد عروس جمالت در آینه — خود بین شود هر آینه آن به که ننگرد

مثال اولان ابیاتده جمال تعبیرینه عروس حسن اطلاق اولنمشدر

وحافظ دیمش بیت

عروس حسنت اجازت مگر نداد ای گل • که پرسشی نکنی عندلیب شیدا را •

طاوس سلمان دیمش بیت

پیکر طاوس حسن بال کشید • طوطی لعلت چو پر سبز برآرد •

شراب حسن دیمش بیت

شراب حسن تو در جام وصف کی گنجد • کسان که جامی از آن خورده اند بیدانند •

وجه شبه کیفیت ویردکی در ابلق وله ایضا بیت

ابلق حسن ار بزیر ران یوسف بود پس • عالمی گرد سمندت دست در فتراک چیست •

وجه شبه محبوبلر حسن آتنه سوار اولوب تکبر ایدب خلقدن یوجه اولدقلری در و حسن لسان عربده بو مذکورلردن غیری نجه نسنه ایله تعبیر اولنور مثل مصر و کتاب و شمع

سروری فقیر دیمش بیت

عزیز باشک ایچون مصر حسن ایچنده گوزم • هزار یوسفی سات که غلامه بکز تدم

وله ایضا بیت

بو سروری عشق درسینی تمام اگمک ایچون • اوقیوب ایدر کتاب حسنی یار ایله بحث •

وله ایضا بیت

شمع جمالی آهدن اولمز خلل پذیر • ییلدن ضرر ایرشمز اکا گون چراغی در •

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

آسمان اشرف دیمش بیت

تو سالها بپای که بر آسمان حسن • طالع نگشت مثل تو ماهی بسالها •

آفتاب سلمان دیمش مطلع

لعل را ابر آفتاب حسن گویا کرده • ز آفتاب حسن تو یک ذره پیدا کرده •

ماه حافظ دیمش مطلع

ای فروغ ماه حسن از روی رخشان شما • آب روی خوبی از چاه زنخدان شما •

دریا سروری فقیر دیمش بیت

حسن دریاسنده کشتی شکل ایدب حق گوزلرن • قاشلرن باشن باشنه چاتمش ایکی ماهی گوسترر •

آتش کاتبی دیمش مطلع

ز آتش حسن چراغ رخت افروخته باد • داغ تو شمع درون من دلسوخته باد •

گل عتیقی دیمش بیت

تا گل حسن تو بشکفت بصحرای وجود • عشق بار در ز فلک درد تو رویید زمین •

جویبار جامی دیمش بیت

صد جان فدای قد تو کز جویبار حسن • هرگز یکی نهال بدین نازکی نرست •

کوی سلمان دیمش مطلع

زلف شبرنگش که باد صبح سرگردان اوست • کوی حسن و دلبری امروز در چوگان اوست •

شادروان ناصر بخاری دیمش مطلع

چو شادروان حسنت می کشیدند • بدر با نیت رضوان آفریدند •

شیر وله ایضا بیت

خط و شمنت حسن ترا اندکش مبین • موری که دست شیر به پیچد ضعیف نیست •

سراچه کمال خجندی دیمش بیت

بنقش ابروی تو نیست در سراچهٔ حسن • کز دست صنع دران طاقها مهندس شد •

خوان وله ایضا **بیت**

بر خوان حسن چو دنکو کردی پریشان زلف را • عادت بود بر روی خوان سبزی پریشان ریختن •

کنج فتاحی دیمش **بیت**

ترسم کی کنج حسن تو زود آورد زوال • ز اسرافهای شوخی و ناز و عتاب تو •

لشکر اشرف دیمش **بیت**

ترک من تا که جهان کیر شد از لشکر حسن • چرخ کفتش کی تویی شاه عجم میر عرب •

وجه شبه مملکت قلوب فتح اتدوکی در **خرمن** خواجو دیمش **بیت**

چرا از خرمن حسن تو یک جو • نمی باشد نصیب خوشه چینان •

وحسن زبان مجمد. بو مذکور اردن غیری نیجه نسنه ایله تعبیر اولنور مثل **کلستان**

وکلشن سروری فقیر دیمش **بیت**

چون کلشن حسن اچرا اول اوکد کل عنا • بلبل کبی دیر تدی سرو ریده زبانی •

باب دوم عشق و حال بیان نده در •

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

آیت حسینی دیمش **مطلع**

مشکلست آیت عشق تو چه تفسیر کنم • من بیچاره درین کار چه تدبیر کنم •

نور سروری فقیر دیمش **بیت**

نور عشقی سینه کی قلدی سروری چونکه بر • نور ایمان ایله حق قلبون منور ایلیکی •

شریعت کمال خجندی دیمش **بیت**

چو لفظ

میوش رخ ز نظرها که در شریعت عشق • کرفته اند تماشای روی خوب مباح •

کتاب وله ایضا **بیت**

عاشق کشی ثواب بود در کتاب عشق • ان شوخ هم ز دست نداد این ثواب را •

زبور حافظ دیمش **بیت**

بیا مطرب که از بلبل زبور عشق کیری یاد • بیا بلبل که از حافظ سخن کویی بیاموزی •

قبله کاتبی دیمش **بیت**

قبلهٔ عشقست نزد اهل صفا • کعبه ریکی درین بیابانست •

خطیب حسن دیمش **بیت**

تا خطیب عشق او بر منبر جان خطبه کرد • راه کم کردم عزیزان مسجد آدینه را •

دفتر وله ایضاً **بیت**

عقل را از دفتر عشقست چه علم • آن ورقها را نشان دیکرست •

مکتب خواجو دیمش **بیت**

چو نون قامتم در مکتب عشق • ز نوک خامه لامی بر نیاید •

خاتم مولانا عصار مهر و مشتری کتابنک اولنده دیمش **بیت**

بنام پادشاه عالم عشق • که نامش هست نقش خاتم عشق •

سلطان معزی دیمش **بیت**

غیر سلطان عشق هیچ کسی • لمن الملک را ندا د جواب •

وسلمان دیمش **مطلع**

سلطان عشق ملک دل و دین فرو کرفت • او حاکمست نیست کسی را بر و کرفت •

وجه شبه مصراع ثانیدن ظاهردر خیل کاتبی دیمش بیت

بس که در شهر وجودم خیل عشقت قیل کرد خون بجای آب می بینم روان درجوی چشم

لوا عراقی دیمش بیت

لوای عشق برافراخته چنان دردل که درزمان علم صبر سرنگون داری

کوس و طبل و طنبور احمد پاشا دیمش مطلع

عشقنک قپوزن بینه چلایمنی دیرکن عالمی آواز صلایمنی نه دیرسن

بوننده وجه شبه مصراع ثانیدن ظاهردر صراف ناصر دیمش بیت

ناصر نیافت وجه زر ازدار ضرب عشق صراف عشق خاک ترا تا محک نکرد

شحنه حسن دیمش بیت

بر شحنهٔ عشق تو هر روز همی بینم در کشتن مسکینان از خط تو فرمانها

ترک وله ایضاً بیت

ترک دل کردم چو دانستم که ترک عشق تو هرگز آبادان نخواهد داشت این ویرانه دل

خنجر کاتبی دیمش مطلع

خنجر عشق خون من ریخت بخاک پای تو رای تو بود کشتنم کشته شدم برای تو

هما مجیر بیلقانی دیمش بیت

درغم عشقش تن من بهر آن افکند گوشت تا همای عشق او را استخوان آمد پدید

عقاب سلمان دیمش بیت

کبوتر حرم من گرفت برمن نیست عقاب عشق ندانم که چون گرفت مرا

شاهین عتیقی دیمش بیت

ای ازدل شیر فلک آهوی چشمت صیدگیر از چشم مرغ قدسیان شاهین عشقت طعمه جو

باز شیخ عطار دیمش بیت

چون دل عطار باز عشق در مخلب گرفت از دل گرمش عجب نبود اگر مخلب بسوخت

بحر سید جلال الدین دیمش بیت

در ورطه است کشتی صبرم ببحر عشق کز غرقه گاه موج بساحل نمی شود

و ناصر دیمش بیت

در بحر عشق جانان جانم رسید برلب باشد که از میانش ممکن بود کنارم

در آذری دیمش مطلع

در عشق از صدف کون و مکان بیرونست کشور عاشقی از هر دو جهان بیرونست

بساط کاتبی دیمش بیت

در بساط عشق جان بازی بسی کردم ولیک خواهم این شطرنج را این بار بهتر باختن

طاس وله ایضاً بیت

کعبتین مهر تا در طاس عشق افکنده ام هر زمان در پیش نقش دیگر آوردی مرا

قمار وله ایضا بیت

در قمار عشق دل بردند جان هم باختم هر کرا بردند چیزی خواست دیگر باختن

نرد حسن دیمش بیت

نرد عشقت راست می بازم ولی ترسم از آن کعبتین چشم غلطانی و بازی ها دهی

راه و بادیه ناصر دیمش بیت

در ره عشق اگر میروی اینک سر و سنگ که درین بادیه هر جای سری بر سنگ است

وادی شیخ عطار دیمش بیت

ترا اول قدم در وادی عشق   برازی کشتن است انکاه دارست

شمع وله ایضا بیت

پروانه شمع عشق شد جان   چون سوخته شد ز تو نشان یافت

قاف خواجو دیمش بیت

کرچه چون عنقا بقاف عشق کردم آشیان   مرغ دل را هر نفس در آشیانی یافتم

باغ ناصر دیمش بیت

بباغ عشق ناصر عندلیب است   که هر دم نغمهٔ خوشتر سراید

سلسل عبید دیمش بیت

مبتلاییست که امید خلاصش نبود   هر که بر پای دل از عشق سلاسل دارد

عالم حسن دیمش مطلع

عالم عشقت جهانی دیکرست   آستانت آسمانی دیکرست

مطبخ کمال خجندی دیمش بیت

در مطبخ عشق تو کباب دل ما را   لذت به ازین غمزهٔ خونخوار ندانست

براق حضرت مولانا دیمش بیت

نی براق عشق و سعی جبریل   چون محمد در منازل کی رسی

عود شاعر دیمش بیت

عشق چون عودست و دل مجمر ولیک   عود آسودست و مجمر سوخته

جام سید جلال دیمش بیت

عشق است یکی جام که برباد لب دوست   سر مستی کونین دران جام نهادند

و کمال خجندی دیمش بیت

جانب میخانه مخموران جام عشق را   می زند هر خم بزیر لب صلای بشنوید

شراب مغربی دیمش مطلع

ما شراب عشق از جام ازل کردیم نوش   تا ابد هرکز نخواهم آمد از مستی بهوش

ساقی ناصر دیمش بیت

هر که داد ساقی عشق تو دُرد دُرد   دلها کباب و کاسهٔ هر جام کرده ایم

و با حسن دیمش بیت

در وبای عشق تو در مانده ام همچون حسن   اخر از لعل لبت یاقوت حمرایی بخش

قیامت عصار دیمش بیت

ز عشق آمد قیامت بر سر او   که اعضایش کواهی داد در رو

و عشق لسان عربده بو مذکور اولانلردن غیری نچه نسنه لر ایله تعبیر اولنور

مثل دین و دیوان و صحرا و میدان و اکسیر سروری فقیر دیمش بیت

نجه اکسیر سعادت دیمیم عشقکه کم   خاک ایکن صورتنی قلدی سروری کزر

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

راه سروری فقیر دیمش بیت

چراغ شوق فراکیر در ره عشقش   سروریا نشوی تا براه حق کمراه

وفتاحی دیمش بیت

مردان راه عشق چو خالت در آتش اند   هست این مثل که مرد مشابه شود بخال

شاه کمال خجندی دیمش بیت

چو مرد راه شدی بگذر از سر و دستار   که شاه عشق بفرمان خود چنین فرمود

سپاه معزّی دیمش بیت

همه عالم سپاه عشق گرفت   شد جهان زان سپاه پر شر و شور

تیغ حسینی دیمش بیت

کشتهٔ تیغ عشق او زندهٔ جاودان بود   سوختهٔ فراق او پخته شمر که خام نیست

تیشه کاتبی دیمش بیت

هر کرا پای دل افکار شد از تیشهٔ عشق   روشنش شد که چه بر دل فرهاد آمد

کمند خواجو دیمش بیت

چون از کمند عشق امید خلاص نیست   رغبت بود بکشته شدن پای بند را

کوی عصار دیمش بیت

زمین آغشته در کوی عشقش   هوا آشفته از بوی عشقش

شهر کمال خجندی دیمش بیت

مگو اصحاب دل رفتند و شهر عشق شد خالی   جهان پر شمس تبریز است مردی کو چو مولانا

بازار بدر شروانی دیمش بیت

رخ مپوش از دیدهٔ ما زانکه در بازار عشق   رونق حسن تو از اهل نظر پیدا شود

چارسو سید جلال دیمش بیت

در چارسوی عشق غم و محنت و بلا   امروز سالهاست که با ما معاملند

خون کاتبی دیمش بیت

هست از نعمت دو عالم سیر   هر که بر خوان عشق مهمانست

جامه شاعر دیمش بیت

خوش بافته اند در ازل جامهٔ عشق   گر یک خط صبر در کنارش بودی

آینه ناصر دیمش مطلع

عشق آینه است لایزالی   از زنگ وجود غیر خالی

شرابخانه وله ایضاً بیت

چون کشادی شرابخانهٔ عشق   ساغر جسم و جام جان پر شد

میخانه بکج دیمش بیت

تا کج خورد ز میخانهٔ عشق تو شراب   دلش از آتش روی تو کباب است دگر

بوته خواجو دیمش بیت

خالص آید چو زر از روی حقیقت خواجو   گر تو در بوتهٔ عشقش بگدازی چو زر صافی

خمخانه سلمان دیمش بیت

تنها نه منم مست ز خمخانهٔ عشق   کز جرعهٔ جامش در و دیوار خرابست

باده کمال خجندی دیمش بیت

زاهد چه عجب گر کند از عشق تو پرهیز   کو لذت این باده چه داند که نخوردست

دریا خواجه عطار دیمش بیت

عشق دریاییست قعرش ناپدید   آب دریا خون و موج او کثیر

وسروری فقیر دیمش بیت

غریق اولوردی دل دریای عشقه   یتشدی خضر اولوب بو خط اخضر

کشتی کاتبی دیمش بیت

عشق تو کشتی نوح است که در وی جانم — با چنین شورش این اشک چو طوفان زنده است

بیشه وله ایضا مطلع

برون خرام چو شیران ز مرغزار جهان — تو شیر بیشهٔ عشقی مشو شکار جهان

کبوتر وله ایضا بیت

بر آتش است جهان از پر کبوتر عشق — مگر که نامهٔ شوق منست در بالش

سیمرغ عراقی دیمش قطعه

عشق تو مهمان و ما را هیچ نی — هیچ پیش میهمان نتوان نهاد

نیم جانی پیش او نتوان کشید — پیش سیمرغ استخوان نتوان نهاد

دام نزاری دیمش بیت

کس را بدست عقل بسته نمی‌شود — پای دل ضعیف کشادن ز دام عشق

وحسینی دیمش مطلع

در دام عشق بلبل شیرین زبانم — بال و پرم شکست و بهمت همی پرم

کیمیا سروری فقیر دیمش بیت

کیمیای عشقله جانا یوزن زر ایلادی — بو سروری کر جکم بر مفلس و قلاش ایدی

و عشق زبان عجمده بونلردن غیری نجه نسنه ایله تعبیر اولنور

مثل سلطان و تخت و ساغر و جام و اسرار

سروری فقیر دیمش بیت

بر مفرح لب کورب بگدی سروری کندودن — کر جکم اسرار عشقک اسکیدن چرانی در

باب سوم

باب سوم کاکل و زلف بیانندهدر

و اعضای محبوبدن جملهدن سرآمد اولدوغی ایچون استادلر بونی تقدیم ایده گلمشلردر

مصنف کتاب سروری فقیر دیمش بیت

هر بیری گوزلدر او مهک گرچه سروری — اما صچی در جمله‌نک اوستینه سرآمد

فصل اول اطلاقات عرب بیانندهدر

حبل متین ناصر دیمش بیت

دل که در چاه زنخدان تو افتاد ز شوق — عاقبت حبل متینش سر گیسوی تو بود

سورة اللیل سروری فقیر دیمش بیت

ای یوزی مصحف جانک یازدی عاشق سنک — زلفکی واللیل و لعلک سورهٔ کوثر یزر

رسن کمال خجندی دیمش مطلع

سوخت جانم تا ز باد افتاد در زلفت رسن — تشنه را جان سوز داری چون بچاه افتد رسن

سلسله خواجو دیمش بیت

مویم سپید گشت و دلم کشته هنوز — پیرانه سر بسلسلهٔ طرهٔ سیاه

مسلسل جامی دیمش بیت

قصهٔ لیلی باشد از جعد مسلسل عرض حسن — زان چه غم دارد که گردد دل مجنون او

صلیب محمود دیمش بیت

روی بنما تا دگر عابد نگوید که الصلوة — زلف بگشا تا دگر راهب نگوید که الصلیب

و شیخ سعدی دیمش بیت

صنم اندر بلد کفر پرستند و صلیب — زلف و روی تو در اسلام صلیب و صنم اند

غامه جاپی دیش **بیت**

فروغ روی تو تابان بود ز زلف مسلسل ••• کضوء لامع برق بلوح خلف غامه

عقده وله ایضا **بیت**

مپرس از من شمار عقدان زلف ••• که عقل ان عقده را مشکل گرفتست

عقد انیس العشاق صاحبی دیش **لغز**

بر فرق تو موی ید بیضا بنمود ••• تا عقد صدا ز نوازده انداخته

برقع خواجو دیش **بیت**

زلف سیه کشیده که این قلب عقربست ••• روی چو مه نموده که این مهر انورست

نقاب رشید الدین وطواط دیش **مطلع**

کاکل مشکین برانداز از رخ چون آفتاب ••• حیف باشد بر مه روی تو از کاکل نقاب

طناب میر کرمانی دیش **بیت**

دل را بهیچ روی امید نجات نیست ••• زان دام عنبرین که طنابست در طناب

طرار خواجو دیش **بیت**

یا غمزه را ببندی بره تا ترک غمازی کند ••• یا طره را ببندی بنه تا ترک طراری کند

عقاب وله ایضا **بیت**

مرغ دل من در شکن زلف دلارام ••• یا رب چه تذروست که در چنگ عقابست

زاغ عبد الواسع دیش **بیت**

پیراسته زلف تو چو زاغست نگوسار ••• وآراسته روی تو چو باغست شکفته

عقربا امیر معزی دیش **بیت**

ایا دو زلف تو چون عقرب و رخ تو چو ماه ••• سفر مکن که ترا هست ماه در عقرب

جراره عبد الواسع دیش **بیت**

یک دل از فتنهٔ عشق تو نباشد ایمن ••• تا ترا بر سمن از مشک دو جراره بود

افعی شمس گنجه دیش **رباعی**

زلفت که چو افعی بن سر می گردد ••• وانی پس پشت بچه سر می گردد

چون دید که لعل تو زر دیگر رفت ••• وحشی شد و بر کوه و کمر می گردد

سنبل خواجو دیش **مطلع**

ای سنبل زلف تو خرمن زده بر ماه ••• وی روی من از مهر تو طعنه زده بر کاه

سنبل کاتبی دیش **بیت**

کرده قسمت ترک چشمت بر دل و جان ان دو زلف ••• چون کسی کو بخش سازد سنبل تر شاخ شاخ

سوسن معزی دیش **بیت**

ای روی و موی تو که چو گلبرگ و سوسن است ••• مانند بنفشه بلید و سمن روی و موی من

ضیمران خواجو دیش **بیت**

بفندق ضیمران را تاب داده ••• بعشوه گوشهٔ بادام بشکست

نسرین نظامی شیرین وصنفند دیش **بیت**

رخش نسرین و زلفش نیز نسرین ••• لبش شیرین و نامش نیز شیرین

نکهت قائل دیش **بیت**

طبعم چنان ز نکهت زلف تو شد لطیف ••• کز باد مشکبوی مرا درد سر شود

کفر آزری دیش **بیت**

زلف سیه را بارخت هم دوست میدارم ولی ٭ نتوان بیکدل داشتن هم کفر و هم ایمان بهم ٭

وجه شبه ظلمت در و سروری فقیر دیمش بیت

یوزن اورتر کفرزلفی ایله کزلودین دوتر ٭ حاشا لله کفری ترجیح ایلمزدین اوستنه ٭

مناهی خواجو دیمش بیت

خط برخ زیبای تو کفرست بر اسلام ٭ رخسار و سر زلف تو سرخشت و مناهی ٭

زنار شیخ معزّی دیمش بیت

چون بت و زنار زلف و روی اوست ٭ نی بت و زنار نتوانم نشست ٭

مشوش بچج دیمش بیت

چون زلفت ای نکار رجهانی مشوش است ٭ غیر از دلم که با غم عشق تو سرخوش است ٭

فتیل کمال خجندی دیمش بیت

می نماید رخت افروخته تر از سر زلف ٭ چون چراغی که درو نور فزاید ز فتیل ٭

جیم جلال الدین اصفهانی دیمش بیت

زهی دهان تو میم و ز لعل حلقهٔ میم ٭ زهی دو زلف تو جیم و ز مشک نقطهٔ جیم ٭

نون عبد الواسع دیمش مطلع

دلم از عشق ان دو زلف چو نون ٭ مبتلا شد بمحنت ذو النون ٭

٭ مراد یونس پیغامبر در علیه السلام کاف بدر شروانی دیمش بیت

کافست و میم نسبت زلف و دهان تو ٭ بالله کزین دو حرف بنسبت کم اوفتد ٭

دال کاتبی دیمش بیت

بر کنار رخ تو زلف چو دال ٭ ماه من همچو دال خورشیدست ٭

لام جامی دیمش قطعه

قد و زلف ترا اگر بمثل ٭ کرد تعریف جای تشریف است ٭

نبود آن جنس نکته بر تو نهان ٭ که الف لام بهر تعریف است ٭

لام الف کمال بن غیاث اعضای محبوب بیان اتدوکی قصیده سنده

٭ وصف زلفده دیمش بیت

یا صورت دو دال و دو جیم و دو لام الف ٭ یا هیأت دو هندی دل دزد و کافرست ٭

منشور شمس کنجه دیمش بیت

زلف تو که آیت نامسطورست ٭ خط نیست و لیکن بیقین منشورست ٭

قلم کاتبی دیمش بیت

روی تو طغرای حسن و زلف را مشاطه اش ٭ می برد گویا که آورد دست بر طغرا قلم ٭

طومار کمال بن غیاث دیمش بیت

طرح جعد تو چه طوماریست ٭ که درو هست چون چلیبا پیچ ٭

مسطر معزّی دیمش بیت

چابکی مهندس آمد زلفین او که است ٭ از مشک ناب و غالیه پرکار و مسطرش ٭

توقیع کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

اول چو شانه دست بمویش زدم کاو ٭ در نامهٔ جمال چو توقیع بر سرست ٭

قرنفل و مسک وله ایضا بیت

یا دستهٔ بنفشه و یا شاخ ضیمران ٭ یا سنبل و قرنفل و یا مسک اذفرست ٭

عطر و طیب کمال خجندی دیمش بیت

صبا چه گفت شنیدی بمن رها کن زلف ۰ که عطرسای منم قو رطیب من دانم ۰

عود حسن دیمش بیت

برت چون سیم و زلف تست چون عود ۰ طمع بر هر که خواهم بست خامست ۰

عبیر نظامی مجنون زبانندن دیمش مثنوی

وقتی که عبیر زلف خایی ۰ یا نافهٔ بوی خوش کشایی ۰

بوئی بنسیم صبح بسپار ۰ زان بوی مرا کشاد کن کار ۰

عالم ارواح حسن دیمش مطلع

جانا ز سر زلف نسیمی بصبا بخش ۰ جان نوازان عالم ارواح بما بخش ۰

قابض ارواح خواجو دیمش بیت

فروغ پرتو روی تو مشرق الانوار ۰ کمند زلف سیاه تو قابض الارواح ۰

منجنیق کمال بن غیاث دیمش بیت

ابروش چون کمانی و بینیش تیغ تیز ۰ مژکانش تیر ناوک کیسوش منجنیق ۰

هاروت و ساحر معزی دیمش بیت

حلقه شد ست بر دو بناکوش او دو زلف ۰ کویی که بر دو زهره دو هاروت و ساحر ۰

بلا حسن دیمش مطلع

ای خم زلف تو سراسر بلا ۰ هر دو لبت نیز بلا بر بلا ۰

و جامی دیمش بیت

زلف از سر تا بپا آویختی ۰ هستی القصه ز سر تا پا بلا ۰

سبب و خرقه وله ایضاً بیت

بنفشه

[illegible]

پشمینه سیاه از سبب زلف تو کردیم ۰ در خرقه بزلف تو رسد سلسلهٔ ما ۰

سجاده جمال الدین اصفهانی دیمش بیت

مردم چشم من و زلف تو اند ۰ هر دو انداخته سجاده بر آب ۰

طیلسان خواجو دیمش بیت

ز مشک ختن بر عذارش غباری ۰ ز شعر سیه بر رخش طیلسانی ۰

لیلی کاتبی دیمش بیت

دل ز جان و تن گذشت و زلف شبرنگ گرفت ۰ ترک قوم خویش مجنون بهر لیلی میکند ۰

بلال فتاحی دیمش بیت

زلفت ز دیده رفت و مرا ناله همچنانکه ۰ بانگ نماز کم نشد از رفتن بلال ۰

قیر سیف اسپرنکی دیمش مطلع

ای از رخ تو خجل شده بدر منیر ۰ وی زلف بر شکسته هنگامهٔ قیر ۰

آبنوس شیخ سعدی دیمش بیت

پستان یار در خم چوکان آبدار ۰ چون کوی عاج در خم چوکان آبنوس ۰

غاشیه سلمان دیمش بیت

سوار گشته همی راند و می کشید بدوش ۰ شمال غاشیهٔ زلف عنبر افشانش ۰

نعل خواجو دیمش بیت

طره ات نعلم بر آتش تافته است ۰ زان شدم شوریده وقت از موی تو ۰

حلقه کمال خجندی دیمش بیت

مارا هوس زلف تو در کوی تو انداخت ۰ حاجی ز پی حلقه قدم در حرم آورد ۰

قید جامی دیمش **بیت**

جامی ازان قید زلف جست رهایی ولی
قوت مجنون نبود سلسله بکسیختن

علم حسن دیمش **بیت**

ای کیسوت همچون علم وی قلب عشاقت حشم
از مشک بر کل دمبدم صف کش که سلطان آمدی

برج ظهیر فاریابی دیمش **بیت**

چشمت بجادویی بدل چاه بابلست
زلفت بکافری عوض برج خیبرست

عمر جامی دیمش **بیت**

هست هر موی زلف او عمری
جامی این عمرها ست میکوید

طراز شاعر دیمش **رباعی**

زلفت که طراز آستینش دیدم
که بر فلک و که بزمینش دیدم
جاسوس ضمیرم زخطش سیه آید
پرسیدم ازو کفت چنینش دیدم

قبا عصار دیمش **بیت**

مدام او راز کیسوی معنبر
قبای شعر مشکین داشت دربر

طوق معزی دیمش **بیت**

طوق کبوترست خم زلف آن نکار
من همچو باز در طلبش پر همی زنم

باز خسرو دیمش **بیت**

کسی که دل زخم زلف او برون آرد
کبوتریست کە از چنک باز بستاند

شاهین معزی دیمش **بیت**

من چو شاهین ترا زور استم بازی لیک
در شکار جان من زلف تو از شاهین تر

طاوس کمال خجندی دیمش **بیت**

سر زلف سمن سای تو طاوسیست پنداری
که پای بسته میدارند در صحن کلستانش

مشعر الحرام سلمان دیمش **بیت**

در مشعر زلف تو حرم روح قدس را
در موقف کوی تو مقام اهل صفا را

وجه شبه موقف قلوب اولدغی در **سنبل مسکین** و **عنبر سارا** معزی دیمش **بیت**

یا بر سمن ز سنبل مسکین سلاسل است
یا بر قمر ز عنبر سارا دوایرست

هلال مسک کاتبی دیمش **بیت**

تا دمبدم کردد فزون مجنون زلفت را جنون
بر آفتاب از مشک تر هر سو هلالی بسته

اغلال حسن دیمش **بیت**

منت سندس و استبرق فردوسم نیست
کر ز کیسوی سلاسل بنهی اغلالم

سلیمان علیه السلام معزی وصف زلفده دیمش **بیت**

کهی با انکه حاصل کشت مرغ شش سلیمان را
کهی با انکه ریحان شد بر ابراهیم بن آزر

وجه شبه ییله سوار اولدوغی در **ابراهیم** علیه السلام ولە ایضا **بیت**

کرنه چون پور آزر بر نکار آزری
پس چرا تو آتشی بر خویشتن ریحان کنی

وجه شبه آتش رخسار کل و ریحان اولدوغی در واحد پاشا دیمش **بیت**

یا اسماعیل در چشمک کە یا تو خنجر التنده
یا ابراهیم در زلفک که اولمش کلستان آتش

فراش و **نقاش** معزی دیمش **رباعی**

زلفین تو پر حلقه و پر بند شکن شد
بند و شکن و حلقهٔ تو تو به شکن شد
کارش همه فراشی و نقاشی ببینیم
فراش کل و لاله و نقاش سمن شد

سمان خسرو خسرو شیرین دهن شیرین زبانندن دیمش بیت

بمجلس بهر گل از من بوستانی نیست • ورایم در وغا هر موسنا نیست •

تسلسل کمال خجندی دیمش بیت

چون زلف ورخ نمودی کردم سؤال بوسه • دیدم تسلسل ودور آمد مرا سؤالی •

دور کمال بن غیاث دیمش بیت

یا حلقه حلق آمد یا بند دل مجموع • یا دور وتسلسل شد یا زلف پریشانست •

زلفک اوزنلغی اعتباری ایلە تسلسل وحلقه حلقه اولدوغی اعتباری ایلە دور وحلقه اطلاق ایدرلر ولە ایضا بیت

نمودان سرو سیمین تن الف زقد ونون ز ابرو • نشاندش نقطه از خال وکشیدش مد از گیسوا •

گرکدر که مراد بهان لفظ آن اولیوب بلکه اول آن اولا که خواجه حافظ دیمش مطلع

شاهد آن نیست که مویی ومیانی دارد • بندهٔ طلعت آن باش که آنی دارد •

سبحه سروری فقیر دیمش بیت

سبحهٔ زلفکی الوب الوه • خوب سومکدن اقدم استغفار •

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

کلاله سید ذو الفقار دیمش مطلع

بت دیلم مشکین کلاله • بمشک چین گرفته روی لاله •

کاکل مشکین رشید الدین دیمش بیت

گر یک گره از کاکل مشکین بگشایی • در دور تو کس بو نکند مشک خطا را

مشک سروری فقیر دیمش بیت

خط

خط ورخسار ولب وزلف وعذار دیگر ایله • سبزه وصبح وشراب ومشک وگلبرگ بهار •

مشک آگین کمال خجندی دیمش بیت

ترا من جان سپردم لیک جایش • دران گیسوی مشک آگین تو کردی •

خرمن مشک وله ایضا بیت

خرمن مشکست زلفت گرد ماه • خال مشکین دانهٔ آن خرمنست •

مشکبار خواجو دیمش بیت

ازان سیاه شد آن زلف مشکبار نگار • بچین فتاد وودر آفتاب گردیده •

عنبرشکن وله ایضا بیت

لبک لعل روان پرور کش جان بخشک • سرک زلفک عنبرشکنش شکیک •

عنبرآگین نزاری دیمش بیت

زبس طپیدن دل چون زر شود درهم • چو یاد م آید از آن زلف عنبرآگینش •

عنبرسا کج دیمش بیت

بسودای سر زلفش که من دایم دران بودم • که در بند سر زلفین عنبرسای او بیرم •

تودهٔ عنبر معزی دیمش مطلع

زان زلف گره گیر سیه پوش بهم • صد تودهٔ عنبرست بر دوش بهم

عنبر بینه شیخ سعدی دیمش بیت

زلف تو عنبر بینهٔ گردن تمام بود • معشوق خوب روی چه محتاج زیورست

غالیه دان سبنا سپرنکی دیمش مطلع

ای شکن زلف تو غالیه دان صبا • کشتهٔ عشق ترا هر دو جهان خون‌بها •

شب معزّی دیمش بیت

ازان کوته بود زلفش بران روی نگارینش   که کوتاهی بود شب را بایام بهار اندر

وکمال خجندی دیمش بیت

جز اشک فشان جان نرود در سر زلفش   شب را بر این نتوان جز بستاره

شبستان وله ایضا بیت

در شبستان سر زلف عبیر افشانت   رخ زیبای ترا شمع معنبر گفتم

شب رنگ کاتبی دیمش بیت

عجب نباشد اگر گیسوی تو شب رنگست   شود سیاه کسی کش نگون درآویزند

گیسو تو لکه و قولاق ارده اولان صاچه دیرلر اثیر الدین دیمش بیت

از بنا گوش ارندارد آرزوی گردنت   بر بنا گوشت چرا گردن نهد گیسوی تو

وسروری فقیر اکی گیسو ردیف بر غزل دیمش غزل

اولوب بر چین خط یارنا اوینلر دراکی گیسو   یا سنبل وتر آهوی ختنلر دراکی گیسو

اولور آزاد اکا بنده قولی اولسم بولا بنده   دو تب اهل دلی بند چکنلر دراکی گیسو

صالوب ظل هما یونی سنی شاه جهان ایدر   هما کبی هوا اوزره اوچنلر دراکی گیسو

دولاشوب بیری بیرینه قوجیش یار کبی   بری بیرینه صاراشوب یتنلر دراکی گیسو

سروری شیر عشق اولمش انک بو بنده در زنجیر

سزا اول دیوانه یه صاتمک رسنلر دراکی گیسو

شب عمر سلمان دیمش بیت

طرّه از ناز مده تاب که آن زلف دراز   شب عمر منست نخواهیم که کوته باشد

تسبیح وله ایضا بیت

بعد ازین از گره زلف بتان کن تسبیح   بعد ازین از خم ابروی مغان کن محراب

شب قدر اشرف دیمش مطلع

می کند سجده گیسوی تو مه در دل شب   شب قدرست اگر سجده کند نیست عجب

شبرو کمال خجندی دیمش بیت

اگر نه داعیه شب رویست زلف ترا   چه موجب است بدامن چراغ پوشیدن

شبو شیخ سعدی دیمش مطلع

شبست آن یا شبه یا مسک یا موی   گلست آن یا صنم یا ماه یا روی

شام کمال خجندی دیمش بیت

چشم بآرزوی تماشای زلف تست   چون چشم روزه دار که مشتاق شام شد

شام غریبان خواجو دیمش مطلع

زلف سیاهت شام غریبان   روی چو ماهت شمع شبستان

شام ایله صباح ذکر اولنسه زیاده مناسب اولور نیتکم سروری فقیر دیمش بیت

زلف ورخکی کمکه نظرگاه اید نورسه   فرخنده اولور دایم انک شام وصباحی

سمن بوی جامی دیمش مطلع

انکه بر گل گره از جعد سمن بوی تو بست   رشته جان مرا در شکن موی تو بست

سیاه پوش حسن دیمش مطلع

گویند هست در چین شهر سیاه پوشان   در چین زلف او بین هر سو سیاه پوشان

جنگ کاتبی دیمش بیت

زسودا کاتبی شد خاک و چو بانست زلفش را • ببین این زور اقدم شد و از چنگ می پرسد •

حریم شب نشینان عصار دیمش **بیت**

خم زلفش حریم شب نشینان • دهانش آرزوی تنگ دستان •

خلوتکاه جان خسرو خسرونامه ده دیمش **بیت**

ورت حاجت که بخت جوانم • سر زلف تو خلوتکاه جانم •

سیه رو بدر دیمش **بیت**

زلفش بسیه رویی شد خصم شه عالم • کز کنکرهٔ خورشید آویخت نکونسارش •

بتخانهٔ چین خواجو دیمش **مطلع**

ای شام زلفت بتخانهٔ چین • زلف سیاهت بر لاله پرچین •

نکارخانهٔ چین وله ایضا **مطلع** •

ای زرویت جهان خلد برین • چین زلفت نکارخانهٔ چین •

هندوستان وله ایضا **بیت**

مرا بزلف تو رای است زانکه طوطی را • کمان مبر که بهندوستان نباشد رای •

هندو کال اصفهانی دیمش **بیت**

رسمست هندوان که در آتش کنند جای • زان جای زلف تست مرا در دل و روان •

خسرو هندوستان کاتبی دیمش **بیت**

کاتبی بندهٔ آن زلف شد ای باد صبا • بند کیها برسان خسرو هندوستان را •

چین شاعر دیمش **بیت**

بچین زلف تو چین را چه نسبت است بکو • هزار چین بدان زلف تو بهر چین است •

لالا وله ایضا **بیت**

لالای سر زلف تو زان در تابست • کابروی تو حاجبست بپیشانی دار •

و فتاحی دیمش **بیت**

بوصف زلف او فتاحی این نظم • که کفتی لولوی لالاش کفتند •

بو بینک لطافتی زلفه لالا دیه کلری در **زنکبار** ناصر دیمش **بیت**

کوهر چشم زبحر هندی می آید برون • سنبل زلفت زچین در زنکبار افتاده است

تاتار خسرو نقاش دیمش **بیت**

ای دل چو شانه در زلفش قدم بنه • کین دم سفر بجانب تاتار نازکست •

زنکی شاعر دیمش **بیت**

ای باد صبا زمزمهٔ نرم بکن • تا رقص کند زنکی شوریدهٔ او •

زنکی نژاد خواجو دیمش **بیت**

چو زلف هندوی زنکی نژادش • زهندستان سیاهی بر نیاید •

سیه کار وله ایضا **بیت**

چون حال دل از زلف پوشیده توان داشت • کان هندوی دل دزد سیهکار نداند •

دل دزد بساطی دیمش **مطلع**

دزدید دلم زلف سیاهش بکذارید • نزد منش از بهر خدا بسته بیارید •

و فتاحی دیمش **بیت**

اکر نه هندوی زلفت رود بدزدی دل • بماهتاب چرا ساخت قامت خود خم •

و ناصر دیمش **بیت**

[illegible]

[illegible]

زلف ترا بدزدی دل صد هزار بار • بگرفته اند وبسته ولی بازهشته اند •

دزد وراه زن خیالی دیمش بیت

کمند زلف تو یارب چه راه زن دزدست • که بردنقد دلم را وروبجان آورد •

معدن دل خواجو دیمش بیت

چشمهٔ نوش گهرپوش لبت چشمهٔ جان • حلقهٔ زلف شکن پرشکنت معدن دل •

دربند کمال خجندی دیمش بیت

سوی زلفش رفتم ودیدم که دربندو لبست • جزمن شب روکه داند مکر آن عیاره را •

بلا سروری فقیر دیمش مطلع

خشم چشمت بردلم عین عنات • من چه می خواهم ززلفت کان بلاست •

دلبر خواجو دیمش بیت

چشمت بجادویی شده دردهر رو شبانان • زلفت بدلبری زجهان بر سر آمده •

چوکان کمال خجندی دیمش بیت

درمیان گریه بازلف توچون بازم نظر • روز باران نیست گویی وقت چوکان باختن •

وجه شبه اوجی اگری اولدغی درکوی حسن دیمش بیت

سرآن ترک چوکان بازخود کردم که پیوسته • قدم راچون سرچوکان وزلف خود چوگوخواهد •

وجه شبه طوب طوب اولدوغی درو سروری فقیر دیمش مطلع

باشمی طوب ایلر زلفو که دیدم ای دلستان • نازایدب کولوب دیدی اولسون طوب اول قادری امان •

دلاور خواجو دیمش بیت

بیا که هندوی زلف توقلب جان بازان • چوبرکشود کمین از دلاوری بشکست •

دلکشای

دلکشای عتیقی دیمش مطلع

سری دارم فدای خاک پایت • دلی دربند زلف دلکشایت •

دلکش بدر شروانی دیمش بیت

گفتمش دل راروان کردم بزلف دلکشت • گفت نقد قلب راهرکس شباز دروان •

سرگردان فخرالدین لاری دیمش بیت

ازروی لطافت گربامات سری بودی • ان طرهٔ سرگردان اندرکف مابودی •

سربسته نظام بخاری دیمش بیت

زلف توبسی گرد رخ خوب توگشت • سربسته ازان درپس افتاده است •

سراسیمه خواجو دیمش بیت

عهدیست کرآشفتگی خاطر خواجو • اززلف سراسیمهٔ ان عهدشکن خاست •

سرزده شاعر دیمش بیت

دردام زلف سرزده ات مرغ جان من • همچون کبوترست که افتد بچنگ باز •

کمند انداز شمس هروی دیمش مطلع

ای پیشهٔ زلف توکمند اندازی • خون ریختن جهان بچشمت بازی •

دام سروری فقیر دیمش بیت

بدام ودانهٔ کس مرغ دل نکردی میل • ولی بصید توآن زلف وخال شد باعث •

رشته طوسی دیمش بیت

چوشد زهجر توسی پاره هیکل دل من • مگر زرشتهٔ زلفت کنند شیرازه •

رشتهٔ جان عتیقی دیمش بیت

می کشیدم زلف او را او ز دستم می کشید   رشتهٔ جان منست ان در کشاکش زان فتاد

رشتهٔ عمر بکج دیمش رباعی

دلدار برید زلف مشکین ناگاه   زین غصه ز جان من برآمد صد آه
گفتم که چرا زلف بریدی گفتا   آن رشتهٔ عمر تست کردم کوتاه

ریسمان بدر دیمش بیت

من ز خورشید رخش گویم دل مسکین ز زلف   من سخن از آسمان می گویم آن از ریسمان

رسن تاب آهی دیمش بیت

گر قصد خونم نیستش چشمت چرا خنجر کشد   ور عزم بندم نبودش زلفت رسن تابی چه کند

رسن باز خواجو دیمش بیت

هر دل که بدستش نبود رشتهٔ دولت   همبازی آن زلف رسن باز نباید

و ناصر دیمش بیت

هندوی زلفت رسن بازست هر شب تا سحر   با مه روی تو در مهتاب بازی می کند

نوبهار مشکین نظامی مدح شیرین ده دیمش بیت

برو بازو چو بلور زین حصاری   سر گیسو چو مشکین نوبهاری

بنفشه کاتبی دیمش بیت

دانی که چه هر دسته بنفشه رسن از چیست   بست از هوس زلف تو زنار بنفشه

و ناصر دیمش مطلع

رفتی بباغ و سرو به پیشت قیام کرد   دوتا شد بنفشه بزلفت سلام کرد

سنبل سیراب جامی دیمش مطلع

زلف تو بر مه پریشان کرده مشک ناب را   شاخ شاخ افکنده بر گل سنبل سیراب را

گیاه ناصر دیمش بیت

نسوزد بر سر آتش چو عنبر زلف مشکینش   که اندر معرض جنت خط نبود گیاهی را

گل بوی خواجو دیمش بیت

گر از آن سنبل گل بوی سمن فرسا نیست   چیست ان بوی دلاویز که باباد صباست

دستهٔ سنبل وله ایضا بیت

حلقهای زلفش از گل بر فکنده   دستهای سنبل خوش بوی بوی

شمشاد ناصر دیمش بیت

شانه در شمشاد زلفش رفت و زعم شاد شد   شمه دریافت دندان طمع بر می کشید

و جامی دیمش بیت

دران بالا و زلف از باغبان صنع حیرانم   که چون می پرورد شمشاد و گاهی راست گاهی کج

دستهٔ شمشاد عبدالواسع دیمش مطلع

رخسار تو چون سوسن آزاد آمد   زلفین تو چون دستهٔ شمشاد آمد

درهم شدن حسن دیمش بیت

خط مشکینش دل خون شده را درهم زد   زلف درهم شده اش باز بلای دگرست

پیچ پیچ کمال خجندی دیمش بیت

در دل ریشم خیال آن دو زلف پیچ پیچ   راست ماری کج را ماند که در ویرانه رفت

دوتا وله ایضا بیت

نسیم صبا باد دستش دو پاره   که زلفت دوتای تو گیرد دو دست

دوتو فتاحی دیمش **مطلع**

مرغ دلم که درپی زلف دوتو رود ٭ هرجاکه دیده ام بلاپی دراورود ٭

چنکال سروری فقیر دیمش **مطلع**

اکرچه چشم راشد مژکشاده جناح ٭ نیافته است زچنکال زلف یار نجاح ٭

پرچاین وچاین چاین خواجو دیمش **بیت**

حال سرکردانی زلف پریشان موبمو ٭ ازشکنج سنبل پرچاین وچاین چاین بپرس ٭

خورشید پرست وله ایضا **بیت**

دلم اززلف کژت جان نبرد زانکه دراو ٭ هندوانند همه کافر خورشید پرست ٭

بت پرست وله ایضا **بیت**

زلف سیاه سرکش هندوکش داد برش ٭ درچاین هزار کافر زنکی بت پرست ٭

دوده شاهی دیمش **بیت**

مشاطه زلف یار بانکشت می کشید ٭ زان روکه نسبتی بقلم هست دوده را ٭

مست خواجو دیمش **بیت**

برطرف آفتاب چه درخور فتاده است ٭ درغول مشک رنک ودلاویز مستشان ٭

وجه شبه کاه بوطره دوشوب کاه اول طرفه دوشدکی در **میکون** حسینی دیمش **مطلع**

ای چون تو ندیده چشم کردون ٭ بکشای کمند زلف میکون ٭

وجه یاداتندن یاحنا ایله رنکی قزل اولدوغی در **خونخوار** خسرو دیمش **بیت**

طره ها سرزده زخون نخوار پی ٭ چشمهای دژم زبیمار پی ٭

کافردل کمال بن غیاث دیمش **بیت**

کنفتش

کفتش دین می رباید طره کافردلت ٭ کفت باکافردلان زنهار هیچ ازدین مکو ٭

ظالم پیشه حسن دیمش **بیت**

تاشکستی زلف کافرکیش ظالم پیشه را ٭ آن شکسته باکسی نکذاشت ایمانی درست ٭

شورانکیز کمال بن غیاث دیمش **بیت**

مرا بغمزه جادو وزلف شورانکیز ٭ ندانم ازچه پریشان وسرکران داری ٭

شست عبدالواسع دیمش **بیت**

کیرد همه کس بشست ماهی ٭ تو ماه کرفته بدان شست ٭

قلاب جامی دیمش **بیت**

تنها یکی تن چون کشم ازتو عنان دل چنین ٭ کرزلف مشکین سوی او افکنده قلاب دو ٭

درع فرنکی شیخ سعدی دیمش **بیت**

خط ماهرویان چومشک تتاری ٭ سرزلف خوبان چودرع فرنکی ٭

زره حافظ دیمش **بیت**

منش باخرقه پشمین چکونه درکمند آرم ٭ زره مویی که زنجیرش زخنجرکذاران زد ٭

وجه شبه زلف وزره حلقه حلقه اولدوغی در **حلقه فرنکی** شیخ سعدی دیمش **بیت**

چوترک دلبرمن شاهدی بشنکی نیست ٭ چوزلف پرشکنش حلقه فرنکی نیست ٭

زره نما معزی دیمش **بیت**

برسیم خام سلسله برماه دایره است ٭ زلف زره نمایش وخط معنبرش ٭

زره پوش خواجو دیمش **بیت**

زتیر غمزه عاشق کش توایمن نیست ٭ وکرنه هندی زلفت چرا زره پوشست ٭

خمیده کمال خجندی دیمش **مطلع**

دلم ترسد در آن زلف خمیده شبست آری و سرهای بریده

شکسته عماد دیمش **رباعی**

گفتم بشکسته دل چون دار کار بازلف شکسته خم اندر خم یار
وگفت تو فارغی ازین دست برار ما هر دو شکسته بهم باز گذار

آشفته بدر دیمش **مطلع**

پرستان شود آن روز رخ بدر از مهر چو برآید شب آشفتهٔ تو گرد سحر

بی قرار کاتبی دیمش **مطلع**

خرم آنان که سر زلف نگاری گیرند بیقراری بکف آرند و قراری گیرند

و کمال خجندی دیمش **بیت**

دلا بزلف پریشان یار باز بگو که بیقرار توم من تو بیقرار که

تابدار وله ایضا **بیت**

بگشت پیچش آن زلف تابدار را چنانکه دام کشد مرغ را بپیچیدن

شیدا عصار دیمش **بیت**

چو زلفش گشت شیدا و مشوش که بودش نعل جان و دل در آتش

شهپر طاوس جامی دیمش **بیت**

سر زلفت چو شهپر طاوس می براند مگس ز شکر تو

شهپر حافظ دیمش **بیت**

همای زلف شاهین شهپرت را دل شاهان عالم زیر پر باد

شهپر

شهپر روح الامین سروری فقیر دیمش **بیت**

قدک اوزره سدره طاوسی دررخ خطک گلکه شهپر روح الامین زلفک یوزک اوجاغ اکا

چنگ باز خاقانی دیمش **بیت**

مپرس از دلم کز چه چون کبوتر بگو زلف را کز چه چون چنگ بازی

آشیان خواجو دیمش **بیت**

چو مرغ زیرک آمد جان خواجو که او را دام زلفت آشیانست

پر زاغ ناصر دیمش **بیت**

بر رو مپیچ سلسلهٔ زلف عنبرین بر عارض تذرو منه پر زاغ را

پر پرستو شیخ سعدی دیمش **بیت**

لبان لعل چون خون کبوتر سواد زلف چون پر پرستو

پر عقاب نظامی هفت پیکرده دیمش **بیت**

عکس رویش بزیر زلف بتاب چون حواصل بزیر پر عقاب

ظل هما جامی دیمش **مطلع**

تو همایی و نیست ظل هما جز دو زلف تو دام ظلها

مار معزی دیمش **بیت**

زلف او مارست و مورست آن خط مشکین او من عجب دارم ازین تا مور چون زاید ز مار

اژدها حسینی دیمش **بیت**

ای زلف تو اژدهای موسی ای وصل تو گنجهای قارون

دیو حسن دیمش **بیت**

آهی
بن یمینده ایدم حسن ابو حسینی
ایکی هما در رضی الله عنهما

نوش لبا وقت نوش زلف چه مالی بلب ٭ زلف زلب دور دارد یوز انکشتری ٭

اهرمن سوزنی دیمش **بیت**

اهرمن زلفی که دارد دین یزدان بر دو رخ ٭ دین یزدان را بیارایید بکفر اهرمن ٭

جادو معزّی دیمش **رباعی**

زلف تو بهم در شد و در ماه آویخت ٭ که مشک نگار کرد و که عنبر بیخت ٭
در زیر همه جادویی و رنگ آمیخت ٭ تا ماه سیاه کرد و فریاد انگیخت ٭

سایبان خواجو دیمش **بیت**

شکنج طرّه اش بر چهره کوئی ٭ که از شب سایبان بر آفتاب بست ٭

سایه کمال خجندی دیمش **بیت**

زلفت کشید شانه و کفتا فرو نشین ٭ بر آفتاب سایه تقدّم نمی کند ٭

آرزو وله ایضاً **بیت**

آرزوی ماست زلفت بشکنش ٭ در جهان یک آرزوی ما شکن ٭

سودا وله ایضاً **بیت**

چو خاک ره شدم زین پس من و سودای زلف او ٭ که خاک راه را در سر جز این سودا نمی افتد ٭

وله ایضاً **بیت**

تا شد سرم درکار آن زلف عبیر افشان چه شد ٭ شوریدگان را بیشتر سر بر سر سودا رود ٭

کژباز وله ایضاً **بیت**

بآن دو طرّهٔ کژباز عشق چون بازم ٭ چنین که بازی ما را ببند ساخته ٭

پایمال وله ایضاً **بیت**

سر سودائیان

سر سودائیان بخاک درش ٭ از سر زلف پایمال ترست ٭

عمر دراز وله ایضاً **بیت**

سر زلفت مرا عمر درازست ٭ خداوندا بده عمر درازم ٭

اهل کمال شیخ کمالک بو سجعهٔ معلقه مثابه سنده اولان بیدی بیتنک کمالنی

ادراک ایلر **سودازده** شیخ معزّی دیمش **بیت**

از روی نگار همچو مویش ٭ سودا زدگان بیقراریم ٭

کاربان و **نردبان** حسن دیمش **قطعه**

ملک حسن رازان بود سودای عطر او روان ٭ کو مسک هند بارها از کاربان زلف تو ٭
چون وعدهٔ دیدار شد زلفی بشوخی بر فشان ٭ بر کنگرت من کی رسم بی نردبان زلف تو ٭

و کمال بن غیاث دیمش **بیت**

پر ز پیچ و تاب سر تا پا ز ماهی تا بماه ٭ از سلاسل نردبانی یافتم دانی که چیست ٭

ترازو خاقانی دیمش **بیت**

چو جو ارزان منم درین بازار ٭ که ترازوش زلف جادوی تست ٭

ترازو دار نظامی شیرین وصفنده دیمش **بیت**

نسیمش در بها همسنگ جان بود ٭ ترازو داری زلفش بران بود ٭

سیاه حسن دیمش **بیت**

هر چند که زلف تو سپاهیست جهان گیر ٭ هر روز پریشان نتوان کرد سپه را ٭

چتر سیه وله ایضاً **بیت**

طالع شدن بر تختگه حسن چو شاهان ٭ چتر سیه از طرّه برافراخته بودند ٭

چاوش خواجو دیمش **بیت**

غمزه اش قورچی و یاقوت خموشش جاندار ابروش حاجب و هندوی سیاهش چاوش

جاندار شاعر دیمش **رباعی**

چون زلف تو بالای سرت کرد قرار ابروی تو پیش روی تو خدمتکار

جانداری را بزلف مرد افکن ده لالایی را بجا جبان بازگذار

جاندار روم یساقچی و بوک باشی دیدکلری در سروری فقیر دیمش **بیت**

بکون یولداشلرین برقول اوغلی مبتلاسی یم کم انکه زلفی در عشاق جمعینه بولک باشی

پاسبان شاعر دیمش **مطلع**

رخسار ترا نگاهبان گیسو به داند هر کس که پاسبان هندو به

چینی خواجو دیمش **بیت**

زلف هندوی تو چینی و ترا رومی رو چشم ترک تو خطایی و ترا زنگی خال

شاه وله ایضا **بیت**

شاه زلفش چو میرود در چین شور در زنگبار ری افتد

تازیانه نظامی شیرینک قصردن مداینه کلدوکی بیاننده دیمش **بیت**

زپشت زین بر اسبان روانه زگیسو کرده مشکین تازیانه

خوشهٔ عنب معزی دیمش **بیت**

گرفت زلف گره گیر در میان دو لب چو خوشهٔ عنب اندر میانهٔ عناب

خوشه کمال خجندی دیمش **بیت**

در دل نشان محبت خالش بموی لف تا خوشها بدست کنی دانهٔ بکار

خرمن وله ایضا **بیت**

رخ تو آتشست و زلف خرمن بخرمن آتشم زنهار سیده

ورق مسک بید نظامی مخزن اسرارده دیمش **بیت**

زلف سیه بر سر سیم سپید مشک فشان چون ورق مسک بید

روزی دل شاعر دیمش **رباعی**

چون باد زگیسوی تو یک طره گشاد دادم دل خود با سر زلف تو بباد

روزی دلم زلف تو آمد که خدا روزی پراکنده کسی را مدهاد

ناوک شمس گنجه دیمش **بیت**

هر موی تو ناوکیست تا از بیمش خط زنهر ندارد که بیرون آردسر

چلیپا معزی دیمش **قطعه**

بند دکمر و سجده کند زلف سیاهش چون نازلب و انگشت کند شکل چلیپا

زلفش بصفت چون دل ترسا سیه آمد در پیش چلیپا نه عجب سجدهٔ ترسا

سال اشرف دیمش **بیت**

دو زلف و روی تو دیدم دو سال و یک ماهست ولی زسر دهانت خدای آگاهست

فتراک جامی دیمش **بیت**

گفتمش بردی زجای دل بزلف خویش بند گفت هر صیدی کجا لایق بفتراک منست

قندز خاقانی دیمش **رباعی**

ای چشم تو فتنهٔ فلک را قلاوز هجران تو شیر شرزه را گیرد بز

وی زلف تو بر کلاه خونی قندز با غارت تو عفا الله از غارت غز

آستین گریبان شیخ سعدی دیمش **بیت**

چه بودی ار سر زلفت بدستم فتادی ٭ چو آستین گریبان بدست درویشان ٭

زنجیر نوشین روان معزّی دیمش **مطلع**

دل بری ای زلف جانان رستمی با جان کنی ٭ از چه معنی خویشتن زنجیر نوشروان کنی ٭

و مطلقا زنجیر اطلاقی شایعدر سروری فقیر دیمش **بیت**

عاقلم زنجیر زلفه حاجتم یوقدر دیکه ٭ ای سروری نیجه دیسون بر کشی اوّلکو ٭

بخت نکون ناصر دیمش **بیت**

برهم مزن ای باد توان زلف نکوسار ٭ تا باز پریشان نشود بخت نکونم ٭

روزکار حسن دیمش **بیت**

ان زلفت روزکار منست ٭ که ز سر تا بپا بپیچیده است ٭

وزلف بونلردن غیری نیچه نسنه ایله تعبیر اولنور مثل **عبیر** و **عنبر** و **حلقهٔ بیت الحرام**

و **چنبر** و **دود** سروری فقیر دیمش **بیت**

صچوکی عروه وثقی یه زلفنک کرهن ٭ یوزکن حلقهٔ بیت الحرامه بکزتدم ٭

باب چهارم آلن بیاننده در

که اکا عرب جبین و جبهه و عجم پیشانی دیرلر ٭

فصل اوّل اطلاقات عرب بیاننده در

شمس قائل دیمش **شعر**

من لم یر شمسا علی شمس ٭ فلینظر الوجه والجبهة ٭

بدر سروری فقیر دیمش **بیت**

سن کونک آلننه اویکندیکچون بدر تمام ٭ یدی کوز یله ای سبعهٔ سیاٰن شها ٭

قمر وله ایضا **بیت**

اویکنورمش مه رومه کون یوزکه ای النوکه ٭ اول زوالینی بو یوزی قاره سن اکمزمی هیچ ٭

سحر خواجو دیمش **بیت**

گفتم آن زلف جبینم بچنین روز نشاند ٭ گفت آن زلف و جبین نیست که شام و سحرست ٭

مشتری معزّی دیمش **بیت**

دو زلف چون دو شب و ماه در میان دو شب ٭ جبین چو مشتری و مشتری بزیر کلاه ٭

زهره کمال خجندی دیمش **مطلع**

گره بزمین باشد آن زهره جبین باشد ٭ دوری طلبد از ماه نیز چنین باشد ٭

و فرخی دیمش **بیت**

بر فلک حسن اگر چه زهره جبینی ٭ زهره برقص آید ار جبین بگشایی ٭

کف الخضیب بر یلدز آدی در صاروقانک آلننه دینور سه جایزدر **بیت**

کف خضیب کف یدکره ز ناصیه آن دم ٭ کر ماه من گره بسته از جبین بگشاید ٭

سهیل بوکا کوکب یمانی دیرلر ینکم یمینی دیمش **بیت**

مهر دل یمینی بپیوسته می درخشید ٭ از بر تو جبینت چون اختر یمانی ٭

نور کمال خجندی دیمش **بیت**

نور محض است عذار تو جبین نیز چنین ٭ سر غیب است میان تو دهان نیز چنان ٭

لوح سلمان دیمش **بیت**

در لوح جبین باز خوانم ٭ نقش ازل و ابد کماهی ٭

سوسن عبد الواسع دیمش بیت

هست همچون نرکس و لاله ترا چشم و بنان • هست همچون سنبل و سوسن ترا جعد و جبین •

مشتبه به آق سوسن در •

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

کل جامی دیمش بیت

در کلستان حسن از ان بالا و رخسار و جبین • یکشاخ نازک باین کزان رسته کل سیراب دو •

کلزار حافظ دیمش بیت

روان کوشه کیران را جبینش طرفه کلزاریست • که بر طرف چمن زارش همی کردد چمان ابرو •

خورشید سروری فقیر دیمش بیت

بو جبین و حسن ایله قدوکه قلسون نظر • کورمیشلر میوه خورشید و مه بر سرو سیم •

ماه وله ایضا بیت

شو بلیه کسک کو کوآی کون ایسه بر اهل زوال • یوزکه بنجه کون النوکه ندن ماه دیم •

تخته سیم کمال بن غیاث دیمش بیت

زیر تاج زر درخشان تخته از سیم خام • نصف مه بر آسمانی یافتم دانی که چیست •

نصف ماه وله ایضا فی قصیدة بیت

پیشانی است و لوح قضا صفحه قدر • یا نصف ماه چارده در زیر چادرست •

باب پنجم قولاق بیاننده در

که اکا عرب اذن و عجم کوش دیرلر بونه تشبیه غایتده قلیل در انوکیچون که انیس العشاق نام کتب بن بوکا تعرض اولنمشدر •

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

ورد ابیض که اجلتمش اولا شعر

لم یدخل کلامی فی اذنها • کالورد کاهو لو انکشف •

صدف سروری فقیر دیمش بیت

قویسکه قولاغه سوزارم اولوردی در شاه • چون قطره حقیری در این در صدف •

وله ایضا بیت

کوشش شه اولسون صدف پر سکه در کفتار کو • قعر دریای تفکر ده صدف وش اسیم اول •

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

کل شکفته کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

کوشست یا شکفته کل روضه بهشت • یا یک صدف دو نیمه که از در توانکرست •

کل خطمی شاعر دیمش بیت

کوشی چو کل خطمی و خطی چو بنفشه • خدی چو کل سوری و قدی چو نهالی •

نسرین عصار دیمش بیت

بر اطراف کل ان سرو سیمین • شکفته همبر سنبل دو نسرین •

باب ششم قاش بیاننده در

که اکا عرب حاجب و عجم ابرو دیرلر و قاش اکی قسمدر بری متصل بری منفصل در بعضیلر متصل خوشدر دیمشلر بیت

پیوسته کسی خوش نبود در عالم • جز ابروی یار من که پیوسته خوشست •

اما بعضیلر کشاده خوشدر دیمشلر فی الواقع خوش دیمشلر بیت

منما بروی عاشق ابروی ترش وبسته * چون خوش نمی نماید ما را ترش رویی

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

هلال کاتبی دیمش بیت

زشوق ابروی او دل بپهلویم جا کرد * که داشت شکل هلال استخوان پهلویم

و ناصر دیمش بیت

نی ابروی هلال تو دلشادمان نشد * دانم یقین که عید کسی روز شک نکرد

و سروری فقیر دیمش بیت

چو ابروش بنماید رسم بروز وصال * که عید را بجهان چون هلال شد باعث

طاق ابن بنا دیمش بیت

ندیده دیدهٔ معمار عشق طاق جفت * جز ابروی تو که طاقست جفت در عالم

و جامی دیمش بیت

از خیال آن دو ابرو مردمان چشم ما * طاقها بهر گذر بر روی جیحون بسته اند

قبله کمج دیمش مطلع

طاق ابروی ترا قبلهٔ جان می بینم * لطفی از نور خدا در تو عیان می بینم

کعبه کاتبی دیمش بیت

کاتبی را سوی مسجد مطلب زان ابرو * کعبهٔ حاجات که روی دل ساجد باشد

محراب کمال خجندی دیمش بیت

محراب دوش شد زاهد سجاده نشین را * زان روز که محراب دو ابروی تو دانست

و سروری فقیر دیمش بیت

شکل

شکل ابروکی صانور محرابه بقدقجه امام * حیرتندن اوقیمز بر حرف قرآنی درست

قوس رائی دیمش بیت

در دور کمان ابروت پیوسته * جز روی تو آفتاب در قوس که دید

مقوس جامی دیمش مطلع

پیش از آن روز که این طاق مقرنس کردند * قبله‌ام از خم ابروی مقوس کردند

قوس قزح و برج قوس خواجو دیمش بیت

قامت خواجوست یا قوس قزح یا برج قوس * یا هلال عید یا ابروی چون طغرای او

حاجب وله ایضا بیت

تو شاه کشور حسنی و حاجبت ابرو * ولی خموش که بس حاجبی پریشانست

شحنه بدر دیمش بیت

شحنهٔ ابروی تو داد بحاجب کمان * تا بزند ترک مست دست بتیغ ستم

نصف عین کمال بن غیاث دیمش بیت

نون هلال یکشبه یا نصف عینی از شبه * یا نقش طاق بارکه یا قبلهٔ ابروی تو

ر نقطهٔ خال او ملیحی ز نقطهٔ خال او بیجی سروری فقیر دیمش مطلع

جفالی قاشنک قدی بو کلکش را رحمت در * انک اوستنده یا رب نقطهٔ خالی نه زحمت در

مد وله ایضا مطلع

باشکده اکی قاشنک خوش ای یار الف قد * یا زلف اکر چه بر الف اوزره اکی مد

ن کمال خجندی دیمش بیت

قامتی همچون الف داری و ابروی چو نون * در تو هر آنی که گفتند از پی آن گفته اند

و ناصر دیمش بیت

بنوشته است نقش جنون در خیال من ❊ آن زلف همچو جیم وخم ابروی چو نون ❊

توقیع کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

ابروست یا هلال کمان کش بر آفتاب ❊ نونیست یا نکاشته توقیع محضرست ❊

قزحه وله ایضا بیت

یا خود بروی تختهٔ دولت دو قرمت ❊ کز آب رنک حسن رزاند و دوا حضرست ❊

خاتون قاشن وصف ایدر کن رنک ایله ملون درنیتکم قوس قزحه تشبیه ایدب

شیخ سعدی دیمش بیت

آن وسمه بران کمان ابرو ❊ چون قوس قزح بر آفتابست ❊

قاب قوسین جامی دیمش مطلع

بیا ای اهل دل را قرة العین ❊ کمان ابروانت قاب قوسین ❊

طبیب ناصر دیمش بیت

ابروی تو مقام رنجوران ❊ حاجب تو طبیب بیماران ❊

سحر شیخ سعدی دیمش بیت

صورت کنند زیبا بر پرنیان و دیبا ❊ لیکن چو ابروانش سحر مبین نباشد ❊

فتان کمال خجندی دیمش بیت

ابروش کفته فتنه کار منست ❊ کژ نشسته است و راست می کوید ❊

کفهٔ میزان کمال بن غیاث دیمش بیت

یادآن مه عیدست یا قبلهٔ مشتاقان ❊ یا قوس قزح یا خود دو کفهٔ میزانست ❊

فصل ثانی عبارات عجم بیانندهدر

نمازگاه حسن دیمش بیت

خیز ای طبیب برخوان هر خطبه که دانی ❊ رویش نکر چو عیدی ابرو نمازگاهی ❊

چتر سیاه کمال اصفهانی دیمش بیت

مردمک چشم تو سلطان وشست ❊ بر سرش ابروی تو چتر سیاه ❊

کمان خانه بساطی دیمش بیت

کم نکردد زکمان خانهٔ ابروی تو هیچ ❊ کر خدنکی بتن خاکی ما اندازد ❊

کمان مهره شیخ سعدی دیمش بیت

از دست کمان مهرهٔ ابروی تو در شهر ❊ دل نیست که در بر چو کبوتر نه طبیدست ❊

ماه و پرخم کمال خجندی دیمش مطلع

هرکجا ذکری ازان ابروی پرخم می رود ❊ کر رود انجا حدیث ماه نو کم میرود ❊

پرزن کمال بن غیاث دیمش بیت

بر سر دو جعبهٔ پر تیر روی پیکان وش ❊ پرزن نی زه کمانی یا نتم دانی که چیست ❊

ناوک انداز عصار دیمش بیت

دو چشم ترک بردلها کمین ساز ❊ دو ابرو بر جکرها ناوک انداز ❊

فسونکر ناصر بخاری دیمش بیت

از غصهٔ بیماری آن نرکس جادو ❊ دوتا شدان حاجب افسونکر هندو ❊

شوخ خواجو دیمش بیت

زابروی شوخ تو پیوسته همین دارم چشم ❊ که دل ریش مرا یک سر مو دارد کوش ❊

دلکش آزری دیمش **بیت**

طاق ابروی خوشت یارب چه طاق دلکشست ∗ دلکشا هرکز نباشد طاق با این دلکشی

طغرا شاعر دیمش **بیت**

ظاهر آنست که بر صفحهٔ توقیع جمال ∗ مثل ابروي دلاراي تو طغرایی نیست

عابد فریب شیخ سعدی برجاریه وصفنده دیمش **بیت**

بر ابروی عابد فریبش خضاب ∗ چو قوس قزح بود بر آفتاب

چشم بند خواجو دیمش **بیت**

کسی که سرور جادوکران بود پیوست ∗ بود چو ابروی شوخت بچشم بندی طاق

خوانخوار کمال خجندی دیمش **بیت**

ابرویی داری و چشم و غمزهٔ ∗ هر یکی از یکدکر خوانخوارتر

خونریز خیالی دیمش **بیت**

کر ندارد یکف از غمزهٔ شوخت تیغی ∗ کار ابروی تو پیوسته چرا خونریزست

زنکاری کمان شاعر دیمش **بیت**

ز ابروی زنکاری کمان تا پرده برداری عیان ∗ تا قوس باشد در جهان دیکر نشاید شد رهی

چوکان قطب چوکانی دیمش **بیت**

خال تو فراز خم ابروی کژت ∗ کوییست که آن در خم چوکان باشد

کشتی سرنکون احمد پاشا دیمش **بیت**

سرنکون کشتیست ابروی تو در دریای حسن ∗ از چنین کشتی رهاجستن نشان ابلهیست

ماهی سروری فقیر دیمش **بیت**

حسن دریاسنده کشتی شکل ایدب چوق کوزلر ∗ قاشلرن باش باشنه چاتمش ایکی ماهی کوسترر

داس کاتبی دیمش **بیت**

قضا ز مزرع آفاق قطع رندان خواست ∗ که شکل ابروی ساقی مثال داس نهاد

پرکار نظامی خسرو نامه ده دیمش **بیت**

ره باریک چون پرکار ابروش ∗ شب تاریک چون ظلمات کیسوش

کشتی کیران کمال اصفهانینک دیمش **رباعی**

آن زلف نکر بر رخ آن شهره صنم ∗ آویخته نی جنک و خصومت درهم
وان ابرو بین بشکل کشتی کیران ∗ سر سوی سر آورده و قد نازده خم

عیسی فقیه اوغلی قادری چلبی بو خیالی خوب ترجمه ایدب دیمش **بیت**

میدان حسن ایچنده ایکی پهلوان کبی ∗ ابرولرینی کورکه قوش بر برینه باش

دو مصرع کمال بن غیاث دیمش **مطلع**

روی تو مطلع حسن ابروت حسن مطلع ∗ زان همچو مطلع اورا بنوشته اند دو مصرع

پل کمال خجندی دیمش **بیت**

در دیدهٔ کریان کمال ابرو و زلفت ∗ بر بسته بزنجیر پلی بر سر سیلی است

ماه نو شاعر دیمش **بیت**

بهمه کس بنمودم خم ابروی تو آری ∗ مه نو هر که ببیند بهمه کس بنماید

ماه یکشبه وله ایضا **بیت**

یکشب از زلف سیه کوشهٔ ابرو بنما ∗ کرچه در ابر مه یکشبه نتوان دیدن

لالا وله ایضا **بیت**

لالای سر زلف توزان در تابست • کر ابروی تو حاجبت پیشانی دار •

• سروري فقیر صاروقاش وصفنده دیمش •

غزل

صاروقاشینه عجبمی کردیسم آلتون نشان • عینمه بر نون کبی کورنور اول زرفشان •

نیجه قربان اولمسون دلدن تن اکا جان اتوب • کم کلور اول کوزه التون توزلو بر رعنا کمان •

قاره قاشنه کر هلالی بکزدرسم وجهی یوق • صاروقاشکدر سنک جانا هلال آسمان •

شعله شمع رخکدر سمت رأسه طوغرلوب • باد آهم طوقنوب اکش ای ای دلستان •

• زر بالغدر سیم دریا اچره یاخود نسنه یوق •

• بر تخیلدر سروری طبعن ایلر امتحان •

باب هفتم کوز بیاننده در

که عرب عین و باصره و مقله و ناظره و عجم چشم و دیده دیرلر و کوز درت قسم در بری شهلا بري کشیده بری خواب آلوده بري میکون و غمزه بونلرک هر برنه لازمدر چشم شهلایه عبهری دیرلر و نرکس کبی قدمه تشبیه اتمشلردر بیت

درخرابات مغان کویی مستان غافل اند • از شراب شوق جام نرکس شهلای تو •

و چشم کشیده اولدر که طاراولوب کاف سطحی کبی اولا • که بیت

ز چشمش یکنظر کافی بود لیکن چو می بینم • بکاان دل که من دارم قبول ان نظر کردد •

و چشم خواب آلوده مخمور دیرلر و چشم میکون اولدر که شراب رنکلو کورنه نیتکیم •

• اغرف دیمش بیت

اینچنین باده حسنی که ترا درجاست • چشم شهلای تو میکون نشود چون نشود •

فصل

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

مخمور سروري فقیر دیمش بیت

دوشبدر چشم پرخونه خیال چشم مخمورک • صنا کسن مي قباغن ندا اولان میخواره یصلونش •

سحر آزرپی دیمش بیت

قد قیامت غمز آفت زلف فتنه چشم سحر • عاشق بیچاره راهردم بلای دیکرست •

قلاب جامی دیمش بیت

چشم قلاب تو بهر کشش خاطرما • چون خم زلف تو قلاب نبیند هرکز •

هاروت عبدالواسع دیمش مطلع

روی تو امروز جانا با جمالی دیکرست • درد و هاروت تو از فتنه مثالی دیکرست •

فتنه و بلا حسن دیمش بیت

نام دو چشمت بکه کویم که چیست • هست یکی فتنه و دیکر بلاست •

فتنه دور قمر ابن یمین دیمش مطلع

ای قبله صاحب نظران روي چو ماهت • وی فتنه دور قمران چشم سیاهت •

ترک خسرو دیمش بیت

چشم او ترکست مست و خنجر خونی بدست • وه که با آن مست خونی چند بازی میکنم •

علیل جامی دیمش بیت

دل جامی بنکر نرکس تست • کل رأی من العلیل علیل •

طناز خسرو دیمش شیرین زبانندن بیت

من آن بازی کرم با چشم طناز • که چین و روم بستانم بیک باز •

بازه کراد دیکر

باذ ادین وطوفان

• احدیانه یا بدینه ارغوان بید وفیدوش •
• قد قیامت عمر آفت زلف فتنه خط بلا •
• پیکر ناز حسن طلعت مه بلا ابرو سنبل بلیدر •

جماش معزی دیش **بیت**

بودم میان خلق یکی مرد پارسا ۰ قلاش کرد نرگس جماش تو مرا

و عبد الواسع دیش **مطلع**

چون روی تو نقش هیچ نقاش نیست ۰ چو چشم تو کافر غمزه جماشی نیست

مقامر خسرو دیش **بیت**

حریف می طلبد نرگس مقامر تو ۰ خبر بحلقه مردان پاکبار رسان

عبهر معزی دیش **بیت**

چشمش چو عبهرست و دلم در فراق او ۰ چون چشم عبهرست ز چشم چو عبهرش

جلاد سروری فقیر دیش **بیت**

جسم ایوب چاه زنخدر بود دل مظلومی ۰ غمزه کرا اولدردی آنی ای چشمی جلاد بنم

قصاب شاهی دیش **بیت**

مژگان او که یاری آن چشم می کند ۰ تیغ کشیده در صف قصاب می دهند

غزال انوری دیش **بیت**

ور نه چشم تو در آید سخنم تا بزنم ۰ در غزلها صفت چشم غزال تو کنم

مریخ سروری فقیر دیش **مطلع**

کوزکه دورنده آهندن دو تمر یکان آتش ۰ کاولور اهاتی مرنک کسلمز هر زمان آتش

هندی و مشتری و زهره و شعری و سهیل کمال بن غیاث قصیده سنده دیش **بیت**

یا خود دو ترک مست و دو هندوی کوژ کر ۰ یا مشتری و زهره زهرای ازهرست

کوئی مگر که زیر خم طاق وسمه رنگ ۰ شعری و چون سهیل درخشان دو اخترست

فرقوان

نرگس

فرقوان وله ایضا **بیت**

چشمت یا خود فرقوان یا کعبتین طاس جان ۰ بادام دو مغزستان یا نرگس جادوی او

جزع خواجو دیش **بیت**

آهوی ستست یا جزع یمن یا بابل سحر ۰ یا فریب عقل و دین یا نرگس شهلای او

شحنه خسرو دیش **مطلع**

چشم را در ملک خوبی شحنه پیدا کن ۰ غمزه غماز را بر جادوان استاد کن

عسس کمال خجندی دیش **بیت**

رود دل در آن زلف ترسان ز چشم ۰ چو شب رو که خوف از عسس کند

عین لعلی دیش **بیت**

آنکه چشم و قد و زلف و دهنت را بیند ۰ از چه غمناک بود عشرت عالم با اوست

صاد مسعود دیش **بیت**

بر چشم و ابرو و دهنت هر که دل نهاد ۰ زان صاد و نون و میم شد آشفته بر چشم

و کمال بن غیاث قصیده سنده دیش **بیت**

چشمت یا عیان دو سر صاد یا دو عین ۰ جزع است یا معاینه بادام و عبهرست

روزن کاتبی دیش **بیت**

بخاک ما چو رسی چشم را بپوشانی ۰ ز باغ خلد بود روزنی ز تربت ما

اسماعیل نظامی مخزن اسرار ده دیش **بیت**

زلف براهیم و رخ آتش کرش ۰ چشم سماعیل و مژه خنجرش

واحد پاشا دیش **بیت**

یا اسماعیل در چشمک که با تو خنجر التند • یا ابراهیم در زلفک که او لمش گلستان آتش •

طبیب ناصر دیمش **بیت**

چشمت طبیب جان و دل دردمندماست • بیمار شد طبیب که سازد دوای ما •

لعل رضی الدین دیمش **رباعی**

گر لعل شد ست چشم آن حور نژاد • از دردمدان که هرگزش درد مباد •

در آینه رنگ رخ خود کرده نگاه • عکس رخش از آینه بر چشم فتاد •

فصل ثانی عبارات عجم بیان ننده در

مست لایعقل شاهی دیمش **بیت**

اگر چشمت جفای کرد سهل است • کسی بر مست لایعقل نگیرد •

مست و خراب ناصر دیمش **بیت**

گر چو چشم تو من آشفته ام و مست و خراب • عذرم آنست که در دور تو هشیاری نیست •

خراب وله ایضا **مطلع**

رفتیم از دیار تو با دیدهٔ پر آب • چون زلف تو مشوش و چون چشم تو خراب •

نیم مست مولانا همام دیمش **بیت**

لب میگون ز چشم نیم مستت • کند عکین عاقل جمله باطل •

مست بی هوش خسرو لیلی و صغنده دیمش **بیت**

چشمش ز کرشمه مست و بیهوش • آهو بره بخواب خرگوش •

باده پیمای سید جلال دیمش **بیت**

بدور نرگس مخمور باده پیمایت • ز روزگار برافتاد نام هشیاری •

ظاهرا

می پرست خواجو دیمش **بیت**

در عین خمار چند باشم • چون مردم چشم می پرستش •

می فروش جامی دیمش **بیت**

چشم تو می فروش و لعل تو می • خود بگو چون ز باده پرهیزم •

فسون ساز ناصر دیمش **بیت**

ای چشم تو جادوی فسون ساز • گیسوی تو هندوی رسن ساز •

خون خوار عصمت دیمش **مطلع**

مردم از حسرت آن نرگس خونخوار دریغ • وز جگر خوردنم آگاه نشد یار دریغ •

خونی معزتبی دیمش **بیت**

دلا از چشم سرمستش حذر کن • که هم ترکست و هم سرمست و خونی •

نامسلمان کمال خجندی دیمش **بیت**

شنیدم که چشمش مسلمان کش است • مرا پیش آن نامسلمان رسان •

جان ستان حسن دیمش **بیت**

چشم تو جان ستان لبت جان بخش • هر یکی در فن خود استادی •

نیام و خنجر سیف اسیرنکی دیمش **مطلع**

ای لعل تو پرده دار گوهر • وی غنج تو هم نیام و خنجر •

کمان دار خواجو دیمش **بیت**

عجب از چشم کمان دار تو دارم که مقیم • مست خفته است و کمان بر سر بالین دارد •

مردم دار وله ایضا **بیت**

آهوان صید مردم اند دلم　　صید آن آهوان مردم دار

مردم خوار ناصر دیگش مطلع

شیوهٔ لعل شکربار تو شیرین کاریست　　عادت نرگس خونخوار تو مردم خواریست

جان شکار خسرو دیگش بیت

تا ترا چشم جان شکار بود　　هر کرا دل بود فگار بود

جفا کیش کمال خجندی دیگش بیت

داد ز دستت که ترکان دشت　　چشم جفا کیش تو بی دین ترست

بدکیش آهی دیگش بیت

گر نیست کافر چشم تو بدکیش و خونی از چراست　　ور من نبودم کشتنی آن غمزه قصاب از چه شد

ترکستان کمال بن غیاث دیگش بیت

چشم ترکستان و لبها قند هار　　روی آذربیجان و زلف چین

ترکانه حسن دیگش بیت

چشم ترکانه اش بهر غمزه　　ناوک اندازیی کند چه کنم

جفاکار معزی دیگش بیت

شیرین لب تو هست همه سال وفادار　　چشم تو چه بودی که جفاکار نبودی

عربده جوی سید قاسم دیگش بیت

با بروت نتوان کرد اشارتی که مدام　　ز ترک چشم تو ترسم که هست عربده جو

رهزن مسعود دیگش مطلع

چشمت از رهزنی اهل نظر بیمارست　　مست را بیخودی از عربده بسیارست

جادو جامی دیگش بیت

دو چشم تو عجایب جادو انند　　ندیدم همچو آن دو هیچ جادو

آهو کمال خجندی دیگش بیت

چه آهوست چشمت که در پیش او　　اگر شیر آید زبون می رود

و سروری فقیر دیگش بیت

گوزینه دوشن اوللدن اول گوزی آهوسرورینگ　　اشی فریاد اولوب اید رهیشه درد له آه او

آهوانه جامی دیگش بیت

چو راند جامی ازان چشم آهوانه سخن　　سرود بزم غزالان مست شد غزلش

آهو بره خسرو لیلی نامه ده دیگش بیت

چشمش ز کرشمه مست و بیهوش　　آهو بره بخواب و خرگوش

آهوی سیاه و له ایضا بیت

چشم سیهت که بی نظیرست　　آهوی سیاه شیر گیرست

سرگران آصفی دیگش بیت

گر نیست جادو غمزه ات شب خوابی را که ربست　　ور نیست مست و سرگران چشم تو در خواب از چه شد

ناتوان کاتبی دیگش بیت

کشته است چشمت ناتوان تا ز رو سازد چهره ام　　عیار خود را بهر زر در گوشه بیمار افکند

بیمار سروری فقیر دیگش بیت

چشم دلداره گور نمز چونکه روی مهوشنی　　غالبا بو حسرت آنی وایا بیمار ایدر

و کاتبی دیگش بیت

چشم و رخ او خوش‌اند اگر چه　　بیمار و در آفتاب خوش نیست

نیم خواب سیف اسپرنگی دیش بیت

ناموس طلسم جادوان را　　زان نرگس نیم خواب بشکن

شوخ و شنگ وله ایضا بیت

بر دل من تیر غمزه می‌زند　　ترک مست چشم شوخ و شنگ تو

شورانگیز خسرو هشت نامه ده دیش بیت

نرگسش از کرشمه شورانگیز　　کشته عشاق را بغمزهٔ تیز

دزد کمال خجندی دیش بیت

چشمش ره عقل و جان زد　　این دزد هزار کاروان زد

گوشه نشین کاتبی دیش مطلع

دو چشم شوخ تو هر یک بلای خونریزند　　اگر چه گوشه نشینند و مردم آمیزند

گوشه گیر حسن دیش بیت

ز چشمت چشم دوزم من چو چشمت گوشه گیرم　　که با چشم تو چشم من بکوی چشم می‌بازد

بادام کمال خجندی دیش بیت

سوی لب چشمش اشارت میکند　　که آنچه بادام است حلوای خوشست

نرگسین مسعود دیش بیت

ز خواب نازک چشم نرگسین تو پیدا　　که هیچ گوشه نشین را نماند خواب از تو

باغبان آذری دیش بیت

کنیم غارت آن لب چو خواب شد چشمت　　ز حال میوه خبر نیست باغبانت را

شیرگیر کاتبی دیش بیت

کاتبی آهوی چشم شیرگیر وحشیش　　هر دم سرگشته می‌دارد بصحرای دگر

روبه باز خواجو دیش بیت

صید آن آهوی روبه باز صیاد تو ام　　ما شکار افتاده و شیر فلک نخجیر ما

کعبتین حسن دیش بیت

کعبتین چشم غلطانی و بازیها دهی　　تو حریف شوخ چشمی با تو نتوان باختن

دل آویز شیخ سعدی دیش بیت

مرا آن گوشهٔ چشم دل آویز　　بکشتن می‌کند گویی اشارت

هندو بچه شمس گنجه دیش بیت

چشمانت که بر روی پری وش خسبند　　هندو بچگانند در آتش خسبند

زنگی کمال بن عبدالعزیز دیش بیت

داده بازنگیان چشم خوشت　　تنگ چشمان ترک و روم خراج

چاه بابل ظهیر فاریابی دیش بیت

چشمت بجادوی بدل چاه بابل است　　زلفت بکافری عوض برج خیبرست

آفتاب وله ایضا قطعه

چشم شوخش که آفتاب وشست　　خط سبزش که آسمان آساست

در جفا و ستم چنان شده اند　　که آنچه ایشان کنند عین وفاست

سرمه دان کمال بن غیاث دیش بیت

تا سیه چشمی کند باردم از هر گوشه‌ئی　　پر ز سرمه سرمه دانی یافتم دانی که چیست

سپه پوش و محراب نشین کمال خجندی دیمش بیت

چون عابد پر حیله بصد مکر و فن آن چشم . پوشیده سیه گوشهٔ محراب گرفته است .

خونریز سروری فقیر دیمش بیت

زلف و لعلک چشم خونریزکه کوروب اولشدرر . دل اسیر و جان فدا و جمله تن قربان سکا .

خسته وله ایضاً بیت

سروری گوزلرک گوش خسته در لعل لبک ابلر . طبیبم درد نه انک اگر وار ایسه درمانک .

کشتی وله ایضاً بیت

بحر اشکده خیال چشمی اول دردانه نک . بکزر اول کشتی یه کیم قالمش اولا گرداب ده .

باب هشتم کرک بیان ایدنده در

که انکا عرب هدب و عجم مژه دیرلر .

فصل اول اطلاقات عرب بیان ایدنده در

سهم جامی دیمش بیت

سهم مژگان تو از دیدار ما را باز داشت . همچو روح الله حجاب راه باشد سوزنی .

جعبه کمال بن غیاث دیمش بیت

بر سر دو جعبهٔ پر تیر و نی پیکان پر . پر زره ی زه کمانی یا فتم وانی که چیست .

ترکش .

سنان بنکم بو بیت مشهوردر بیت

مژگانت گذر همی کند از جوشن . مانند سنان گیو در چنگ پشن .

الماس فتاحی دیمش بیت

خون شد دلم از باده که عکس رخ ساقی . الماس بتیغ مژه در جام می انداخت .

وامیر

وامیر معزی معشوق اغلدوغن وصفایدب دیمش بیت

فروزده بدو بادام صد هزار الماس . برون شده سر الماسها ز در خوشاب .

خنجر شاعر دیمش بیت

ای خنجر مژگان تو خون جهانی ریخته . وی نرگس خنجر کشت با خون دل آمیخته .

مسمار کمال بن غیاث دیمش بیت

خار نظر اغیار الماس و نی و مسمار . لرزنده زبان ماریا ناوک مژگانست .

فصل ثانی عبارات عجم بیان ایدنده در

تیغ کاتبی دیمش مطلع

یارم بتیغ غمزه جگر پاره پاره ساخت . هر پاره را بتیر دگر پاره پاره ساخت .

واما یمی دیمش مطلع

تا داد چشم مست ترا روزگار تیغ . نی او نگرد بر سر مویی گذار تیغ .

فتنه بار مسعود دیمش بیت

خون می خورد دلم که دهان سرخ کرده است . از سهم ترک آن مژهٔ فتنه بار تو .

عاشق کش خسرو دیمش بیت

مرا فردا ید شواری برون از نوک پای از گل . بدین مژگان عاشق کش بسی خون در کفن دارم .

نیش خاقانی دیمش بیت

نوک مژگان چنان زدی بر دل . که سر نیش در جگر بشکست .

نیشتر کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

مسمار و خار و ناوک الماس آبدار . لرزان زبان مار و نی و نیش و نیشتر ست .

سوزن کاتبی دیمش بیت

هزار زخم کراز غمزه‌ات رسد غم نیست • بسوزن مژه چون عاقبت نکواهی دوخت •

سیخ وله ایضا بیت

عنایت سوی عذابم دلیل دل جانا • که سیخ جانب سوزت رهنمای کباب •

موشکاف خسرو اسکندرنامه‌ده جاریهٔ چینی وصفنده دیمش بیت

بغمزه زکوسی هرارم نفیر • وکر موشود موشکافم بتیر •

ما زین مژه موشکافت خوی • که دیدست کز موشکافند موی •

ناوک قائل دیمش بیت

ناوک مژکان او خون دلم بسکه ریخت • کرد جهان سربسر در نظر ما سیاه •

ترکش کال بن غیاث قصیده‌سنده دیمش بیت

مژکان اوست انکه بتربان او روم • یا ترکشی زناوک پران نی پرست •

زوپین سوزنی دیمش بیت

دیلمی مویی که نی جنک وجدل هرساعتی • بر دل وجان از سر مژکان زند زوپین مرا •

خدنک مسیحی دیمش بیت

از خدنک آن مژه مسکین دلم صدپاره شد • وز دو دیده دمبدم خون رنک می آید برون •

نیزه شاعر دیمش مطلع

سپر در سینه‌ای مژکانی کوندر • آنی که بو بن مجروحه کوندر •

نیزه باز کمال خجندی دیمش بیت

زنیزه بازی مژکان شوخ چشمانم • سنان بسینه رسید وبکو که تا چه رسد •

بواطلاق

بو اطلاقه اهل بدیع تجرید دیرلرکه برشخصدن برشخص دخی انتزاع ایدرلر مبالغه قصدیله بب نیتکم دیرلرلی من فلان صدیق حمیم چنک عنکبوت سیف الدین اعرج دیمش بیت

از پی دامی عنکبوتی نرکس تو • در دل زده عنکبوت مژکان تو چنک •

مور شاعر ساحر دیمش بیت

موران بهوای شکرستان لبت • در حلقه کرفته اند با داش را •

نی ونیستان کمال بن غیاث دیمش بیت

کعبتین کشته کردان در میان طاس حسن • رسته کرد نیستانی یافتم دانی که چیست •

چتر سیاه ناصر دیمش بیت

دید چشمت را که دارد از مژه چتر سیاه • نرکس از خجلت نخواهد تاج زر بر سر کرفت •

دو صف و دو لشکر کمال بن غیاث قصیده‌سنده دیمش بیت

یا دل‌ربا دو جعبهٔ پیکان جان‌ستان • یا صف زده دو رویه برابر دو لشکرست •

لشکر هند ناصر دیمش بیت

صف کشیده خیل مژکان سیاه • لشکر هندو بترکستان غریب •

هندوی آینه دار اسدی دیمش بیت

سنبل خار تو زنکی آتش پرست • نرکس و مژکان تو هندوی آینه دار •

قناره مهری دیمش بیت

قصاب وار مردم چشمت نجابکی • مژکان قناره کرده دلها بران زده •

چنکال سروری فقیر دیمش بیت

شرحه شرحه ایدوبن کوده‌می ایلر نیمه • کسر آخر مژه چنکالنه قصاب کبی •

چنکال

باب نهم غمزه بیاننده در

وغمزه کوز اوجیله وخشمله باقمغه دیرلر وکوز قاقمغه دیرلر انیس العشاقده بوکه تعرض اولنمشدر وبوکاه اولور مژه اوصافی ایله صفتلنور وکاه اولور غیری اوصاف ایله صفتلنور ولفظ غمزه ایله تعبیر اولنور ایله اولسه بودخی مستقل باب اولمق مناسب کورلدی **فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در**

قضا **آسمان** سروری فقیر دیمش **مطلع**

شود آن غمزه شوخش بچشم ناتوان نافذ ⁂ که در عالم همی باشد قضای آسمان نافذ

مخمور و **ترک** عماد دیمش **بیت**

ببره اهل نظر غمزه مخمور تست ⁂ مست کشیده کمان ترک گشوده کمین

و کمال خجندی دیمش **بیت**

مژکان غمزه او بعد از هزار فتنه ⁂ کردند ملک دل را یغما چنانکه دانی

سلاح سروری فقیر دیمش **بیت**

برپادشه حسن سلحدار قول اولدم ⁂ کم غمزه سی در عاشقی قتلینه سلاحی

فتان مسعود دیمش **بیت**

مسعود را بغمزه فتان مریز خون ⁂ ور خون بهاد هیش بکو بسمل منست

حرامی سروری فقیر دیمش **بیت**

غمزه سندن خوف ایدر دل ایلمز افغان غزاز ⁂ کاروانی دوییر رز یرا حرامی یه جرس

کافر کاتبی دیمش **بیت**

دلا ناید و غازان چشم و غمزه ⁂ مسلمانی مجواز کافری چند

جلاد حسن دیمش **بیت**

دل گرفتار غمزه تو بماند ⁂ بی گناهی اسیر جلادی

قصاب کاتبی دیمش **بیت**

غمزه را هر دم بقصد خون من خنجر مده ⁂ کز برای مور کشتن حاجت قصاب نیست

و جامی دیمش **مطلع**

ای زابروانت متصل عشاق را محراب دو ⁂ با غمزه چشم تو دل قربان یکی قصاب دو

غماز فتاحی دیمش **بیت**

درگوشه دل رست زبادام نهالی ⁂ هر تیر که آن غمزه غماز نشانده

صیاد جامی دیمش **بیت**

دل با آن غمزه خونریز کشد جامی راه ⁂ صید را چون اجل آید سوی صیاد رود

معلول خواجو دیمش **بیت**

تا کی کند آن غمزه عاشق کش معلول ⁂ در کار دل ریش من خسته تغافل

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

مست کجج دیمش **بیت**

خونم بر بخت غمزه مستش بدلبری ⁂ جانم فداش باد که ما را درین رضاست

نیم مست عماد دیمش **قطعه**

آن غمزه نیم مست غماز ⁂ وان طره دلفریب طرار

بس خرقه گرو کند بباده ⁂ بس سبحه بدل کند بزنار

سرمست سلمان دیمش **مطلع**

غمزهٔ سرمست ساقی نی شراب ● کرد هشیاران مجلس را خراب ●

مست خراب رضی الدین دیمش بیت

ای آنکه همیشه در شرابی بی من ● چون غمزهٔ خود مست خرابی بی من ●

پیکان کمال خجندی دیمش بیت

جز بسی غمزه تیرت خوش نیاید در دلم ● زانکه نبود کار کر تیری که بی پیکان فتاد ●

ناوک خیالی دیمش بیت

آمد هزار ناوک زان غمزه بر دل من ● پیوسته چشم بر ره دارم که دیگر آید ●

تیر آذری دیمش بیت

سالها شد تا ز تیر غمزه اش در خاک و خون ● دل چو مرغ نیم بسمل بر زمین پر می زند ●

صید افکن کمال خجندی دیمش بیت

آهوان را ز دو دیدن شد جگر خون و هنوز ● در پی یا بند مگر غمزهٔ صید افکنش ●

تیغ عصمت دیمش بیت

بتیغ غمزه ام کشت و دل ریش ● جز آن لب خون بهای خود ندانست ●

و سروری فقیر دیمش بیت

خط کلدن دله غمزه که اولمز اولوری کار کر ● کم دعا کتور سه جانا اکه کار اتمز قلیچ ●

نیش زن کمال خجندی دیمش بیت

از پی رگ زدن ار کار بفصاد افتد ● نیست استادتر از غمزهٔ او نیش زنی ●

نشتر جامی دیمش بیت

دمبدم خون می رود از چشم پر نم تا مرا ● بر رگ جان غمزهٔ خون ریز او نشتر زده ●

سوزن سروری فقیر دیمش بیت

ای قتشی یا غمزه بلمز اوق طقوناجق رقیب ● دو یمدی تا کر مینجه کوزنه سوزن کبی ●

دلدوز کاتبی دیمش بیت

می روم صد ره چو عیسی تا ز عالم بگذرم ● سوزن آن غمزهٔ دلدوز وا می گیردم ●

ترکانه عبد الواسع دیمش بیت

ای برده بدان غمزهٔ ترکانه دل من ● شد با طرب از عشق تو بیگانه دل من ●

ترکان کمال خجندی دیمش بیت

با چشم و غمزهٔ او افتاد جان شیرین ● همچون مویز امانت در دست ترکمانان ●

جادو و له ایضا مطلع

چو در جان کرد و دل جا غمزهٔ تو ● میان مردمش خوانند جادو ●

خونریز خواجو دیمش مطلع

بیا که هندوی گیسوی آستان تو باشم ● قتیل غمزهٔ خونریز ناتوان تو باشم ●

شوخ عماد دیمش بیت

از سرایم کشد بصحرا مست ● غمزهٔ شوخ آهوان سرای ●

سرای بر شهر که آدیدر و باب او لنده قضا آسمانه مثال ایراد اولنان

بیت فقیر بو کا دخی مثال اولور **بیمار** شمس گنجه دیمش بیت

بیمار که جان دهد فراوان دیدم ● بیمار که جان ستاند آن غمزهٔ تست ●

بهرام کاتبی دیمش بیت

چشم مستت زهره مژگان تیر و عاشق مشتری ● غمزه ات بهرام مو کیوان و ماهت آفتاب ●

عطارد یلدزنه تیر ومریخ یلدزنه بهرام وزحل یلدزنه کیوان دیرلر اولیه بو یدیده
سبعهٔ سیاره مذکور اولور

باب دهم یوز بیاننده در

بلکل کرعرب لغتنده وجه ومحیا یوزدر وخد یکاق در وطلعت کوزل وبیوک یوزدر وصفحه یوزک بریانی درو عارض یوزک اکی یانی درو عذار قولاق جانبی درو غره یوزک آچی درو منظر ومرات فتح میم ایله یوزک مقابله دن کوز دوتنان یریدر ووجه حسن وجمیل وقسیم ووسیم یوزک کوزلی وآق رنکلو اولانی درو آدم واسمر قره یاغزدر واازهر قزل وآق یوزدره وعجم لغتنده یوزدن سکز لفظله تعبیر اولنور اهل دیده دیدار دیرلر واهل خراسان چهره دیرلر واهل بخاری رخساره دیرلر وعامه رخ دیرلر ومبالغه وکثرت قصد اولنوب رخسار دیرلر وبعضیلر کونه دیرلر وپهلوی دلنده دیم دیرلر ومطلقا روی دیرلر

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

مصحف سروری فقیر دیمش بیت

قالدرب زلفن یوزن اوپسم تعجب ایلکه   مصحف آچن که عادتدر چو قرآنی اوپر

رضوان کمال خجندی دیمش بیت

درکوثر اکر عکس فتدزان قد ورخاره   کویندکه در روضه دو رضوان ودو طوبیست

بستان وباغ معزیی دیمش بیت

چهرهٔ توهست باغ وقامت توهست سرو   باغ خندان طرفه باشد بر سر سرو روان

وسروری فقیر دیمش بیت

حولی قلمش خطی خارندن جمالی باغنه   دکمه حیوان اتمسون دیو اوبستانه کذر

ورد سید نعمة الله دیمش بیت

بالب ورخسار وچشم مست یار   حاجت جام شراب وورد نیست

شقایق شیخ سعدی دیمش بیت

کل بوستان رویت چو شقایقست لیکن   چکنم بسرخ رویی که دل سیاه داری

ریحان نظامی وفات لیلی ذکرنده دیمش بیت

ریحان رخی از جهان کزیدم   کالا برخش جهان نبیدم
دزدی بدر آمد از کمینگاه   ریحان بشکست وریخت برراه

سوسن عبد الواسع دیمش مطلع

رخسار تو چون سوسن آزاد آمد   زلفین تو چون دستهٔ شمشاد آمد

وحسن دیمش مطلع

بازنسیم کلشنم بوی تو یاد می دهد   جلوهٔ سوسن وسمن روی تو یاد می دهد

کافور کمال بن عبد العزیز دیمش بیت

شد خطت مشک وعارضت کافور   زلفت اندر میانه عنبر کشت

قیامت کمال خجندی دیمش بیت

قیامتست بخونی رخت که در روی خط   بجرم زیر بری نامه سیه دارد

بلا جامی دیمش بیت

بهر جان ودل آن دو رخساره   کونه کونه بلاست می کویم

قمر ودور قمر خواجو دیمش بیت

کفتمش روی تو صدره ز قمر خوبترست • کفت خاموش که آن فتنهٔ دور قمرست •

سر آلهی وله ایضاً **بیت**

ان جسم نه جسم است روحست مجسم • وان روی نه رویست که سریست الٓهی •

روح مصور عصار دیمش **بیت**

رخش روح مصور در طراوت • لبش عمر مجسم در حلاوت •

ختن سکاکی دیمش **مطلع**

از رخش چون ان خط شبرنک بی آید برون • از ختن کویی سیاه زنک می آید برون •

بغداد معزی دیمش **بیت**

رخ او هست چون بغداد و چشم • نشان دجلهٔ بغدا د دارد •

نسخهٔ حسن عتیقی دیمش **بیت**

رخ تو نسخهٔ حسن است هر نفس آن خط • نقوش حسن غرا حرف حرف برخوانم •

ورق شیخ سعدی دیمش **بیت**

عرقت بر ورق روی نکارین بچه ماند • همچو بر خرمن کل قطرهٔ باران بهاری •

عنوان جمال خواجو دیمش **بیت**

سرمایهٔ حسن یا خطست آن • عنوان جمال یا رخست این •

مطلع عصار دیمش **بیت**

عذارش مطلع مطبوع غرا • بمشک چین کیسویش مقفا •

آیت حسن دیمش **بیت**

رویت که هست آیتی از مصحف جمال • بر چهره خط همی کشی اینخا خطاست این •

سوره

سورة الفاتحة شاعر دیمش **بیت**

سورهٔ فاتحهٔ روی ترا هر که بدید • قل هو الله احد خواند و باخلاص دمید •

والضحی حسن دیمش **بیت**

دلم ز زلف تو واللیل خواست یاد کرفت • نظر بروی تو افکند و الضحی آموخت •

مصطفی علیه السلام وله ایضاً **بیت**

بیا میز د زهی خال و زهی روی • بلالی همنشین مصطفی ستی •

یوسف علیه السلام وله ایضاً **بیت**

از عارض و کیسوی تو زنخدانش بیکجا • هم یوسف و هم رشته و هم چاه بدیدت •

صنم شیخ سعدی دیمش **بیت**

صنم اندر بلد کفر پرستند و صلیب • زلف و روی تو در اسلام صلیب و صنم اند •

سلطان نظامی لیلی و صفنده دیمش **بیت**

سلطان رخش بچتر مسکین • هم ملک حبش کرفت و هم چین •

لعل وله فی وصف خمر **بیت**

کله لعل و قبا لعل و کمر لعل • رخش هم لعل با بی لعل در لعل •

عید حسن دیمش **بیت**

روی تو عید و لبت حلوای اوست • چاشنی شرطست در حلوای عید •

صبح وله ایضاً **مطلع**

روی چون صبح تو بر نور قمر می خندد • لب شیرین تو بر تنک شکر می خندد •

سحر کمال خجندی دیمش **بیت**

از در خلوت چو دیدان زلف و ان عارض کمال ٭ در دعا بپیچید چون شب بود نزدیک سحر ٭

مطلع انوار وله ایضا مطلع

مطلع انوار حسن است ان رخ چون آفتاب ٭ مطلعی گفتم بدین خوبی که می گوید جواب ٭

وبر ردیفش بیت

روی تو مطلع انوار سراپرده حسن ٭ زلف تو مجمع دلهای پریشان احوال ٭

مشتری عبدالواسع دیمش بیت

ارغوان روی و سمن بوی و بنفشه گیسوی ٭ زهره طبعی مه جبینی مشتری رخسارهٔ ٭

زهره حسن دیمش بیت

پیش رویت که زهره را ماند ٭ ماند میزان نیکوان بی سنگ ٭

فرقد و جوزا معزی دیمش بیت

بنگر تو بران روی درخشنده چو فرقد ٭ بنگر تو بران عارض رخشنده چو جوزا ٭

ضوء نار صاحب مفتاح دیمش بیت

وکالنار ضوء وکالنار حرا ٭ محیا حبیبی وحرقة بلبلی ٭

مشعل کج دیمش بیت

مویت چو کند بر سر عشاق شبیخون ٭ با مشعل روی تو بود رهبر مویت ٭

شمع کاتبی دیمش بیت

گفتمش بپوشیده رخ مگذر ز آه کاتبی ٭ گفت هر جا باد باشد شمع را پنهان کنند ٭

ید بیضا کمال بن عبدالعزیز دیمش بیت

عذار او ید بیضای موسوی دارد ٭ که شکل زلف سیاهش نشان ثعبان دارد ٭

دین ناصر دیمش مطلع

روی تو و زلفهای درهم ٭ جمع آمد دین و کفر باهم ٭

اسلام خواجو دیمش بیت

خط بر رخ زیبای تو کفر است بر اسلام ٭ رخسار و سر زلف تو شرعست و مناهی ٭

مرهم شیخ سعدی گلستانده دیمش سجع

روی زیبا مرهم دلهای خسته ٭ وکلید درهای بسته ٭

حواصل نظامی هفت پیکرده دیمش بیت

عکس رویش بزیر زلف نقاب ٭ چون حواصل بزیر پر عقاب ٭

جام جم خواجو دیمش مطلع

ترا که موی میان هم وجود هم عدمست ٭ دو گیسوافعی ضحاک و چهره جام جمست ٭

عمر نازنین کمال بن غیاث دیمش بیت

زلفت بلا و روی تو عمریست نازنین ٭ غافل مشو که هست بلا در قفای عمر ٭

دور کمال خجندی دیمش بیت

منع نظر از زلف و رخت نیست بتوجیه ٭ هر جا که بود دور و تسلسل نظری هست ٭

نظامی بو بیتی ترجمه ایدب دیمش بیت

منع اتمه نظامی رخ و زلفک گوزه درسه ٭ چون دور و تسلسله چکلمک نظری وار ٭

قبله سروری فقیر دیمش بیت

جمله اسلام اهلی اهل صلوة اتسک لولا ٭ ای یوزی قبلم اولیدی چون قشک محراب تی ٭

شمس وله ایضا بیت

ینکم شمسک ضیاسی عالمی پرنور ایدر ؛ یوزی درایدن سروری روشناجان الترن ؛

مرآت وله ایضاً **مطلع**

روی یاره بقمغه ایدرسه کرزاهد تراغ ؛ طلک دکل مرآتدن زشت اولان ایدر امتناع ؛

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

بهشت خواجو دیمش **بیت**

کلستان رخت در دلستانی ؛ بهشتی بر سر سرو روانست ؛

نوبهار حسن دیمش **بیت**

همه عالم اکر خزان کیرد ؛ روی خوب تو نوبهار منست ؛

سیب نظامی شیرین زبانندن دیمش **بیت**

چو سیب زنخ نهم بردست شاهان ؛ سپه را در رود سیب سپاهان ؛

کل کمال خجندی دیمش **بیت**

پیش رویت دیده را از کریه میدارم نکاه ؛ زحمتی بر کل نمی خواهم که از باران رسد ؛

و ناصر دیمش **بیت**

با فاخته کفتند حدیث کل رویت ؛ حیران شد و فریاد بر آورد که کو کو ؛

کلرنک خسرو خمسه نامه ده دیمش **بیت**

نه دل آنکس سینه سنک دارد ؛ که صبر از عارض کلرنک دارد ؛

کل سوری حسن دیمش **بیت**

آن چه رخسار تر و تازه است یا آن خط خوش ؛ یا کل سوریست رسته جا بجا ریحان برو ؛

کل خودروی اشرف دیمش **مطلع**

چو روی او کل خودرو نباشد ؛ چه جای کل چنین خودرو نباشد ؛

کلفشان حسن دیمش **مطلع**

ای کل بیا که از چو تویی دور مانده ایم ؛ بی روی کلفشانت کلالی نشانده ایم ؛

کلکون سروری فقیر دیمش **بیت**

عکس کلکون رخ دلدار در ؛ صنمکوز بوکوزلر ومک قانی واز ؛

کل بادام معرّیه دیمش **بیت**

دو عارضت کل بادام و چشم بادامت ؛ عجب دو فتنه بهم دلربای و خون آشام ؛

کل دسته خواجو دیمش **بیت**

خطت سرنامهٔ عنوان حسن است ؛ رخت کل دستهٔ بستان جانست ؛

کلنار ناصر دیمش **بیت**

وقت سحر با دوستان کردم کذر در بوستان ؛ کلنار شد در چشم من آن چهرهٔ کلنار کون ؛

چمن حافظ دیمش **بیت**

خوش چمنیست عارضت خاصه که در بهار حسن ؛ حافظ خوش کلام شد مرغ سخن سرای تو ؛

لاله ناصر دیمش **بیت**

خط تو سبزه بر کل دمیده ؛ رخ تو لاله بر سر و رسته ؛

لاله برک عبد الواسع دیمش **بیت**

دو عارض پرند و دو رخ لاله برک ؛ عقیقین لبان و بلورین ذقن ؛

لاله پوش نظام بخاری دیمش **مطلع**

کلزار رخ تو لاله پوش افتاد است ؛ طوطی لبت شکر فروش افتاد است ؛

شکوفه کاتبی دیش **بیت**

کذارم دم سرد چون دیدم آن رخ   که کردد ز سرما متغیر شکوفه

دستهٔ نسرین وله ایضاً **بیت**

دل سرکشته که دایم بهوای رخ تست   همچو مستیست که با دستهٔ نسرین کردد

نسترن و ارغوان خواجو دیش **بیت**

در تابم از دو سنبل هندوت کرچه شد   سر بر کنار نسترن و ارغوان نهاد

ارغوانی شیخ سعدی دیش **بیت**

سعدی خط سبز دوست دارد   پیراهن خد ارغوانی

یاسمن و یاسمین خیالی دیش **بیت**

باور نتوان کرد که در باغ نکونی   چون عارض تو یاسمن و یاسمین است

برک سوسن حکیم سوزنی خط وصفنده دیش **بیت**

در دل نهاد عنبر و سوسن نهاده ام   تا نزوده شد بعنبر تر برک سوسنش

آفتاب کمال خجندی دیش **بیت**

تا رخ بپوشی کی شود از دیده اشک ما روان   پنهان نکشته آفتاب اختر نمی آید برون

و طوسی دیش **بیت**

دی کریه کنم روی خود بمن بنمای   که کاه کاه بود آفتاب در باران

خور و ماه سلطان احمد بن اویس دیش **مطلع**

روزی بسر کوی فلانم کذر افتاد   تا که نظرم بر رخ چون ماه خور افتاد

مهتاب کمال خجندی دیش **بیت**

بپوشی

بپوش رخ از رقیب بپوشان مه ذقن   کز باغ میوه دزد بمهتاب می برد

آتش حسن دیش **بیت**

طرهٔ از رویت نمی کردد جدا   کافران را نیست از آتش نجات

آتش باز فتاحی دیش **بیت**

خانهٔ صبر دلم سوخته شد تا دیکر   چه کلم بشکند از عارض آتش بارش

آتشین وله ایضاً **بیت**

سیه دل شد ازین داغم که کی با آتشین رویی   چو لاله جام می بر سر برون آیم بصحرایی

آب خسرو دیش **بیت**

خط تو نارسته بنماید اندر زیر پوست   چون خیال سبزهٔ نورسته اندر زیر آب

کلاب عماد دیش **بیت**

جعد مسکین تو بر برک سمن دانی که چیست   نافهٔ مسک که بر روی کلاب افتاد است

جهان افروز حسن دیش **مطلع**

خوی که از روی جهان افروز جانان میچکد   کو کوکب سیاره از خورشید رخشان میچکد

بهارستان وله ایضاً **بیت**

هر جا که کلی باشد از شرم فرو ریزد   آن شوخ چو بنماید روی چو بهارستان

دزد کمال خجندی دیش **بیت**

در درون آمد خیال روی او شد عقل و هوش   بود دزدی با چراغ انواع کالا برد و رفت

جان خواجو دیش **بیت**

کفتم که نقاب از رخ طرار بر افکن   کفتا مکرت آرزوی دیدن جانست

پیرایهٔ حسن عصار وصف مهرده ویش بیت

رخش پیرایهٔ حسن وطراوت • لبش سرمایهٔ لطف وحلاوت •

طغرای حسن کاتبی دیش بیت

روی تو طغرای حسن وزلف را شاطرش • می برد کو باکه آورد ست بر طغرا قلم •

لوحهٔ دیوان حسن مسعود دیش بیت

نقش رخ تو لوحهٔ دیوان حسن شد • نقاش صنع چون ورق کلرخان نهاد •

آینه کمال خجندی دیش بیت

کمال روی تو دید زشوق در سخن آمد • شود هر آینه طوطی زعکس آینه ناطق •

آینهٔ اسکندر وجام جهان نما وقرص ماه وچشمهٔ خور کمال بن غیاث قصیده سنده دیش بیت

آینهٔ اسکندر وجام جهان نما • یا قرص ماه وچشمهٔ رخشندهٔ خورست •

آینهٔ جان هوایی دیش بیت

رخت آینهٔ جانست کرت باور نیست • اینک آینه بکوید سخنی روی بر وی •

و کمال بن عبد العزیز دیش بیت

رخ تو آینهٔ هست کز کمال صفاش • در و معاینه بینند صورت جان را •

آینهٔ چین خواجو دیش بیت

روی تو وخط سبز آینهٔ چین وزنک • لعل تو وخال لب طوطی وهندوستان •

آینه رنک حسن دیش مطلع

رخت آینه رنک سیمی بینم • خط بر آینه زنک می بینم •

جام گیتی نما خسرو اسکندرنامه ده کینزک چینی زبانندن دیش بیت

کراو مهر

کراو هست کیخسرو وجام جوی • مرا جام گیتی نمایست روی •

تختهٔ عاج حسن دیش مطلع

اکر بدین آثار رحمتی محتاج • خطی چو مشک ترش بین بکرد تختهٔ عاج •

میدان سیم معزی دیش قطعه

زسیم پاک تو داری بدیع میدانی • زغالیه ست دو چوکان تو در آن میدان •

عجب نباشد اکر کوی دل بود آنجا • که سیم باشد میدان زغالیه چوکان •

میدان وله ایضا بیت

بود چوکان دو زلف وکوی زنخ • کوی وچوکانش را زمیدان کل •

در بهشت حسن دیش بیت

رخ چون در بهشت بر و خط چه می نهی • ای ظلم هشته خار منه بر در بهشت •

در خلد کمال خجندی دیش بیت

رخ خوب باز بکشا کر قیامتست نی تو • چو قیامتست باید در خلد باز کردن •

در رحمت کاتبی دیش بیت

هم رو ببرقع بستهٔ هم نی سخن لب بازنی • درهای رحمت را چرا بر خسته حالی بستهٔ •

مصحف خوبی ودلبری طوسی دیش بیت

روی تو هست مصحف خوبی ودلبری • در شان حسن خط سیاه تو آیتی •

کنج لطافت خواجو دیش بیت

کفتمش کنج لطافت رخ مه پیکر تست • کفت خاموش که بر کنج سیه مارانند •

دریا معزی دیش بیت

دریاست روی آن بت و دریا هر آینه ⁝ هم دُرّ پاک زاید و هم عنبر آورد

دریای ملاحت حسن دیمش بیت

دریای ملاحتست رویت ⁝ خورشید دران گذر ندارد

آشوب شاعر دیمش بیت

ای رخت آشوب و زلفت فتنه و چشمت بلا ⁝ در نگر تا با کیانم آشنایی می کند

پرنیان معزّی دیمش بیت

گرد جهان ز عشق نخواهی علم مرا ⁝ بر پرنیان ز عنبر سارا رقم مکش

پرند وله ایضا بیت

بیچان زلفش که چون پیچان بود بر عارضش ⁝ بر پرند از غالیه بند و شکنج و چین بود

دیبا وله ایضا بیت

یکی دیباست روی تو که بیش او شود کاسد ⁝ هران دیبا که از بغداد و روم و شوشتر خیزد

دیبای منقّش عبدالواسع دیمش بیت

نقش است بخون جگر از هجر تو رویم ⁝ تا دورم ازان روی چو دیبای منقّش

ترکستان شیخ سعدی دیمش بیت

غریب و سخت محبوب اوفتادست ⁝ بترکستان رویش خال هندو

روم و آذربیجان کمال بن غیاث دیمش بیت

زلف شام و خط ختا و خال زنگ ⁝ روی روم و طلعت آذربیجان

بتکده شاعر دیمش مطلع

خوش بتکده است چهرهٔ مهوش تو ⁝ خوش بوالعجب است طرهٔ دلکش تو

نگار

نگارخانهٔ چین وله ایضا بیت

خیال روی تو بر چشم من چو جلوه کند ⁝ نگارخانهٔ چین در نظر پدید آید

نگارستان کمال بن غیاث دیمش مطلع

زهی رویت نگارستان مانی ⁝ چه ایک لحظات پروای مانی

نگارین جامی دیمش قطعه

مشو مغرور حسن خوب رویان ⁝ بزلف دلکش و روی نگارین

کزینها گیردت دل سال دیگر ⁝ چنان کامسال از خوبان پارین

شاه کمال خجند دیمش بیت

ملک دل گیر که شاه رخت آورد خطی ⁝ که بحسن از همه خوبان تو مقدم باشی

خوان وله ایضا بیت

نگذاشت که خال رخ تو بنگرم ان چشم ⁝ این خوان خلیلست چه تنگیست عدو را

سیمین سپر معزّی دیمش بیت

رخش سیمین سپر بینم خطش مشکین زره روئی ⁝ عجب مشکین زره باشد که از سیمین سپر خیزد

جانفزا عراقی دیمش مطلع

از رخ جانفزای تو گشته خجسته فال من ⁝ باز نمای رخ که شد بی تو تباه حال من

بامداد حسن دیمش بیت

خط سیاه تو گرد رخ بچه ماند ⁝ شب بتماشای بامداد بر آمد

روز معزّی دیمش مربع

از کاستن زلف تو ای نوشین لب ⁝ افزودن نور عارضت نیست عجب

اوقات زمانه را همین است سبب • بفزاید روز چون شود کاسته شب •

روز قیامت سیف اسپرنکی دیمش بیت

نیست عجب گر آفتاب از رخ او سیه شود • روز قیامتست او سایهٔ زلف چون شبش •

ایام بهار معزی دیمش بیت

ازان کوته بود زلفش بران روی نگارینش • که کوتاهی بود شب را بایام بهار اندر •

سحرگاه اشرف دیمش بیت •

چو دید روی تو اشرف دعای جان تو گفت • که استجابت دعوات در سحرگاه است •

صبح خند نظامی خسرو زباننده دیمش بیت

جهان روشن بروی صبح خندت • فلک در سایهٔ سرو بلندت •

روز روشن کاتبی دیمش بیت

می برد زلفش دل و دین با وجود آن دو رخ • دزد بین دل کاروان در روز روشن می زند •

نور چشم ناصر دیمش بیت

جان پاکست تن تو بدل من ره یافت • نور چشمست رخت در نظر من جا کرد •

چشم جهان حسن دیمش بیت

رویا چه پوشی تو زانکه بی تو جهان هیچ نیست • چشم جهان روی تست مردمک چشم خال •

چشمهٔ نور آذری دیمش مطلع

چشمهٔ نورست روی دوست کو جان تازه کرد • هر مسلمانی که دید آن روی ایمان تازه کرد •

تذرو نظامی هفت پیکرده دیمش بیت

قدش چو کشیده زاد سروی • رویش چو بسر و بر تذروی •

بهم

سپهر کمال بن عبد العزیز دیمش بیت

در سپهر رخ تو هر که نظر کرد بدید • زهره و مشتری و شمس و قمر تو بر تو •

چرخ جامی دیمش بیت

درست گشت بر چرخ رویت ای خورشید • بوقت طلعت پروین شود دو پاره شفق •

فرشته حسن دیمش بیت

زلف تو گرد عارض خوبت بر آمده • گویی که هر دو دیو رقیب و فرشته اند •

آب سروری فقیر دیمش بیت

خوش نهاد آن آب عارض یار رخ چون آتشش • صنع حق داده بهر دو اینچنین خوب امتزاج •

باب یازدهم بورن بیاننده در

انیس العشاق صاحبی الجنج بر بیت کتورب اما فقیر عربی و فارسی اطلاقاتی بولوب بونی دخی باب مستقل قلوب و سایر ابواب کبی ایکی فصل ایراد ایلدم

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

سیف و مسرج عجاج دیمش شعر

ومقلةً وحاجبا مزجّجا • وفاحما ومرسنا مسرّجا •

بورنی سیف سریجی یه تشبیه ایلدی اینجه لکده و دوغرولقده یا سراجه تشبیه ایلدی پلدرمقده • زنبق کرآجلمش اولیه عصار دیمش بیت

گل زنبق ولیکن ناشکفته • میان یاسمین و لاله خفته •

شمع ساعر دیمش بیت

بورننی یار که تماشا ایله ای اهل نظر • مسجد روینده گویا بر اصلنمش شمع در •

ورد سوسن کمال بن غیاث دیمش **بیت**

بینی است یاسمین ستون یا خود الف در زیر نون • یا ورد سوسن سرنکون یا بینی خوشبوی او •

سهم وله ایضا **بیت**

دو قوس نی و تر پیوسته باهم • بر ایشان متصل سهمی دو توأم •

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

تیغ نظامی شیرین وصفنده دیمش **بیت**

تو کوئی بینیش تیغیست از سیم • که کرد آن تیغ سیبی را بدو نیم •

انکشت نبی علیه السلام کمال فارسی دیمش **بیت**

انکشت احمدست که مه را دو نیم کرد • یا بر میانه سپری تیغ حیدرست •

ستون سیم کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش **بیت**

یا متصل بزیر دو طاق زمردین • از سیم خام بسته ستون دو پیکرست •

و عصار دیمش **بیت**

بزیر آن دو طاق عنبر آکین • ید قدرت ستونی بسته از سیم •

شوشه وله ایضا **بیت**

کشیده بر کل نسرین زبینی • خطی در پیش لطف و نازنینی •

میان جزع و لعل ان کل اندام • منبت شوشهٔ از نقرهٔ خام •

سیمین نایژه و ناودان کمال بن غیاث دیمش **بیت**

زیر طاق لاجوردی چون دو سیمین نایژه • خوب و خوش بو ناودانی یافتم دانی که چیست •

الف سیم انیس العشاق صاحبی کتورمش **بیت**

بابین دو عین راست از نون تا میم • بینی الف کشیده بر روی از سیم •

باب دوازدهم خط بیاننده در

وخط اکی قسمدر بر قسمی اولدر که نبات کبی لب کنارنده بیتر و بر قسمی اولدر که بنفشه کبی کلشن عذار اطرافنده بیتر •

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

نبات حسن دیمش **بیت**

انبت الله نباتا حسنا کفت و کذشت • خضر آن دم که بکرد شکرت سبزه دمید •

بنفشه ابو هلال دیمش **بیت**

زعم البنفسج انه کعذاره • حسنا فسلوا من قفاه لسانه •

ریحان کاتبی دیمش **بیت**

وجود خشک من از نقش سبزهٔ خطتست • چو آن سفال که آرد کسی درو ریحان •

نیلوفر صاروسی دکل کوکی مراددر • خواجو دیمش **بیت**

بر کل خود در روی روییت که آب روح حل اوست • سبزهٔ سیراب را بنکر چو نیلوفر در آب •

سنبل کمال خجندی دیمش **مطلع**

صنما در خط سنبل مه تابان داری • بر سر شاخ صنوبر کل خندان داری •

و سروری فقیر دیمش **مطلع**

اولوب بر چین خط یاری اوینلر دراکی کیسو • یا سنبل او تر آهوی ختنلر دراکی کیسو •

سوسن آق دکل کوکی مراددر • عبد الواسع دیمش **بیت**

ای بر رخ تو سوسن ازاد شکفته • وی در بر تو آهن پولاد نهفته •

خط ریحان قائل دیمش بیت

خطت ز غبار روی در ریحان کرد • با قوت لبت سر ترقی دارد • ایهام

غراب ناصر دیمش بیت

کرد لب لعل خط کشیدن • شکر همه با غراب داده •

مسک حسن دیمش بیت

خط کشیدی و من شدم عاشق • راستی عشق و مشک پنهان نیست •

عبیر خیالی دیمش بیت

بر قمر قاعدهٔ زلف تو مشک افشانیست • در شکر شیوهٔ خط تو عبیر آموزیست •

غالیه سوزنی دیمش مطلع

ترک من مهر و وفا سیرت و آیین نکند • تا که بر برک کل از غالیه آزین نکند •

(بزک)

عنوان خواجو دیمش بیت

عنوان سواد خط سبزت • سرنامهٔ نامهٔ جمالیست •

آیت طوسی دیمش بیت

روی تو مصحف خوبی و دلبریست • در شان حسن خط سیاه تو آیتی •

آیت حسن کمال خجندی دیمش بیت

خطت آیت حسن و لب وقف اوست • بسرخ و سیه وقف و آیت خوشست •

مثال حسن حسن دیمش بیت

خطت مثال حسن شد با آنکه خوش نه خوش • از خال مشکین یکی و جا نقط به تفهیم را •

برات خواجو دیمش قطعه

اکرچه

اکرچه درخورست ان خط ولیکن • خطا کردست کان بر خور نوشته است •

خطا کفتم مکر سلطان حسنش • براتی بر شه خاور نوشته است •

کفر وله ایضا بیت

خط بر رخ زیبای تو کفرست بر اسلام • رخسار و سر زلف تو شرعست و منافی •

توقیع کمال بن غیاث دیمش مستزاد

مشهور جهان شد که بصد وجه محقق • غیر از خط توقیع تو منشور ندارد •

در غایت خوبی • بر لاله و ریحان •

و خط سرخ و صفنده دیمشلر بیت

شد خط توقیع سلاطین از ان رویت • سرخست و توکلت علی الله معینش •

اجل احمد پاشا دیمش بیت

معشوق خطی در اجلی مبتلا ارکن • آه اول اجل دیدکلری ایرد ینجه ما •

عقرب حسن دیمش بیت

آن ترک خط آورده که ماهست بعقرب • روزی که کمر بست که خورشید بجوزاست •

هاله ادیب دیمش بیت

در دور رخ تو هاله انداخت سپهر • تا دایرهٔ خط تو بر ماه کشیده •

دایره مراد بعض دایره در شیخ سعدی دیمش بیت

بکرد نقطهٔ سرخت عذار سبز چنان • که نیم دایرهٔ بر کشند ز نکاری •

دعا سروری فقیر دیمش بیت

خط کلدن دلده غمرک اولمز اوکد کار کر • کم دعا کو ترسه جانا اکه کار اتمز قلیچ •

نقطه ای [illegible] مصرع [illegible]

قوس قزح شاعر دیمش **بیت**

بکرد خرمن مه آن خط سبز • زصد قوس قزح خوشتر کشیدی •

تیر سوزنی دیمش **مطلع**

سر و سیمین طرف ماه منیر • تیز کرد از خط شبرنک چو تیر •

لیل جامی دیمش **مطلع**

یار خطی که بر عذار نوشت • تولج اللیل فی النهار نوشت •

فستقی کمال اصفهانی دیمش **مطلع**

تا خط فستقی ترا دید بر شکر • پسته زبان بطعنه نهادست در شکر •

رنکی یاشل اولدوغی ایچون بلکه فستق کبی دهانه منسوب اولدیغیچون فستقی دیرلر •

مینا بدر دیمش **مطلع**

نبات سبز چو بر شکر تو پیدا شد • عقیق ساده تو در پناه مینا شد •

زمرد خواجو دیمش **بیت**

رخ منور و خال سیاه آتش و هندو • خط معنبر و زلف کثرت زمرد و افعی •

دخان سروری فقیر دیمش **بیت**

عذارنده خطی کورب صو و یابن دیرایدی • که بو شهودر اولمز جهانده بی دخان آتش •

فتنه وله ایضا **بیت**

بلوردی فتنه خط روم خلده زلفکی قو • قرارکاه ایده بن آنی شاه بکز تدم •

لباس خضر شاعر دیمش **بیت**

تا لباس خضری پوشد لبت • من ز لفش چون مسیحا زنده ام •

خضر جامی دیمش **بیت**

خضر را خواهی ببینی بر لب آب حیات • خط سبز رنکب بین کرد لب میکون او •

وجه شبه تازه و یاشل اولدوغی یالکز آب حیاته ارشدکی باعثی خلاص اتوکی در •

بلا احمد پاشا دیمش **بیت**

قد قیامت غمزه آفت زلف فتنه خط بلا • آه کم بن خسته کبو بنجه بلاسن بلدم •

تعویذ خواجو دیمش **بیت**

تعویذ دل نوشته که خط مسلسلست • شکر نمی سرشته که یاقوت احمرست •

نسخ و **ثلث** و **توقیع** شاعر دیمش **بیت**

خط غبار لبت نسخ کشت و می ترسم • که ناکهان شود آن نسخ ثلث و توقیعات •

لام عماد حروفی دیمش **بیت**

خط تو که در شأن رخت نازل شد • لامیست که بر آیت رحمت دالست •

غبار کمال خجندی دیمش **بیت**

بر آن آب عارض خط نازک او • غباریست بر خاطر ما نشسته •

سلسل نوری دیمش **بیت**

خطست کرد عارض آن ترک دلستان • یا سلسلات ریخته بر طرف کلستان •

مسلسل ناصر دیمش **بیت**

عکس خط مسلسل در آب چشم ما جوی • زیرا که سبزه نو بر چشمه خوشتر آید •

معما حسن دیمش **بیت**

خط خوب تو سطری از خط حسن • عقل کی داند این معما را •

خط معایه تشبیه اولدوغنک وجهی معناسی ظاهر اولدوغی درنیتکم کمال خجندی دیمش بیت

گفتمش بر گرد رخسار تو نی معنیست خط • گفت خط خالی ز معنی نیست نی معنی مکو •

فتوی خسرو دیمش **بیت**

نه بر رویت خطست ای آیت حسن • که هست آن فتوی نامهر بانی •

عتاق نامه سلمان دیمش **بیت**

من غلام هندوی آن سرو آزادم که او • بر سمن بنوشت خطی از پی تحریر ما •

طلسم اشرف دیمش **بیت**

خط بر لبش حروف طلسمات ساحرست • پیداست صد فسون نهان از دمیدنش •

و ناصر دیمش **بیت**

خامه قدرت طلسمی بهر دفع زخم چشم • از سواد مشک بر یاقوت احمر می کشد •

اسم اعظم جامی دیمش **بیت**

لبت مهر سلیمانست بر وی اسم اعظم خط • اجازت ده خدا را تا ببوسم بهر تعظیمش •

فهرست کمال اصفهانی دیمش **بیت**

مگر فهرست نیکوییست ان خط • که نی پرکار و نی مسطر کشیدست •

دیباجه خواجو دیمش **بیت**

سواد خط تو دیباجه صحیفه دل • هلال ابروی تو طاق منظر دیده •

دفتر سرور فقیر دیمش **بیت**

نور بو خط دیدم اول یار دیدی • سنگ بوستانک دفتری در •

لباس آل عباس بزرکی دیمش **بیت**

سلطان رخت لباس عباسی را • پوشید مگر سر خلافت دارد •

سیاه اولدوغی اعتبار ایله لباس آل عباس دیرلر نیتکم خواجه عطار قریجه نکه

لباسی و صفنده دیمش **بیت**

خلعت اولاد عباسش بداد • طاوسین نی رحمت داسش بداد •

محضر کمال بن غیاث دیمش **بیت**

رخت بخون دل من همی نماید خط • مگر ز محکمه عشق محضر آوردست •

محضر ظالم حسن دیمش **بیت**

ان خط خونریز بر رخسار خوبش گوییا • محضر ظالم بپیش پادشاه عادلیست •

مکتوب سلاطین وله ایضاً **بیت**

خط خوب تو بمکتوب سلاطین ماند • که بانگشت بپش مهر کند دست دبیر •

سیاه حبش معزی دیمش **بیت**

زین سان که ختن بهم بر آمو ز خطت • گویی ز حبش سپاهی پیدا شد •

هلال حسن دیمش **بیت**

چه خوش عیدست انکه از شب قدر • هلالی بر مه تابان نبشتند •

هلال منخسف کمال اصفهانی دیمش **بیت**

هلال منخسف ار نکنست آن خط است • که کرد ناکه با جرم آفتاب قران •

نسرین معزی دیمش **قطعه**

من داشتم چو سنبل موی از سر سیاهی • تو داشتی چو نسرین از عارض نگارین •

آن خط ترا شد اکنون نسرین چو رنگ سنبل • وز غم مرا شد اکنون سنبل برنگ نسرین •

اهرمن ناصر دیمش **بیت**

بکرد خاتم لعلت خط پیروزه پیدا شد　　چرا باید که آن خاتم بدست اهرمن باشد

فصحای عربدن بری خط وصفنده دیمش **شعر**

نبت البنفسج فی حوالی خده　　فسقیته فی دموعی المهراق

کتب الزمان بخطه فی خده　　هذا جزاء معذب العشاق

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

مشک سروری فقیر دیمش **بیت**

خط یاری یازجق مشک خطا دیرسن　　بر خطی یازمه ای دل بچه بر بوله خطا

پرده کمال بن عبد العزیز دیمش **مطلع**

چو بست خط تو از مشک بر شکر پرده　　مشو چو پرده کیان بیش ازین تو در پرده

و سروری فقیر دیمش **بیت**

خط کلدی دیو خاطر که کلسون غبار　　جاهل کوز ینه عارف اول دوست پرده دار

مشکین خواجو دیمش **بیت**

هر نفس کز خط مشکین تو رانم نفسی　　از لبم رایحه عنبر سارا بشنو

کرد مشک عنصری دیمش **بیت**

گاه بر ماه دو هفته کرد مشک آری پدید　　گاه مر خورشید را در غالیه پنهان کنی

نافه کاتبی دیمش **مطلع**

ای رفته بباد از هوس موی تو سرها　　وی خون شده از نافه خط تو جگرها

شب حسن دیمش **بیت**

خط

خط سیاه تو کرد رخ بچه ماند　　شب بتماشای بامداد برآمد

وا انوریسی دیمش **مطلع**

ای از بنفشه ساخته گلبرگ را نقاب　　وز شب طنابها زده بر روی آفتاب

لالا ظهیر فاریابی دیمش **بیت**

آمد خط سیاه بلا لای رخت　　وین نیز منصب است که لالاش عنبرست

هندوستان و **طوطی** خواجو دیمش **بیت**

رخت ماهست یا خورشید شب پوش　　خطت طوطیست یا هندوستانست

پر طاوس خسرو دیمش **بیت**

خط سبز از پر طاوس سازد مگس رانت　　گزارش تا مگس راند که در لب انگبین دارد

هندو و **کافر** شاعر دیمش **بیت**

هندوی خطت کافرست بکرفته اقلیم حسنت　　زیرا بگیرد کافر آن روی جهان را عاقبت

لشکر کاتبی دیمش **بیت**

گر نمی بندند عهد از بهر قتل کاتبی　　لشکر خطت بیکدیگر چرا دادند دست

دایه زنگی حسن دیمش **بیت**

خطت بر لب چو زنگی دایه بین　　گرفته شیرخواری را در آغوش

زنگار خواجو دیمش **بیت**

آینه رخ تو زنگار بر آورد　　از بس که برآورد دل سوختگان آه

زنگ جامی دیمش **بیت**

خط بر آینه رخت زنگیست　　کز دل و دیده ما از وست جلا

آسمانی معزی دیمش بیت

خط سبزت ازان رو آسمانی گشت تا عاشق • بجان منت پذیر آید قضای آسمانی را •

دود جامی دیمش مطلع

شد خیال آن خط از دل وان رخ مهوش نماند • دود زود از خانه بیرون رفت لیک آتش نماند •

مور کمال اصفهانی دیمش بیت

مور خط بر شکرت ساکن و من همچو مگس • می زنم در هوسش دست ز افغان بر سر •

مار بدر دیمش مطلع

ای بت ماه خد و مار خط و موی میان • چند آخر بیکی موی کشی بار گران •

محبت نامه حسن دیمش مطلع

خطی کز مشک بر رخ جان نبشتند • محبت نامه بر جان نبشتند •

نامهٔ نجات خواجو دیمش بیت

عنوان سواد خط سبزت • سر نامهٔ نامهٔ نجاتست •

شب معراج حسن دیمش بیت

شب معراج من از خط خوش ساقی بود • قاب قوسین هم از ابروی دلدار مرا •

سودا خواجو دیمش بیت

هر شبی دفتر خوبان ورق پرداز شام • از سواد خط سبزت نسخهٔ سودا برند •

داغ کمال خجندی دیمش بیت

بر رخت آن همه داغ از خط و خال • دود دل سوختهٔ افکاریست •

طغرا انوری دیمش بیت

همه توقیعها را کرد باطل • لبش از مشک چون طغرا بر آورد •

تمغا خواجو دیمش بیت

یا از پی معیشت سلطان زنگبار • تمغای هند بر شه خاور نبشته اند •

مثال پادشاهی ناصر دیمش مطلع

خطت حرز الهی سی نماید • مثال پادشاهی می نماید •

نقش نگین کمال خجندی دیمش بیت

خط گرد بگرد لب لطف دهنش پیدا • انگشت نما خاتم از نقش نگین باشد •

بهار خسرو دیمش مطلع

گلعذاری که خار خار دلست • خط ریحانیش بهار دلست •

نوبهار حسن دیمش بیت

رخت خوشتر از روی گل در بهار • خط تو بر او نوبهار خوشی •

بنفشه نیتکم برعارف تجاهل طریقی ایله دیمش مطلع

گرد مشکست که بر گرد قمر بیخته • یا بنفشه است که بر دامن گل ریخته •

بنفشه ستان معزی دیمش بیت

اگر باغ درون لاله و بنفشه نماند • رخ تو لاله ستانست و خط بنفشه ستان •

سبز سلمان دیمش بیت

شاهدان نیست که دارد خط سبز و لب لعل • شاهد آنست که این دارد و آنی دارد •

سرسبز خواجو دیمش مطلع

ای سبزه دمانیده بگرد قمر از موی • سرسبزی خطت سیهت سر بسر از موی •

پیروزه نظامی رومی دیمش مطلع

خطك اول پیروزه در كم لعل نابا و تنده | لبلرك اول لعل كم در خوشاب اوستنده در

مهر كیاه كمال خجندی دیمش بیت

خط چو دمید بر رخش مهر دلم زیاده شد | نام خطش ازان سبب مهر كیاه كرده ام

شمشاد نظامی خسرو وصفنده دیمش بیت

هنوزش كرد گلها رسته شمشاد | وازان آزاد سوسن سروش آزاد

وبر دیمش مطلع

ای شام سر زلف تو بر مه شده سر كش | شمشاد خطت را گل سوری شده مفرش

شمشاد دیراغی قو یرجق ورنكی لطیف ومطرا اولدیغیچون خطی اكا تشبیه ایدرلر

دیوار بنفشه كاتبی دیمش مطلع

گلزار جمالش كه شده یار بنفشه | باغیست زمینش گل دیوار بنفشه

شبنم وژاله عصار مهر وصفنده دیمش بیت

نشسته شبنمش بر برگ لاله | فتاده بر گل سوریش ژاله

خار شاعر دیمش بیت

ریش آمد وریش كرد جان وجگرت | اسود دلم ز خوی بیدادگرت

گلزار رخت خار گرفته است چنانكه | جز خار كنی نماند كاردگرت

تمام حسن قابل دیمش بیت

اهل معنی را اگر صورت نبستی خط تو | صورتی بودی رخت از روی معنی ناتمام

وصاد قلرقتنده خط ممدوح در نیتكم شیخ سعدی دیمش بیت

چشم كوته نظران بر ورق روی نگار | خط همی بیند وعارف قلم صنع خدا

نوچمن سروری فقیر دیمش بیت

دوست می دارم من این جنبش خط نورسته را | چون گذشته شد بهاران نوچمن دارد رواج

بنی اصفر وله ایضا مطلع

صارو خطكم یوزی اوزره دلبرك عسكر چكر | لشكر روم ایلنه گویا بنی اصفر چكر

وله ایضا غزل

بلكم یوزكده یازدغی بوروزكار رخط | بنده لرك عتاقنه شاهد یازار خط

یاخود مقرر اولمغه حسن ایلی كشورینه | دوران نگین ختدكه دورمز قرار خط

كون ومكان مجتمع حایل اولیمز | هیچ پرده اولمی كوزه اول غبار خط

عاشق كه صادق اولا سور خطلادغی | ویرماسون ابدی خاطر كه انكسار خط

قدرت خطی در اوپسه سروری خطك نولا

عادتدر اوپلور صنا مشكبار خط

باب سیزدهم قره بك بیاننده در

اكا عرب وعجم خال دیرلر فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

نقطه عبدالواسع دیمش بیت

همچو نونست زلف بر رخ تو | خال مسكین چو نقطه نونست

قطره مركب سروری فقیر دیمش بیت

بر قطره مركب در اول خال رخ دوست | طامش ورق رویینه قدرت قلمندن

عود كمال خجندی دیمش بیت

خواجه حافظ دیمش

در خم زلف تو آن خال سیه دانی كه چیست

نقطه دوده كه در حلقه جیم افتادست

بسر تربت مجنون چو بسوزید عبیر ⁘ شکر و عود ز خال و لب لیلی طلبید ⁘

عبیر وله ایضا **مطلع**

مجلس معطرست بان وقت ما خوشست ⁘ کر خال روی یار عبیری بر آتشست ⁘

قطرهٔ غالیه خطیب هری دیمش **رباعی**

بر چشم تو آن خال تو ای حور نژاد ⁘ دانی ز چه افتاد و که انرا بنهاد ⁘

زان غالیه کر ابروی تو بنکاسته اند ⁘ یک قطره فرو چکید و بر چشم فتاد ⁘

فلفل کمال بن غیاث دیمش **بیت**

یا فلفلی بر آزری یا خود مکس بر سکری ⁘ یا برج خود اختری یا خال چون هندوی او ⁘

حبشی خسرو دیمش **بیت**

روشن شد از رخت که خال حبشیت ⁘ در مملکت ختن غریب افتادست ⁘

بلال کاتبی دیمش **بیت**

دی شام صلای خوش قدّ تو بزد خال ⁘ کفتی که بلال حبشی بود بقامت ⁘

عدس جامی دیمش **بیت**

کر جمالت ز خال ساده فتاد ⁘ عدسی کم شمر ز خوان خلیل ⁘

زاغ شاعر دیمش **مطلع**

آن خال که بنده بر رخت می بیند ⁘ زاغیست که جز بر کل تر ننشیند ⁘

طفل حسن دیمش **بیت**

خال تو بر رخ چه تکیه کند ⁘ طفل نزدیک چه چرا خیزد ⁘

کوکب منخسف شاعر دیمش **بیت**

مابین

مابین دو ابروی تو آن نقطهٔ خال ⁘ چون کوکب منخسف میان دو هلال ⁘

حجر الاسود خواجو دیمش **مطلع**

ای کعبهٔ روی چو مهت قبلهٔ عالم ⁘ خالت حجر الاسود و لب چشمهٔ زمزم ⁘

غزال جامی دیمش **بیت**

می بینم از زلف دو تا بر طرف رویش خال را ⁘ افتاده در چین و خطا مسکین غزالی از حرمش ⁘

بیدق کمال خجندی دیمش **بیت**

بیدق خال تو نراند هنوز ⁘ طرهٔ کژ باز دو رخ برد مفت ⁘

سویدای قلب کمال بن غیاث دیمش **بیت**

صورت داغست یا نقش سویدای دلست ⁘ یا نشانی دارد او از فتنهٔ آخر زمان ⁘

هاروت کمال اصفهانی دیمش **بیت**

زلف تو بر بنا کوش ثعبان و دست موسی ⁘ خال تو بر زنخدان هاروت و چاه بابل ⁘

خال عاشق ناصر دیمش **بیت**

خال منست خال تو زان شد سیاه دل ⁘ اشک منست لعل تو زان کشت آبکون ⁘

سر الهی کمال خجندی دیمش **بیت**

ان لب نه زلالست که خمریست بهشتی ⁘ آن نقطه نه خالست که سریست الهی ⁘

فی الواقع خال عجب سر الهی در که حکما بو حالده حیران اولمشلردر ⁘

قطرهٔ قطران کمال بن غیاث بو وصف حالده دیمش **بیت**

خالی که بران عارض از غالیه یک نقطه است ⁘ یا مردمک دیده یا قطرهٔ قطرانست ⁘

فصل ثانی عبارات عجم بیان ایدنده در

هندو کمال خجندی دیمش **بیت**

بیش رویت هندوانند آن همه خال سیاه ‌ ‌ ‌ هندوان بنگر بناگوش و عذار و بر سپید

داغ وله ایضا **بیت**

آن رخ کشیده دای گرد قمر که زلفت ‌ ‌ ‌ وان لب نهاده داغی برجان ما که خالست

زنگی خواجو دیمش **بیت**

زلف هندوی تو چینی و ترا رومی روی ‌ ‌ ‌ چشم ترک تو خطایی و ترا زنگی خال

تودهٔ کفر بدر دیمش **بیت**

مگر که قطرهٔ آبی بر آتش افتادست ‌ ‌ ‌ مگر که تودهٔ کفری میان ایمانست

مگس کاتبی دیمش **بیت**

غم ندارم چون خیال خالت آمد در درون ‌ ‌ ‌ شاد باشد عنکبوتی کو مگس در دام یافت

و طوسی دیمش **بیت**

پوشید یار خال خود از آه زاهدان ‌ ‌ ‌ آری ز باد سرد نهان می شود مگس

خسرو ختن کمال بن غیاث قصیده سنه دیمش **بیت**

یا در سواد ترک غلام حبش نژاد ‌ ‌ ‌ یا زنگیی که پادشه روم و خاورست

یا خسرو ختن که بلاد خطا گرفت ‌ ‌ ‌ یا هندویی که عرصهٔ چینش مسخرست

نور دیده ناصر دیمش **مطلع**

ای خال روشن تو که چون نور دیده است ‌ ‌ ‌ خالیست کز سیاهی چشم چکیده است

مردم چشم کمال بن غیاث دیمش

خالی تو یا مردم چشمست یا مسک ختن ‌ ‌ ‌ حال من مقبل مقبول یا هندوستان

ادم

مردم دیده بدر دیمش **بیت**

زنگی خال روی تو مردم دیدهٔ منست ‌ ‌ ‌ آب زنان می شود روی بروی ام ازنهی

نافه خواجو دیمش **بیت**

خالش که فتاده است برگوشهٔ چشم ‌ ‌ ‌ آهوش مگر نافهٔ مسک افکنده است

عنبرافشان نظامی هفت پیکرده دیمش **بیت**

خال از زلف عنبرافشان تر ‌ ‌ ‌ چشمی از خال نامسلمان تر

ستمکار لعلی دیمش **بیت**

خال هندوی تو بنیاد ستمکاری کرد ‌ ‌ ‌ نگذارش که چو آن غمزه ستمکار شود

مهر شاعر دیمش **رباعی**

خالیست سیه بر آن لبان یارم ‌ ‌ ‌ مهریست ز مسک بر شکر پندارم

گر شاه حبش بجان دهد زنهارم ‌ ‌ ‌ من بشکنم آن مهر و شکر بردارم

مهره خواجو دیمش **بیت**

ببوی خال تو جانم اسیر زلف تو شد ‌ ‌ ‌ برای مهره کسی جان فدای مار کند

مهره باز وله ایضا **بیت**

غلغل فکنده است در آتش بنام ما ‌ ‌ ‌ آن خال هندوی سیه مهره باز باز

گوی کمال بن غیاث دیمش **بیت**

چون دو گو بر عرصهٔ میدان حسن افتاده‌اند ‌ ‌ ‌ تا برند از دلربایی گوی دلها را بدان

دانه کمال خجندی دیمش **بیت**

دارم هوس خالش گویید بآن لبها ‌ ‌ ‌ من خاکم او دانه با من بسپاریدش

و کاتبی دیمش بیت

جان ندارد زندگی نی نقش خالت در تنم • مرغ را چون دانه نبود زود میرد در قفس •

وله ایضا بیت

با آه و روی زرد زخالت شدیم دور • باد آمد و ز دانه جدا کرد کاه را •

و جامی دیمش بیت

خیال خال تو بردم من ضعیف بخاک • چنانکه دانه کشد مور سوی خانهٔ خویش •

و سروری فقیر دیمش بیت

بدام و دانه کس مرغ دل نکردی میل • ولی بصید توان زلف و خال شد باعث •

دانهٔ سیب شمس کنجه دیمش رباعی

دی گفتمش ای کشته دل از عشق تو خون • بر سیب تو چیست نقطهٔ غالیه گون •

گفتا ز لطافتی که در سیب منست • آن دانه بود که می نماید ز برون •

گندم و نشان دیده و دیده بان کمال بن غیاث دیمش بیت

گندم آدم فریبست آن دو خال نازنین • یا نشان دیده یا بر کنج گو هر دیده بان •

تخم کاتبی دیمش بیت

خال او تخم محبت دان که دهقان قضا • کشت زار هر دو عالم هر آن یک دانه ساخت •

تخم حیات آزری دیمش بیت

آن دانهای مسک که خالیست نام او • تخم حیات ماست که در چهره کشته •

نگهبان شاعر دیمش بیت

ندانم چون برآرم من دل از چاه زنخدانش • که خالش بر لب آن چه زنخدان را نگهبان شد •

قطرهٔ

قطرهٔ آب وله ایضا مربع

خالیست سیاه بر رخ آن مهوش • افتاد خوش و مراهمی افتد خوش •

چون مهره که از مسک نهی بر آتش • یا قطرهٔ آبی که چکد بر آتش •

میخ مسک وله ایضا مربع

آن خال نگر بران رخ خرمن گل • مشکست کسی ندید مشک از تن گل •

ترسید مگر زمانه از رفتن گل • کز مسک زدست میخ در دامن گل •

سپند جامی دیمش بیت

چشم بد دور خال بر رخ تو • چون سپندی بر آتش افتادست •

بوند مشبه به بانش سپند که سیاه اولا تخم سپند سوزنی دیمش بیت

گونهٔ رخسار تو آتش افروخته • خال سیاهت بر او سوخته تخم سپند •

دل سوخته شرف الدین دیمش رباعی

خالیست بنزد چشم آن حور نژاد • همچون دل من سیاه این طرفه فتاد •

هر که که بدو در نگرم شاد شوم • گویم که دلم ببرد بر دیده نهاد •

بنفشه کمال بن غیاث دیمش بیت

ان یکی چون غالیه افتاده بر برگ سمن • وین یکی همچون بنفشه بر فراز ارغوان •

داغ دل وله ایضا فی قصیدته بیت

برگ بنفشه داغ دل لالهٔ بهشت • یا فلفل سیاه که بر روی آذرست •

شب و برگ ضیران وله ایضا بیت

آن یکی چون در نگین لعل بنشاند شبه • وین یکی چون بر سمن افتاده برگ ضیمران •

لاله وله ایضا بیت

آن یکی همچون سپندی در میان آتش است　　وین یکی چون لاله بر گوشهٔ آب روان

درم و درم وش نظامی مجنون نامه ده دیمش بیت

تو باز ز روسیم با همه سال　　خالت درم و زرست خلخال

تا خال درم وش تو دیدم　　خلخال ترا درم خریدم

باغبان کمال خجندی دیمش بیت

خال تو خورد خونم تا داشت باغ آن رخ　　اری حرام خواره باشند باغبانان

پاسبان کمال بن غیاث دیمش بیت

آن یکی از نازکی بر درج گوهر خازن است　　وین یکی از دلبری بر تنک سکر پاسبان

ان یکی بر مخزن لعل و گهر کوپی مکین　　وین یکی در روضهٔ فردوس یکبار دکان

و سروری فقیر خال سیه ردیف دیمش بر غزل

یا حبش زاده یا خود هندو میدر خال سیه　　یا قرینش کون یا قوب لولو میدر خال سیه

هر کشی یوز قاره سندن قاره یوزلودن قچر　　یوز بولور بو وجهله جا ذو میدر خال سیه

بر مکس دکلو در اول بو مردم چشم کبی　　نه عجب یو کسکلو چراولو میدر خال سیه

اغزنه آلدم انی فلفل کبی ذوق ایلدم　　عقلی آلدی بنم دارو میدر خال سیه

قاره رب دور لبی او ستنده یارکه بر قرار

ای سروری برقن قیغو میدر خال سیه

باب چهاردهم طوداق بیاننده در

که عرب شفه و عجم لب دیرلر فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

روح اللذات شاعر دیمش بیت

لعل حیات بخشت روح اللذات کرده　　در دور چشم مست احیای می پرستی

مسیح جامی دیمش بیت

خون جامی چه غم که خورد لبت　　باده باشد حلال پیش مسیح

عمر مجسم عصار وصف نامه سنده دیمش بیت

رخش روح مصور در لطافت　　لبش عمر مجسم در حلاوت

روح کنج دیمش بیت

کنایتست ز حسن تو صورت ملکی　　عبارتست ز لعل تو روح انسانی

طبیب وله ایضا بیت

از لبت کر آرزوی یک سخن کردم مرنج　　از طبیبی شربتی کر خواست بیماری چه شد

سلسبیل و کوثر جامی دیمش بیت

کنایت زان لب آمد پیش عارف　　شراب سلسبیل و حوض کوثر

زلال کمال خجندی دیمش مطلع

تو زنها وصف ان جمال مپرس　　لب او بین و از زلال مپرس

راح شاعر دیمش بیت

لعل تو راحست خون در دیدهٔ ما روان　　چشم تو مستست دل در سینهٔ ما زو کباب

خمر سروری فقیر دیمش بیت

لبکلا غبغبک اسمی تولا چون　　اولوراتنه نافع خمر و تفاح

جام حسن دیمش بیت

ای زجام لبت جهانی مست • رفتم از دست ار نگیری دست •

نقل وله ایضاً **بیت**

بدور حسن رخت بایدم ازان لب کام • که در او این کل و لاله نقل و جام نخوست •

معدن یاقوت عصار ناهید و صفنده دیمش **بیت**

لبش ان معدن یاقوت رخشان • نیابی جانی فزا تراب حیوان •

زبرجد آزری دیمش **بیت**

چو از درج زبرجد در سخن گوهر فروزیزی • زرشک لعل تو خون در دل یاقوت می گردد •

لعل شیخ سعدی دیمش **بیت**

ملاحتست لب لعل آبدارت را • که در حدیث نیاید چو در حدیث آید •

یاقوت شاعر دیمش **بیت**

گر خرد نیابند لب او عیبی نیست • یاقوت بزرگ قیمتی باشد •

بسّد سوزنی دیمش **بیت**

ای دو لب تو بسّدی و دو رخ تو نسرین • نسرین تو در سنبل و در بسّد تو نسرین •

حقه ظهیر فاریابی دیمش **بیت**

چون مار مهره خواستم از حقهٔ لبش • در پیچ رفت زلفش و از مهره مار داد •

معجون خسرو و مجنون نامه ده دیمش **بیت**

معجون لبش بدر فشانی • پرورده بآب زندگانی •

مرهم کمال خجندی دیمش **بیت**

خانهٔ دل بخیال لب او دارالشفاست • چند نالد دل مجروح که مرهم با اوست •

تریاق شاعر دیمش **بیت**

درد دلم اکنون بلب لعل دوا کن • در جان چو رسد زهر چه سود است ز تریاق •

عقیق ناصر دیمش **بیت**

هزار کان لطافت نهفته در لب تست • که آن عقیق گهرپوش گوهرافشانیست •

عناب ظهیر فاریابی دیمش **بیت**

چو هوای لبت خون من بجوش آرد • اگر نشاندن خون از خواص عنابست •

نبات سروری فقیر دیمش **بیت**

اول لب شیرینی ایله قاچرسه شکر دن نیجه لا • کم صقینور آبدن هر کیم اولا نبات •

رطب شاعر دیمش **بیت**

یاری گزو وظیفهٔ نوروز خواستم • گفت از لبت رطب دهم از غمزه خار داد •

شربت اشرف دیمش **بیت**

تشنه را لب زدور بنمایی • کی توان خورد شربت از دیدن •

شراب کاتبی دیمش **بیت**

جنگ از چه کنند بهر آن لب • غوغا بسر شراب خوش نیست •

حلقه نظامی شیرین حقنده دیمش **بیت**

ازین سو حلقهٔ لب کرده خاموش • زدیگر سو نهاده حلقه در گوش •

حلوا کاتبی دیمش **بیت**

عاشقانت همه جان از لب شیرین دادند • هم مردند ندادی بکسی حلوایی •

آیت لطف کمال خجندی دیمش **مطلع**

زهی برایت حسن رخت نهایت لطف • خط تو حجت حسن و لب تو آیت لطف •
لب محبوب سرخ رنک و مدوّر اولدیغیچون سرخ ایله یازلن آیت علامتنه تشبیه ایدب
اکا دخی آیت دیرلر **بلا** اشرف دیمش **مطلع**
لب بلا چشم بلا غمزه بلا عشوه بلا • ای زسر تا بقدم کشته بلای دل ما •
دل کبه مائل اولوب انی طلب قلوب چاشنی تدبیرنن اولدیغیچون بلا در و
چشم و غمزه کاه عین عنایت و کاه سرغم کوسترد کی سببدن بلا در و عشوه
عشق اهلنه و فاصورتن عرض ایدب تأخیر و انتظار ویردکی اجلدن بلا در
فی الواقع محبوب مجازی باشدن ایاغه بلا در **کافر** حسن دیمش **بیت**
نیست در عهد لب کافر تو • نا خلل یافت ایمان کسی •
لب محبوب مسلمانرک جاننه بلکه مقدمهٔ فسادا اولوب ایماننه قصد اتدکی ایچون
کافر دیدیلر نعوذ بالله **وقف** کمال خجندی دیمش **بیت**
خطت آیت حسن و لب وقف اوست • بسرخ و سیه وقف وایت خوشست •
قند و قفل و سمرقند کمال بن غیاث دیمش **بیت**
قندست ان لب یا شکر یا قفل درج پر کهر • یا خود سمرقند کر بر چشمهٔ آهوی او •
شفق بدر دیمش **بیت**
درست کشت کر بر چرخ رویت ای خورشید • بوقت طلعت پروین شود دوباره شفق •
سهیل جامی دیمش **بیت**
لعل سیراب تو در خنده سهیلست که داد • کوهر اشک مرا پرتو آن رنک عقیق •
هلال شاعر دیمش **قطعه**

خم زلف شکسته بستهٔ دوست • نردبان پایهٔ دل و دین است •
لب باریک و سلک دندانش • راست همچون هلال و پروین است •
نعل خواجو دیمش **بیت**
این چه نعلست که لعل تو در آتش دارد • این چه حالست که خالت زره انکیزد مکر •
نعلی قون قورلر لعل رنک اولور محبوبک آل لبنی اکا تشبیه ایدرلر
فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در
طوطی ظهیر فاریابی دیمش **بیت**
طاوس جان بجلوه در آید ز خرمی • کر طوطی لبت بحدیثی زبان دهد •
طوطی آل شاعر دیمش **بیت**
با خط پیروزه اش لعل لب ان سیم بر • طوطی آلست کو یا بال دارد سبز رنک •
لب دلبردن کلام شیرین و کفتار رنکین صادر اولدیغیچون طوطی یه تشبیه ایدرلر
شکر کمال خجندی دیمش **بیت**
سحر اکر دانستمی خود را مکس می ساختم • می نشستم بر لبش کستاخ می خوردم شکر •
محبوبلرک لبنی شکره و سایر حلویاته تشبیه ایدرلر لذیذ اولدوغی ایچون •
تنک شکر معزی دیمش **بیت**
سی و دو کهر بینم در تنک دهان او • بر روی کهر کویی دو تنک شکر دارد •
کلشکر خسرو دیمش **بیت**
رویت کل و لب تو شکر وین عجب نیست • جز درد دل محاصل ازین کلشکر را •
بل شکر وله ایضا **بیت**

چشم گریان بلبش داشته یعنی در راه بر سر آب روان پل ز شکر می بندم
لب انسان شکلده کوپریه بکزر لب شیرین دهن اولیجق شکر کوپریه تشبیه
اولنور اکرچه عالمده شکر کوپری یوقدر **نوش** حسن دیمش **مطلع**
تعالی الله چه دولت داشتم دوش ز یاد نوش لب کردم قدح نوش

نوشین وله ایضا **بیت**
غم نوشین لبان زان تشنگان پرس که دریاهای خون آشام کردند

انکبین معزیه دیمش **بیت**
ز عشق آن لب چو انکبین و شکر تست که من چو موم گدازم چو نی شوم لاغر

خرما تاج الدین حلوائی دیمش **بیت**
عید آمد و عید برک عیدم بنوست خرمای لبت که بوی شیر آید ازو

شکر و شیر خسرو دهلوی دیمش **بیت**
چاشنی بار سی از نمک بر کیر تا دهن پر کنی ز شکر و شیر

و سوزنی دیمش **بیت**
لب لعلش بعزیزیم بخوی پختی یافتم ز و مزه شکر و شیر

کلاب کمال خجندی دیمش **مطلع**
خطت سبز و لبت مسک و کلابست دهانت ذره رویت آفتابست
محبوبلرک لبنی لطیف اولدوغی ایچون کلابه و آبه و سایر لطیف اولانلره
تشبیه ایدرلر **آب** عماد دیمش **بیت**
در بیابان بلایت دل بیمار عماد شربتی از لب چون آب زلال تو نیافت

قطره آب کمال خجندی دیمش **بیت**
هزار تشنه ترا و لبی چو قطره آب میان آن همه از قطره با چه رسد

آبگون ناصر دیمش **بیت**
خال منست خال تو زان شد سیاه دل اشک منست لعل تو زان گشت آبگون

جان پرور حسن دیمش **مطلع**
کار عاشق نیست بی معشوق چندین زیستن بی لب جان پرور تو مردنست این زیستن
محبوبلرک لبی جان دردنه درمان و باعث صحت ابدان اولدوغی ایچون
جان پرور دیوب و دارو و دوایه تشبیه ایدرلر **قوت جان** طوسی دیمش **بیت**
گفتمش قوت جان بود لعلت گفت طوسی برو ترا چه رسد

دارو کمال خجندی دیمش **بیت**
آن چه چشمست و آن چه لب چه شکر این چه دارو و آن چه بیمارست

نوش دارو کاتبی دیمش **بیت**
نوشدارو لب یارست دلم را که چو جان زهر محنت همه دم نوش شد و زنده است

داروی جان کمال بن غیاث دیمش **بیت**
که می گوید دوای مرگ نبود هیچ دارو نی لبش داروی جان آمد از آن لب جوی جان دارو
محبوبلرک لبی امراض مختلفه یه درمان اولوب وانده انواع علاج بولندیغی
ایچون شفاخانه دیرلر **چشمه جان** خواجو دیمش **بیت**

چشمهٔ نوش گهرپوش لبت چشمهٔ جان . حلقهٔ زلف شکن بر شکنت معدن دل .
محبوبلرک لبی مرده یه جان ویرب وحیات ابران اولدغی ایچون چشمهٔ جان
وآب حیوان دیرلر **آب حیوان** سلمان دیمش **بیت**
نشان آب حیوان کز دهان خضر می جستم . دهانت می دهد اینک بزیر لب نشان ما را .
آب حیات سروری فقیر دیمش **مطلع**
لب جان بخشک اوب اغزومه اولدم گویا . خضر وش آب حیات اولدی نصیبم گویا .
جان اشرف دیمش **بیت**
یک جان اگر رود بهوای تو گو برو . عشاق را بجای دو جانست آن دو لب .
جان شیرین خواجو دیمش **بیت**
جان شیرین گفتم آن لب را ز من تلخ آمدش . گر بذیرد عذرم اکنون هستم از جان عذر خواه .
دلنواز عصمت دیمش **مطلع**
لب لعل دلنوازت بعتاب گشت بازم . بکرشمهٔ جوانی چکنم که جان مبازم .
محبوبلرک لبی گاه لطف وگاه قهر گوستردکی ایچون گاه دلنواز گاه جان ستان دیرلر .
جان ستان خسرو دیمش **بیت**
و ابکشت لب جان ستان تو هرچند . مفرحیست بآب حیات پرورده .
دلکش خواجو دیمش **بیت**
چون دم خوش نمی زنم نی لب لعل دلکشت . بار غم تو چون کشم گر بکشم بنا خوشی .
آتش وله ایضا **بیت**
بر آتش لعل آبدارت . خواجو دل وجان کباب کرده .

محبوبلر

محبوبلرک لبی حرارت ویرب ورنکی لطیف اولدوغی ایچون آتشه وجواهر
وانان تشبیه ایدرلر **بیجاده** نظامی مجنون نامه ده دیمش **بیت**
بیجاده سی لبی بران طریقی . چون باشد وچون کند حریفی .
درج گهر جامی دیمش **بیت**
درج گهر آمد لبت از ابامانت . بسیار بجامی که چو او نیست امینی .
ناردان سیف اسبرنکی دیمش **بیت**
بگشای لب بخنده که صفرای عشق را . تسکین اگر دهد شکر و ناردان دهد .
نار خندان کمال خجندی دیمش **بیت**
کمال آن لعل لب ناریست خندان . که باشد سیب سیمینش بپهلو .
دانهٔ نار جلال الدین اصفهانی دیمش **بیت**
اسیر شد دل مسکین بدام عشق چو دید . ز زیر دانهٔ نار آن دو رشتهٔ در یتیم .
گل خندان خواجو دیمش **بیت**
بکجا خسرو لب شیرین بجوید . چرا بلبل گل خندان نخواهد .
محبوبلرک لبی رنکین ولطیف اولدوغی ایچون گله ولاله یه تشبیه ایدرلر
لاله معزی دیمش **بیت**
گفتم ای شکر لبا نزدیک من باز آی زود . چشم برهم زد بلؤلؤ لاله وشکر گرفت .
برگ لاله حسن دیمش **بیت**
لب لعل تو بدان لطف وطراوت گویی . برگ لاله است که بر غنچهٔ تر می خندد .
برگ گل نظامی بیکر وصفنده دیمش **بیت**

لب چو برک کلی کە تر باشد • برک آن کل پر از شکر باشد •

غنچە جامی دیمش **بیت**

کر سایە برخاک افکند آن کلعذار غنچە لب • آن خار شاخ کل شود پر غنچۀ خندان شود •

نمک خواجو دیمش **بیت**

دل مای لب لعل تو ندارد ذوقی • همە دانند کە باشد ز نمک ذوق کباب •

محبوبلرک لبنی لذت و ذوق ویردوکی ایچون طوزە تشبیە ایدرلر

وکمال خجندی دیمش **بیت**

چون کشنە خوان وصل لب بکشای • کە نخست از نمک کنند آغاز •

نمکدان شیخ سعدی دیمش **بیت**

آن خط سبز و لب لعل کران سیری نیست • سبزی خوان خلیلست و نمکدان خلیل •

نمکین کمال فارسی دیمش **بیت**

نقل لب چو قندش زان رو نمکین آمد • کز آتش تیز او دلها همە بریانست •

جهان نمک خسرو اسکندرنامەدە دیمش **بیت**

دهن تنک و لبهای یاقوت رنک • جهانِ نمک در نمکدانِ تنک •

میوە فتاحی دیمش **بیت**

کفتم آن لب کراست خندان کفت • میوە خور بوستان چە می پرسی •

محبوبلرک لبی آبدار و شیرین اولدوغی ایچون میوەیە تشبیە ایدرلر

شفتالو کمال خجندی دیمش **بیت**

ز لب شفتالوی دو لطف کن لطف • اکرچە العنب کفتند دو دو •

فی وله

فی ولە ایضا بیت

لب میت و بدنت سیم چو پستان همە خام • خام باشد ز تو ما را هوس بوس و کنار •

محبوبلرک لبی شراب رنکندە اولوب عاشقلرە کیفیت ویردوکی ایچون شرابە تشبیە اتمشلر

میکون حسن دیمش **بیت**

تا شنیدم لب تو میکونست • من ازین تو بهانە پشیمانم •

بادە پرست شاهی دیمش **بیت**

شاهی از عمر ابد یافتە بهرە کە تو • کشتە آن دو لب بادە پرست آمدە •

بادۀ کلرنک عصمت دیمش **بیت**

جان سوی لبش رفت و ازان بادۀ کلرنک • شد مست بدان سان کە رە خانە ندانست •

ساغر جامی دیمش **بیت**

ز دست خضر چو سود آب زندکی ما را • اکر ز ساغر لعل تو جرعۀ نخوریم •

انکشتری حافظ دیمش **بیت**

از لعل تو کر یابم انکشتری زنهار • صد ملک سلیمانم در زیر نکین باشد •

محبوبلرک لبی خوب رنک و مدور اولدوغی ایچون یوزکە و قاشە تشبیە اولنور

نکین خواجو دیمش **بیت**

لعلت نکین خاتم خوبی و صف زدە • بر کرد روی خوب تو هم دیو و هم پری •

وکمال خجندی دیمش **بیت**

خط کرد بکرد لب لطف دهنش پیدا • انکشت نما خاتم از نقش نکین باشد •

مهر حسن دیمش **بیت**

ازدست تونالہ چون توان کرد • مهر لب تست در دهانم •
محبوبلرک لبی عاشقلرک اغزینی دوتدوغی ایچون مهره تشبیه ایدرلر
مهر سلیمان جامی دیمش بیت
لبت مهر سلیمانست بروی اسم اعظم خط • اجازت ده خدارا تا ببوسم بهر تعظیمش •
پریے حسن دیمش بیت
نشد از من خیال زلف و لبت • من چه دانم فسون دیو و پری •
محبوبلرک لبی لطیف وزیبا اولدوغی ایچون پری یه تشبیه اولنور
حقه باز کمال خجندی دیمش بیت
چه شیرین حقه بازست آن لب پر عشوه گر دم • دهان تنگ تو چون حقه پنهان کرده در بازی •
خونین حسن دیمش بیت
لعل خونین ترا زان دوستم • که آشنای چشم خونبار منست •
محبوبلرک لبی عاشقلرک قانن ایچوب قانلو کوروندوکی ایچون خونی و خون دیرلر
خون جگر خاقانی دیمش بیت
بسر شک تر و خون جگرم • بسته بیرون و درون دهنت •
خون کبوتر شیخ سعدی دیمش بیت
لبان لعل چون خون کبوتر • سواد زلف چون پر پرستو •
خونخوار و خونریز حسن دیمش بیت
نیست روزی کان لب خونخوار تو خونریز نیست • فتنۀ حسنت کم از غوغای رستاخیز نیست •
درر حمت کاتبی دیمش بیت

هم رو ببرقع بسته هم نی سخن لب راز نا • درهای رحمت راچرا بر خسته حالی بسته •
تار قرمزی سوزنی دمش بیت
لبت از روی باریکی نماید • بچشم سوزنی چون تار قرمز •
ابنجه وآل رنک اولان لب بویله در رشتۀ آل صدر بلخی دیمش مطلع
دروقت تبسم لب جان پرور دلبر • چون رشتۀ آلست در وی و دو گوهر •
شهنشه کمال بن عبد العزیز دیمش بیت
شهنشه لبش اقطاع از ولایت خویش • عقیق را یمن و لعل را بدخشان داد •
مربای بنفشه وله ایضا بیت
بنفشه زان سبب آمد برآب شکر تو • که از بنفشه بشکر توان مربا کرد •
خط کلش لبن بو تشبیه خوب در • و حاذق اولانلر قتنده مرغوب •

باب پانزدهم دیمش بیانندہ در

کہ اکا عرب ضرس و ثغر و سن و عجم دندان دیرلر •

فصل اول اطلاقات عرب بیانندہ در

در ناصر دیمش بیت
خیال آن لب و دندان نشسته است بچشم • بلعل و در بود آری همیشه چشم گذار •
لولو شاعر دیمش بیت
بوسه خواهم تو لب لعل بلولو کیری • خوش جوابست چگویم که شکر می خایی •
الماس خسرو خسرو و شیرین حقنده دیمش بیت
که از جاروب مژکان خاک رفتند • کهی زالماس دندان لعل سفتند •

مرجان معزی دیمش بیت

لبش ماننده لعلست و مرجانست دندانش ・ سرشکم لعل و مرجان شد ز عشق لعل و مرجانش ・

دیش تشبیه اولندغی مرجان دن مراد خرده ایجود در دشی انجو یه تشبیه ظاهر در ویلدز ・ تشبیه روشن در

سهیل وله ایضا بیت

ای کج لب و دندان چون عقیق و سهیل ・ هیئه سرخی سرخست روشنی روشن ・

ثریا کمال الدین اسمعیل دیمش بیت

در رشته در دندان چون از لبت بتابد ・ گویی مگر ثریا در ماه کرده منزل ・

سین شیخ سعدی دیمش قطعه

گر این مقلد دگر بار در جهان آید ・ چنانکه دعوی معجز کند بسحر مبین ・

بآب زر نتواند کشید چون تو الف ・ بسیم حل ننویسد بسان ثغر تو سین ・

فصل ثانی عبارات مجسم بیان ایده ندر

گهر معزی دیمش بیت

بدندانش نگه کردم دو چشم من چو دریا شد ・ مراد ریا ز گوهر خاست و ز دریا گهر خیزد ・

مروارید نظامی شیرین وصفنده دیمش بیت

بمروارید دندانهای پر نور ・ صدف را آب دندان داده از دور ・

دردانه آزری دیمش بیت

آن رشتهای در که میان دو لعل تست ・ دردانهاست ریخته در چشمهٔ حیات ・

ستاره همام الدین دیمش بیت

بخند اگرچه ز خندیدنت همی دانم ・ که آفتاب برون نیست از ستاره بنماید ・

پروین

پروین خسرو دیمش بیت

دو جنونست زیک خندهٔ تو عاشق را ・ زانکه در لب زیکی خنده دو پروین داری ・

پرن بدر دیمش بیت

آنکه از میان تو کوهی بتار موی ・ طالع ز خندهٔ تو میان شفق پرن ・

خوشهٔ پروین خاقانی دیمش بیت

لعلت چو شکوفه خوشهٔ پروین دارد ・ روی تو چو لاله خال مسکین دارد ・

و سروری فقیر دیمش بیت

ای دهانی ذره دندانی ثریا دلربا ・ سنسن اول بر ذره ده پروینی پنهان ایلین ・

شبنم جامی دیمش بیت

نقش دندان کاه تصویر لب و دندان تو ・ در دهان غنچهٔ تو عقد شبنم ریختند ・

تگرگ شاعر دیمش رباعی

گفتم بلب که بوسه پردازد ・ تا گردن همت از فلک بفرازد ・

گفت که تگرگ شکل دندان مرا ・ ترسم که حرارت دمد و بگدازد ・

سرشک خاقانی دیمش بیت

بسرشک تر و خون جگرم ・ بسته بیرون و درون دهنت ・

مهره شاعر دیمش بیت

پروین چه عجب اگر پراکنده شود ・ از حقه و مهرهٔ لب و دندانت ・

باب شانزدهم اغز بیان ایده ندر

که اکا عرب فم و عجم دهان و دهن درلر ・

فصل اوّل اطلاقات عرب بیان ننده در

میم کمال خجندی دیمش بیت

بهجران جنکها داریم ای زلف ودهان تو · ازان میم ودوال امروزی باید مدد مارا

نقطهٔ موهوم بکج دیمش بیت

تا ببینم نقطهٔ موهوم تو یعنی دهن · دورها پرکار روش کردت بسر کردیده ام

وشاعر دیمش بیت

کردی بمنطق نقطهٔ موهوم را دو نیم · بس مبطل کلام حکیمان دهان تست

عدم خیالی دیمش بیت

بهوای دهن تنک تو اصحاب وجود · سالکانند که سرکشتهٔ راه عدمند

نقطهٔ فرد بدر دیمش بیت

دهنت دید خرد کفت کز وسر سخن · سر همین داشت که بر نقطهٔ فرد او شد دال

جوهر فرد سلمان دیمش بیت

جوهر فرد دهانش طالب دیدار را · برزبان حال جواب لن ترانی میکند

محبوبلرک دهانی کوجک اولمق ممدوح اولدوغی ایچون اشیاء صغیره یه تشبیه ایدرلر بلکه عدم اطلاق ایدرلر سر غیب الغیب جامی دیمش بیت

ان دهانرا سر غیب الغیب دان کز شرح آن · هم اشارت مانده عاجز هم عبارت قاصرست

خیال حسن دیمش بیت

خواستم وصف دهان تو کنم لیک این شعر · هم مصنوع فتادست خیالی کم کیر

سر مخفی بدر دیمش مطلع

نقش

نقش بندوهم واقف نیست زان نقش دهان · سر مخفی را نمی داند کسی جز غیب دان

نکتهٔ مبهم کمال خجندی دیمش بیت

کس فهم نکرد از خط لب نقش دهانت · مفهوم نشد نکتهٔ مبهم بکوایشی

رمز جامی دیمش بیت

زباریکی میانت درکمر سریست لایفهم · زپنهانی دهانت زیر لب رمزیست لایدرک

معما کمال خجندی دیمش بیت

چون نقش دهان تو معماست · ما نیز همه بفکر آنیم

صفر وله ایضا بیت

چون بینی دهن تنک وقد یار کمال · بوسه ده خواه بکو صفر والف ده باشد

خاتم خسرو دیمش بیت

بی دهانی وملک خوبی را · چون سلیمان شدی وخاتم نیست

درج لعل بهاء الدین دیمش بیت

ز درج لعل چو بنمایی آن دو رشتهٔ در · درون آب شود لولو خوشاب خجل

دینار شاعر دیمش بیت

با سیم برت بزر توان پهلو زد · دینار دهانت بدرم شاید یافت

حوض شکر کمال بن غیاث دیمش بیت

کشت ان دهان درج کهر یا هست حوض پر شکر · از لعل و مروارید پر هم درج و هم پر از لؤلؤ

نقل کمال خجندی دیمش بیت

کس ندانست کزان نقل دهان روزی کیست · رزق در پردهٔ غیب است کرا که باشد

طرار حسن دیمش بیت

جانا دهن تنکت اندر نظرم آمد • طراري او دیده جان بستد و پنهان شد •

عیسی فتاحی دیمش بیت

دهانت تا دلم از غیر پرداخت • مجرد خانهٔ عیاش کفتند •

ذره شاعر دیمش بیت

کر تابش خورشید جمالش بندی • آن ذره بهیچ کونه پیدا نشدی •

حال کمال الدین باوردیا دیمش رباعی

در دایرهٔ روي بت مه تمثال • هست ان دهنش زکوچکی نقطه مثال •

موجود نه معدوم نه کویای سخن • ای معتزلی بکو چه حالست این حال •

معتزله طایفه‌سی موجود ایله معدوم اورتسنده واسطه اثبات ایدوب اکا حال دیو تسمیه اتدیلر اکا بناء شاعرلر دهان محبوبی حاله تشبیه اتدلر •

واما یے دیمش رباعی

دهان تنک آن دلبر وجودست و عدم هم • کر نیست و هست در وصفش کجا و کو و کیف و کم •

اکر کویم که موجودست بر تقدیر ایجادش • اکر کویند برهان کو نیارم زو ز برهان دم •

واکر کویم که معدومست عقلم نیز نی کوید • که هر کز کی ز معدوم کار رعایت برهم •

موجود و معدوم خواجو دیمش بیت

میانت چون تنم پیدا و پنهان • دهانت چون دلم معدوم و موجود •

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

شکر کمال خجندی دیمش بیت

دهنت دیدم و کفتم شکرست • کفتمت هرچه خوش آمد بزبان •

تنک شکر حسن دیمش بیت

می کفت نکنجد سخن اندر دهن من • در تنکی ان تنک شکر جای سخن نیست •

پسته خواجو دیمش بیت

پسته را با دهن تنک تو نسبت کردم • رفت در خنده ز شادی بکرش باور کرد •

چشمهٔ نوش اسکندر خراسانی دیمش بیت

چون چشمهٔ نوش دهنت پیدا نیست • این سبزه ندانم زکجا می خورد آب •

جوی نبات حسن دیمش بیت

جوی بهشتست دهانش بیان • تا چه نبات از لب جو خاستست •

جان آزری دیمش بیت

از خندهای لعل تو شد زنده آزری • کویا لب و دهان تو از جان سرشته‌اند •

نشان کاتبی دیمش بیت

چو خط بر صفحهٔ روی تو خواندم ان دهن کویم • چو فرمان خوانده شد شرطست دادن هم نشان کوی •

سر نهان عصمت دیمش مطلع

صفت سر دهانت بزبان نتوان کفت • آشکارا سخن سر نهان نتوان کفت •

سر مو خواجو دیمش بیت

هیچ کامی ز دهان تو نکردم حاصل • جکنم یک سر موا ز تو مرا حاصل نیست •

واشرف دیمش بیت

یک سر موست آن دهن لیکن • بتبسم لبش کشادمو •

وكال الدين اسمعيل ديمش بيت

دهنت یک سرمویست بهنگام سخن ٭ اثر موی شکافی تو در وی پیداست ٭

نیست شاعر دیمش بیت

گفتم چه بخیلست دهانت گفتا ٭ آن بخل ز نیستی است معذورش دار ٭

نیست هست خواجو دیمش بیت

تنم مویی از سنبل لاله پوشش ٭ دلم رمزی از پسته نیست هستش ٭

وکال خجندی دیمش بیت

اگر دهان تو گویند هست نیست زتنگی ٭ نه کاذبند درین نکته عاشقان نه صادق ٭

ترجمهٔ نظامی رومی مطلع

گه وار دیوب اغزوکه یوق دیرایسه عاشق ٭ بو سوزده نه کاذب دیرک اگا نه صادق ٭

هیچ خواجو دیمش بیت

گفتم چه تمنا کنم از لعل لبت ٭ انگشت نهاده بر دهن یعنی هیچ ٭

شیرین کار کمال خجندی دیمش بیت

در همه شهر از دهان تنگ تو ٭ حقه بازی نیست شیرین کارتر ٭

دزد دل وله ایضا بیت

دهنت دزد دلهاست بد و پنهانی ٭ گر زبان تو یکی نیست بما بنمایش ٭

انگشتری وله ایضا بیت

بادهانش پیش آن عارض نظربازی کمال ٭ چون توان که انگشتری در روز نتوان باختن ٭

سر خدا وله ایضا بیت

سر خداست نقطهٔ آن دهن و دران سخن ٭ واقف سر غیب را محرم راز یافتم ٭

نقش چین وله ایضا بیت

گفتمش از دهانت ای بت چین ٭ کام من غیر لب گزیدن نیست ٭

چین در ابرو فکند و گفت کمال ٭ نقش چین جز برای دیدن نیست ٭

نمکدان شیخ سعدی دیمش بیت

از خندهٔ شیرین نمکدان دهانت ٭ خون می رود از دل چو نمک خورده کبابی ٭

پر نمک حسن دیمش بیت

آن دهان پر نمک بر هیچ کس پیدا نشد ٭ خنده کردی و نشوری در جهان انداختی ٭

نافهٔ چین نظامی هفت پیکرده دیمش بیت

آهوی ترک چشم هندو زاد ٭ نافهٔ مسک را گره بگشاد ٭

غالیه دان وله ایضا فی وصف لیلی بیت

چون غالیه زلفهاش زنگی ٭ چون غالیه دان دهان تنگی ٭

غنچه آذری دیمش بیت

غنچه را با دهنش دعوی خون بود بباغ ٭ خردهٔ چند بدادند و خموشش کردند ٭

گل خندان کمال خجندی دیمش بیت

گفتمش باری نشانی زان دهن با ما بگو ٭ زیر لب خندان شد و گفت از گل خندان بپرس ٭

مور نظامی مجنون نامه ده دیمش بیت

از مور نهفته تر دهانی ٭ وز موی کشیده تر میانی ٭

نوش مبارک شاه دیمش رباعی

تنکی دهان آن بت حور نژاد • سبحان الله چکونه شیرین افتاد •
کویی که مکر بجهد ز نبور عسل • بر برک کلی نیش زد و نوش نهاد •

نیمهٔ دینار معزی دیمش بیت

نیمهٔ دینار را ماند دهان تنک تو • در دل تنکم فکند آن نیمهٔ دینار نار •

نقطهٔ سرخ شیخ سعدی دیمش بیت

بکرد نقطهٔ سرخت عذار سبز چنان • که نیم دایرهٔ بر کشند ژنکار •

باب هفتدهم دل بیاننده در

که عرب لسان و عجم زبان دیرلر فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

انبوب کوثر شاعر دیمش مطلع

یا آن زبان زبانهٔ دریای شکرست • یا قفل را کلید یا انبوب کوثرست •

مرجان احمر کمال بن غیاث قصیده سنده دیمشت

شمشیر برق و خنجر الماس آبدار • یا رستهٔ شاخ نازک مرجان احمرست •

طوطی وله ایضا فی قصیدته بیت

یا نی زبان زبانهٔ شمعست شعله زن • یا خود زبان او که چو طوطی سخن ورست •

منقار طوطی وله ایضا بیت

است آن زبان شاخ دکر از بوستان افروز تر • منقار طوطی شد مکر خلقی بکفت وکوی او •

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

شاخ مرجان وله ایضا بیت

بوستان افروز تر در درج لعل پرکهر • شاخ مرجان در فشانی یافتم دانی که چیست •

برک

برک کل عارفی دیمش مطلع

در حالت تکلم از نازکی زبانش • چون برک کل نماید از غنچهٔ دهانش •

طوطی آل نظیری دیمش مطلع

آن لب رنکین و شیرین کفت کویا آن زبان • طوطی آلست کویا شاخ شکر در دهان •

بلبل عصار دیمش بیت

خوش الحان بلبلی بوستان سرایی • بهر بابی رسیده زو نوایی •

تیغ شاعر دیمش مطلع

تیغ را چون بقصد جان کردند • راست در صورت زبان کردند •

باب هجدهم اکک بیاننده در

که عرب ذقن و عجم زنخ دیرلر فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

تفاح سروری فقیر دیمش بیت

لبکله غبغبک اسم نولا چون • اولوران نه نافع خمر و تفاح •

ترنج نظامی خسرونامه ده دیمش بیت

ترنج غبغبم را کر پکنی یاد • زنخ بر خود زند نارنج بغداد •

یاسمین عبد الواسع دیمش بیت

دو چشمش نرکس و دو لب عقیقین • زنخ از یاسمین و رخ ز کلنار •

مشتری معزی دیمش قطعه

دل بردلم نه ای صنم آفتاب رو • رخ بر رخم نه ای پسر مشتری ذقن •
تا موم نرم بینی و در زیر سنک سخت • تا شنبلید بینی و در زیر نسترن •

زهره وله ایضا **بیت**

معلق است توکوئی بزیر زهره هلال • بزیر ساده زنخدان ان صنم غبغب •

زیبق عبد العزیز دیمش **بیت**

بهر اکسیریان عالم عشق • غبغبت کشته زیبق رجراج •

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

به شاعر دیمش **بیت**

خط تو غبارست و زنخدان تو به • به باشد اکر کرد ز نخ پاک کنی •

سیب شیخ سعدی دیمش **مطلع**

بهاست ان یا زنخ یا سیب سیمین • لبست ان یا شکر یا جان شیرین •

به خواجو دیمش **مطلع**

سیب زنخدان ترا به ز به • یافت دلم منتعه الله به •

و سروری فقیر دیمش **مطلع**

اندرمک چون اغزوم شفتالوی لبک • ویرباری اوغشا نه الا سیب غبغبک •

انکور کال خجندی دیمش **بیت**

ببوسه سیب ذقن کفتمش زلطف بکیت • کال کفت تو انکور خور مپرس زباغ •

شکر انکور وله ایضا **بیت**

از شکر انکور سمرقندیان • سیب زنخدان تو شیرینترست •

سیمین وله ایضا **بیت**

خاک بر فرق کسانی که زر و سیم بخاک • باز بردند و نخوردند بسیمین ذقنان •

نقره

١٠٨

نقرهٔ خام وله ایضا **بیت**

بیار سیب ذقن کرچه نقرهٔ خامست • که باغبان بکداهم زخام فی نخند •

میوه جامی دیمش **بیت**

کشته به از دانهٔ خال آن ذقن • کرچه بود میوهٔ سینه دانه به •

دستنبو شاعر دیمش **مطلع**

سیب زنخش که هست چون دستنبو • خواهم که همیشه بر سر دستم بو •

آب حیات کاتبی دیمش **بیت**

مراست خضر تو آن خط نکو بمیش ظلمت • مراست آب حیات آن ذقن نکو بم چاه •

کوی سیمین سلطان محمود دیمش **قطعه**

زنخت کر کرفتم از سر لطف • خون من ریختی و عذر م هست •

زانکه هنکام رک زدن رسمست • کوی سیمین کرفتن اندر دست •

کوی حسن دیمش **بیت**

ای حسن باز آی از زلف و زنخدان بتان • پیر کشتی خوب ناید کوی و چوکان باختن •

آب معلق کمال بن غیاث دیمش **بیت**

از غبغب زیبایش کان آب معلق شد • کویی که هلال خط جنت مه تابانست •

و نظامی خسرو نامه ده دیمش **بیت**

بطوق غبغبش کویی که آینه • معلق کرده است از آفتابی •

و نظامی رویه ده دیمش **مطلع**

بر بیدر جام مروق دیرسم بن لبوکه • یرشور آب معلق دیرسم غبغبو که •

روح وجان شاعر دیمش رباعی

سیب زنخش که هست روح ثانی • بردست گرفتم از سر نادانی •
دلدار بتهدید بمن گفت که هی • جان برکف دست می نهی می دانی •

چاه شیخ سعدی دیمش بیت

یوسف نشنیده که بچاهی اسیر ماند • این یوسف است برزنخ آورده چاه را •

و آزری دیمش بیت

زلف در جان بست و در چاه زنخدان افکند • هیچ سلطانی چنین بندی و زندانی نداشت •

و سروری نعیم دیمش بیت

بوریش خط زنخدانی چهینی ناکهان دوشدم • که بو بنجه خار وخس التنده کور مدم او چاهی بن
ذقن چقوره آبرار او لدوغی ایچون و بنجه لر غفلت ایدب اکا دوشوب هلاک اولدوغی
ایچون چاه دیرلر چاه بابل قائل دیمش بیت

چشم هاروت اربری بیچه هاروت ای پسر • سرنکون دادی دران چاه زنخدان بوسه را •
و ذقن کوکل المقده ساحر اولوب بلکه نیچه شاعر ساحر وصنعتده ماهر اکا کرفتار
اولدوغی ایچون چاه بابل دیرلر •

باب نوازدهم بویون بیانندن در

که اکا عرب عنق وجید وهادی ورقبه وعجم کردن دیرلر •

فصل اول اطلاقات عرب بیانندن در

شمع کافور اسدی دیمش بیت

اختران را قمر خورشید ست زرین جبهه ام • دوستان را شمع کافورست سیمین کردنش •

ساق

ساق عرش کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

خواندم بساق عرش ازان روکه در صفت • کرسی و لوح صنع خداوند اکبرست •

عاج شاعر دیمش بیت

ماسوی کردنت سفیدست چو عاج • مکذار که تار زلف بروی بپیچد •

فصل ثانی عبارات عجم بیانندن در

سرکش و سرفراز کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

سرکشته کشت عقل زاوصاف کردنش • کو سرکشی بلند و سرافراز و سرورست •

کردن کش وله ایضا بیت

آهوان را در کمند آورده است • کردن کردن کش شیر افکنش •

بلورین نظامی شیرین وصفنده دیمش بیت

بلورین کردنش در طوق سازی • بآن مسکین رسن می کرد بازی •

سرور شاعر دیمش بیت

کرزبا چون قد او بالا برآیی تا بدوش • ملک خوبی را بیایی سروری چون کردنش •

درخت کافور قائل دیمش بیت

آن زلف چو مار تشنه در تاب تموز • بپیچیده بران درخت کافورش بین •

شوشهٔ سیم شاعر دیمش بیت

با ترک من انکه دست در کردن کرد • در کردنش آمد هوس شوشهٔ سیم •

باب بیستم کوکس بیانندن در

که اکا عرب صدر و عجم سینه و بر دیرلر سعد الدین اصیلی اطی دیمش مصراع

سینه رازان صدر می کویند کو صاحب دولت

وصدر بلخی دیمش بیت

بکذشت زمن دوش وبری بر من زد ۰ المنة لله کر بری خوردم ازان بر ۰

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

یاسمین کال بن عبد العزیز دیمش بیت

باغ ارم جمالت ارنه چراهمی دهد ۰ هم زنخ تو ارغوان هم زبر تو یاسمین ۰

نسرین خواجو دیمش بیت

همنشین ماه رویان خطا و خلخم ۰ همدم نسرین بر آن قندهار و کشمرم ۰

سوسن حسن دیمش مطلع

رخت را جز مه روشن نکویم ۰ برت را جز کل و سوسن نکویم ۰

سنجاب معزی دیمش مطلع

عاشق آنم که عنابش همی بارد شکر ۰ فتنهٔ آنم که سنجابش همی پوشد جگر ۰

در یتیم خسرو خسرو نامه ده دیمش بیت

برش کز لطف چون در یتیمست ۰ درونش آهن و بیرونش سیمست ۰

آیت لطف جامی دیمش بیت

برت هست آیتی از لطف ورخ نیز ۰ کر از بر خونم این آیت کر از رو ۰

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

آب کال خجندی دیمش بیت

آبست آب آن بر در آب سنک باشد ۰ در بر ترا دلی هم سنکین ولی چه سنکین ۰

سیم خواجو دیمش بیت

تعالی الله چنان زیب نکاری ۰ برش چون سیم دل چون سنک خارا ۰

وسروری فقیر دیمش بیت

زرد اولبدر درصفت چون صورتم ای سیمبر ۰ میل ایدر بک صورتا معنیده وجهی وار در ۰

وشاعر دیمش بیت

تا ببیند بر سیم تن نقرهٔ خام ۰ می روند از پی آن شوخ کسان در حمام ۰

معما در حمام چقر برک نسرین عصار ناهید وصفنده دیمش بیت

بری از نازکی چون برک نسرین ۰ سرینی از صفا چون کوه سیمین ۰

یاسمن کال اصفهانی دیمش بیت

در آب روشن اکر دیدهٔ تو سنک سیاه ۰ بیا ببین دل او در بر چو یاسمنش ۰

سمن سروری فقیر دیمش بیت

ای کوکل بو در دلک دریای دلبر در سنک ۰ سینه کلک زخمینه مرهم اول سمن بردر سنک ۰

پرنیان خواجو دیمش بیت

بنرمی سینهٔ او پرنیانست ۰ بزیر پرنیان پولاد دارد ۰

وبلکل کم کوکس مناسبتی ایله مه وقرن وکوبک تشبیهاتن دخی ذکر ایلم

که تمه تشبیهاتنه دینلر نارنج خسرو خسرو نامه ده دیمش بیت

دو نارنج برش در حلهٔ حور ۰ بدل نزدیک لیک از دستکه دور ۰

ترنج خاقانی دیمش بیت

بحریر تن و دیبای رخت ۰ بترنج بر و سیب ذقنت ۰

حباب جامی زلیخا حقنده دیمش بیت

دو پستان هر یکی چون قبهٔ نور • حبابی خاسته از عین کافور •

کوی عاج شیخ سعدی دیمش بیت

پستان یار در خم چوکان آبدار • چون کوی عاج در خم چوکان آبنوس •

سجنجل امرء القیس دیمش شعر

مُهَفْهَفَةٌ بَيضاءُ غَيرُ مُفاضَةٍ • ترائبها مصقولة كالسجنجل •

رشاشه و ققمع کمال بن غیاث دیمش بیت

دو رشاشه دو ققمع شیرین دو نار بر برک • نارچه بود دبوستانی یافتم دانی که چیست •

فقاع وله ایضاً فی قصیدته بیت

پستان اوست یا بمثل کوزهٔ فقاع • یا کوی زر که در خم چوکان زیورست •

نار فردوسی دیمش بیت

رخانش چو کلنار و لب ناردان • ز سیمین برش رسته دو ناردان •

شیشه کمال بن غیاث دیمش بیت

بر سینهٔ سیمینش رشاشهٔ بلورین • دو شیشهٔ پر شیرست یا نار دو پستانست •

وقرنی خرمن نسرینه و سوسنه و خمیر سپیده و نرم و رسیده یه تشبیه ایدرلر •

نیتکم عصار دیمش بیت

میان گلستان حسن آن تن • شکم یک خرمن از نسرین و سوسن •

خمیر مایهٔ او از می و شیر • بدست لطفش ایزد کرده تخمیر •

چنان نازک خمیری کس ندیده • سپید و نرم و نازین و رسیده •

وقرنی سمن دیه یه و کوبکی حوض مدوره تشبیه ایدرلر نیتکم عصار دیمش بیت

تهی بود از سمن بس نغز و دلبر • بران تل سیمگون حوض مدور •

جهان را بحر خونی در کشیده • ولی هرگز بنافش نارسیده •

و کوبکی غنچهٔ گله تشبیه ایدرلر نیتکم کمال بن غیاث دیمش بیت

ناف او را وصف کردن نیک نیست • غنچهٔ گل بو بود آزردنش •

باب بیست و یکم بیلک بیاننده در

که اکا عرب و عجم ساعد دیرلر • و بو بابده بازودخی بیان اولنور •

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

عاج کاتبی دیمش بیت

بردی از بیل تنان پنجه بجابک دستی • آفرین باد بران ساعد و بازوی چو عاج •

سوسن کمال بن غیاث دیمش بیت

پشت و پهلو دوش و بازوی چو گل • ساعد سر پنجه چون سوسنش •

حمایل نظامی خسرو نامه ده دیمش بیت

حمایل دستها در گردن یار • درخت نارون پیچیده بر نار •

وله ایضاً بیت

حمایل دادش از بازوی سیمین • نوازش کردش از لبهای شیرین •

ید بیضا عصار دیمش بیت

بدفع فتنهای چشم ساحر • ید بیضا و ساعد کرده ظاهر •

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

کان بلور شاعر دیمش فصد محبوب وصفنده بیت

جون نیش بدست آن نکارین بپیوست ✻ از کان بلور شاخ مرجان برجست

سیم فتاحی دیمش بیت

سوختن سیم زعاشق رواست ✻ ساعد خود راتو جرا سوختی

سیمین بساطی دیمش بیت

من فدای جان او بر سرمیار ریش طبیب ✻ تا ببست او ببینم ساعد سیمین او

وشیخ سعدی دیمش بیت

بنجه باساعد سیمین جو نیندازی به ✻ با توانای معربد نکنی بازی به

حصار بلورین نظامی شیرین وصفنده دیمش بیت

بر وبازو جو بلورین حصاری ✻ سر کیسو جو مشکین نوبهاری

سیمین تخته وله ایضا بیت

بآن ساعد که از بس رونق وآب ✻ دو سیمین تخته شد بر تخت سیماب

کنج سیم جامی دیمش بیت

ببخش برمن مسکین جو از دو ساعد خویش ✻ دو کنج سیم نهان اندر آستین داری

تخته عاج شاعر دیمش بیت

زان نیش که داد بوسه بر ساعد او ✻ از تخته عاج شاخ مرجان برجست

نکارین جلال الدین عضد دیمش بیت

تو تیغ می زن وبکذار تا من مسکین ✻ نظاره می کنم ان ساعد نکارین را

ارغوان وکل شیخ سعدی دیمش بیت

تمام

تمام فهم نکردم که ارغوان وکلست ✻ در آستینش یا دست وساعد کلفام

بو تشبیه شول ساعد حقنده در که بیاض صحیح اولیوب قرمزیه رنک اولا ✻

دسته سمن کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

در آستین بلور ترست این براستی ✻ یا دسته سمن که زکلها نکوترست

شاخ بهار وله ایضا فی قصیدة بیت

شاخ بهار نیست بدان لطف ونازکی ✻ بر کردنم که دست مه مهر پرورست

برک کل وله ایضا بیت

برک کل یا نسترن وردطری یا یاسمن ✻ یاسمین یا پیرهن یا خود بر وبازوست آن

شاخ سمن وله ایضا بیت

شاخیست کویی از سمن یا خود بهار و نسترن ✻ یا خود کمان جان من یا ساعد وبازوی او

کمر ابن یمین دیمش بیت

در دل هوسم هست که از ساعد خوبت ✻ سازم کمری کرجه ترا نیست میانی

جان طوسی دیمش بیت

کفتم که هست جان من ان ساعد جون سیم ✻ خندید وکفت جان تو آری بدست ماست

وجه شبه عاشق مرده دله حیات ویردکی دریا جان کبی لطیف اولدغی در ✻

بیلسه عنصری دیمش بیت

جو بر روی ساعد نهد سر بخواب ✻ سمن را ز بیلسه سازد ستون

باب بیست ودوم برماق بیاننده در

که اکا عرب اصبع وجمع ایدب اصابع وبرماق اوجنه انمله وبنان دیر وعجم انکشت

وسرانکشت دیر **فصل اول اطلاقات** عرب بیاننده در

قلم نظامی شیرین وصفنده دیمش **بیت**

بفرمانی که خواهد خلق راکشت   بدستش ده قلم یعنی ده انکشت

هلال طوسی دیمش **بیت**

بنمود ساعدت ید بیضا ز استین   انکشت چون هلال تو شق کرده ماه را

وجه شبه عدم استقامت در زیرا برماق اکثر زماننده عدم استقامت اوزره در

عناب شاعر دیمش **مطلع**

هر لحظه سرانکشت تو خونی ریزد   عناب که دید دست که خون انکیزد

فندق وله ایضا **بیت**

روزی زبسته اش شکری خواستم بچشم   فندق فراز نرکس نامهربان نهاد

فندق برماق اوجنه دنلدوکی اشبه در **مربع**

کفتم که ببوسم رخش چین بکرفت   عناب لبش دو بار پروین بکرفت

ده فندق او دو برک نسرین بکرفت   سقف سمنش ستون سیمین بکرفت

بو مربع شو وجهله یازلمق صنعت واقع تفصیله در

فصل

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

دم قاقم نظامی شیرین وصفنده دیمش **بیت**

سپید و نرم چون قاقم بر و پشت   کشیده چون دم قاقم ده انکشت

باسورهٔ سیم شاعر دیمش **بیت**

ز پیلسته و دیبای چین بر شکست   بباسورهٔ سیم بکرفت شست

شکوفه کاتبی دیمش **بیت**

فقن را چو در پنج انکشت کیرے   نماید چو سیبی نهان در شکوفه

پنجهٔ مرجان رکن الدین رضایی دیمش **بیت**

بکاه رنک حنای بر و از دست پندارے   سرانکشت بلورین تو از پنجهٔ مرجان

وسرورے فقیر دیمش **بیت**

چشم پر خون مده عکس دست دلداری کورب   بکزدرلر پنجهٔ مرجانه جانان الرن

نکارخانه کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش **بیت**

نقش و نکار دست نکارین اوست آن   یا خود نکارخانهٔ مانی و آزرست

وبرماق اوجلری وطرناق وصفنده دیمش **بیت**

یا خود شکوفه که شکفته است در شجر   یا نقش آبها که بر اوراق دفترست

نسرین نظامی شیرین زاری قلدغی حالی وصفنده دیمش **بیت**

چو نسرین برکشاده ناخن چند   بنسرین برک برک لاله می کند

لاله وله ایضا **بیت**

بلاله تختهٔ کل را خراشید   بلولو کوشهٔ مه را تراشید

باب بیست وسوم بوی بیاننده در

کرعرب قد وقامت وعجم بالادیرلر قامت دنلدوکی قدقامت الصلوة اعتباریله در

کمال خجندی دیمش بیت

بهر مسجد کر آوردی تو قامت
زحیرت کفت امام الله اکبر

وبالا دنلدوکی سروسهیدن یوجه اولمق ملاحظه سی ایله در شاعر دیمش بیت

قد وبالای ترا دود دل ما رساد
دود اکرچه همه میل ببالا باشد

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

الف کچی دیمش بیت

با انکه قدم چو دال کردی
مانند الف میان جانی

ونجاتی دیمش مطلع

پیرک وارایا قدی الف جانلر ایچنده
حیف اولا که عمرک کچه دکانلر ایچنده

وجامی دیمش بیت

قدم لامست وبالایت الف زان دوست میدارم
بلارا که اندر و لام والف پیوسته می بینم

وعبدالواسع دیمش رباعی

قد تو چون الفست وقد من همچون لام
من وتو لام الفیم ای صنم سیم اندام

کرما دو رکنی دور نکردم زبرت
زان کجا دور بکردد زالف هرکز لام

سهم طوسی دیمش مطلع

هردم از سهم قد وابروی ان سرو روان
تیر کژ کژ می کریزد کوشه می کیرد کمان

رمح حمیدی دیمش شعر

والقد

والقد فی الاثواب رمح ناعم
والطرف فی الاجفان سیف باتر

قلم آزری دیمش بیت

در قامت وابروی بت ما نظری کن
تأویل چه حاجت که کنی نون وقلم را

وجامی دیمش بیت

ابرو وقد خوشت صورة نون والقلم
نقش خط دلکشت معنی ما یسطرون

علم کاتبی دیمش مطلع

هر که در سایه ان سرو سهی قد باشد
جاش زیر علم سبز محمد باشد

رایت ناصر دیمش بیت

رایت شاهست قد او زروی راستی
کز بلندی آسمانش سوی خود بر می کشد

بلا فتح الله دیمش بیت

بلاست انکه تو نامش نهاده بالا
حدیث راست همین است زیر وبالا نیست

قیامت شیخ سعدی دیمش بیت

آن قامت تو نی بحقیقت قیامتست
زیرا که رستخیز من اندر قیام اوست

ساحر وله ایضا بیت

قامتی داری که سحر بی کند
که اندران عاجز بماند سامری

عمر کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

یا قد وقامتت چه کویم قیامتست
یا عمر ماست عمر چه از عمر خوشترست

وبرهان دیمش مطلع

کویند مرا که هست بالاش دراز
او عمر عزیز ماست کو باش دراز

روح کج دیمش بیت

خواهم کرفشانم همکی روح وروان را ۰ برسرو بلندت که همه روح وروانست ۰

طوبی وسدره وخط استوا کال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

طوبی وسدره یا الف راست راستی ۰ یا خط استوا که بر وماه انورست ۰

صنوبر کال خجندی دیمش بیت

چه سود برسر خاکم درخت سرو که یار ۰ بآرزوی قد چون صنوبرم بکشد ۰

عرعر خسرو دیمش بیت

شکرستانست کویی باغ از شکر لبان ۰ یا شکرزاریست کویی کلشن از عرعر قدان ۰

نخل نظامی شیرین وصفنده دیمش بیت

کشیده قامتی چون نخل سیمین ۰ دو زنکی برسر نخلش رطب چین ۰

وباطلی دیمش بیت

وطن نخل قدش آمد دل ریش باطلی را ۰ بسان بلبلی کوراست برسرو روان خانه ۰

سرو شاعر دیمش بیت

قامتت در چمن حسن چو سرویست جوان ۰ سوزان پیردران سرو جوانت مرساد ۰

فصل ثانی عبارات عجم بیانندهدر

تیر خسرو دیمش بیت

هر ساعتی کرمی کذرد قامتش برل ۰ کویی کردر درونه من تیر می رود ۰

سپیدار سوزنی دیمش بیت

وز خجلت بالای تو در هر چمن وباغ ۰ افکنده سر سرو سپیدار شکسته ۰

شمشاد

شمشاد و نارون کال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

شمشاد شاد درچمن چابکی چمان ۰ یا نارون روان شده یا سرو کشمرست ۰

شاخ شمشاد جامی دیمش بیت

شاخ شمشادی که پیچیده است نیلوفر بران ۰ سروازادی که دارد رخ ز کلبرک طری ۰

نشک شاعر دیمش بیت

قد تو چنانکه برلب دریا نشک ۰ طوبی بردازقامت چون سرو تو رشک ۰

نی شکر آزری دیمش بیت

بباغ نی شکر از قامت تو می زد لاف ۰ بکینه بند زبندش همه جدا کردند ۰

بید نظامی خسروک فرقتة بیاننده دیمش بیت

خمیده بیدش از سودای خورشید ۰ بلی رسمیست چوکان کردن از بید ۰

شاخ رز وخدنک ونهال وعود وعرعر کال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

شاخ رزست تیر خدنک ونهال نخل ۰ یا سرکشیده نی شکر وعود وعرعرست ۰

وباطلی دیمش بیت

باشد که نهال قد آن کل ببر آید ۰ ای سرو وصنوبر بدعا دست برآرید ۰

عمر دراز خسرو هشت بهشتده دلارام وصفنده دیمش بیت

قامتی درخوشی چو عمر دراز ۰ هوس انکیز تو ز عشق مجاز ۰

بلا سروری فقیر دیمش بیت

بلا ایدی بکا چون پست ایکن بالاسی اول ملکک ۰ الف وش چکدی قامت آخر او کدا اول بلا بالا ۰

آرزوی دراز شاعر دیمش بیت

هوای قد بلند تو میکند دل من   تو دست کوته من بین و آرزوی دراز

جان و روان و آب حیوان خسرو دیمش بیت

یارب آن بالا مگر از آب حیوان ریختند   یا همه جان کسان یکجا اختند آن ریختند

درخت ناز وله ایضا بیت

بیا دان قد و قامت سر شک لعل و چو چشم   بهر زمین که ببارد درخت ناز بر آید

دلربا عتیقی دیمش بیت

چه ارزد روضهٔ رضوان که آنجا   نباشد سرو قد دلربایت

لطف خدا کمال خجندی دیمش بیت

در شمائل قد تو لطف خداست   هست لطف خدا بتو همراه

بهشت خسرو اسکندنامه ده دیمش بیت

بهشتست این قامت چون نگار   پر از سیب و نارنج و بادام و نار

و شعرا قد محبوبی شول یکپا و تنی بر سرو تشبیه اتدکلری ایچون طعن ایدب دیمشلر قطعه

عجبست از طبیعت شعرا   یا ندارند آب در دیدیح

قد خوبان سرو میخوانند   سرو چوبیست ناتراشیده

و بونکه عذریا ایچون همام دیمش بیت

سرو را روزی ببالای تو نسبت کرده‌ام   شرمساری می برم عمریست از بالای تو

و قامت محبوب ترجیحنده عماد دیمش بیت

ترا بسرو نخوانم چرا که سرو سراپا   همه تنست و تو از پای تا بسر همه جان

انوکیچون مستقیم طبع اولان حسن قد محبوبه استقامتی ایچون دین مسلمانان دیمش

فی الواقع

فی الواقع حسن دیمش بیت

ای قد خوب تو چون دین مسلمانان راست   طرهٔ کافر تو همچو خط ترسا کج

و رعایت جانبین ایچون دیمشلر بیت

سرو میزد لاف آزادی ولی قدری نداشت   کار سرو از بندگی قامتت بالا گرفت

باب بیست و چهارم بیل بیاننده در

که عرب خاصره و عجم میان دیرلر و عرب اهیف اینجه بیله درلر

فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

ترغیب جامی دیمش بیت

دهانت سر غیب آمد میان نیز   خرد را کی توان تفهیم کردن

نکته خواجو دیمش مطلع

دهانت آرزوی تنگ دستان   میانت نکتهٔ باریک بینان

خیال کمال خجندی دیمش بیت

زین سان که چون میانت شد جسم من خیالی   اکنون امید وصلی ما را بآن خیالست

عدم کمال اصفهانی دیمش بیت

جانم بامید انکه از غم برهد   همچون کمرت گرد عدم می گردد

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

راز کمال خجندی دیمش بیت

میانت گوییا رازیست غیبی   که از سر ضمیر آمد نهان تر

اندیشه ظهیر فاریابی دیمش بیت

اندیشهٔ کم شود از لطف در ضمیر • کردون برانکمرت درمیان نهاد •

نی نشان کمال اصفهانی دیمش بیت

کسی نشان میانت نداد جز کمرت • زهی کمر که نشانی زبی نشان آورد •

دقیقهٔ باریک خواجو دیمش بیت

بران دقیقهٔ باریک عقل خیره شود • دلم حدیث میانت چو درمیان آرد •

موی جامی دیمش بیت

ازموی میان تو جدا بس که کشم رنج • نتوان تن رنجور من ازموی جدا کرد •

و کاتبی دیمش بیت

میانت کاتبی در دل نهان داشت • که مو برنایداز هر جا که شد ریش •

و نظامی دیمش بیت

خیالی بیلنک کو کلمن نیلر • چو بتر اوده یانمش پرده خود مو •

و خواجو دیمش بیت

بیرون زمیان که مانندهٔ مویست • کس برتن سیمینت نبیند اثر ازموی •

و شیخ سعدی بومیانی باریک بین لک ادیب دیمش بیت

میانش را و مویش را اکر صدره بپیمایی • میانش کمتر ازمویی و مویش تا میان باشد •

برک کاه خسرو دیمش بیت

برک کاهست میانت زچه در باریکی • دیدهٔ کوته من کاه ربا خواسته •

تار ابریشم کاتبی دیمش بیت

نقش خطت با میان در دیدهٔ زار ترم • هست چون مسکین مرکب با بریشم بردوات •

رشته

رشته کمال خجندی دیمش بیت

موی میان او بکمر هست در خیال • چون رشته که باشدش اندر میان کره •

باب بیست و پنجم اینجکه بیان اینده در

که عرب و عجم ساقه دیرار فصل اول اطلاقات عرب بیان اینده در

عناب شرف دیمش بیت

ساق تو مرا زپا درآورد زدست • هرکز ندهم ستون عنابی را •

بقم سیف الدین دیمش بیت

هرکه ابران و ساقت یک نظر افتاد کفت • عاج را پیوند افتاد دست با شاخ بقم •

بو تشبیه‌لر قرمزی رنک اولان ساق و صفنده ظاهردر • اما بیاض رنک اولان

ساق و صفنده مذکور اولان تشبیهات بونلردر بلور فرخی دیمش بیت

بلورین ساق ساقی ترک سرمست • ستاده بر سر پا باده در دست •

لوز و موز و مویز کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

ساقیست یا دو پستهٔ دندان ما هیست • یا لوز پوست کنده و موز مقشر است •

فصل ثانی عبارات عجم بیان اینده در

سیم شمس کنجه دیمش بیت

زر مقناطیس سیم ساقان آمد • تو زر بکش او خود بکشد ایشان را •

سیمین ... دیمش بیت

ساقی ز رهم برد بساق سیمین • وان کیست که او بسیم از ره نرود •

سمن رنک شاعر دیمش بیت

آن ساق سمن رنک تو ای سرو سهی • چون ساق درخت ابرار آمل است •

ساق عرش عصار ناهید وصفنده دیمش بیت

زلطف و آب وصفوت ساق آن حور • درخشان همچو ساق عرش از نور •

کل جایمی دیمش بیت

کلست آن کف پا کل بپیش او خاری • بخاک پات که آزار کل بخار مکن •

ماهی آب حیات و لنکر کمال بن غیاث قصیده سنده دیمش بیت

پایش که هست ماهی آب حیات حسن • با بادبان زورق خونی دو لنکرست •

و آجزاء محبوبه پای جمله دن پایین اولدوغی ایچون پایان تشبیهات اعضایی

• آنوکله انشلر • سروری فقیر دخی ایاقه قالوب دیمش بیت

بو سروری آیغک اوپب الک اویمه دیدی • قالدی آیقده دریغا او غریب افتاده •

باب بیست و ششم مجموع اعضا بیان نده در

که عرب بدن و عجم تن دیرلر فصل اول اطلاقات عرب بیاننده در

حریر شیخ سعدی دیمش بیت

اندام تو خود حریر چینست • دیکر چه کنی قبای اطلس •

روح وله ایضا بیت

بدنت در میان پیرهنت • همه روحست رفته در بدنی •

در خسرو مجنون نامه ده دیمش بیت

نازک بدنی چو در مکنون • مجنون کن صد هزار مجنون •

قاقم نظامی شیرین وصفنده دیمش بیت

تن صافیش می غلطید در آب • چو غلطد قاقمی در موی سنجاب •

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

کل شیخ سعدی بوستانده دیمش بیت

عجب نیست از خاک اکر کل شکفت • که چندین کل اندام در خاک خفت •

لاله رنک خسرو اسکندرکه جاریهٔ چینی توجیه و غنده دیمش بیت

زبس که آوریدش در آغوش تنک • بنفشه دمید از کل لاله رنک •

شیر و کلاب و می و برک کل کمال بن غیاث دیمش بیت

اندام لطیف اوست یا شیر و کلاب و می • یا برک کل سوری در کسوت کتانست •

آب کمال خجندی دیمش بیت

هر جامه که باشد بر از آب شود تر • آن آب کز و جامه نشد تر بدن کیست •

و جامی دیمش بیت

رسم دورانست نیلوفر بزیر آب لیک • عکس این کرد آن تن نازک زهی صنعت کری •

سیمین خواجو دیمش بیت

کفتمش نام تو ای سیمین تن آخر چیست کفت • چون مرا باز ربینی نام من روشن کنی •

کوهرین خسرو ومرض لیلی وصفنده دیمش بیت

کشتش تن کوهرین سفالین • وز بستر رنج ساخت بالین •

جان جامی دیمش مطلع

بوی جان یافتم ز پیرهنت • کویی از جان سرشته شد بدنت •

و سروری فقیر دیمش بیت

لطیف و نازکست این تن چو جانست او بجسم من	خطا باشد دلا روشن کرا و را من بدن کویم

آبگینه کمال بن غیاث دیمش بیت

تنش از نازکی چون آبگینه است	ولی دارد دلی مانند مرمر

شوشهٔ سیم نظامی خسرو دلندن دیمش بیت

بآن نازکی میان شوشه اندام	ولیکن شوشه از نقرهٔ خام

باب بیست و هفتم ذات محبوب بیان ایدر

یعنی اجزاسنه بعضا و کلا ملاحظه دن قطع نظر ذات محبوبه نه اطلاق اولنور

فصل اول اطلاقات عرب بیان ایدر

کعبه کمال بن غیاث دیمش بیت

صنم ضایع چه کنی سعی من ای کعبهٔ کام	طواف در تو مقصد و ملجاست مرا

و سروری فقیر دیمش بیت

قبله‌م سن ای صنم یوزک ایدرک دکل که چون	هر وجهله نماز درست اولدی کعبه‌ده

قبله حسنی دیمش بیت

روی سوی قبله باشد هر کسی را در دعا	قبلهٔ من تو دعایم مستجاب از روی تو

محراب وله ایضا بیت

در آن خلوت که محراب تو باشی	باستغفار نتوان بود مشغول

صبح وله ایضا بیت

تو چون طالع شدی جان تازه تر شد	چو صبح آید نشاط از سر کند هست

آیت و نور وله ایضا بیت

ترا در

ترا در روز و شب خورشید و مه کویندی نتاید	که در روز آیت نوری و در شب شمع آفاقی

آیت شیخ سعدی دیمش بیت

سعدی شیرین سخن این همه شور از کجا	شاهد ما آیتست این همه تفسیر او

سهیل ناصر دیمش بیت

تو سهیلی تا کجا تابی و کی طالع شوی	نور تو بر هر که افتد نشان دولت

شمع طراز یحیی دیمش مطلع

مثل پروانه زتاب رخت ای شمع طراز	سوختم بهر خدا چاره بیچاره بساز

روح جامی دیمش بیت

رفتی و کشته بهجران ده رضا	انت روحی کیف نرضی ان تروح

حور هوایی دیمش بیت

عیدکاهی چو باشنست و بهر جا حوری	خرم آن عاشق دلخسته که پهلوی کیست

حور عین سروری فقیر دیمش بیت

چیقر دلدن سروری سن خیال نقش دلداری	بیلورسن دوزخی چونکم مقام حور عین اولماز

طایر قدس حافظ دیمش مطلع

اکر آن طایر قدسی ز درم باز آید	عمر بکذشته به پیرانه سرم باز آید

عقاب خواجو دیمش بیت

تو کجا صید من سوخته خرمن باشی	که شنیدست عقابی که شکار مکس است

عنقا عبدالواسع دیمش بیت

تو طوطی زیبایی و من بلبل زار	من فاخته نالش و تو عنقا دیدار

غزال كاتبي ديمش **بيت**

خوشست كفته رنكين كاتبي ليكن • فغان زطبع غزالی كه فارغ ازغزلست •

ثمر وله ايضا **مطلع**

ای ازكل جمال تو خرم بهار عمر • درباغ جان تويي ثمر شاخسار عمر •

ريحان حسن ديمش **بيت**

جانان تويي وجان وجهانی طفيل تست • ريحان تويي و عالم خاكي سفال تو •

مرهم جامی ديمش **مطلع**

ای بدلم كرفته جا دمبدم از نظر مرو • مرهم سينه چون تويي مردم ديده هم تو شو •

عاج فردوسی شاه نامه ده ديمش **بيت**

سه دختر براو نشسته چو عاج • نهاده بسر بر ز پيروزه تاج •

عقيق نظامی ليلی ماتمنده والده سی وصفنده ديمش **بيت**

آن نوحه كه خون شدی بروسنك • می كرد بدان عقيق كلرنك •

حق جل وعلا حوريلر وصفنده **كانهن الياقوت والمرجان** بيوردوغی بو قبيلدندر

حواصل نظامی شيرينك صودء يوندوغی وصفنده ديمش **بيت**

حواصل بين كز آن سيمين بر ودوش • سواد آب را كرده سيه پوش •

قاقم وله ايضا في نصيحة شيرين **بيت**

مكن با اين همه نرمی درشتی • كه از قاقم نيايد خار پشتی •

غاليه وله ايضا في وصف المجنون **بيت**

كردد شب وروز بيت كويان • آن غاليه راز باد جويان •

يوسف

يوسف كمال خجندي ديمش **بيت**

نيل حسرت دو چشم من وتو يوسف مصر • بهر نظاره خدا را بنشين بر لب نيل •

و سروري فقير ديمش **بيت**

كو يكه كيرد رشم ای يوسف مصر جمال • كرچه جستندن چقر دير ارشها دريای نيل •

تعويذ نظامی ليلی مدحنده ديمش **بيت**

تعويذ ميان عنشينان • درخورد كن رنازنينان •

بلا كمال خجندي ديمش **بيت**

جايي چرا از دعا كو كريزان • بلامي بلا از دعا سی كريزی •

صنم وله ايضا **مطلع**

چه خوش بود صنمی چون تو در بر آوردن • بخلوتی كه بود جز در بر آوردن •

و سروری فقير ديمش **بيت**

ای صنم زنار زلفك خلقی ننه دين ايلدی • هر كه حاجی ديسم آخر چقر تو بنده حاج •

• اكرچه محبوبی صنمه تشبيه اتمشلردر اما معوقی ترجيح ايدب ديمش **قطعه**

آن نكارست او كه چون ايزد مراو را خلق كرد • بتكران بيزار كشته از بت واز بتكري •

اونكا را ايزد دست وبت نكار آزرست • كی بود هر كز برابر ايزدی با آزری •

وبالكل كه ذات محبوبه اعضاسی حسنجه بر رسنه اطلاق اولنه جايزدر مثلا لبی اعتباری ايله قند ديسه لركلی جزءك صفتی ايله توصيف قبيلندن اولور ياخود مجموع ذاتنده لذت بولندوغی اعتبار له قند اطلاق اولنه روادر محبوب اوصاف مختلفه ايله اعتبار اولنمقده بود يدكمز اكی وجهدن غافل اولنميه

نیتکم خواجو دیمش بیت

قند و نبات و شکر و بادام و لعل و در ٭ سیب و به و سمن کل و باغ و بهارها ٭

و کمال بن غیاث دیمش بیت

تو یی سنبل و سرو و نسرین و سوسن ٭ کل و عنبر و مسک و عود و عبیر ٭

و مجبوبی امور محسوسه و معقوله دن بر نجه نسنه یه تشبیه اتشلردر اما جمله دن اغرب عمره و زمانه تشبیه اتدکلریدر که خواجو دیمش بیت

اکر نه عمر منی رسم بی وفایی چیست ٭ و کر زمانه نه ئی شرط مهربانی کو ٭

و له ایضا بیت

تو مرا عمر عزیزی و یقین میدانم ٭ که چو رفتی نتوانی که دکر باز آیی ٭

و هو ایی دیمش بیت

عمر عزیز در سر این غصه شد که یار ٭ چون سرو سرکش آمد و چون عمر بی وفاست ٭

و ناصر دیمش بیت

عزم رفتن کرد دلبر کفتمش تعجیل چیست ٭ کفت من عمر توم خود رسم عمر آمد شتاب ٭

و کمال بن غیاث دیمش بیت

عمر منی و فا نکند عمر با کسی ٭ آری چه چاره هست چنین اقتضای عمر ٭

و یحیی دیمش بیت

دیدم که یحیی جان و یربر استرکنار سنکه ٭ دیدی که کلمش او لمسی استرکنار عمر ٭

و حافظ دیمش بیت

دی در کذار بود و نظر سوی ما نکرد ٭ بیچاره دل که هیچ ندید از کذار عمر ٭

و جامی دیمش بیت

شد عمر م آخر در جست و جویت ٭ ای عمر رفته آخر کجایی ٭

و کنج دیمش بیت

ای عمر عزیز من عمری و ز عمر افزون ٭ ای جان جهان من جانی و ز جان خوشتر ٭

و کمال خجندی دیمش بیت

میان کریهای تلخ در دل نکذرانیمش ٭ که نتوان بکذرانیدن بتلخی عمر شیرین را ٭

و سروری فقیر دیمش بیت

بن منتظر دور رکن او جانم کلور کیدر ٭ عمر مدر او که دور میوب ای دل کلزده دیر ٭

و حسن دیمش بیت

نپایند از پس عمری بیایند ٭ همه چون عمر در رفتن شتابند ٭

و شاعر دیمش بیت

کیدی دلبر بو دیوم دونه دوبر لرها دیدی ٭ کیدی یا عمرم حیف کم عالمده هوای وهایه ٭

جهان لطف و جمال شیخ سعدی دیمش بیت

آن نه تخصیص است جهانت پر از لطف و جمال ٭ عمر ضایع مکن ای دل که جهان میکذرد ٭

جان و جهان خواجو دیمش بیت

در ره جان و جهان جان و جهان باخته اند ٭ تو اکر اهل دلی دل چه بود جان در باز ٭

و کنج دیمش بیت

نی تو ای جان و جهانم شادمانی چون کنم ٭ نی تو ای عمر عزیزم زندکانی چون کنم ٭

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

چراغ و آفتاب نظامی فرهاد دلندن شیرینک وفاتی خبرن اشیدب دیمش بیت

چراغ عالم افروز از جهان شد ـ نه شیرین آفتاب از من نهان شد

مهتاب و خورشید و شمشاد و بید وله ایضا فیه بیت

جهان خالی شد از مهتاب و خورشید ـ چمن خالی شد از شمشاد و از بید

آب حیات وله ایضا فیه بیت

بگرید بر دل من مرغ و ماهی ـ که رفت آب حیاتم در سیاهی

کبک وله ایضا فیه بیت

برین از چمن کبک بهاری ـ چرا چون ابر نخروشم بزاری

گلبرگ وله ایضا فیه بیت

ز گلبن ریخته گلبرگ خندان ـ چرا بر من نگردد باغ زندان

بهشت حسن دیمش بیت

همچنین گویند کآتش ره ندارد در بهشت ـ ای بهشت عاشقان این روی آتشناک چیست

پری صفت وله ایضا بیت

گر از بتان حور صفاتی پری صفت ـ یک آدمی شکیب کند من کنم شکیب

پری پیکر کمال خجندی دیمش بیت

بتسخیر خیال آن پری پیکر شب هجران ـ دو چشم درفشان من فرو آرند پروین را

و سروری فقیر دیمش بیت

پرتو بال آچوپ قچرسک ای ماه گوزبندن ـ یوق کبی بنلامغ انجون اول پری پیکر بتر

چشمهٔ خورشید خسرو دیمش بیت

وقتی آن چشمهٔ خورشید ازین سوی نتافت ـ گرچه در کوی غمش سایهٔ دیوار شدم

ماه سروری فقیر دیمش بیت

پرتوین بیره صالوب گون سوز آیاغوگ گوزه ـ صانمه بو حالتی ای ماه همین خاک ایلر

وجه شبه گون گبی روشن در اما ماه نو دیسلر تازه محبوب مراد اولور

نیتکم حافظ دیمش بیت

حریف عشق تو بودم چو ماه نو بودی ـ کنون که ماه تمامی نظر دریغ مدار

نهار فردوسی شاه بشنکل قزی وصفنده دیمش بیت

شه دختر آمد چو خرم نهار ـ با رایش و بوی و رنگ بهار

گل حسن دیمش بیت

نی تو حسن بهیچ وطن دل نمی دهد ـ نی گل جهان خراب بود عندلیب را

و سروری فقیر دیمش بیت

تاب رخسارگون ای گل تب ایرشدی غنچه یه ـ گم چیقردی ژاله لردن لبلری تبخاله لر

نرگس حسن دیمش بیت

ای نرگس نو رسته این نوع دوا داری ـ من خفته بهر خاری تو خفته به بوستانها

شاخ یاسمن ناصر دیمش بیت

من چو سرو استاده ام در روز و شب بر یک قدم ـ او چو شاخ یاسمن هر دم بسوی مایلست

سوسن بوی خواجو دیمش مطلع

یار ما دوست روی و دشمن خوست ـ سرو ما گلعذار سوسن بوست

باغ خسرو اسکندرنامه ده بر گلرخ و لاله عذار وصفنده دیمش بیت

چو باغ شکفته بفصل بهار   پر از لاله و سوسن و سیب و نار

وحسن دیمش بیت

تو باغ عاشقانی ای کاج تا قیامت   ثمر بیت بودی من طوقی بکردن تو

صنوبر بوی خواجو دیمش بیت

دست آن شمشاد ساغر کیر کیر   سوی آن سرو صنوبر بوی بوی

چمن نظامی مجنون لساننده دیمش بیت

لیلی چمن خزان ندیده   مجنون چمن خزان رسیده

نار شیرین خسرو خسرو نامه ده دیمش بیت

ز طفلی تا جوانی نار شیرین   بشیرینی نیابت دار شیرین

نارنج وله ایضا اسکندرنامه بیت

همه نارپستان و نارنج بوی   ببرده ز نارنج و نار آب روی

شاهباز حسن دیمش بیت

گر صید شود کبوتر دل   در دست تو شاهباز باری

شهباز جامی دیمش بیت

این دل که رخنه رخنه شد از غم چه جای اوست   شهباز سدره ساکن ویرانه کی شود

سایهٔ هما شیخ سعدی دیمش بیت

ای آفتاب روشن و ای سایهٔ هما   ما را نگاهی از تو تمامست اگر کنی

دام آهو جامی دیمش بیت

دام شوای آهوی وحشی که نزدیک آمده است   کز غمت دیوانه کردم روی در صحرا نهم

کنج

کنج حسن دیمش مطلع

ای میان مفلسان کنجی نکهبان تو کیست   آن بای تو همه از ما بکو آن تو کیست

جان کمال خجندی دیمش مطلع

مشنو که مرا به ز تو یار دگری هست   مسموع نباشد که ز جان دوستری هست

پارهٔ جان و گوشهٔ جگری اشرف دیمش بیت

پارهٔ جان و گوشهٔ جگری   از تو کس چون کند شکیبایی

وسروری فقیر دیمش بیت

کوکلی صد پاره قلدی ایده ایده پاره لر   اول جگر گوشم عجب بر پاره سن اکمزی هیچ

روح پرور حسن دیمش بیت

الوداع ای دل که دلبر می رود   روح بخش و روح پرور می رود

طبیب سروری فقیر دیمش بیت

ای سروری فرحمدن اولورایدم بردم   اول طبیبم دیسه بیجان یه بیمار مدر

داغ دل خسرو مطلع الانوارده محبوبلر حقنده دیمش بیت

گرچه همه چشم و چراغ دلند   سوخته داند که چه داغ دلند

مردمک دیده حسن دیمش بیت

نی لعل لبت پر شد چشم ز دُرّ مکنون   ای مردمک دین آخر نظری بر ما

گهر وله ایضا بیت

دریای آسمان ندهد چون تو یک گهر   هر شب اگر چه موج زند صد هزار در

بُت کاتبی دیمش بیت

پایه اینست که پر بای بتی رخ مالی • بهر این پایه بنه سر بسر منصب و مال •

وسروری فقیر دیمش **بیت**

ای یوزی مصحف جمالک کوریکاقراسنک • بجده ایلرایدی اکا او قیوب باو تا •

شکر کمال خجندی دیمش **مطلع**

این میوهٔ شیرین مگر از باغ بهشت ایست • وین حور بهشت از شکر ناب سرشت است •

شکربار شیخ سعدی دیمش **بیت**

هر شکر بار که در می رسد از عالم غیب • بر دل ریش عزیزان نمکی می آید •

چشمهٔ نوش نظامی شیرین وصفنده دیمش **بیت**

بچشم آهوان آن چشمهٔ نوش • دهد شیر افکنان را خواب خرگوش •

انگبین حسن دیمش **بیت**

زخاموشیت عیش بنده تلخست • دهن بگشا که حبلا انگبینی •

ملک وکان نمک کمال خجندي دیمش **مطلع**

گفتم ملکی یا بشری گفت که هر دو • کان نمکی یا شکری گفت که هر دو •

قطرهٔ باران وله ایضا **بیت**

تو لطیفی خواه در دل خواه در چشم آرزو • قطرهٔ باران بود در بیت و در باب اللطیف •

آتش نظامی هفت پیکر ده سقلاب شاه قزی وصفنده دیمش **بیت**

با نوی سرخ روی سقلابی • آن برنگ آتش و برخ آبی •

آینه اشرف دیمش **بیت**

تو آینهٔ صافی و زنگار رقیبان • آیینه بهر حال ز زنگار نگه دار •

مایهٔ

مایهٔ ناز کریم گنجه سفره عزم ایدن محبوب وصفنده دیمش **رباعی**

در نامدن وداعت ای مایهٔ ناز • دانی که چه عذر بود ای شمع طراز •

زان ترسیدم که اشک من سیل شود • گرد تو در آید ز رهت دارد باز •

درخت ناز کمال خجندي دیمش **بیت**

سر در نکش ز نالهٔ ما ای درخت ناز • هر جا که هست شاخ گلی عندلیب هست •

درخت شیرین نظامی شیرین زبانندن دیمش **بیت**

من آن شیرین درخت آبدارم • که هم حلوا و هم جلاب دارم •

شاخ گل کمال خجندي دیمش **بیت**

شاخ گلی بگریه مگر آرمت ببر • بی آب شاخ تازه کجا در بر آمده •

شاخ نازک وله ایضا **بیت**

ببازي گل زدم تا که بر او گفت • چرا بر شاخ نازک می زنی سنگ •

دل و دیده شاعر مجموم اولان محبوبه دیمش **رباعی**

گردون زیبی تب تو یارب دارد • بر چهرهٔ خود هزار کوکب دارد •

ای جان وجهان وای دل و دیدهٔ ما • نازک تن تو چه طاقت تب دارد •

شکرستان حسن دیمش **بیت**

خسرو پرویز اگر شیرین و شکر هر دو داشت • تو بران لبهای شیرین شکرستان منی •

باب بیست وهشتم سوزبیاننده در

که عرب کلام و عجم سخن دیرلر چون وصف محبوب و بیان معانی کلام ایله اولور مناسب در که کلامک او صافندن دخی بیان ایده وز تاکه اهل کلام اولانلر شعرن

آنلر ایله وصف ایدەلر **فصل اول** اطلاقات عرب بیاننده در

لولو سروری فقیر دیمش **بیت**

بو سروری شعرنی لولو یه تشبیه اتلر . نظم ایدرکن دردینک او صافنی اشعاده .

الماس نظامی مخزن اسرارده دیمش **بیت**

تیغ ز الماس سخن ساختم . هر که پس آمد سرش انداختم .

وجه شبه تأثیر دربلکه هرکه کندوکی نظم قصد ایله میسّر اولمیوب هلاک اولمقدر .

سحر هوایتی دیمش **بیت**

صد آفرین که درین شعر جای ان دارد . ترا هوائی سحر آفرینی گویم .

وله ایضا قطعه

سوز خسرو باید والفاظ حافظ در سخن . نازکیهای حسن وانکه خیالات کمال .

در سخنهای هوائی یک بیک موجود دان . شعر او بشنو اگر نشنوده سحر حلال .

سوزه سحر دیدکلری جلب قلب اتدوکی ایچون وهرکسنه انک نظیرن کتورمکدن عاجز اولدوغی ایچون در . رسول الله علیه الصلوة والسلام بیوررلر **ان من البیان لسحرا** او بیان مقصودک اظهارنه دیرلر لفظ افصح وابلغ ایله بتفصیل دیمشلر بو حدیث شریفدن مقصود ذم بیان درکه تصنّع فی الکلام درو تحسین لفظ واستمالت قلوب ایچون تکلّف در . اما حق وتحقیق بودرکه بو حدیث شریفدن مراد مدح بیان درکه شعر حقنده صریح واقع اولمشدر **ان من الشعر لحکمة** ومحققون سحر حلال اطلاقن ایدرلر مذموم وقبیح اولان حلال اولمز و رسول الله علیه الصلوة والسلام حضورنه جانب شرقدن اکی کسنه کلوب فصاحت وبلاغت

برله تکلم ایدب اصحاب تعجب ایدب رسول الله علیه الصلوة والسلام بو حدیث شریفی اول وقتده بیورمشدر مقام قرینه درمراد مدحدر ذم دکلدر

شعبده نظامی مخزن اسرار وصفنده دیمش **بیت**

شعبدهٔ تازه برانگیختم . هیکلی از قالب نو ریختم .

شهد وله ایضا فیه **بیت**

چون سخنت شهد شد ارزان مکن . شهد سخن را مگس افشان مکن .

بدر وشمس وله ایضا فی وصف اسکندرنامه **بیت**

بخوینی شد این هچو بدر منیر . چو شمس فلک روشن و بی نظیر .

ترنج کاتبی دیمش **بیت**

گر این ترنج سخن کاتبی بمصر برند . کە دستها که برند از ترنج بوییی ما .

ضیمران سوزنی دیمش **بیت**

شود بنعت سر زلف ضیمران صفتش . ببوستان دلم رستە ضیمران سخن .

عیسی خسرو خسرونامه وصفنده دیمش **بیت**

بزرگان خازن کانهاش گویند . حکیمان عیسی جانهاش گویند .

روح نظامی هفت پیکرده دیمش **بیت**

سخنی کوچو روح بی عیب است . خازن گنج خانهٔ غیب است .

صنم خسرو مطلع انوار مدحنده دیمش **بیت**

این صنم نو که شد اندر خرام . هست سراپای بخوبی تمام .

عروس نظامی اسکندرنامه مدحنده دیمش **بیت**

بهاری بصد نیکویی خاسته … عروسی بصد زیور آراسته

و عصار مهر و مشتری وصفنده دیمش بیت

عروس نظم را آیین و کابین … بودنی هیچ شک زاحسان و تحسین

و جامی تحفة الابرارده دیمش بیت

ای پر از آوازهٔ کوس سخن … شاهد جانهاست عروس سخن

طرفه عروسی که ز زیور تهی … آید از و دلبری و دلدهی

چون گهر نظم حمایل کند … غارت صدقافلهٔ دل کند

چون کند از قافیه خلخال پای … پای خردمند بلغزد زجای

چون زدو مصراع کند ابروان … رخنه شود قبلهٔ پیر و جوان

معنی رنگین چو کشد غازه اش … باغ شود دل زگل تازه اش

بکر خواجو دیمش بیت

زادهٔ خاطر خواجو که بمعنی بکرست … حیف باشد که برند خرز جهان فرست بوست

و ابویزید دیمش بیت

نوعروس بکر فکرم گر براندازد نقاب … زورق زرین بیندازند مهر و مه برآب

کیمیا و عمر و آب حیات خسرو اسکندرنامه ده دیمش بیت

زهی سکهٔ کیمیای سخن … که یک جو درو نیست جای سخن

اگر عمر جاوید خونی هم اوست … و گر چشمهٔ زندگانی هم اوست

سجنجل کاتبی دیمش بیت

عکم تر از سجنجل ابیات روشنم … هرگز نساخت زاهن و روکر آینه

اقلیم

اقلیم حضرت مولانا دیمش بیت

بیت من بیت نیست اقلیمست … هزل من هزل نیست تعلیمست

فصل ثانی عبارات عجم بیاننده در

دریا و دُر نظامی اسکندرگه سلطنتی و کلمات حکمتی و نبوتی وصفنده دیمش بیت

بان هرسه دریا بان هرسه دُر … کنم دامن عالم از گنج پر

گهر انوریه دیمش بیت

ز نظم و نثر بنام تو اندر آویزم … بگوش و گردن ایام عقدهای گهر

و جامیه دیمش بیت

در بلورین صدف چرخ کهن … نیست والا گهری به ز سخن

گوهر کمال خجندی دیمش بیت

بیش کم فهمان چه حاصل وصف بردانی کمال … دانهٔ گوهر چه ریزی مرغ ارزان خوان را

و سروری فقیر دیمش بیت

جوهر نظمی سروری ایلمزنی فهم عرض … گوهر اولمز چونکه هرنادان الینه ویرجک

زر معزّی دیمش بیت

دارم سخنان تازه چو زر کهن … آخر بکف آرمت بزر یا بسخن

سیم نظامی مخزن اسرارده دیمش بیت

سیم سخن زن که درم خاک اوست … زر چه شود آهوی فتراک اوست

جام گیتی نمای وله ایضا بیت

نظر کن درین جام گیتی نمای … ببین آنچه خواهی زگیتی خدای

آب شاعر دیمش بیت

در نظم پاک من نظر افکن که گه گهی ۰ سازد ز سطح آب مه انور آینه ۰

گلاب خاقانی دیمش بیت

در دیر سرش ماهه بنا چیز شود ۰ از هر که بسر کند گلاب بیخنی ۰

باد رنگین شاعر دیمش بیت

باد رنگین است شعر و خاک رنگین است زر ۰ باد رنگین می فروش و خاک رنگین می ستان ۰

لوزینه خسرو خسروک شیرینه مکتوبنی وصفنده دیمش بیت

بزیر هر خطی رمزی نبشته ۰ بهر لوزینه الماسی سرشته ۰

کوثر آگین وله ایضا بیت

نکیسا زین رحیق کوثر آگین ۰ شرابی ریخت در جام بلورین ۰

نافه شیخ سعدی دیمش بیت

شنیده که مقالات سعدی از شیراز ۰ همی برند بعالم چو نافهٔ ختنی ۰

وجه شبه رایحهٔ طیبه در محسوس و معقول شیر خاقانی دیمش بیت

طعم سخنم همچو عسل خواهد بود ۰ طبعم چو شکر نکند در شیر سخن ۰

صنم خانه نظامی اسکندرنامه وصفنده دیمش بیت

پراکنده از هر دری دانه ۰ برآراستم چون صنم خانه ۰

وله ایضا فی مدح خسرونامه بیت

نهادم نکته کاه افسانه را ۰ بهشتی کردم آتش خانه را ۰

چو شد نقاش آن بتخانه دستم ۰ جز آرایش برو نقشی نبستم ۰

جان

جان وله ایضا بیت

سخن جانست و جان داروی جانست ۰ مگر چون جان عزیز از بهر آنست ۰

زندگانی وله ایضا بیت

سخن دلی که دارد ذوق جاینی ۰ همش جان خوانده و هم زندگانی ۰

میوه کاتبی دیمش بیت

کاتبی چون شعر نبود پخته کی لذت دهد ۰ وقت خامی میوه‌های بوستان نبود لذیذ ۰

گلگشت بوستان نظامی اسکندرنامه وصفنده دیمش بیت

چو پایم بدین باغ رضوان رسید ۰ درش را بمن داد رضوان کلید ۰

ز هر میوه و گل که چیدم در آن ۰ بخیلی نکردم چو تنها خوران ۰

ربودم ز گلگشت این بوستان ۰ بسی سیب و نار از پی دوستان ۰

باغ و سمن و سرو وله ایضا بیت

چو فرمود شه باغی آراستن ۰ سمن کاشتن سرو پیراستن ۰

گل صدبرگ خواجو دیمش مطلع

اگرچه بلبل طبعم هزاردستانست ۰ حدیث من گل صدبرگ گلشن جانست ۰

کمخا سوزنی دیمش بیت

در مدحت صدر تو منم شوشتری باف ۰ دیگر شعرا آستری باف چو نساج ۰

باغ کاتبی دیمش بیت

این باغ نظم را که پر از حور معنویست ۰ وقف جناب آن شه جنت مآب کن ۰

کنیز و خدمتکار خسرو خسرونامهٔ پادشاه زمانه عرضنده دیمش بیت

تراهر چند بهر عشرت و نوش • عروس ملک بس باشد در آغوش •
ولی بکر مرا کز روی زیبا • دلی در سینه نکذارد شکیبا •
تماشا کن که کرارزد بجیزی • سریر شاه را باشد کنیزی •
اکرش نخت نشست کرد و خاص درکاه •
وکرنه خاک روبد در کذرکاه •

تتمهٔ باب مذکور

چونکه بو کتاب بحر المعارف ده بودکلو معارف جلیله یه واقف اولدک و بو قدر نفایس معانی مشاهده قلدکه پس کندک ملاحظه و مجاهده قلوب نیجه خیالات غریبه و معانی عجیبه اختراعنه قادر اولورسن وخیالده معتبر دقت ولطافته در مقدارده وفرت وکثرت دکلدر •

•نیتکم خسرو مجنون نامه ده دیمش بیت

خواهی که بر از بهشت کشاید • خرسند مشو بهر چه زاید •
ز اندیشه دقیقه نغز خیزد • وز بیختن آرد مغز خیزد •
از اندک خوب شوف [illegible] • نی از حشوات نی کرانه •
یک دانه نار پخته در کام • بهتر ز هزار آسیله خام •
یک شاخ کرمیوه دهد تر • بهتر ز هزار باغ بی بر •

وجامی تحفة الابرارده دیمش بیت

کوهر این کان همه یکرنک نیست • لولوی عمان همه یک سنک نیست •
ای که درین کان جکر خورده • کوهر رنکین بکف آورده •

کوهر

کوهر و لعل از دل کان سی طلب • هر چه بیابی به از ان سی طلب •
وبالکل که نظم و نثرده مناسبت ملاحظه سی اهم و رکن اعظم در مثلا چمن کل ذکر این لر کرکدر که بلبل ذکر این لر و چون لولو ذکر این لر کرکدر که لعل و یاقوت ذکره این لر و چون چمن ذکر این لر کرکدر که عشق ذکر این لر و بالجمله کامل لر تناسب رعایتنی امر لازم بیلورلر

•نیتکم ناصر بخاری دیمش رباعی

چو خیال کشتی ای تن خبری ده از میانش • چو غبار کشتی ای سر بنشین بر آستانش •
چو در آتشی ای جان ز لبش حکایتی کن • چو عدم شدی ای دل صفتی کن از دهانش •

بو رباعیده تناسب خیال و میان اکلدوغی و غبار اکلوب آستانه ده قلندوغی و آتش اکلوب آتش رنک لب اکلدوغی و عدم اکلوب دهان اکلدوغی در و لبی لعله تشبیه ایدجک کرکدر که دهانی درج کوهره تشبیه این لر

•نیتکم ظهیر فاریابی دیمش بیت

بکشای لب بپرسش من کرچه کفته اند • که آن قفل لعل ثابت ان درج کوهرست •
وهر پرده که یوزی جنته تشبیه این لر لبی کوثره تشبیه اتمک کرک

•نیتکم قائل دیمش بیت

آمد قیامتی بسرم تا بدیدم انکه • روی تو چون بهشت و لبت چون کوثرست
ولازمدر که هر پرده که لبی شکره تشبیه این لر خطی نباته تشبیه این لر

• نیتکم دیمشلر بیت

آب حیات آن دم از حیات بر آمد • کز شکران سبز نبات بر آمد •

وهر یرده که یوزی بقمه تشبیه ایدرلرکدرکه خطی نیله تشبیه ایدرلر

نیتکم دیمشلر بیت

بربقمش هرکه دید نیل کشین   ازدو جهان بابن او فرات برآمد

وهر یرده که زلفی چوکانه تشبیه ایدرلرکدرکه زنخدانی طوپه تشبیه ایدرلر

نیتکم عماد دیمش بیت

دل در قفای زلف وزنخدان او فتاد   چون کوذکی که دریی چوکان وکو رود

وهر یرده که زلفی کیجه یه تشبیه ایدرلر یوزی آیه تشبیه ایدرلر

نیتکم شرف الدین دیمش بیت

شبی همچو زلفت بماهی کر یافت   مهی همچو رویت بسالی که دید

واکر بر مراعده چشمه نرکس دیسه لرکدرکه بر مراعده زلفه سنبل دیه لر اما چشم

صریح ذکر اولنوب زلف سنبل دیو کنایت ایله ذکر اولنمق یا زلف صریح ذکر اولنوب

چشم نرکس دیو کنایت ایله ذکر اولنمق روادکلدر پس اکیسی بیله یا صریح ذکر اولنمق کرک

نیتکم مولانا سعد الدین بهادر دیمش بیت

چشمت بخواب خواب همه ساحران ببست   زلفت بتاب توبهٔ صاحبدلان شکست

یا اکیسی بیله نرکس وسنبل دیو کنایت ایله ذکر اولنمق کرک

نیتکم شمس الدین طبیب دیمش بیت

سنبل شستت بباد دم می دهد   نرکس مستت بخوابم می کند

وبرنسنه ذکر ایدوب بعض ضدن ذکر اتمک صنعت تضاددر کلام

فصحاده چوق واقع اولمشدر کعبه وبتخانه وغصه وشادی کبی نیتکم

مولانا رکن الدین دیمش بیت

هر طرف از مهر روی دلفروزت کعبهٔ   هر شکن از چین زلف کافرت بتخانهٔ

وسروری فقیر دیمش بیت

غصه کی شادی بیلوب حظ ایلمز سم دلبرا   بوجهان اچره سروری اولمسون آدم سنم

وبو قیاس اوزره هر یرده که یوزی صبحه تشبیه ایده لرکدرکه زلفی شامه تشبیه

ایدرلر وهر قچن که یوزه صبح اطلاق ایدرلرکدرکه زلفه شام اطلاق ایدرلر

وهر یرده که صبح سنک رخسارکه عکسندن بر پرتودر دیسه لرکدرکه شام

سنک زلفک تمندن بر شمه در دیه لر تا بو اوج وصفده امتیاز ظاهر اولا

نیتکم قائل دیمش بیت

پرتوی از تاب رخسار تو صبح   شمهٔ از عکس کیسوی تو شام

وهر یرده که یوزی لاله یه تشبیه ایده لرکدرکه کوزی بادامه تشبیه ایدرلر

وچون زلفی سنبله نسبت ایده لر لبی شکره تشبیه اتمک کرکدر نیتکم تقسیم ایدوب

مولانا رکن الدین دیمش بیت

نشانهٔ رخ وزلف تو لاله وسنبل   نمونهٔ لب وچشم تو شکر وبادام

وهر یرده که یوزی خورشیده تشبیه ایدرلرکدرکه زلفی سایه یه تشبیه ایدرلر

نیتکم دیمشلر بیت

پرتو روی چو خورشید تو در سایهٔ زلف   راست چون کوکبهٔ صبح وطلوع سحرست

واکر یوزی آفتابه تشبیه ایدرلرکدرکه دلیل روشن ایله اثبات ایدرلر

نیتکم شیخ سعدی دیمش بیت

باآفتاب بماند مگر ملك معنى • كه از تأمل او خيره مى شود ابصار •

وفردوسى تناسب رعايتنده قاشى كمانه وگيسوى كمنده تشبيه ايتمش بيت

دو ابرو كمان و دو گيسو كمند • ببالا نكهدار سرو بلند •

واگر بروصف غريب ايله قدي سروه ويوزى آيه تشبيه ايدهلر جايزدر وبوكا اغراب ديرلر

• نيتكم شيخ سعدى ديمش بيت

من ماه نديدم كلهدار • من سرو نديدم قبا پوش •

• محمد هنكرى ديمش بيت

راستى جز روى وقد تو كه ديد • ماه تابان برسر سرو سهى •

وگركدركه كلمات غير فصيحه دن احتراز ايدهلر حكايت امير معظم احمد پاشا

• اول زماننكه بونى ديمش بيت

قامتن صوردم رقيبه ايشدب دير ددى • احمد ابليسه قيامتدن سؤال اتمك ندن •

كندولن سؤال اتشلر لفظ احمد خطاب قلنيوب ابليس ايله صنعتلنمق احتمالى واردر لفظ ابليس مقدم اولسه اول احتمال اولمز ايدي جواب بيورمشلر اوبليه وزن الچون ابليس لفظنك ياسى حذف اولنوب فصاحت بولنمز ايدي هم ابليس احمد اوزرنه تقديم اولنمق مناسب دكلدر مسلمان اولان خود احمدى ابليس ايله صنعتلنمز پس هر بيرده فصاحت اعتبار اتمك گركدركه تا كه مقبول انام اولا نيتكم ديمشلردر

• الكلام الفصيح ما يدخل الأذن بلا اذن نظم

شرطست بتانرا كه چو در ناز آيند • از روى كرشمه شيوها بنمايند •

كه غمزه

كه غمزه زنند وگاه زلف آرايند • اينها همه چيست تا دلى بربايند •

وچون باعث نظم عشق دركركدركه سوزده سوز وعشق غالب اولا

• نيتكم ديمشلردر نظم

اين همه گفتيم ولى زين شمار • چاشنى عشق بود اصل كار •

عشق كه رقص فلك از نور اوست • خون سخن را نمك از شور اوست •

وروايت اولنور كه عشق جبانى بهادر ايدر وچوبانى شاعر وبخيلى سخى قلور وضعيفى قوي واول عشق حق تعالى جل وعلا حضرتندن ظهور ايدب كندو جمال باكمالن مشاهده ايدب كنت كنزا مخفيا فاحببت ان اعرف حسبنجه عالمى خلق ايدب ويحبهم ويحبونه مقتضاسنجه آدمى محب اتدى

• نيتكم حضرت مولانا ديمش بيت

يحبهم ويحبونه چه گفت راست • درون پرده مگر خويش را خريدارست •

• وخبرده وارد اولمشدر تعشقوا ولو بهرة بيت •

فرض است عشق هرچه بجز عشق نافلهست • تا چند ترك فرض كنى بهر نافله •

وشيخ خسرو وشيرين ديمش بيت

حقيقى ايدن وسك عشق بازى • كتوربارى اله عشق مجازيى •

كه ايكن داخى نى دردا ولماسن • قمو كرم اولسه سن سرد اولمياسن •

وعاشقلره لايق اولدر كه هر حسن وجماله كه نظر ايدهلر آنى مرآت الهى بيلوب

• جمال حقى مشاهده ايدهلر نيتكم حسين خوارزمى ديمش بيت

اگر در روى مهرويى بچشم دل نظر كردم • نكردم جز بدان وجهى كه هست آيينه روت •

وشهوانی نظر شرعا مذموم و عقلا غیر مقبولدر • نیتکم صائن الدین دیمش بیت

من غلام آن جوانمردم که چشم خویش را •   بر جمال خوب رویان نی خیانت افکند •

وخبرده وارد اولمشدر من عشق وعف وکتم فمات مات شهیدا

وله ایضاً بیت

هر که او عاشق نشد بس جاهلست •   کر همه علم جهانش حاصلست •

وسروری فقیر دیمش بیت

بر هوایم ای سروری شو ملکم اولسم غبار •   باد عشق اولمز بنم هرکز غبار مدن جدا •

وعاشق صادق اکا دیرلر که لذتی حظ نفسانی اولمیوب عشق وشوقی روحانی اولوب ملک کبی پاک اولا • حدیث قدسیده وارد اولمشدر

ایها الشاب التارک شهوته لاجلی انت عندی بمنزلة ملائکتی

وشاعر دیمش بیت

کنار و بوسه بر عاشق حرامست •   اکر مردی قناعت کن بدیدار •

وصائن الدین دیمش بیت

عشق بازان دیکرند وعیش سازان دیکرند •   آنچه با فرهاد می بینم در پرویز نیست •

وشاعر دیمش بیت

کوه کن جان کند تا از نقش شیرین یافت کنج •   عشق باد اورا که پیدا کرد کنج از دست رنج •

وخبرده وارد اولمشدر طوبی لمن ترک شهوة حاضرة لموعود غایب لم یره

وله ایضاً بیت

ای غریقان قلزم شهوات •   اکثروا ذکر هادم اللذات •

وحضرت

وحضرت مولانا دیمش مثنوی

دشمن ارچه دوستانه کوید •   دام دان کرچه ز دانه کوید •

کر ترا قندی دهد آن زهر دان •   کر بتن لطفی کند آن قهر دان •

وحسین خوارزمی دیمش بیت

من آنچه شرط بلاغست با تو میکویم •   تو خواه از سخنم پند کیر خواه ملال •

لاجرم نقش صورته ایوب هو الذی یصورکم فی الارحام مشاهده سن قلمق کرک • نیتکم جامی دیمش بیت

ای درین کار که هوش ربای •   روز و شب چشم نه و کوش کشای •

وله ایضاً پند

نقش نی خامهٔ نقاش که دید •   نغمه نی زخمی مطرب که شنید •

اثر صنع ندیدن سهلست •   زان بصانع نرسیدن جهلست •

وصاین الدین دیمش بیت

ما نظر بر روی او از راه معنی کرده ایم •   هر که ما را بستهٔ صورت شناسد جاهلست •

وسروری فقیر دیمش بیت

ای معلم کل سروری دن کتاب عشقی کور •   بولمغ استر سک اکر من عنده علم الکتاب •

ومحبوبلره وجه اولدرکه وجه جمیلی انی وجهت وجهی للذی فطر السموات والارض حنیفا حسنجه جانب جناب قدسه توجیه ایده لر • نیتکم جامی دیمش نظم

روی دران کن که ترا روی داد •   صد در امید برویت کشاد •

چشم برآن نه که زروز نخست • روشنی چشم جهان بین تست •
دست درآن زن که ازان شد بپای • قامت قدرت بنلک فرق سای •

حکایت

فضیل بن عیاض خلیفهٔ بغداد هارون رشیدک جمال جمیلن کورب دیمش • یا حسن الوجه ارحم هذا الوجه واعتقه من النار •

و شاعر دیمش بیت

بوقت صبح شود همچو روز معلومت • که که باخته نرد در شب دیجور •
و محبوب بر خوب وجهلو اولمق کرکدر که عاشقک کمال عشقنه نقصان کلمیوب • بلکه ازدیاده اولا شیخ سعدی دیمش بیت

دیدار مینمایی و پرهیز میکنی • بازار خویش وآتش ما تیز میکنی •

و شیخ الشعرا شیخی دیمش بیت

محبت زائل اولور چون عرض در • حکیم ایدر که شهوانی مرض در •
انونیچون اطبا دیمشلر الجماع یسکن هیجان العشق وان کان من غیر المعشوق •

و ابن کمال دیمش بیت

گل کبی مائل اولوب هر خاره ویرمه اینک • سرو بیکی سرکش اول تک پاکدامن اول یوریکی •

و صائن الدین دیمش بیت

اگر کسی طمع خام میکند تو بگو • مکن مکن که پشیمان شوی و بد باشد •

و سروری فقیر دیمش ختم کلام

ای سروری عشقدن غیری خطادر بلمش اول • بو در علم بنم والله اعلم بالصواب •

وبلکل

و بلکل کم بعض استادلر متشابه و مشتبه اولان الفاظی نظمده درج اتمکی و بعض حروفدن خالی اولانی بر بیت اتمکی یا جمیع حروفی بر بیتده جمع اتمکی یا منقطع وبی نقط ودرت حرفدن غیری بولنمیانی یا نقطه دن خالی اولان حروف مختلفه مرصع یا غیر مرصع یا تلفظنده زبان حرکت قلمیوب یا طوداق حرکت قلمیان حروفی یا تکریر حرف ولفظ ایله بولنانی نظم اتمکی جمله صنایع مشکله دن بیلوب و بر لفظ ایله هم جواب هم عتاب قصد اولنانی جمله لطایفدن اعتبار ایدب و هر کلمه سنک حرف اولی بر حرف اولان ابیاتی و املاسی مشکل و تلفظی عسیر اولان حروف والفاظدن ترکیب اولنان ابیاتی غرایب ونوادردن عد ایدب نیجه الفاظ عجیبه وابیات غریبه نظم اتمشلر و بونلری جمله محسنات کلامدن ومتممات نظمدن قلمشلر ایدی اوله بو کتاب بحر المعارفه انلردن بعضی ایراد اتمکه وجه کورلوب بو بابک ذیلنده ذکر اولنوب بیان قلنمق مناسب کورلدی که هر جنس معرفته جامع اولا پس مزدوج وقطعه ورباعی ومربع وغزلدن معلوم اولانلری ایراد ایدب شرحه محتاج اولانلری بیان قلدق واهل معرفت اولانلره هدیه وارمغان قلدق

مثال متشابه و مشتبه بیت

سرو سر بر سر بر سر کر • کو بر سر کر سرو بر سر کن •
بونک بیانی نقط و حرکت ایله در •
تیرو تبر ببر ببر پیر تیز کر • کو بیر تیز کر تبر و تیر تیز کن •

مثال دیکر بیت

دیدم شها یوزکده کی دردر میدر نور • دیر دردر دور دور درده درده دردوا •

بونک بیانی حرکت ایله در

دیدم شها یوزکده کی دُر دَر میدُر نُور • دیر دَر دُر دُرَر دُور دَرده دُرده دُر دَوا •

مثال دیکر بیت

دندان یارکو رنلیدن درر صفت • صرّاف شهر نطعن و درن درر دورر •

• بونک بیانی دخی حرکت ایله در •

دندان یار کو رنلیدن دُرَر صفت • صرّاف شهر نطعن و دُرَن دَرَر دُورَر •

مثال دیکر بیت

دران درکه که که که وکه که آمد که • مشو ایمن اکر هستی ز لطف و قهر او آکه •

• بونک بیانی نثر یازمق ایله اولور •

دران درکاه که کاه کاه کوه کاه کاه کوه آمد کاه مشو ایمن اکر هستی ز لطف و قهر او آکاه •

مثال دیکر بیت

ماروت را بکلشن کی کرده ایم نسبت • کر کرده ایم نسبت ما روی ما و ماروت •

بونک بیانی اولدرکه ماروت و ماروت لفظ مرکب در تقدیر کلام ما رویت ما رویت در یعنی بز سنک یوزکی کلشنه قچن نسبت اتدک اکر نسبت اتدک ایسه ما بزم یوزمز ما سنک یوزک

مثال دیکر بیت

چراغم تو بودی مرا غم نبود • چراغم تو باغنی چراغم بود •

بونک بیانی اولدرکه آوالکی واکنجی چراغم لفظ مفرد در بنم چراغم دیمک

اولور

اولور و آو جنجی چراغم لفظ مرکب در نیچون بکا غم دیمک اولور

مثال محذوف الالف بیت

دست و طبع تست چرخ همت و بحر هنر • نظم و نثر تست عقد لولو و کنج کهر •

مثال دیکر غزل

زلفکدر و شردی حیرته مشکید عنبری • قدک بر قدی خجلته سرو و صنوبری •

غنچه دررلبک و یوزک کلشن بهشت • خطک بنفشه درو کوزک نرکس طری •

کرزنن قلمه رده هر کز عجب دکل • لعل لبک که سوقدی بن عین کوثری •

زلفک چو دوتری بنوه قیلوب بند سنبلی • حلقه بکوش قلدی دیشک عقد کوهری •

• خوش بختلو دکلی سروری شوکه کم •

• برده دو ترملک کبی برخوب دلبری •

مثال جامع حروف بیت

مُثبتِ فیض هوش ظلّ خدا • قطع سکر صلاح جند غزا •

مثال دیکر بیت

اثر وصف غم عشق خطت • ننهد خط کسی جز بضلال •

مثال مرکب از چار حرف بی نقطه و مقطع بیت

دُردارِ دوا و دارا دَر • دَورِ دادُ و وَدادُ وِردآور •

مثال حروف بی نقطه و مرصع بیت

اول مالک ملک ماه عالم • اول سالک سلک راه آدم •

عادل دل و کامل و مکمل • آدم دم و اکرم و مکرم •

مثال حروفی نقطه وغیر مرتع غزل

مکوکلہ کاؤولہ حصار کرم اساسلہ محکم • مکوکلہ کاؤولہ ممهد مصالح عالم •

سرور اهل مکارم در رهلاک عدو • کہ ملکہ اول سرو سالار دروسرورهم •

سوار دُلدُل حکم و سوار ساعد ملک • سر ملوک ودلارام ملک واصل حکم •

اودر مکارم دار محالکہ معمار • اولور اودرده دوا درلودرلو هم رهم •

سروری دار سروره ملکہ مدد او ملک •

کہ سالک کرم اولدر سرو امام امم •

مثال حروف کہ زبان حرکت اتمیہ بیت

إمام أمام و همام هما • محب محابیب وحب وفا •

مثال حروف کہ لب حرکت اتمیہ بیت

عین عالم کرده شهیر دیار • تیغ کش عسکر لشکر شکار •

مثال الفاظ مکرر بیت

اگر گر نظر ظر کند ند نده مهم هم هم • بمن من من به مه مه رهم هم هم زغم غم غم •

مثال جواب وعتاب قطعه

چو پرسیدم ازان مهروی حرفی • زامر تَبعُد و نهی تَصدَّع •

بصد ناز و عتاب آن نازنین یار • جوابم داد اُبعُد لا تَصدَّع •

بونک بیانی بودر کہ لفظ اُبعُد تَبعُدُ نک امری در و لفظ لا تَصدَّع تَصدَّع نک نهیی در کہ اصلی لا تتصدع ایدی اویلہ سؤاله جواب اولور و بونلرک معناسی یوری باش اغرتمہ دیمکدر اویلہ عتاب اولور

مثال دیکر قطعه

دون بکا بریار نحوی دیدی کم ای نا تقی • کل معانی دفترن عرف ایت بیان مستقیم •

لفظ الله دیدی کم مفعول اولور سوزده هیچ • بن دیدیم کم بوندر استغفر الله العظیم •

بونک بیانی بودر کہ لفظ استغفر الله ده لفظ الله استغفر نک مفعولی در اویلہ سؤاله جواب در و لفظ الله مفعول اولمق اولوری استغفر الله العظیم دیدوکی عتاب در

مثال دیکر قطعه

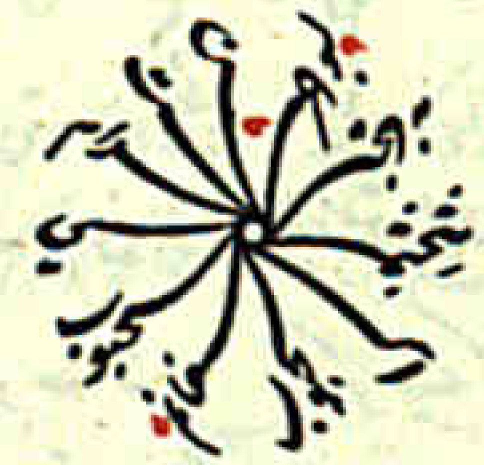
صوفیی علم لغت می کرد بحث • کز جدل اورا نبود از علم بهر •

در لغت کفتا چه باشد موت و سم • کفتمش تا چند کوئی مرک و زهر •

بونک بیانی اولدر کہ لفظ موت و سم نه معنایہ در اکا جواب • درهم اکا بد دعا و عتاب •

مثال نظم کہ هر کلمہ سنک اوّلی میم اولا بیت

اوّل

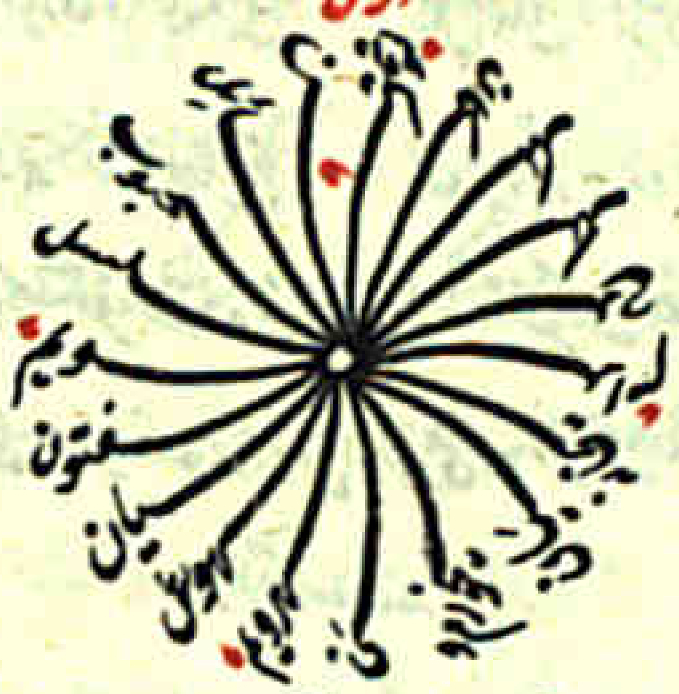
مثال دیکر بیت

اوّل

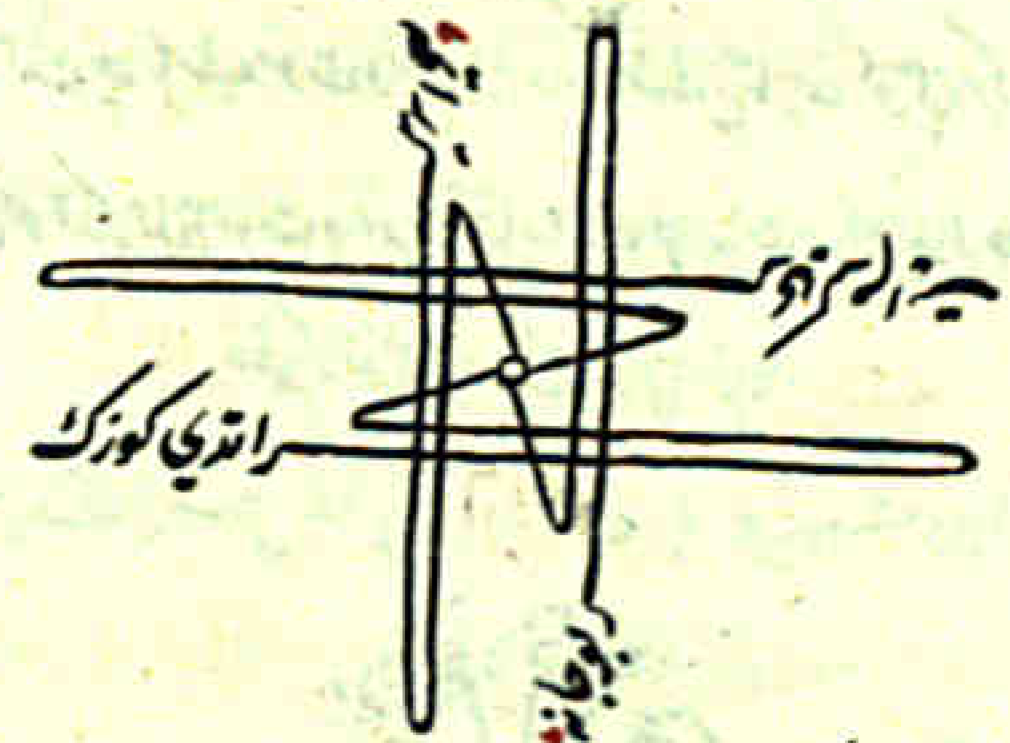

مثال دیگر رباعی

اول

مثال دیگر بیت

بونک بیانی بو یله یازمق ایله اولور

مکر اندی کوزک مکر بو جانه ‧ مکر بی کرم ایت مکرر اتمه

مثال نظم کراوقسی مشکل اولا بیت

کفتم صنما بوسه بن کفت ازه ‧ کفتم که ترا زربدهم کفتا بِه

بونک بیانی بودرکه قافیه مصراع اولی اوغلانجقلر یوق دیجک یرده دیشن اُوترب رضا ویره‌جکلرن حکایت در ومصراع ثانیده رضا ویره‌جکلری یرده طوداغی اوزدب اشته دیو اوتوردکلرن حکایت در

مثال

مثال دیگر قطعه

مممم و اااا سه سه سه ‧ ل ∴ ل

کم اوقوره اشبو خطی آفرین ‧ سه یه ∴ کی

بونک بیانی شو یله یازمق ایله اولور

چار میم و چار الف هم چار مد ‧ اکی لامک اورتسنده اوچ نقط

کم اوقوره اشبو خطی آفرین ‧ بر آوج طاروجی یرراکه بُط

مثال دیگر رباعی

۱۰ اکن دیدم ساکه صقن دوتمه ویار ‧ ۸ ده وفا یوق ۷ یی اکمه قوزنهار

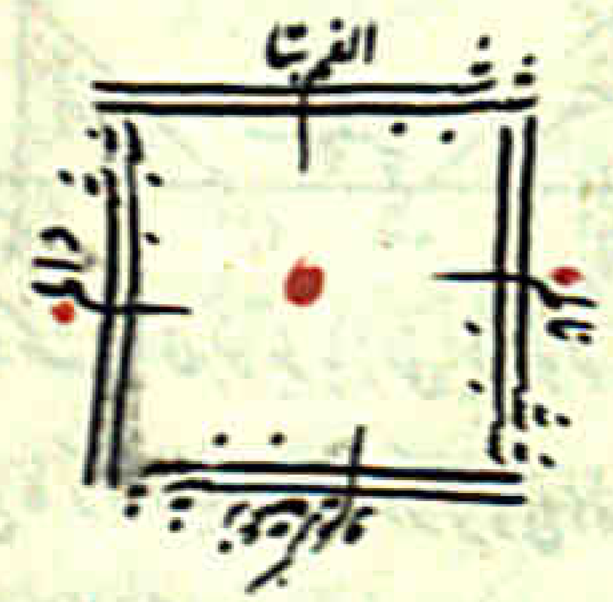
۹ وه ایدبشا واریمدیسی کمه ‧ قومه ونه وه دنی اده قل اقرار

بونک بیانی اولدرکه رقملرکه ترکی اسملرن اوقییق کرک مثلا اون کره دیدم ساکه صقن دوتمه طقوز یار و علی هذا القیاس **مثال دیگر رباعی**

اسن ۲ بن ۳ می ویمه یخنته کوکر جین ‧ ۶۵ تاوق ۸۷ قاز کهرجین

۹ طبقه قمرکه ایجنده سنوکیده ‧ ۱۰ اکونه دکن ایلیلم صحبت نه‌جین

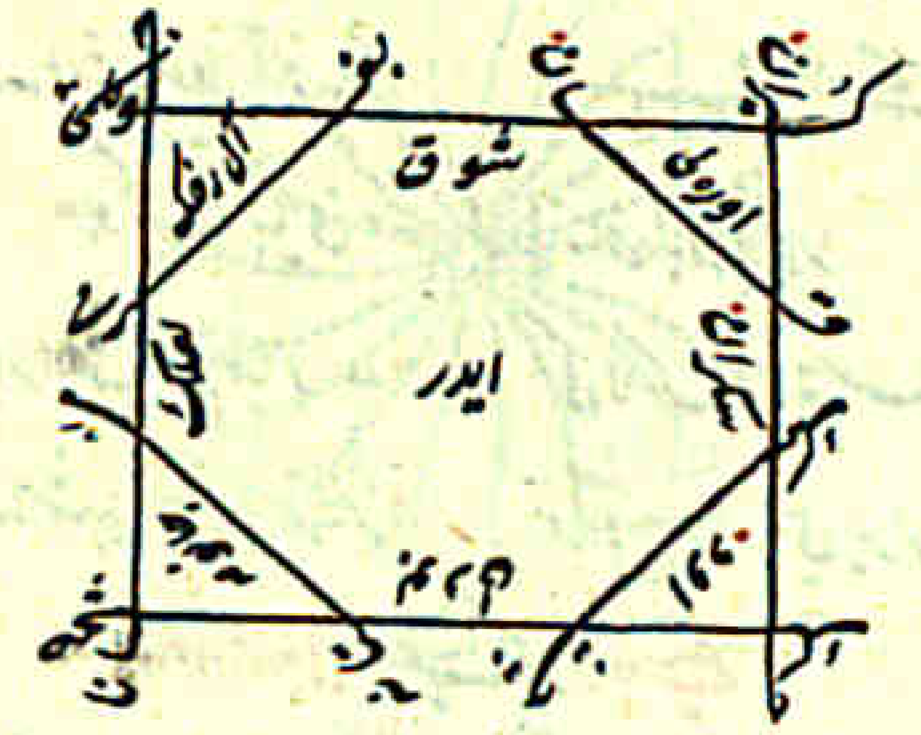
مثال دیگر بیت

بونک بیانی بو یله یازمق ایله اولور

شب شب الغم بنا شب شب دالم • شب شب زغمت کریم وشب شب نالم •

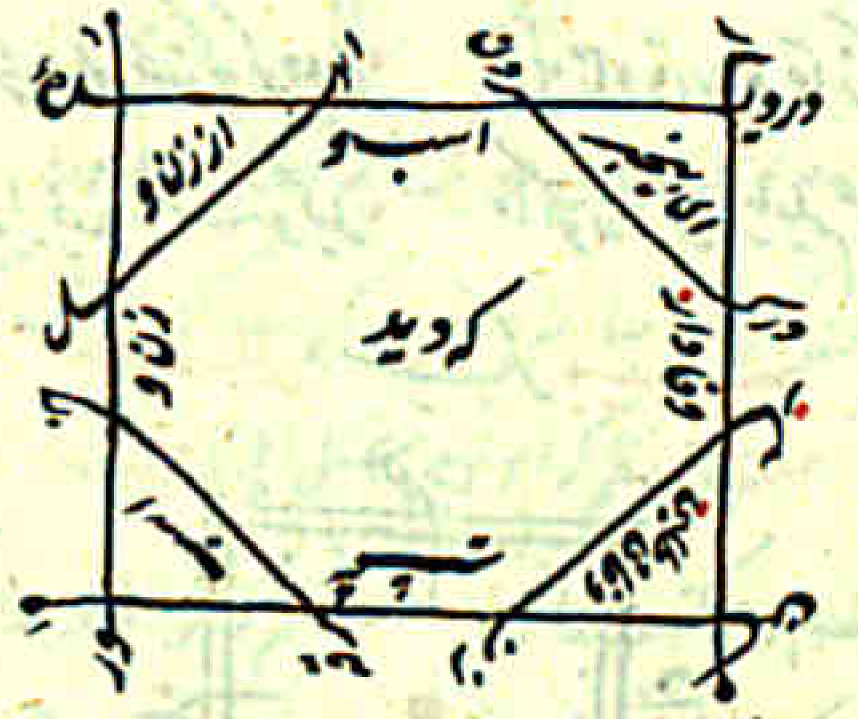
مثال دیگر رباعی

• بونک بیانی شویله یازمق ایله اولور •

کوکلمی جانا صچک حیران ایدر • بغرمی مستانه چشمک قان ایدر •
اوره لی آل رنکک جا نومه اود • شوق لعلک بو دلی سکران ایدر •

مثال دیگر رباعی

• بونک بیانی بویله یازمق ایله اولور •

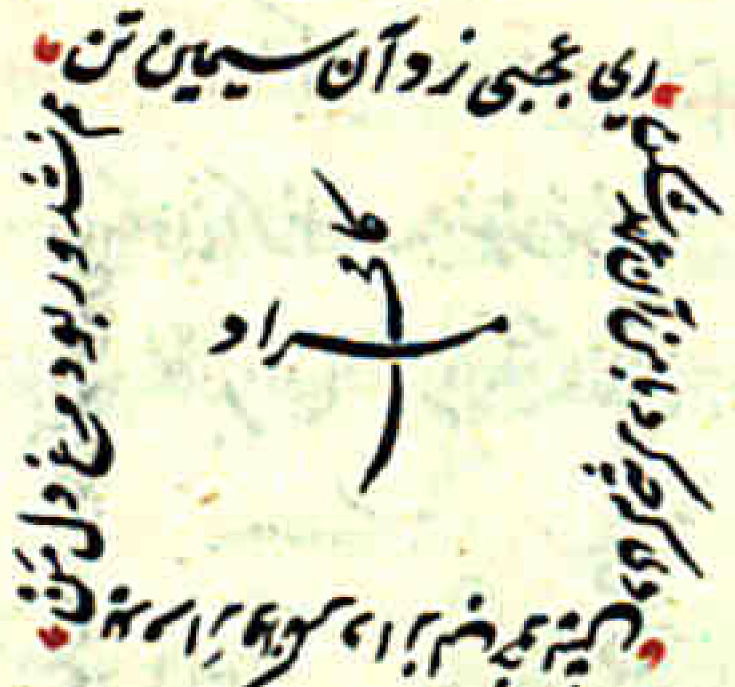
در دیدۀ مور مسکن مار که دید • در کردن اهل خرقه زنار که دید •
ای بیخبر ازز ن واسب وفای طلبی • اسب وزن وشمشیر وفادار که دید •

مثال دیگر مربع

بونک بیانی بودر که محمددن میم وشمسدن شین آلوب شرب جاندر • دیوب مصراع اوله باشلیوب و محمددن حا وشمسدن میم آلوب حرت کلدر • دیوب مصراع ثانیه باشلیوب و محمددن میم وشمسدن سین آلوب مست اولیدر • دیوب مصراع ثالثه باشلوب و محمددن دال قلوب آنی الوب یا ایله ترکیب قلوب دی اکالکم • دیوب مصراع رابعی اوقیوب مربعی تمام اتمک کرک

مثال دیگر رباعی

بونک بیانی بودر که مراددن میم وکامیدن کاف الوب مکری عجبی • دنلوب مصراع اوله باشلیوب و مراددن را وکامیدن الف الوب رام نشد • دیوب مصراع ثانیه

باشلیوب وراودن الف وکامیدن میم الوب امیدمراذ نلوب مصراع ثالثه
باشلیوب وراودن دال وکامیدن یا الوب دیدی دنلوب مصراع رابعی تمام اتمک کرک

مثال دیکر مربع

بانده راستخوانم نیست جاناکن

[illegible]

بهرمه تمر بمه یینه و دهنه عار بحبرابا

بونك بیانی بودرکه اورته ده اولان میمدن باشلنوب غین وزا ایله ترکیب قلنوب مصراع اولنك آخری کاف ورا وکرو میم ایله ترکیب اولنوب کرم لفظی ایله تمام اولوب مصراع ثانی یه کرو میمدن مقلوب ابتدا قلنوب مرك آیدینلوب کاف ونون ومیم ایله تمام اولوب کرو قلب ایله بیت ثانیه شروع اولنوب بو اسلوب اوزره تمام قلنور

مثال دیکر قطعه

مکونی اکر قلعه منور رخ

[illegible]

مسته ابه مجمه بکرا بجه

بونی بیان بودرکه اورته ده اولان رادن باشلنوب با وعین ایله ترکیب قلنوب

مصر

مصراع اولنك آخری یا والف ایله کرو را ایله ترکیب اولنوب یار لفظی ایله تمام اولوب مصراع ثانی یه کرو رادن مقلوب ابتدا قلنوب رای ابرویه دینلوب میم وقاف ورا ایله تمام اولوب کرو قلب ایله بیت ثانیه شروع اولنوب بو اسلوب اوزره تمام قلنور

مثال دیکر غزل

ناجنه دکلمی ذات یکسان • اوکا ولیه سن تنن •
نامرده ندم کلور غم عشق • دردینی دوا اصانور •
نازه مهرویه دلبر • قلدی دیلی نی کنا •
نارین روانه کوستر نور • اول وصلی جنان وهجری •

نادری نظیرك ای جماله •
کلدیمی جهانه قحط •

بونك اوتینك طریقی بودرکه هر مصراع ثانینك آخری مصراع اولنك سر خلا اشارت اولنانك قلبی در مثلا مطلعك مصراع ثانیسی بودر اول کا ولیه سن تننم سن جان وبیت ثانینك مصراع ثانیسی بودر دردینی دوا اصانور نه درمان وبیت ثالثك مصراع ثانیسی بودر قلدی دلی نی کنه هجران وبیت رابعك مصراع ثانیسی بودر اول وصلی جنان وهجری نیران وتخلصك مصراع ثانیسی بودر کلدیمی جهانه قحط مردان •

مثال دیکر غزل

ربود چشم ورخ وزلف آن بت رعنا • ا قرار و ب طاقت و ج پروا •
ی من سه چیزش برد • ا جمال و ۲ جهره و ۳ سیما •
ش درجهان افکند • ا بلا و لا فتنه و للا غوغا •

ی دوست در عالم ۱ مدام ب بی حد ج هر جا
ز عشق او شدن ام ۱ غریب و ۲ عاشق و ۳ رسوا
ی او شدم کر شدم ۱ چو بشر و لا وامق و لا عذرا
ز من بیا موزد ۱ فغان و ب نالر و ج سودا
ی اوست کر اوست ۱ لطیف و ۲ نازک و ۳ زیبا
بهم برآمیزده ۱ میان و لا عارض و لا بالا
ی اوست در عالم ۱ عیان و ب مشرح و ج پیدا

ست شمس تبریزی

۱ جهان و ۲ آخرت ۳ عقبا

بو نمک اوقینک طریقی بودر که ابجد حسابی ایله ورقم ایله وسیاقت ایله اشارت اولنانک فارسی اسمی اوقنوب مرکب ایله یازلانلر بیت ثانیه ضم اولنور مثلا مطلعک مصراع ثانیسی بویله اوقنور یکی قرار ودوم طاقت وسوم پروا وبیت ثانینک مصراع اولی بویله اوقنور قرار وطاقت وپروای من سه چیز شن برد وعلى هذا القياس

مثال دیکر غزل

تا طلعتکی کوره لیدن ای یوزی قمرا — کبی چشمدن اقرشام وسحرا
ویردیدی دل لعلکه دردونه دیدی کر — اولمه ایکن بنده کی اولدرمکه یارا
جهانده یوزک ای دلبر جان کش — اتمه که اولورسکه تاج سردارا
کوکل بولمدی سینکه کبی بر شوخ — خوب خدی ورد وقدی سرو وقتی یا

یوزلورک مدعی ایچون شعرکی سن ای

نهانی

نون والف هایله نون قبلی قل انشا

بو نکتا وقیمنک طریقی بودر که هر مصراعک آخر لفظنی قلب ایدب مصراع آتی یه ضم ایتمک کرک مطلعک مصراع اولنک آخر لفظی که قمرا در آنی قلب ایدب ارمق کبی چشمدن اقرشام وسحرا دیوب مصراع ثانیسی اوقیمق کرک وعلى هذا القياس

مثال دیکر غزل

ایا عینان عین الله عجب چشمان مستستش — بزیر هر خم زلفت هزاران حلقه بشکستستش
تراچون ماه نو ابرو ترا مشکست هر کیسو — زبان بکشا سخن برکو دولب چون شهد مستستش
ترا نقلست هر دندان دولب چون پسته خندان — بقدرت ای صنم سبحان عجب کل دسته بستستش
نداری مثل در عالم بخوبی وبزیبا پی — سر خوبان عالم را بزن پابکی دستستش
اکر خواهی که برخیزی هزاران فتنه انکیزی — بکر خون دلم ریزی نخوم تشنه استستش
نکارم نخل قدش را بدین خوبی که برستش — هزاران فتنه در عالم از ان چشمان مستستش

ایا مولی جهان هستی که بر مستان کر بستی
ترا مستی نه امروزست از ان روز الستستش

قافیه مصراع اولک اصلده مست است ایدی شین که ضمیر غایب در داخل اولوب متصل یازلوب مستستش اولمشدر باقی قافیه لر دخی بو قیاس اوزره در

خاتمه علم شعرک فوایدی بیاننده ودفع مطاعنده در

اولا شعرک جوازن بیان ایدلم که شعر دیمک واوقیمق دلیل نقلی وعقلی ایله ثابتدر بوکا دلیل نقلی کتاب وسنتدر اما کتاب ایله ثابت اولدیغی بودر که حق تعالی بیورر والشعراء يتبعهم الغاوون الا الذين آمنوا

وعملوا الصالحات پس استثنا دلالت ایدرکه مؤمن صالح شعر دیمک جائز اولا
اوتیمسی و بلمسی جائز اولق بالطریق الاولی وسنت ایله ثابت اولدوغی
بودرکه رسول الله علیه السلام بیورمش ان من الشعر لحکمة حکمت خود مطلوبدر
بیت حاصل شرودیعت سخن است رهبر راه شریعت سخن است
برنجی بودرکه رسول الله علیه الصلوة والسلام بیورمش اصدق کلمة قالها الشاعر
کلمة لبید * الا کل شئ ما خلا الله باطل * تمام بیت بودر
* وکل نعیم لا محالة زائل *
پس جایز اولمیانی رسول الله علیه الصلوة والسلام تلفظ اتمز و مدح وتحسین ایلمز
بیت گر نبودی پی سخن تازه رقم * نشدی لوح و قلم لوح و قلم *
برنجی بودرکه رسول الله علیه السلام بیورمش الشعر کلام فحسنه حسن وقبیحه قبیح
بیت وزن اگر موجب نقصان بودی * لفظ موزون نه ز قرآن بودی دیگر
گر شکستی شود از شعر درست * آن نه از وزن ز بی وزنی تست *
برنجی بودرکه عمرو بن الشرید باباسندن روایت ایدرکه برکون بکا رسول الله علیه
السلام دیدی سنوکله امیة بن الصلت شعرندن نسنه وارمیدر بن دیدم نعم
دیدی که سویله بربیت اوقیدم دیدی دخی سویله بربیت دخی اوقیدم دیدی دخی
سویله حتی یوز بیت اوقیدم امدی اگر شعر منهی اولسه رسول الله علیه
الصلوة والسلام اوقتمز ودکلمزایدی * نظم
در دریا اگرچه با قدرست * در گفتار رهبر دانا به *
آنکه غافل بود ز در سخن * گاو از آن کس هیچه حاشا به *

تحقیقت

بتحقیقت بدانکه در سخن * نزد دانا ز در دریا به *
برنجی بودرکه رسول الله علیه الصلوة والسلام حسانه مشرکلرک هجون امر
ایدب اهج المشرکین فان جبریل معک دیرایدی مشارق شرحلرنده
یازمشلردرکه جبرئیل علیه السلام حسانه یتمش بیتده معاونت اتمشدر رسول الله
علیه الصلوة والسلام مدحنده وبر روایتده ان روح القدس لا یزال یؤیدک
ما نافحت عن الله ورسوله وبر روایتده اجب عنی اللهم ایده بروح القدس
دیرایدی اگر شعر سویلمک واوقیمق منهی اولسه رسول الله علیه السلام امر اتمزایدی بیت
سخن بنزد سخن دان بزرگوار بود * ز آسمان سخن آمد سخن نه خوار بود *
برنجی بودرکه کعب بن مالک رسول الله علیه الصلوة والسلامه دیمش یا رسول الله
حق تعالی شعر حقنده انزال ایلدوکن انزال ایلدی یعنی والشعراء یتبعهم
الغاوون دیوب شاعرلری ذم ایلدی اویله بزم کفاری هجو اتمک جائز
اولورمی رسول الله علیه الصلوة والسلام بیوردی ان المؤمن یجاهد
بسیفه ولسانه والذی نفسی بیده لکانما ترمونهم به نضح النبل
یعنی کفاری هجو غوایتدن دکلدر بلکه جهاد فی سبیل الله درکه اندرپی هجو
کانه لسان ایله آتلره اوق صاچمقدر پس بوندن معلوم اولدیکه شعر عبادت
اولورایش منهی اولان خود عبادت اولمز بیت *
کال ازبیت هیچست لایق دوست * غزلهای تر رندانه هست *
و شعرک جوازنه دلیل عقلی اولدرکه اولا شعر سویلین آدم علیه السلام
هابیل نام اوغلنک وفاتنده عبرانی لغت ایله دیمش که عربیسی بودر شعر

تَغَیَّرَتِ البِلادُ وَمَن علیها • فَوَجهُ الارضِ مُغبَرٌّ قَبیحٌ •

تَغَیَّرَ کُلُّ ذی لَونٍ وطَعمٍ • وقَلَّ بَشاشَةُ الوجهِ المَلیحِ •

اکر شعر سویلمک واوقیمق منهی اولسه حق تعالی جلّ وعلا نهی ایدر ایدی

وشوکه فوایدنک بعضنی رسول الله علیه الصلوة والسلام بیورمشدر

عَلِّموا صِبیانَکُم الشِّعرَ فانّه یُطلِقُ اللِّسانَ ویُورِثُ الشَّجاعةَ

وبر فائده دخی بودر که شعر ایله چوق حکمته اطلاع حاصل اولور حکمته اطلاع

خیر کثیردر نیتکم حق تعالی بیورر ومَن یُؤتَ الحِکمةَ فَقَد اُوتِیَ خیرًا کثیرًا

وخبرده وارد اولمشدر که انّ لله کنزًا تحتَ العرشِ مفاتیحُهُ اَلسِنةُ الشُّعراءِ

وبر روایتده بویله در که لو کانَ نُزولُ الوحیِ بعدَ الانبیاءِ لَنَزَلَ علی الشُّعراءِ

قطعه

در شعر سه کس پیمبرانند • هرچند که لا نَبیَّ بعدی •

اوصاف وقصیده وغزل را • فردوسی وانوری وسعدی •

وبر فایده بودر که شعری بلمک ایله قرآن مجیدک اعجازی ظاهر اولور نیتکم

سحرهٔ فرعون سحری بلمک ایله موسی علیه السلامک معجزه سن بیلوب ایمانه

کلدیلر آنوکیچون رسول الله علیه السلام بیورمش اُطلُبوا العِلمَ ولو کانَ سِحرًا

وحکمای بزرکوار شعری خرق عاده دن عد ایدب دیمشلر • بیت

از کرامات بلند اولیا • اوّلا شعرست وآخر کیمیا •

حکایت شویله روایت اولنور که خواجه حافظ علیه الرحمه وفات

اتدوکی کون بعض عزیزلر نمازنه حاضر اولمق عزیمتن ایدب برغلیظ

کیم

کسنه کتمدن امتناع ایدب اکرچه حافظ عمرنده شراب ایچمشدر اما اشعار رنده

شرانی چوق اکوب شرب شرابه رغبتی وار ایدی بن انک نمازنه حاضر اولمزم دیو

حاضر اولان عزیزلرکه حضورنده دیوان حافظ حاضر اولوب اول کسنه کل

دیواندن تفأل قل دیوب اول دخی دیوانی آچیجق بو بیت کلمش • بیت

قدم دریغ مدار از جنازهٔ حافظ • که کرچه غرق کناهست می رود به بهشت •

وبر فائده دخی بودر که شعر حد نفسنده ممدوح در • بیت

زیرکان را درین سرای کهن • هیچ غم خوار مدان چو سخن •

وشعر تهییج روح ایدب عشق وشوق ویرب ومعشوق حقیقی جانبنه

میل اتدررکه بو صفت حمیده در نیتکم خبرده وارد اولمشدر مَن لَم یَهتَزَّ عندَ

ذِکرِ الحبیبِ فَهوَ لیسَ بِکَریمٍ وشعر دیمک واوقیمق ترقیق قلب ایدب لطف طبعه

باعث اولور جمله کمالات انسانیه دن در پس بوکا طالب اولوب انسان

کامل اولمغه سعی اتمک کرک • بیت

کس نه کمال هیچ نیرزد عزیز من • کسب کمال کن که عزیز جهان شوی •

وبر صاحب کمال دیمش • بیت

نزد من نیست آدمی هر کس • مکر آنکس که صاحب هنرست •

لاجرم عاقل اولان تضییع عمر وتعطیل استعداد اتمک کرککه خبرده وارد اولمشدر

انّ الله لا یُحِبُّ الصَّحیحَ الفارغَ

بیت صنمای خواجه سروری اوله بیکار زولونور • چونکه هر پرده کتاب عشق انک افکاریدر •

وشیخ مصلح الدین بن عبد الله السعدی الشیرازی دیمش • بیت

جه عمر تلخی کشیدست سعدی • که نامش بر آمد بشیرین زبانی •

• وناظم لآلی فصاحت شیخ نظامی مخزن اسرارده دیمش **نظم**

قافیه سنجان که سخن بر کشند • گنج دو عالم بسخن در کشند •
بلبل عرشند سخن پروران • بازچه مانند بدین دیگران •
پردهٔ رازی که سخن پروریست • سایهٔ از پردهٔ پیغمبریست •
پیش وپس بست صف کبریا • پس شعرا آمد وپیش انبیا •

ومقصود اصلی ومطلوب کلّی علمدر نیتکم حضرت مولانا دیمش **بیت**

خاتم مهر سلیمانست علم • جمله عالم صورت وجانست علم •

و علم حصولی معنی وصولی ایله اولور پس شول سوز که آنن معنی اولمیه عبث

• صیت وصدا دراکا عمر خرج اتمک هبادر **بیت**

آن کس که زشهر آشناییست • داند که متاع ما کجاییست •

ومعنی دخی المعنی ما یستفاد من اللفظ حسبنجه لفظدن مستفاد اولور **بیت**

گر نبودی سخن چه گفتی کس • دُر معنی چگونه سفتی کس •

وشول لفظ که انن فصاحت اولمیه اصوات حیوانات منزلهسنده در

• ونظم لفظک لباس فاخری مثابهسنده در **نظم**

چون تو از نظم معانی دوری • زین قبل هرچه کنی معذوری •
هرگز از دل نچکاندی خونی • بهر موزونی نه ناموزونی •

اگر طاعن سؤال ایدرسه حق تعالی مادنافیه ایله قرآن عظیم ورسول الله علیه الصلوة والسلامی تنزیه ایدب **وما هو بقول شاعر وما علمناه**

الشعر وما ینبغی له دیو بیورمشدر پس بو کلام مجید دلالت ایدر که شعر عیب ونقصان اولا **بز جواب** ویرورز که بوندن مقصود قران عظیمی شعر وکلام بشر اولمق تهمتندن • ورسول کریمی کذاب وشاعر اولمق وصمتندن • تنزیه وتقدیس در مراد اولدکلدر که شعر عیب ونقصان • وشاعر مذموم ومهان • اولا بلکه بو کلام شعرک علو درجهسنه وشاعرک عز ورفعتنه دلیلدر

قطعه

پایهٔ شعر بین که چون زینبی • نفی نعت پیمبری کردند •
بهر تصحیح نسبت قرآن • تهمت او بشاعری کردند •

واگر طاعن سؤال ایدرسه رسول الله علیه الصلوة والسلام بیورمش **لأن یمتلی جوف احدکم قیحا حتی یریه خیر من ان یمتلی شعرا** بو حدیث شریف دلالت ایدر که شعر مذموم اولا **جواب** ویرورز که مصابیح وبخاری شرحلرنده بیان اتمشلردر که مراد بوندن اولدر که شعرله شویله طوله که قرآندن وذکر اللهدن غافل وفارغ اولا وآنک درونندن شعردن غیری اولمیه والا مجرد شعر عیب ومذموم دکلدر بلکه بز صبیانه تعلیم شعرله مأمورز نیتکم بو فقیر ده یکدیسی واصحاب کبارون نیجه کسنلر چوق شعر بیلورودیرلرایدی • کلام فصیح کال صحیح در
بیت سخن از عرش برین آمده است • بهر پاکان بزمین آمده است •

• لاجرم عیب جهل در • سرور فقیر شعر ردیف غزلده دیمش **بیت**

عیب اودر کم معرفتدن اوله عار آدمی • چون هنر در دانش اهلینه دکلدر عار شعر •

وبو فقیرک اگرچه شعری عدد نجه شعر شعوری وارد را اما علم شرع احاطهسی

اولقدردرکه شعور شعرانک عشر عاشری دکلدر و بو معنایی شعر در علوم دینیه و معارف یقینیه ده تألیفاتک کثرتی و آثارک وفرتی و فی الواقع علم نافع و عمل آخرتدن غیریه چوق اشتغال مطلقا مذموم در بیت

کار آن باشد که باشد کار تو کار خدا ٭ کار دنیا کردن ای دل عمر ضایع کردنست ٭

نیتکم خط خصوصنده دیشلردر بیت ٭

کوشش بتحسین خط از بهر غلط ٭ لیک نه چندان که شوی جمله خط ٭

دیگر

شغلی چو قدر کرچه ای خواجه سروری بنده کل ٭ لیک اول عشقک کتابن صوکبی از بر بیز ٭

و مجازی صورتنده اولان اشعاردن معانی حقیقیه فهم ایدرز بیت

درمقامی که شیر مردانند ٭ بخط و خال التفاتی نیست ٭

حکایت شیخ کمال خجندی اول وقت که بو مطلعی دیمش مطلع

چشم اکراینست و ابرو این و ناز و شیوه این ٭ الوداع ای زهد و تقوی الفراق ای عقل و دین ٭

مولانا محمد شیرین دیمش شیخ کمال خود بزرکوار در نه عجب شعر دیمش که معنی مجازیدن غیری محلی یوق شیخ جواب ویرمش چشم عین درکه بر معناسی ذات درکه مراد ذات قدیمدر و ابرو حاجب درکه صفات حجاب ذات در مولانا تواضع ایدب قبول قلمش پس کمال معنیٔ کمال اهلنه معلومدرکه آنلره کلام کمال بوماللر مال در و کلام قلبنه مالک و طریق حسنه سالک اولوب تحسین و استحسان اندکلر در بیت

شد سروری از کمالات خسرواجون کاتبی ٭ کفته او هرکه حافظ کشت کفت اور احسن ٭

و پدر عزیزک نصیحتی و استادلرمزک همتی سایر علومه زیاده ایدی بیت

تمنی

تمنی که من از فضل در جهان دیدم ٭ همه جفای پدر بود و سلیٔ استاد ٭

بیت نیست در لوح دلم جز الف قامت دوست ٭ چکنم حرف دکر یاد نداد استادم پند

محنت این کار نخود درمی ٭ رنج نکشیی در طلب علم به ٭

تاج سر جمله هنرهاست علم ٭ قفل کشای همه درهاست علم ٭

واکر طاعن سؤال ایدرسه که امام شافعی دیمش شعر

ولولا الشعر بالعلماء یزری ٭ لکنت الیوم اشعر من لبید ٭

پس شعر عیب اولمسه امام علیه الرحمه بویله دیمز ایدی بز جواب ویررزکه بو کلامک معناسی شعر عیب دروبن شعر دیمزن دیمک دکلدر و الا بو کلام خود کندوسی شعر در بلکه بونلن مراد شعره توغل اتمزن و شعوله تفخر اتمزن دیمکدر ٭

نیتکم نجاتی دیمش بیت

بن هنردر دیمزم شعره ولی ٭ بو نجلاین شعر دیمکدر هنر ٭

بیت شعر اکرچه هنر دیکرست ٭ شمهٔ از عیب بشعر اندرست ٭

و انصاف و تحقیق بودرکه ان من البیان لسحرا حدیث شریفنک وان من الشعر لحکمة خبر منیفنده کلمهٔ من تبعیضیه دربعضک مدحنی افاده ایدر جمیع بیان و شعرک مدحنی افاده ایلمز و حق بودرکه سحر مذموم و حکمت محمود در اولیه بیان و شعرک بعضی محمود و بعضی مذموم در پس شول بیان و شعرکه هجو اهل اسلام و طلب جماع حرام ایچون اولا و باطلی حق و حقی باطل کوسترمک ایچون اولا قبیح و مذموم در و شول بیان و شعرکه حکمت و مواعظ و مدح رسول الله و ثنای الله ایچون اولا احسن و محمود درا نوکیچون رسول الله علیه السلام

بیورمش ملک المتنطعون یعنی شعرده تعمق ایدب طالوب زیاده توغل
ایدنلر هلاک اولدیلر و شیخ نظامی دیمش بیت

درشعر مکوش و در فن او ∴ چون اکذب اوست احسن او

و بو فقیر شعری فضیلت عد اتمیوب اما عنفوان شبابده عشق و شوق
باعث اولوب بیشیوز غزل دنلمش بولنوب ضایع اولمسون دیو
دیوان ترتیب اولمشدر بیت

کر عشق نبودی و غم عشق نبودی ∴ چندین سخن نغز که گفتی که شنودی

بلکه بلدکمز اشعاری دخی فراموش اتدک بیت

من هرچه خوانده ام همه از یاد من برفت ∴ الا حدیث دوست که تکرار میکنم

و بو شعره متعلق تألیفی دخی فضل بلمزز و دعوی وجود قلمزز بیت

کم شو از ین هستی پراشتلم ∴ بلکه شو از کم شدکی نیز کم دیکر

کر متاع وصله یک وار سر ورک دیر ایسک ∴ اشبو بازار جهان ایچنده آنک واری یوق

خصوصا پیرلک صددنده صدور اتدی بیت

در جوانی سخن جوان باشد ∴ سخن پیر ناتوان باشد

و مصنِّف و منصِف اولانلر دیمشلردر بیت

بحر هرچند که کان کهرست ∴ صدف او ز کهر بیشترست

و اهل کمالدن بو فقیر حقنده واقع اولان تحسین و استحسان محض انعام و احسان در

بیت این فضل چو بشنید ز من دست بیرزد ∴ صد رحمت الله بران دست و بران بر

و بو فقیردن اول استاد لر عروض و حدایق السحر و انیس العشاق و اطلاقات

رسالە

رسالەلرن یازمشلر اسم و رسملرن صحایف عالمده قازمشلر دعاء خیر ایله مذکور
اولوب کندولر وفات ایدب نامری قالوب حیات ابدیه بولمشلر حقیر دخی
بو مجموعه جمع اتدم و هر بیته نور معنایی شمع اتدم تا که خیر ایله یاد اولانلردن
اولم بو دعاء خیر الوب رحمت رحمن بولم بیت

یا رب همه را بمراد خویش رسان ∴ باشد که یکی دران میان من باشم

و بو فقیره مطلب اعلی و مقصد اقصی بودر که اول صاحب سعادت و اهل
ولایت که بو کتاب قلب زراندوده انک نام شریفی سکه سی ایله رغبت و
رواج ویردم دعاء خیر ایدم بیت

غرض از نظم مرا مدح و ثنا بود ترا ∴ ورنه مقصود من اظهار سخن دانی نیست

شعر

ما ان مدحت محمدا بمقالتی ∴ لکن مدحت مقالتی بمحمد

اما کمالات بشریه سی نی حد و اخلاق ملکیه سی لا یعد اولدوغی
ایچون مدحندن عاجز اولدم و ثناسندن قاصر قالدم
نیتکم حضرت مولانا دیمش بیت

مدح این آدم که نامش می برم ∴ قاصرم کر تا قیامت بشمرم

قطعه

بقدر دولت او شد قریر چشم جهان ∴ همیشه دولت او در جهان معزز باد

مراد بنده که جز منصب معیشت نیست ∴ بیمن دولت شاهنشهی میسر باد

بیت

بدعا ختم کنم طرز سخن زانکه نماند • در ثنای تو ازین بیش مجال گفتار •

غزل

یا الهی ایله [redacted]ی تمام • دولتنده قل سروری سورده خلقی تمام •
نعمت دنیا و دینی ایلکل روزی اکا • دولت اولی و اخری برله قلیغل بردوام •
عیشی و صحبتلر اکا اولسون حلال اندر حلال • نیشی و محنتلر ولی هردم حرام اولسون حرام •
مسکنی دنیا سراینده سرای ایت دایما • دار عقبی ده اکا دار السلامی قل مقام •
بو سرای اچره سروری خدمته قایم اولو • اول سرای جنده داخی اولسون انوکله همام •
حق رفیقی ذاتنه سعدی سروری ایلسون • اکی عالمده شفیعی اوله هم خیر الانام •

• بو دعایه هر که آمین دیرسه صدق قلب ایله •
• جانبنه اولسون سلامتلر محصل والسلام •

تم تالیف الکتاب فی الیوم الحادی عشر من صفر المظفر • لسنة ست وخمسین وتسعمائة •

قد وقع الفراغ من تحریر من النسخة الشریفة • و
المجموعة اللطیفة • فی اوایل رمضان المبارک •
بعون الله تعالی وتبارک •
لسنة ستین وتسعمائة
٩٦٠
ه